

MUZEUL DE ISTORIE GALAȚI

DANUBIUS
XXI

GALAȚI
2003

**MUZEUL DE ISTORIE
GALAȚI**

**DANUBIUS
XXI**

GALAȚI 2003

COMITETUL DE REDACȚIE:

cerc.șt.princ.I dr. Ștefan STANCIU - redactor responsabil
cerc.șt.princ.I dr. Dan RÂPĂ-BUICLIU -secretar științific
cerc.șt.princ.I dr. Marian STROIA - membru

Machetă grafică și tehnoredactare computerizată:
Liliana - Carmen PALADE

DANUBIUS

Revista Muzeului de Istorie Galați

Orice corespondență se va trimite pe adresa:

MUZEUL DE ISTORIE

Str. Mr. Iancu Fotea, nr. 2

800017 Galați - ROMÂNIA

Tel. (40) 236-41.42.28

Fax. (40) 236-46.07.97

Responsabilitatea științifică a textelor revine autorilor.

I.S.S.N. 1220 - 5052

CUPRINS

SUMMARY/SOMMAIRE

ARHEOLOGIE/ARCHAEOLOGY/ARCHÉOLOGIE

- Dragoș MĂNDESCU,**
Capetele de ac în formă de elice 7
Helix-shaped tip pins
- Costin CROITORU,**
Despre prezența romană în sudul Moldovei și rolul castellum-ului
descoperit la Galați. Note de lectură (I)..... 15
About the Roman presence in the South of Moldavia and the role of
the castellum discovered at Galați. Reading notes (I)
- Sorin LANGU,**
Fenomenul teaurizării în sec. al VIII-lea - al XIV-lea în spațiul
extracarpatic 25
The phenomenon of hoarding, in the extra-Carpathian territories,
during the VIIIth-XIVth centuries

ISTORIE/HISTORY/HISTOIRE

- Dan RÂPĂ-BUICLIU,**
Notiță istorică privind o corespondență diplomatică a lui
Ion Ghica 47
A historical note about a diplomatic letter of Ion Ghica
- Elena-Ingrid BAHAMAT,**
Legislația liberală de încurajare a industriei naționale (1881-1887).
Legea din 1887 în dezbaterile parlamentare 57
Liberal legislation for stimulating the national industry (1881-1887).
The law from 1887 in Parliament debates
- Constantin ARDELEANU,**
Nicolae Titulescu și Comisia Europeană a Dunării. Câteva ecouri
pe marginea interviului lui N. Titulescu din cotidianul „Le Temps”
– iulie 1936 67
Nicolae Titulescu and the European Commission of the Danube.
Some echoes regarding Titulescu’s interview from „Le Temps” –
July 1936

Ștefan STANCIU,

Poziția României față de Marile Puteri în problema navigației pe Dunărea Maritimă în perioada premergătoare celui de-al Doilea Război Mondial 79
Romania's position towards the Great Powers, regarding the navigation on the Maritime Danube in the period before the Second World War

Florian BANU,

Câteva aspecte privind Convenția de Armistițiu din septembrie 1944 și petrolul românesc 101
Some aspects regarding the Convention of Armistice from September 1944 and the Romanian oil

Sorin GEACU,

O inițiativă de dezvoltare durabilă din anii 1930-1948 în Colinele Covurluiului: planurile de exploatare a pășunilor 113
A initiative of sustainable development in the Covurlui Hills – 1930-1948: plans for the exploitation of pasture-lands

PATRIMONIUL CULTURAL / CULTURAL PATRIMONY / PATRIMOINE CULTUREL

Mihai MAXIM, Dan RÂPĂ-BUICLIU,

O piesă rară în colecția de arme a Muzeului de Istorie Galați.. 133
A rare piece from the collection of weapons of the History Museum of Galați

Viorica-Steluța PISICĂ,

Mărturii ale arhitecturii vernaculare urbane la Galați 137
Testimonies of the urban vernacular architecture in Galați

Gabriel VEDEȘ,

Legislația României în domeniul protejării și conservării patrimoniului construit – monumente istorice și de arhitectură, de după anul 1989 (II) 143
Romania's legislation in the field of the protection and preservation of the immobile patrimony – historical and architectural monuments, after 1989 (II)

Sandu SINDILE,

Restaurarea unui bust al domnitorului Alexandru Ioan Cuza ... 181
The restoration of a bust of prince Alexandru Ioan Cuza

MUZEOGRAFIE/MUSEOGRAPHY/MUSÉOGRAPHIE

Costel ILIE, Dan-Basarab NANU,

Mărturii arheologice privitoare la evoluția orașului Galați în epoca modernă 185

Archaeological testimonies regarding the evolution of the town of Galați, during the modern period

DOCUMENTARE/DOCUMENTATION

Albert BALTRES,

Studiul geologic al unor monumente din Lapidarium-ul Muzeului de Istorie Galați 193

A geological study of some monuments from the Lapidarium of the History Museum of Galați

VARIA

Dan LĂZĂRESCU,

Stephanno Zannovich – un literat escroc din sec. al XVIII-lea. Excurs bio-bibliografic 199

Stephanno Zannovich – a fraud man of letters from the XVIIIth century. Bio-bibliographic report.

Liviu ȚĂRANU,

Vinul românesc în timpul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej 211
Romanian wine during Dej's period

CAPETELE DE AC ÎN FORMĂ DE ELICE

Dragoș MĂNDESCU

Una dintre cele mai interesante și totodată puțin discutate piese de port și podoabă, întâlnită la sfârșitul primei și începutul celei de-a doua epoci a fierului în spațiul carpato-pontic, este acul de păr cu capătul în formă de elice tripaletată. În rândurile ce urmează ne vom opri asupra acestor caracteristice accesorii de port, încercând, pentru prima dată, o abordare specială. Acestea sunt realizate din bronz, iar forma unitară nu permite o eventuală departajare tipologică: din zona centrală a piesei, prezentând o perforație miunsculă, pornesc radiar trei palete ce se lătesc spre capetele exterioare. Dimensiunile sunt reduse, în jurul a 4 cm lungime și 2 cm înălțime.

Se cunosc până în prezent aproape 50 de exemplare provenind din 18 puncte, majoritatea fiind descoperite în morminte. Descoperirile sunt distribuite în spațiu, după cum urmează: în Transilvania, grupate în general în zona sudică a bazinului mijlociu al Mureșului, în arealul corespunzător grupului cultural Ciunbrud, în două morminte de înhumație din necropola de la Gâmbaș – trei piese, la care se adaugă altele descoperite întâmplător la Ciunbrud (fig. 1/8), Copșa Mică (Proștea Mică), Rodbav, Ungurei, Șeica Mică¹; la est de Carpați, în morminte de înhumație, la Cimbala – cinci piese² (fig. 1/2), Mileștii de Sus – trei exemplare³ (fig. 1/3), Huși (un exemplar)⁴ și Giurgiulești – cinci piese⁵ (fig. 1/1); în Muntenia estică, la

---

¹ V. Vasiliev, *Sciții agatârși pe teritoriul României*, Cluj-Napoca, 1980, p. 76, nota 396 și fig. 9/19.

² V. Căpitanu, *Un mormânt hallstattian descoperit la Cimbala*, în: „Carpica”, 1, 1968, p.71 și fig. 1/4.

³ I. Mitrea, *Deux tombes du VI-V siècle a.n.e., découvertes à Mileștii de Sus, le département de Bacău*, în: „Carpica”, 15, 1983, p. 118 și fig. 3/1-2, 4.

⁴ C. Vasiliu, *Un mormânt scitic la Huși*, în: „Arta și Arheologia”, 9-10, 1933-1934, p. 18-24; apud T. Arnăut, *Vestigii ale sec. VII-III a.Chr. în spațiul de la răsărit de Carpați*, Chișinău, 2003, p. 226, n. c. 241 și fig. 39/B.

București-Tei, în context neprecizat - un exemplar⁶ și la Stelnica (fig. 1/4), în morminte de incinerare cu depunerea osemintelor pe sol - opt exemplare⁷; la sud de Dunăre, capetele de ac în formă de elice sunt prezente în Dobrogea, în morminte de incinerare, la Cernavodă - o piesă⁸ (fig. 1/6), Satu-Nou, „Suat” – o piesă (fig. 1/7), altele semnalate indirect⁹, la Enisala - cel puțin șase piese¹⁰ (fig. 1/5), Piatra Frecăței - un exemplar (fig. 1/9)¹¹ și Canlia¹², la aceasta adăugându-se trei piese descoperite întâmplător în nord-estul Bulgariei¹³ (fig. 1/10). Se observă ușor împărțirea ariei lor de răspândire în trei grupe bine individualizate (fig. 2): prima este grupa transilvană, a doua este cea din Podișul Central Moldovenesc, iar a treia este grupa dobrogeană, grupă la care pot fi anexate descoperirile din estul Munteniei. Între ultimele două grupe se intercalează necropola de la Giurgiulești, în vestul Bugeacului, aproape de vărsarea Prutului în Dunăre.

Deși încă din 1957 a fost demonstrat convingător rolul acestor mici piese și semnificația lor reală, prin publicarea descoperirii de la Cernavodă, unde în mormântul 4, de incinerare în urnă cu capac, dispozitivul în formă de elice (fig. 1/6) se afla lângă un ac de bronz¹⁴, pentru păr foarte probabil, discuțiile privind determinarea lor nu s-au încheiat. Cei mai mulți autori au considerat, totuși, drept relevantă această descoperire și, prin urmare, au fost

⁵ O. Levitzki, V. Haheu, *Necropola hallstättiană târzie de la Giurgiulești*, în: *Studia in honorem Ion Niculiță*, Chișinău, 1999, p. 127, 132 și fig. 2/13-17.

⁶ D. Berciu, *Descoperirile getice de la Cernavodă (1954) și unele aspecte ale începutului formării culturii Latène geto-dace la Dunărea de Jos*, în: „Materiale”, 4, 1957, p.295, nota 3.

⁷ N. Conovici, Gh. Matei, *Necropola getică de la Stelnica - Grădiștea Mare (jud. Ialomița). Raport general pentru anii 1987-1996*, în: „Materiale”, S.N. 1, 1999, p. 138, tabelul 9 și fig. 36/1-2.

⁸ D. Berciu, *op. cit.*, p. 290 și fig. 11/4-5.

⁹ B. Mitrea, *Un cimitir geto-dac în sud-vestul Dobrogei în Omagiu Daicoviciu*, București, 1960, p. 409 și fig. 1/3; B. Mitrea, C. Preda, M. Angheliescu, *Săpăturile de salvare de la Satu-Nou. Cimitirul geto-dacic I*, în: „Materiale” 7, 1961, p. 286 și fig. 4.

¹⁰ G. Simion, *Les Gètes de la Dobroudja septentrionale du VI-e au I-er siècle av. n.e.*, în: „Thraco-Dacica”, 1, 1976, fig. 7, dreapta jos; *Idem*, *Necropolele getice de la Enisala și Telița*, în: „Peuce”, 6, 1977, p. 55 și pl. XI/g.

¹¹ G. Simion, *op. cit.*, în: „Thraco-Dacica”, 1, 1976, p. 144 și fig. 1.

¹² N. Conovici și Gh. Matei, *op. cit.*, p. 138, n. 28 (inedit, Muzeul Dunării de Jos, Călărași).

¹³ M. Manov, *Novi tip domonetni formi ot bălgarskite zemi*, în: „Arheologia”, 39, 1988, 3-4, p. 79 și fig. 1-4

¹⁴ D. Berciu, *op. cit.*, p. 290 și fig. 11/4-5.

de acord că aceste piese sunt „capete de ace de bronz”¹⁵. Cercetătorii care s-au ocupat îndeaproape de grupul cultural Ciunbrud, le consideră „săgeți cu elice” – la această concluzie a dus împrejurarea că în cele două morminte de înhumație din necropola de la Gâmbaș, cercetate în 1913-1914, piesele în discuție se aflau lângă piciorul stâng al defunctului, loc pe care, în dispunerea inventarului funerar în cazul mormintelor scitice, de obicei îl ocupau săgețile¹⁶. O altă opinie, singulară deocamdată, le consideră „semne premonetare” din sec. VII-VI a.Chr.¹⁷. În sfârșit, o serie de alți autori sunt destul de circumspecți și adoptă o poziție neutră, denumindu-le „dispozitive de bronz cu trei aripioare în formă de elice”¹⁸ sau „dispozitive cu trei aripioare eliceforme”¹⁹.

Datarea acestor piese nu este unitară. Deși numeroase, exemplarele descoperite în spațiul transilvan provin în cea mai mare parte din descoperiri întâmplătoare, fără a putea aduce precizări cronologice precise. Excepție fac piesele descoperite în timpul cercetărilor de la începutul sec. XX în necropola de la Gâmbaș, necropolă datată la sfârșitul sec. VI a.Chr.²⁰.

Capetele de ace descoperite în Moldova și în Dobrogea beneficiază de datări ceva mai strânse. Cele mai timpurii piese din Moldova par a fi cele din mormântul cu pregnante afinități cu grupul cultural Ciunbrud din Transilvania, descoperit întâmplător la Cimbala (fig. 1/2). Este acceptată o datare a acestuia în sec. VI a.Chr.²¹. În același prim orizont cronologic, alături de piesele de la Cimbala, contemporane acestora sau imediat posterioare, figurează exemplarele de la Giurgiulești (fig. 1/1). În mormântul 1 din această necropolă, ca și în Dobrogea, în cazul mormântului de la Piatra Frecăței (fig. 1/9), capetele de ace erau asociate cu fibulă de tip Glasinac ce poate fi datată în sec. VI a.Chr., sau, dat fiind îndelunga sa persistență în lumea tracă, nu este exclusă o datare ceva mai târzie, chiar în sec. V

¹⁵ B. Mitrea, *Un cimitir geto-dac în sud-vestul Dobrogei*, în vol. *Omagiu lui Constantin Daicoviciu cu prilejul împlinirii a 60 de ani*, București, 1960, p. 409; B. Mitrea, C. Preda, M. Anghelescu, *op. cit.*, p. 286 și fig. 4; G. Simion, *op. cit.*, în: „Peuce”, 6, 1977, p. 55; N. Conovici, Gh. Matei, *op. cit.*, p. 138.

¹⁶ Șt. Ferenczi, *Cimitirul „scitic” de la Ciunbrud (Partea a II-a)*, în: „AMN”, 4, 1967, p. 36 și fig. 8/7; V. Vasiliev, *op. cit.*, p. 76.

¹⁷ M. Manov, *op. cit.*, 1998, p. 79-80.

¹⁸ V. Căpitanu, *op. cit.*, p. 71.

¹⁹ T. Arnăut, *op. cit.*, p. 141.

²⁰ V. Vasiliev, *op. cit.*, p. 131-132.

²¹ A. Vulpe, în vol. *Istoria românilor I*, București, 2001, p. 490.

a.Chr.²². Spre această concluzie conduce și cea de-a doua fibulă din mormântul de la Piatra Frecăței, care, datorită utilizării intense, a suferit o dublă reparație, vizibilă la capetele arcului. Un alt însemnat reper cronologic îl constituie pumnalul de fier din inventarul funerar al mormântului 2 de la Mileștii de Sus, ce poate fi datat mai curând în sec. V a.Chr., decât în cel anterior²³.

În Dobrogea, cel mai vechi exemplar este cel din mormântul de la Piatra Frecăței (fig. 1/9), abia amintit. În aceeași primă etapă²⁴ se înscriu descoperirile de la Cernavodă (fig. 1/6), care au fost datate pe baza ceramicii lucrate cu mâna de aspect hallstattian și a unei oglinzi grecești din bronz în prima jumătate a sec. V a.Chr.²⁵. Urmează apoi un lot consistent alcătuit din piesele de la Satu-Nou (fig. 1/7), Stelnica (fig. 1/4), Enisala (fig. 1/5), ce se datează între sfârșitul sec. V a.Chr. și începutul/prima jumătate a secolului următor. Mormintele din necropola de la Satu-Nou, „Suat”, în care au fost descoperite capete de ace sunt plasate într-o primă fază a cimitirului, la sfârșitul sec. V și începutul sec. IV a.Chr.²⁶. În mormântul 76 de la Stelnica, cele două capete de ac erau asociate cu o fibulă de schemă tracică de aspect timpuriu²⁷, probabil IV, care permite o datare în sec. IV a.Chr., eventual în prima sa jumătate. În cazul necropolei de la Enisala, deși descoperirile nu sunt publicate pe complexe, ținând cont de datarea generală a sitului în sec. IV a.Chr. (pe baza importurilor grecești)²⁸, nu este exclus ca piesele discutate aici să aparțină unor morminte din prima jumătate a acestui secol.

În concluzie, capetele de ace în formă de elice au avut o durată de utilizare îndelungată, aflându-se la modă timp de aproape un secol și jumătate. Datarea lor variază între a doua jumătate/sfârșitul sec. VI a.Chr. și

---

²² B. Hänsel, *Zur Chronologie des 7. bis 5. Jahrhunderts v. Chr. im Hinterland von Odessos an der westlichen Schwarzmeerküste*, în: „PZ”, 49, 1974, 2, p. 216 (Ravna, tumulul 14 b); A. Vulpe, *Cu privire la cronologia grupului cultural Ferigile*, în: „Danubius”, VIII-IX, Galați, 1979, p. 110 (Ferigile, tumulul 40).

²³ A. Vulpe, în vol. *Istoria românilor I*, București, 2001, p. 490.

²⁴ *Idem*, *Cercetări arheologice și interpretări istorice privind sec. VII-V î. e. n. în spațiul carpato-dunărean*, în: „Mem.Ant.”, 2, 1970, p. 195.

²⁵ D. Berciu, *op. cit.*, p. 299-300.

²⁶ B. Mitrea, C. Preda, N. Angheliescu, *op. cit.*, p. 286.

²⁷ N. Conovici, Gh. Matei, *op. cit.*, p. 138, 141 și tabelul 9.

²⁸ P. Alexandrescu, *Pour une chronologie des VIe-IVe siècles*, în: „Thraco-Dacica”, 1, 1976, p. 119-120 și tabelul sinoptic de la p. 126; G. Simion, *op. cit.*, în: „Thraco-Dacica”, 1, 1976, p. 155; *Idem*, în: „Peuce”, 6, 1977, p. 55.

începutul sec. IV a.Chr. (fig. 3), o datare mai strânsă nefiind deocamdată posibilă.

Unele dintre mormintele cu capete de ace în formă de elice conțin numeroase alte podoabe sau fusaiole, putând fi atribuite ipotetic unor femei. Astfel, în această categorie se înscriu mormântul 1 de la Giurgiulești (cu cercei, fibulă, cochilii *Kauri*, mărgele), mormintele 38 și 76 de la Stelnica (cu fibule, cercei, coliere din scoici, perle, brățări, fusaiolă), Cimbala (cu cercei, colier, cochilie *Kauri*) și Satu-Nou, „Suat”, mormântul 1 descoperit întâmplător în anul 1958 (cu perlă și fusaiolă). Această apariție relativ frecventă a capetelor de ace în morminte care, după inventarul funerar, pot fi atribuite unor femei, întărește determinarea acestora drept podoabe și, totodată, reprezintă un contraargument relativ la opinia conform căreia aceste piese erau dispozitive de săgeți. Nu trebuie însă să rămânem cu impresia că aceste piese făceau parte exclusiv din portul feminin. Capetele de ac în formă de elice descoperite în două morminte cu arme stau mărturie că erau utilizate și de către bărbați: mormântul 2 de la Mileștii de Sus (cu pumnal *akinakes*, opt vârfuri de săgeți cu trei muchii și vârf de lance) și mormântul de la Huși (16 vârfuri de săgeți cu trei muchii).

Cât privește presupusa lor origine estică²⁹, în stadiul actual al cercetărilor acest lucru nu poate fi demonstrat. Este adevărat că cele mai vechi piese apar în morminte de înhumate (Cimbala, Mileștii de Sus, Huși, Gâmbaș), al căror inventar funerar poartă o puternică amprentă scitică (*akinakes*, vârfuri de săgeți cu trei muchii, colier), însă deocamdată nu dispunem de vreo semnalare de acest gen în stepele nord-pontice. Cea mai estică prezență a lor în spațiul de la răsărit de Carpați se oprește pe linia Prutului, în cadrul necropolei de la Giurgiulești, într-un mediu nord-tracic³⁰. După cum arată harta cu aria lor de răspândire (fig. 2), coroborată cu datele cronologice, capetele de ac în formă de elice pot fi considerate, mai curând, o creație originală în cadrul grupului cultural Ciunbrud sau în zona est-carpatică ce prezintă strânse afinități cu acesta. De aici ele se răspândesc spre sud, în Dobrogea, unde își încheie evoluția cândva, la începutul sec. IV a.Chr.

²⁹ V. Vasiliev, *op. cit.*, p. 76.

³⁰ V. Sîrbu, I. Niculiță, V. Vanciugov, *Les Thraces au sud du Budgeac au Ier millénaire av. J.-C.*, în vol. *Istro-Pontica. Muzeul tulcean la a 50-a aniversare*, Tulcea, 2000, p. 75.

HELIX-SHAPED TIP PINS

- Abstract -

Among the adornments used at the end of the first and the beginning of the second Iron Age, in the Carpathian-Pontic area, an interesting item is the helix-shaped tip hair pin. They were made of bronze, small-sized (around 4 cms long by 2 cms high), unitary as typology. Along the years, scholars considered these pieces either as arrow devices or pre-monetary objects. Within their distribution area, we can easily distinguish three groups – the one from Transylvania, the one from the Moldavian Central Plateau and the one from Dobruja.

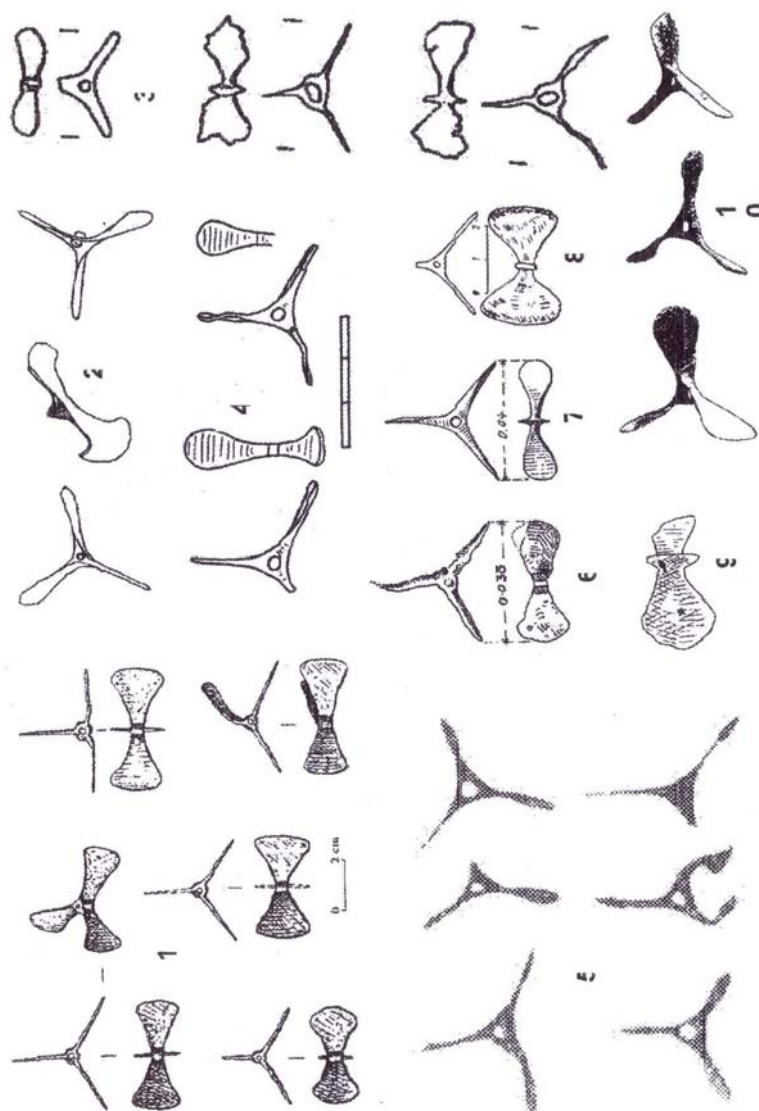
Their dating is not unitary: these items were used over a long period of time, between the second half / the end of the VIth century BC and the beginning of the IVth century BC. Helix-shaped tip pins can be considered an original creation of the Ciunbrud cultural group from Transylvania or of the closely-related group from the Eastern Carpathian area. From here, they spread to the South, in Dobruja, where they finished their evolution around the beginning of the IVth century BC.

Explanation of the figures:

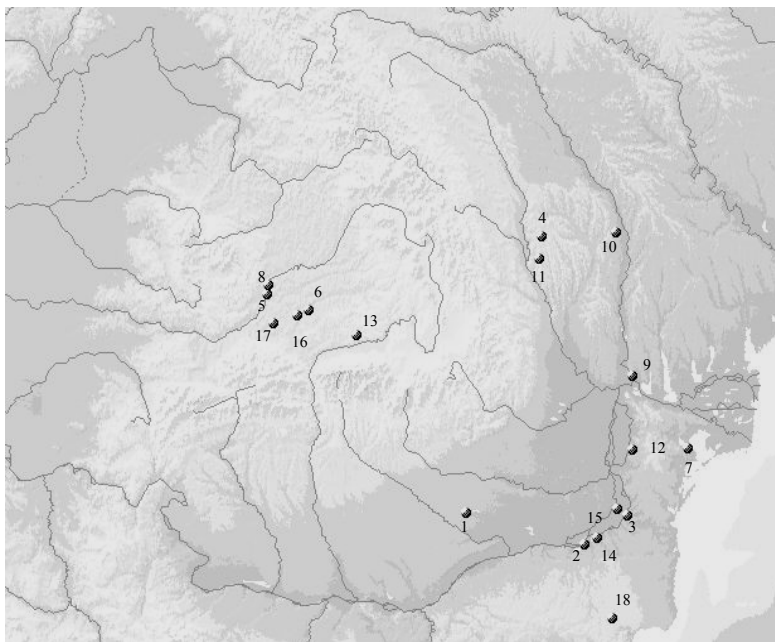
Fig. I. – Helix-shaped tip pins. 1 Giurgiulești (according to O. Levițchi and V. Haheu), 2 Cimbala (according to V. Căpitanu), 3 Mileștii de Sus (according to A. Vulpe), 4 Stelnica (according to N. Conovici and Gh. Matei), 5 Enisala (according to G. Simion), 6 Cernavodă (according to D. Berciu), 7 Satu-Nou (according to B. Mitrea, C. Preda and N. Anghelescu), 8 Ciunbrud (according to V. Vasiliev), 9 Piatra Frecăței (according to G. Simion), Bulgaria (according to M. Manov). Bronze. 2-3, 5, 9-10 no scaling.

Fig. II. – Distribution of the helix-shaped tip pins. 1 București, 2 Canlia, 3 Cernavodă, 4 Cimbala, 5 Ciunbrud, 6 Coșșa Mică, 7 Enisala, 8 Gâmbaș, 9 Giurgiulești, 10 Huși, 11 Mileștii de Sus, 12 Piatra Frecăței, 13 Rodbav, 14 Satu-Nou, 15 Stelnica, 17 Ungurei, 18 Bulgaria.

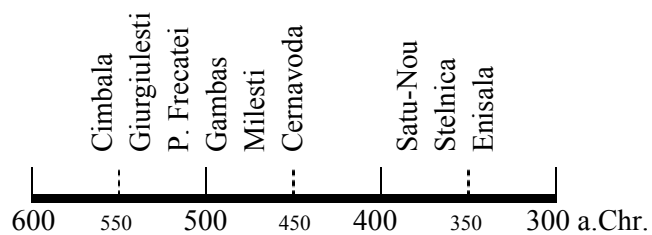
Fig. III. – Chronological exposition of the archaeological complexes where helix-shaped tip pins were discovered.

Fig. I. - Capete de ac în formă de elice. 1 Giurgiulești (după O. Levițchi și V. Haheu), 2 Cimbala (după V. Căpitanu), 3 Mileștii de Sus (după A. Vulpe), 4 Stelnică (după N. Conovici și Gh. Matei), 5 Enisala (după G. Simion), 6 Cernavoda (după D. Berciu), 7 Satu-Nou (după B. Mitrea, C. Preda și N. Angheliescu), 8 Ciumbrud (după V. Vasiliev), 9 Piatra Frecăței (după G. Simion), 10 Bulgaria de NE (după M. Manov). Bronz. 2-3, 5, 9-10 fără scară.

Fig. II. - Răspândirea capetelor de ace în formă de elice. 1 București, 2 Canlia, 3 Cernavodă, 4 Cimbala, 5 Ciumbrud, 6 Coșșa Mică, 7 Enisala, 8 Gâmbaș, 9 Giurgiulești, 10 Huși, 11 Mileștii de Sus, 12 Piatra Frecăței, 13 Rodbav, 14 Satu-Nou, 15 Stelnica, 16 Șeica Mică, 17 Ungurei, 18 Bulgaria de NE.

Fig. III. - Schiță cronologică a complexelor arheologice care conțineau capete de ace în formă de elice.

DESPRE PREZENȚA ROMANĂ ÎN SUDUL MOLDOVEI ȘI ROLUL CASTELLUM-ULUI DESCOPERIT LA GALAȚI. NOTE DE LECTURĂ (I).

Costin CROITORU

Cele mai vechi însemnări relative la civilizația romană din sudul Moldovei în secolele I – IV se regăsesc în Cronicile slavo-române¹. Marii cronicari moldoveni, continuatori ai istoriografiei secolelor XV-XVI, Grigore Ureche², Miron Costin³, Nicolae Costin⁴, Dimitrie Cantemir⁵ și Ion Neculce⁶ încearcă prezentarea unor aspecte ale romanității, în fapt contribuții la cunoașterea originii românilor.

Prima lucrare documentată arheologic se datorează lui Gh. Săulescu⁷ (*Descrierea istorico-gheografică a cetății Caput Bovis (Capul Boului seuu Ghertina), a cărui ruine se află în apropierea Galațiului, de paharnicul G. Seulescu, profesor public de istorie și filologie, vizitate în vara anului 1837, Iași, 1837, X + 28 p.*⁸), care inaugurează astfel seria cercetărilor arheologice în importantul centru roman din sudul Moldovei, de la Barboși.

---

¹ *Cronicele slavo-române din sec. XV-XVI, publicate de I. Bogdan* (ed. revizuită și completată de P. P. Panaitescu), București, 1959.

² Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei* (ed. îngrijită, studiu introductiv și glosar de P. P. Panaitescu), București, 1955.

³ M. Costin, *Opere* (ed. P. P. Panaitescu), București, 1958; *Idem, Opere alese* (studiu introductiv, note și glosar de Liviu Onu), București, 1967.

⁴ N. Costin, *Opere* (Studiu introductiv, note și comentarii: Constantin Stoide și I. Lăzărescu, prefață de G. Ivănescu), București, 1960.

⁵ D. Cantemir, *Descriptio Moldaviae* (ed. D. M. Pippidi), București, 1973; *Idem, Hronicul Vechimei a Romano-Moldo-Vlahilor* (ed. Gr. G. Tocilescu), București, 1901.

⁶ I. Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei* (ed. I. Iordan), București, 1955.

⁷ N. C. Enescu, *Gheorghe Săulescu, Dimitrie Pop, Anton Velini*, București, 1970, p. 13-109. În *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, 1978, cărturarul moldovean nu figurează; vezi și A. Simota, *Gheorghe Săulescu*, în: *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, 1979, p. 766-767.

⁸ Lucrarea a fost reprodusă în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, I, 1838, p. 81-96, 99-102 și mai recent, reeditată de S. Sanie și V. Cristian, București, 1991.

Preocupările sale (prezentarea ruinelor unor complexe, descrierea unor materiale arheologice, desenarea lor, ridicarea unor planuri, efectuarea unei hărți sub directa sa îndrumare, finalizate cu scrierea unei micromonografii a cetății antice de la Bărboși) au fost considerate ca făcând parte din activitatea curentă a unui arheolog, motiv pentru care acesta a fost considerat primul arheolog român⁹.

Meritul inițierii, atât al unor săpături arheologice, cât și al unor studii privitoare la situația Moldovei până în secolul III îi revin lui V. Pârvan¹⁰. Drumul deschis de acesta a fost continuat după al Doilea Război Mondial de R. Vulpe, N. Gostar, Gh. Ștefan, I.T. Dragomir, S. Sanie, I. Ioniță, în special cu cercetările arheologice de la Bărboși și împrejurimi.

O privire de ansamblu a descoperirilor arheologice din spațiul cuprins între Carpați și Prut, până în 1961, a fost efectuată de N. Zaharia, M. Petrescu-Dâmbovița, Em. Zaharia¹¹. Totodată, lucrările lui S. Sanie¹² și I. Ioniță¹³ care cuprind referiri ample asupra spațiului care ne interesează, rămân încă în mare parte de actualitate. Din păcate, deși sudul Moldovei concentrează o sumă întregă de artefacte de factură daco-romană, până în prezent acestea nu au făcut obiectul unei monografii¹⁴.

În sfârșit, o grupare critică a materialului epigrafic nu a fost întreprinsă până în prezent, deși trebuie menționate studiile de referință ale lui P. Nicorescu¹⁵, N. Gostar¹⁶ și D.M. Pippidi¹⁷, asupra unor izvoare

⁹ N. Gostar, *Gheorghe Săulescu, primul arheolog român*, comunicare prezentată la Sesiunea științifică prilejuită de centenarul Universității „Al. I. Cuza”, Iași, septembrie 1960.

¹⁰ V. Pârvan, *Castrul de la Poiana și drumul roman prin Moldova de Jos*, în: „AAR.MSI”, II, XXXVI, 1913, p. 93-126.

¹¹ N. Zaharia, M. Petrescu-Dâmbovița, Em. Zaharia, *Așezări din Moldova. De la paleolitic până în sec. XVIII*, București, 1970.

¹² S. Sanie, *Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei (sec. II î.e.n. – III e.n.)*, Iași, 1981.

¹³ I. Ioniță, *Din istoria și civilizația dacilor liberi. Dacii din spațiul est-carpatic în secolele II-IV e.n.*, Iași, 1982.

¹⁴ Lucrarea lui I. T. Dragomir, intitulată *Monografia arheologică a Moldovei de Sud (I)*, în: „Danubius”, XVI, 1996, este o culegere a articolelor publicate de-a lungul timpului de acest arheolog.

¹⁵ P. Nicorescu, *Garnizoana romană în sudul Basarabiei*, în: „AAR.MSI”, III, 19, 1937, p.217-225; *Idem*, *O inscripție a împăratului Traian găsită la Cetatea Albă*, în: „AAR.MSI”, III, 26, 1944, p. 501-510.

¹⁶ N. Gostar, *O inscripție de la Hadrian în castellum roman de la Bărboși*, în: „AȘU”, Iași, III, XII, 1966, p. 151-152; *Idem*, *Inscripția împăratului Traian de la Bărboși*, în: „AM”, IX, 1980, p. 69-73.

¹⁷ D. M. Pippidi, *Tiberius Plautius Aelianus și frontiera Dunării de Jos în secolul I e.n.*, în vol. *Contribuții la istoria veche a României*, București, 1967, p. 287-328, p. 287-328.

epigrafice relative la istoria sudului Moldovei și trecerea în revistă, cu unele comentarii, însoțite de traducere a inscripțiilor de la Bărboși în corpusul *Inscripțiilor din Scythia Minor*¹⁸, și în lucrarea lui S. Sanie¹⁹. De asemenea, unele considerente cu privire la ceramica șampilată din sudul Moldovei au fost reproduse în sinteza lui I.T. Dragomir²⁰.

*

* *

Cea mai veche mențiune epigrafică provenită din zona Galațiului este inscripția din anul 112, care menționează numele împăratului Traian (98-117) și al guvernatorului P. Calpurnius Macer Caulius Rufus (*CIL*, III, 777 = *ISM*, V, 292)²¹. V. Pârvan²² credea că această inscripție poate fi pusă în legătură cu „inaugurarea unui însemnat edificiu”.

Cercetările arheologice au semnalat existența la Bărboși a două fortificații, de pământ și respectiv de piatră²³, iar la Galați, în cartierul Dunărea, a unui *castellum* de pământ²⁴. Acest ultim obiectiv a fost identificat fortuit, ca urmare a lucrărilor de urbanizare întreprinse în zonă. Poziția sa în teren este simetrică față de incinta militară de la Barboși, împreună cu care flanchează valea Siretului. De formă patrulateră, *castellumul* era dotat cu val și șanț de apărare. Autorul cercetărilor ce au avut un caracter de salvare nu precizează dimensiunile laturilor, probabil că,

---

¹⁸ Volumul V, *Capidava – Troesmis – Noviodunum*, 1980, p. 300-326, nr. 292-342 și eventual 221.

¹⁹ S. Sanie, *op. cit.*, p. 84-90.

²⁰ S. Sanie, I.T. Dragomir, Șeiva Sanie, *Noi descoperiri de ceramică romană cu inscripție în Moldova*, în: „SCIVA”, 2, 26, 1975, p. 189-208; *Idem*, în: „Danubius”, XVI, 1996, p.453-477.

²¹ N. Gostar, *Les antiquités de la Moldavie dans l'oeuvre du Prince Démètre Cantemir*, în: „Dacoromania”, 2, 1974, p. 127-139; *Idem, op. cit.*, în: „AM”, IX, 1980, 69-73.

²² V. Pârvan, *op. cit.*, p. 114.

²³ N. Gostar, *Săpăturile și sondajele de la Șendreni Bărboși*, în: „MCA”, VIII, 1962, p.507-509; N. Gostar, I. T. Dragomir, S. Sanie, Ș. Sanie, *Castellum și castrum roman de la Barboși*, în: „SCSMI”, (dec. 1964), 1971, p. 419-422.

²⁴ M. Brudiu, *Un castellum de pământ din secolele II – III e.n. descoperit la Galați*, Comunicare la Sesiunea Muzeului de Istorie Națională și Arheologie a Dobrogei, Constanța, 8-10 nov. 1979; *Idem, Săpăturile de salvare din castellum de pământ (sec. II – III, e.n.), descoperit la Galați*, în: „MCA”, XIV, 1980, p. 314-320; *Idem, Un castellum roman descoperit la Galați și semnificația lui*, în: „Danubius”, X, 1981, p. 59-72.

datorită distrugerilor, acestea nu au mai putut fi determinate. Poarta se află pe extremitatea sudică (spre Dunăre) și „prezintă un plan trapezoidal, latura din interior fiind de 5 m, iar la exterior, de 6,30 m... după măsurătorile efectuate poarta avea, probabil, la orizontul de călcare antic, lărgimea de 4 m, iar la exterior de 5 m”²⁵.

Cercetările efectuate „n-au putut identifica un strat arheologic, sau complex, în incinta fortificației”. În umplutura șanțului de apărare de pe latura sudică au fost identificate trei nivele arheologice. Din punct de vedere al materialului arheologic predomină fragmentele ceramice. Dintre cele caracteristice primului nivel au putut fi reconstituite parțial câteva amfore, al căror studiu a condus spre datarea sa la începutul secolului II. În nivelul intermediar au fost identificate piese similare, astfel încât „și acest nivel poate fi datat în secolul al II-lea”. O situație mai specială se regăsește în ultimul nivel, despărțit de cel anterior de „un strat steril”. Dincolo de numeroasele fragmente ceramice ce datează nivelul în secolul III, cercetările au scos la iveală foarte multe toarte.

Este de presupus că ridicarea fortificațiilor de pământ răspundea unor cerințe imediate, dictate de imperativele unor conflicte armate din zonă, databile până cel târziu în 106, când *universa Dacia devicta est* (IDRE, II, 367). Ulterior, aceste fortificații sunt părăsite, pierzându-și, după câte se pare, rolul pentru care fuseseră construite²⁶. Faptul că într-o zonă apropiată (la distanță de 1 kilometru) s-a recurs la ridicarea a două construcții, aproximativ concomitent și aparent din aceleași rațiuni „strategice” este puțin probabil. Descoperitorul castellum-ului din cartierul Dunărea consideră că acesta „a avut o primă fază în care a fost folosit ca fortificație..., apoi, urmează a doua fază în care a avut o funcționalitate economică, ca depozit pentru amfore cu ulei”²⁷. Suntem de acord cu rolul strategic atribuit castellum-ului în prima sa fază de existență²⁸ (spre această

²⁵ *Idem, op. cit.*, în: „MCA”, XIV, 1980, p. 319. A se vedea și compara cu *Idem, op. cit.*, în: „Danubius”, X, 1981, p. 62: poarta „prezintă un plan în formă de trapez isoscel, având baza mică de 2,5 m, baza mare de 6 m, iar înălțimea, deci lărgimea șanțului la partea superioară, fiind de 9 m”(?!).

²⁶ *Ibidem*, p. 63.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Întrucât în perimetrul fortificației nu au fost identificate urme de locuire nu poate fi vorba despre o eventuală retragere a trupelor de la Bărboși în perioada inundațiilor. Vezi în acest sens Marcu Botzan, *Datarea unei importante schimbări hidrografice la Cotul Dunării*, în: „Hidrotehnica”, 31, 7, 1986, p. 214 și urm.

ipoteză pledează poziția în teren care relevă o largă perspectivă, forma sa și șanțul de apărare), dar nu în sensul în care îl vede M. Brudiu - ridicat în intervalul 102-105²⁹ de *Legio V Macedonica*, care „după încetarea ostilităților în anul 107... s-a instalat temeinic la *Troesmis*, iar la gura Siretului [în castellum-ul din Galați, n.n.] n-a mai revenit la prima fortificație, ci s-a instalat la Tirighina [Bărboși, n.n.]”³⁰, din cel puțin două motive:

1. nu putem accepta ipoteza retragerii integrale a vexilațiilor lui *Legio V Macedonica* din zonă, după o scurtă staționare, la *Troesmis* de unde ar trimite, ulterior, detașamente la Bărboși. Transferul făcându-se cel mai probabil la nivelul cartierului general și al eșalonului superior, o bună parte din militarii romani trebuie să fi rămas în sudul Moldovei cu misiuni precise, în ceea ce privește supravegherea „barbarilor” și organizarea administrativă. În acest răstimp, ei ar fi lăsat urme de locuire în *castellum*, or acestea lipsesc.

2. este cunoscut faptul că, înainte de constituirea provinciei Dacia, o parte dintre teritoriile nord-dunărene trecuseră în administrația Moesiei Inferior odată cu încheierea păcii din 102 (Cassius Dio, LXVIII, 9, 7; 12, 2), între care și sudul Moldovei³¹. Dacă acesta este într-adevăr momentul în care a fost construit castellum-ul, trupa care l-a ridicat ar fi mai degrabă *Cohors I Hispanorum veterana quingenaria*³² atestată la această dată în sudul Moldovei (papyrusul Hunt³³). Spre comparație, cea mai veche atestare

---

²⁹ M. Brudiu, Lucreția Brudiu, *Un aspect al strategiei romane în al doilea război cu dacii*, în: „Marisia”, XV-XXII, 1985-1992, p. 70. Castellum-ul este pus în legătură cu securizarea sudului Moldovei după diversiunea moesică întreprinsă de Decebal în anul 102 - „în acest context se încadrează și castellum de pământ din cartierul Dunărea”. A se vedea și compara cu *Ibidem*, p. 72 - „... castellum roman cu șanț și val de pământ, descoperit în cartierul Dunărea-Galați, care a putut fi datat pe baza materialului arheologic la începutul secolului II, anii 105-106”.

³⁰ M. Brudiu, *op. cit.*, în: „Danubius”, X, 1981, p. 65.

³¹ Costin Croitoru, *Dacii din Muntenia în primele decenii de existență ale Provinciei*, în: „Analele Cercului de Istorie Gh. I. Brătianu”, VI, 2003 (sub tipar), cu bibliografia esențială a chestiunii.

³² Pentru istoricul trupei, vezi Constantin C. Petolescu, *Auxilia Daciae. Contribuție la istoria militară a Daciei romane*, București, 2002, p. 109-110, nr. 43.

³³ Vezi R. Vulpe, *Muntenia și Moldova de Jos în timpul lui Traian, în lumina unei noi lecturi a papyrusului Hunt*, în: „St.Cl.”, II, 1960, p. 337-357; *Idem*, R. Vulpe, *Les gètes de la rive gauche du Bas-Danube et les romains*, în vol. *Studia Thracologica*, București, 1976, p. 124-149; A. Rădulescu, M. Bărbulescu, *De nouveau sur les légats de Trajan en Mésie Inférieure entre 103 et 108 n.è.*, în: „Dacia” (N.S.), XXV, 1981, p. 353-358, cu bibliografia.

a prezenței lui *Legio V Macedonica* în zonă datează din anul 112 (*CIL*, III, 777 = *ISM*, V, 292), fără a exclude aici posibila sa sosire mai timpurie în sudul Moldovei³⁴.

După părerea noastră, fortificația de la Galați datează din perioada de organizare a provinciei, deci *post* 106. Rolul ei era mai degrabă acela de punct de observație³⁵, în strânsă legătură cu semnalizarea intrării de pe Dunăre pe Siretul navigabil și cu eventualele instalații portuare. Aceasta ar explica și prezența ceramicii, în toate nivelele³⁶. Considerăm că prezența masivă a toartelor din nivelul III se datorează procesului de impozitare (*ansarium*), la care erau supuse exclusiv mărfurile aduse spre vânzare. Denumirea acestuia provine de la mânerile amforelor (*ansae*), care erau taxate la intrare prin numărarea toartelor³⁷. Este posibil ca detașarea toartei de corpul recipientului să fi simbolizat faptul că aceasta a fost impozitată. Astfel, pe lângă rolul de observație și semnalizare castellum-ul descoperit în Galați este foarte posibil să fi constituit și un punct vamal.

Urmărirea răspândirii artefactelor de natură romană la nord de valul Traian-Tulucești poate releva existența schimburilor comerciale care se efectuau peste *limes*. În momentul de față, cel mai ușor de evidențiat este prezența în *Barbaricum* a amforelor romane din secolele II-III, întrucât asupra acestui tip de descoperiri dispunem de studii sistematice³⁸. De

---

³⁴ Pentru eventuala prezență mai timpurie a trupeii în sudul Moldovei, vezi Costin Croitoru, *Contribuții la istoria relațiilor politice dintre Imperiul roman și geto-daci. Expediția lui Tib. Plautius Silvanus Aelianus*, în: „Arges”, XI, 2002, p. 64.

³⁵ Este evidentă poziția dominantă a castellum-ului față de lunca Siretului însă ni se pare hazardată opinia lui M. Brudiu (în: „Danubius”, X, 1981, p. 61), conform căreia aceasta ar permite vizibilitatea pe o arie extinsă „până în Munții Măcinului, sau spre Troesmis”. Numai distanța de la Galați la *Dinogetia*, în linie dreaptă spre sud-est este de 8-9 kilometri, iar până la *Arrubium* de 30 de kilometri (cf. I. Barnea, *Dinogetia*, București, 1968, p. 5).

³⁶ Deși prezintă pe larg doar fragmentele provenite de la numeroase vase, cu tipologie și încadrare cronologică, descoperite în primele două nivele, M. Brudiu (în: „Danubius”, X, 1981, p. 62-63) atribuie castellum-ului „un rol economic” - „de depozit de amfore” abia în faza corespunzătoare nivelului III, deoarece „cantitatea fragmentelor de amfore din acest nivel este mult mai mare”.

³⁷ C. H. Opreanu, *Misiunile beneficiarilor consulari pe limes-ul de nord al Daciei în secolul al III-lea*, în: „AMN”, XXXI, 1, 1994, p. 71 cu bibliografia.

³⁸ D. Tudor, *Importul de vin și untdelemn în provincia Dacia*, în: „Apulum”, VII, 1968, p. 391-399; V. Ursachi, în: „Hierasus”, LXXVIII, 1, 1978, p. 117-185; Octavian Liviu Șovan, Paul Șadurschi, *Noi descoperiri de amfore romane în județul Botoșani*, în: „Hierasus”, 1981, p. 51-62 (deși articolul se regăsește în paginile Anuarului, editorii au omis trecerea sa în sumar); S. Sanie, I. T. Dragomir, Ș. Sanie, *op. cit.*, în: „Danubius”, XVI, 1996, p. 453-477 etc.

exemplu, la Galați, în sudul roman al Moldovei, au fost descoperite două depozite de amfore romane cu urme de ulei de măsline³⁹; piese similare, ce prezintă reziduri de ulei de măsline, fiind identificate și în afara teritoriului delimitat de valul Traian-Tuluțești⁴⁰, ce pare să fi îndeplinit el însuși, la un moment dat, un rol economic⁴¹.

În aceeași ordine de idei, nu avem atestată epigrafic o *statio portorii* în teritoriul închis de valul Galațiului, deși existența sa a fost presupusă. S.Sanie⁴² dă ca sigură „existența unei *statio* (port !?) pentru *Classis Flavia Moesica*, dar și pentru transportul mărfurilor necesare populației romane sau pentru a fi exportate în ținuturile daco-carpice”.

Prin poziția sa favorabilă în vehicularea mărfurilor și circulația persoanelor este de presupus existența în sudul Moldovei a unei *statione portorii*. Mai mult, datorită intersectării unor artere terestre de maximă importanță comercială, a confluenței Siretului navigabil cu Dunărea⁴³ (alături de atestarea prezenței flotei danubiene și eventual a unor instalații portuare), este foarte probabil ca administrația romană să fi organizat aici și un *portorium terrestre*. La acestea se adaugă vechile tradiții comerciale care îi determinau pe arheologii preocupați de istoria zonei să presupună existența la Bărboși a unui *emporium* grecesc⁴⁴ sau

³⁹ M. Brudiu, *Tuluțești, valul antic Traian*, în: „MCA”, 1980, p. 314-320; *Idem, op. cit.*, în: *Danubius*, X, 1981, p. 59-72.

⁴⁰ *Idem, O amforă cu ulei de măsline din secolele II-III e.n. descoperită la Schela, județul Galați*, în: „Muzeul Național”, III, 1976, p. 159-163; *Idem, Descoperiri arheologice în județul Galați*, în: „Danubius”, XIII-XIV, 1992, p. 5-21.

⁴¹ Costin Croitoru, *Câteva considerații cu privire la rolul valurilor de pământ de pe teritoriul Daciei*, în: „Argessis”, X, 2001, p. 59-60.

⁴² S. Sanie, *op. cit.*, p. 78.

⁴³ Vezi I. Glodariu, *Relațiile comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană (sec. II î.e.n.-I e.n.)*, Cluj, 1974, p. 28, 114 cu n. 297 și *Idem, Dacian Trade with the Hellenistic and Roman World*, în: „BAR”, 1976 (varianta în lb. engleză).

⁴⁴ V. Pârvan, *op. cit.*, p. 117. Marele nostru istoric își întemeia argumentația acestei ipoteze, în special în jurul unor piese ceramice grecești - *lecythi* - ce ar fi fost descoperite la Bărboși. Nu știm nimic despre soarta unor piese similare, atestate în zonă de C. Schuchhardt, *Wälle und Chausseen in südlichen und östlichen Dacien*, în: „Archäologisch-epigraphische Mitteilungen aus Oesterreich”, IX, 1885, p. 219, dar în ceea ce privește artefactele prezentate de V. Pârvan, acestea provin din colecția de arheologie a dr. Nestor Măcellariu, care se conservă în bună măsură la Muzeul de Istorie Galați (vezi I. T. Dragomir, *Vestigii milenare inedite din patrimoniul Muzeului Județean de Istorie Galați. Colecția dr. Alexandru Nestor Măcellariu*, în: „Peuce”, IX, 1984, p. 157-584). Frapează, în cazul acestora, starea bună de conservare și, mai ales, faptul că cercetările sistematice ulterioare nu au scos la iveală analogii în acest sens. Totodată, printre piesele grecești din colecția amintită, mai apar și unele imitații, cel mai probabil achiziționate de către colecționar cu prilejul uneia dintre deseale sale călătorii în Grecia. În aceste condiții, autenticitatea și apartenența artefactelor sitului arheologic de la Bărboși este discutabilă.

chiar geto-dac⁴⁵. Între argumentele ce pledează pentru existența unei *statio* (post vamal) este, cum am arătat și prezența bine documentată a flotei dunărene. Este cunoscut faptul că între atribuțiile lui *Classis Flavia Moesica* se înscrie și supravegherea comerțului și a vămileor dunărene⁴⁶, astfel că trebuie să fi existat o strânsă legătură între aceasta, ca forță militară mobilă de-a lungul fluviului, și autoritățile romane regionale, însărcinate cu supravegherea tranzitului de marfă și persoane peste apă, și perceperea taxelor de trecere⁴⁷.

Așadar, ridicat de la începutul secolului II, turnul descoperit în cartierul gălățean Dunărea este de pus în legătură cu dirijarea navigației fluviale în zona confluenței cu Siretul. O atare situație prezintă ample analogii pe tronsonul de limes dunărean al Moesiei Superior, mult mai bine cercetat și documentat în acest sens⁴⁸. Ulterior, în a doua fază, corespondentă nivelelor II și III, rolul acestuia se diversifică, desigur, datorită fluxului tot mai însemnat de mărfuri către *Barbaricum*.

Se știe că volumul de produse romane era mult mai redus în perioada imediată conflictului, realitate cu totul explicabilă, ținând seama de raporturile încordate dintre părți și de lipsa unor reglementări clare în această privință. O atare situație se înregistrează și în alte teritorii locuite de dacii liberi, fenomenul manifestându-se până în perioada războaielor marcomanice, al căror final va favoriza un nou și puternic aflux de monedă

⁴⁵ Gh. Ștefan, *Nouvelles découvertes dans le „castellum” romain de Bărboși (prés de Galați)*, în: „Dacia”, V-VI, 1935-1936, p. 341.

⁴⁶ Cristian Matei, *Considerații privind raportul dintre Classis Flavia Moesica și fortificațiile limesului roman de la Dunărea de Jos (sec. I-VI)*, în: „Pontica”, XXIV, 1991, p. 146.

⁴⁷ Situație bine evidențiată epigrafic la *Capidava*, (Gr. Florescu și colab. *Capidava. Monografie arheologică (I)*, București, 1958, p.17 și urm.) și arheologic (C. Matei, *Cercetări arheologice în zona instalației portuare antice de la Capidava (I)*, în: „Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos”, III-IV, 1987, p. 95-101; *Idem, Cercetări arheologice în zona instalației portuare antice de la Capidava (II)*, în: „Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos”, 5-7, 1988-1989, p. 121-141).

⁴⁸ Columna Traiană înfățișază în prima scenă o rețea de turnuri ridicate chiar pe malul Dunării, dotate cu instrumente de semnalizare luminoasă, R. Vulpe, *Columna lui Traian. Monument al etnogenezei românilor*, București, 1988, p. 22-23. Vezi și I. Stângă, *Circulația navală pe Dunăre. Amenajări și facilități portuare în preajma Drobetai*, în: „Drobeta”, VII, 1996, p. 75-81; C. Timoc, *Câteva imagini inedite ale canalului roman de navigație de la Porțile de Fier*, în: „Studii de Istoria Banatului”, XVII-XVIII, 1993-1994, p.241-261; *Idem, Despre dirijarea navigației fluviale în zona Porților de Fier ale Dunării în epoca romană*, în vol. *In memoriam Dumitru Tudor*, Timișoara, 2001, p. 97-101 etc.

și de mărfuri către aceștia⁴⁹. Astfel, dovada indirectă a activităților comerciale o constituie perioada de recesiune traversată în timpul războaielor marcomanice. Restaurarea siguranței la granițele provinciilor nord-dunărene și reluarea activităților comerciale, după ce în prealabil fuseseră delimitate cu exactitate „spațiile de siguranță” (Cassius Dio, 72, 3, 2) impune administrației imperiale reglementarea lor și perceperea taxei pe mărfurile ce traversau liniile de demarcație⁵⁰.

**ABOUT THE ROMAN PRESENCE IN THE
SOUTH OF MOLDAVIA AND THE ROLE OF
THE CASTELLUM DISCOVERED AT GALAȚI.
READING NOTES (I)**

- Abstract -

During some excavation works, a new Roman fortress was revealed in the South-West of the actual territory of the city of Galați. The author of the archaeological investigations believes that its main role was to secure the valley of the Siret River, hence the fortress being connected to the other fortifications from Bărboși.

Against this opinion, we suppose that the role of the newly discovered *castellum* was to conduct or/and control the naval traffic from the Danube to the Siret River.

---

⁴⁹ Vezi, de exemplu, I. Ioniță, V. Ursachi, *Văleni. O mare necropolă a dacilor liberi*, Iași, 1988, p. 98; S. Dumitrașcu, *Dacia apuseană. Teritoriul dacilor liberi din vestul și nord-vestul României în vremea Daciei romane*, Oradea, 1993, passim; I. Ioniță, *Vase de sticlă la Dacia liberi (secolele II-III p. Chr.)*, în: „Istros”, X, Brăila, 2000, p. 334.

⁵⁰ C. H. Opreanu, *Dacia romană și Barbaricum*, Timișoara, 1998, p. 17.

FENOMENUL TEZAUORIZĂRII ÎN SEC. AL VIII-LEA – AL XIV-LEA ÎN SPAȚIUL EXTRACARPATIC

Sorin LANGU

Tezaurizarea este o componentă esențială în numismatică. Grație ei cercetătorii pot afla numeroase indicii cu privire la circulația monetară, la rolul jucat de o monedă sau alta etc. Ca fenomen ea intervine în momente dificile pentru posesor, de instabilitate politică, economică, ea nefiind, paradoxal poate, reflexul unei situații înfloritoare, decât în măsură limitată. Un tezaur bogat nu înseamnă neapărat prosperitate pentru regiunea în care a fost găsit, motivele ascunderii lui putând fi multiple: migratori, negustori jefuiți, etc¹.

Tezaurizarea, în perioada în discuție, este un fenomen întâlnit în întreg arealul extracarpatic. Tezaurile se înșiră, după post-quem, din anii 945 în 1369, situația lor fiind următoarea:

Tabel 1: Nr. de tezaure pe regiuni

Provincia	800 - 971	971 - 1241	1241 - 1365	Total
Țara Românească	-	11	13	24
Moldova	2	11	8	21
	2	22	21	45

Avem de-a face cu 45 de tezaure ce totalizează 9105 +x monede (4473 în Țara Românească și 4632 + x în Moldova). Repartiția confirmă situația politico - economică: tezaurizarea în perioada 800 - 971 aproape lipsește, singurele tezaure de la Cleja și Răducăneni, ambele din jud. Bacău. Prezența celui de la Răducăneni, alcătuit din 7 dirhemi arabi din argint², este

¹ Virgil Mihăilescu-Bîrliba, *Tezaurile monetare. Cercetare și interpretare*, în: „SCIV”, 44, 1993, p. 55.

² Dan Gh. Teodor, *Tezaurul de la Răducăneni-Iași*, în: „SCIV”, 31, 1980, 3, p.416-417.

o prezență exotică, cu toate că în Moldova se vor mai descoperi 23 monede arabe izolate.

Alcătuît din 39 monede, cu o valoare modestă (38 monede din bronz și una din argint)³, cel de la Cleja indică o acumulare locală. Post-quem-ul este în anul 945, ascunderea tezaurului putând fi pusă în legătură cu invaziile pecenege de la jumătatea sec. X⁴, dar și pe alte cauze „personale”, tezaurul valorând relativ puțin.

O valoare și mai mică o are tezaurul de la Călărași (5 monede de argint ale lui I.Tzimiskes), ascuns probabil când oștile împăratului au ajuns la Dunăre, urmărindu-l pe Sviatoslav, cneazul kievean⁵.

Din perioada domniei lui Vasile II și a lui Constantin VIII (976–1028) datează două tezaure: unul descoperit la Dolhești (Iași) cu 130 monede de aur, din care doar două aparțin împăraților amintiți, restul neidentificate⁶, și altul în raionul Arciz (regiunea Odessa) compus din 9 folles anonimi⁷. E dificil de precizat exact motivul ascunderii, datorită post-quem-ului larg; tezaurul de Dolhești, circa 130 monede plus bijuterii are legătură cu dese raiduri pecenege spre Transilvania și Ungaria⁸, putând fi îngropat atât de un năvălitor, cât și de un localnic. Cel din Arciz se poate încadra în capitolul „trafic local”, moneda anonimă fiind emisă în milioane de exmple în timpul acestor împărați⁹, circulând în toate regiunile carpato–pontice¹⁰.

Tezaurul de la Pașcani îngropat, probabil, după anul 1071¹¹, la fel ca cel de la Plopu, jud. Prahova¹², reprezintă acumulări locale de folleși

³ Irimia Dimian, Câteva descoperiri monetare bizantine pe teritoriul R.P.R. în: „SCN”, I, 1957, p. 198-199; Constantin Preda, Circulația monedelor bizantine în regiunea carpato-dunăreană, în: „SCIV”, 23, 3, 1972.

⁴ Victor Spinei, *Marile migrații din estul și sud-estul Europei în sec. IX-XIII*, Iași, 1999, p.111-116.

⁵ S.B. Dașkov, *Dicționar de împărați bizantini*, București, 1999, p. 248-251.

⁶ Victor Spinei, *Moldova în secolele XI-XIX*, Chișinău, 1994, p. 124.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, p. 157.

⁹ Radmilo Bozinovici, *Byzantine Coinage*, www.suc.org.

¹⁰ vezi C. Preda, *op. cit.*, passim.

¹¹ Victor Spinei, *Moldova ...*, p. 124.

¹² Ernest Oberlander-Târmoveanu, E.M.Constantinescu, *Monede romane târzii și bizantine din colecția Muzeului Județean Buzău*, în: „Mousaios”, IV/1, 1994, p.322.

anonimi, în timp ce tezaurul de la Făurești (regiunea Odessa) (9 monede) poate reprezenta stipendii pentru migratori¹³.

Tezaurile de la București, str. E. Grigorescu, nr. 3 și Ismail – 1961 se încheie cu monede din prima emisiune a lui Manuel I (1143 – 1180), care se sfârșește în 1148¹⁴. Îngroparea acestor două tezaure, aproape identice ca emitenți¹⁵, se poate datora invaziei cumane la Dunărea de Jos din 1147 – 1148¹⁶, și evenimentelor ulterioare.

Absolut surprinzător este tezaurul de la Dălhăuți (județul Vrancea) ce conține 7 monede din aramă, aparținând regelui maghiar Ștefan V (1163 – 1164)¹⁷, urmare a unui posibil trafic local, sau a unui negustor. Ținând cont că Ștefan IV a domnit foarte puțin și că monedele lui nu sunt prezente prea mult nici în Transilvania¹⁸, monedele de la Dălhăuți nu fac parte din realitatea circulatorie din acest spațiu, putând să aparțină unui negustor ce trecea prin zonă.

Tot în timpul domniei lui Manuel I, dar din ultima parte 1170 / 1180, datează tezaurele de la Bucov (județul Prahova)¹⁹ și Copuzu (județul Ialomița)²⁰, care se închid cu emisiunea a IV-a a lui Manuel I și au aproape aceeași structură de emitenți. Ele sunt un indicator al situației din zonă, care se înrăutățește vizibil, pe fondul războaielor din Marea Egee și din Asia Mică, și a dezastruoasei înfrângeri de la Myriokepalon (1176)²¹.

Deteriorarea situației se agravează în timpul primei domnii a lui Isaac II Anghelos (1185 – 1195), culminând cu răscoala Asăneștilor și cu recunoașterea celui de-al doilea țarat vlaho-bulgar²².

¹³ Victor Spinei, *Moldova ...*, p. 125.

¹⁴ Ernest Oberlander-Târnoveanu, *Două tezaure de monede bizantine din secolul al XII-lea descoperite în nordul Dobrogei*, în: „BSNR”, 1976-1980, nr. 124-128, p. 264-266, 292, notele 7, 8 și 10.

¹⁵ *Ibidem*, nota 7; C. Preda, *op. cit.*, p. 397.

¹⁶ S.B. Dașkov, *Op. cit.*, p. 324; Victor Spinei, *Marile migrații ...*, p. 250.

¹⁷ Octavian Iliescu, *Însemnări privitoare la descoperiri monetare (II)*, în: „SCN”, II, 1958, p.455.

¹⁸ Ion Sabău, *Circulația monetară în Transilvania secolelor XI-XIII, în lumina izvoarelor numismatice*, în: „SCN”, II, 1958, tabloul 1.

¹⁹ Octavian Iliescu, *Monede bizantine din secolele XII-XIII găsite la Dunărea de Jos*, în: „Ilfov - file de istorie”, București, 1978, p. 147.

²⁰ Ernest Oberlander -Târnoveanu, *Două tezaure ...*, p. 293, nota 13.

²¹ Wayne G. Sables, *Ancient Coin Collecting V. The Romanian / Byzantine Coinage*, Iola, WI, 1998, p. 99.

²² S.B. Dașkov, *op. cit.*, p. 340.

Acesta este motivul îngropării tezaurilor din vechiul județ Vlașca²³, Suvorovo (regiunea Odesa)²⁴ și Panciu (județul Vrancea)²⁵. Toate cele trei tezaure încep cu monede de la Manuel I, care reprezintă 30%, 78% și respectiv 50%, apoi continuă cu monede de la Andronicus I, 6%, 7% și 0% (dar tezaurul de la Panciu s-a pierdut în mare parte) și se termină cu monede de la Isaac II Anghelos, 64%, 15% și 50%. Tezaurul de la Suvorovo a fost găsit într-un mormânt tumular al unui călăreț nomad, probabil cuman, tezaurul (13 piese din electron) fiind parte din partea de jaf a respectivului, sau o plata oarecare.

Tezaurul de la Turcești (județul Argeș)²⁶ are o componentă curioasă: două monede din sec. VI (Iustin I și Iustin II), patru din sec. XI (Roman III, Mihail IV, Constantin IX, Constantin X) și una din sec. XII – XIII (imitație bulgară a lui Alexios III). Pare mai degrabă opera unui colecționar sau o suprapunere de tezaure, neputând fi vorba de un tezaur cu valoare circulatorie în totalitatea lui. Din a doua jumătate a sec. XII datează și tezaurul de la Reni²⁷ din care s-au recuperat două monede de la Manuel I, dar care putea să conțină și monede ulterioare (cum se întâmplă la Vlașca, Suvorovo sau Panciu).

Nașterea celui de-al doilea țarat vlaho-bulgar și crearea Imperiului Latin de Răsărit (1204) au aruncat Balcanii în criză. Noul țar vlaho-bulgar Ioan Asan II (1218-1241) își începe domnia cu o serie de lovituri militare menite a recuceri teritoriile pierdute de predecesorul său, Borilă, serie încununată cu victoria de la Klokotnița (1230)²⁸.

Astfel se explică numărul foarte mare de tezaure din perioada 1220-1230 și anume 5, găsite într-un areal relativ mic, care cuprinde estul

---

²³ Ernest Oberlander-Târnoveanu, *Câteva observații asupra structurii și datării unor tezaure bizantine în colecția Muzeului Național de Istorie a României*, în: „CN”, VI, 1990, p. 76-77.

²⁴ Ernest Oberlander-Târnoveanu, *Numismatic and historical remarks on the Byzantine coin hoards from the 12th century at the Lower Danube*, în: „RESEE”, XXX, 1992, 1-2, p.48-49.

²⁵ Victor Spinei, *Moldova ...*, p. 124

²⁶ Gh. Poenaru-Bordea, Paul I. Dicu, *Monede romane târzii și bizantine (sec. IV-XI) descoperite pe teritoriul județului Argeș*, în: „SCN”, IX, 1989, p. 79.

²⁷ Ernest Oberlander-Târnoveanu, *Două tezaure ...*, p. 293, nota 18. *Idem*, *Numismatic ...*, p.51-52, nr. 18.

²⁸ P. Pavlov, I. Ionev, D. Cain, *Istoria Bulgariei*, București, 2002, p. 49.

Munteniei și sudul Moldovei²⁹. Tezaurile au fost găsite la București-Ciurel, Ploiești, Buzău, Dedulești (județul Brăila) și Bârlad³⁰ și au ca trăsătură distinctivă imitații bulgare și latine, după monedele bizantine din sec. XII. Imitațiile bulgare și latine înlocuiesc treptat monedele bizantine în circulație, ele fiind găsite în cantitate mai mare și chiar singure. (Pentru exemplificare vezi tabelul următor în care am inclus și tezaurile din Dobrogea, pentru comparație).

Tabel 2: Emitenții din tezaurile 1220-1230

Tezaurul	Monede bizantine		Imitații bulgare		Imitații latine		Altele	
	Număr	Procent	Număr	Procent	Număr	Procent	Număr	Procent
1. București – Ciurel	5	31,2%	11	68,8%	-	-	-	-
2. Ploiești	51	42,8%	60	50,6%	8	6,6%	-	-
3. Buzău	-	-	8	89%	1	11%	-	-
4. Dedulești	17	34%	33	66%	-	-	-	-
5. Bârlad	4	50%	2	18%	2	18%	-	-
6. Tulcea	12	150%	10	42%	2	8%	-	0,5%
7. Tuzla ³¹	26	36%	392	56,5%	51	7%	4	-
8. Niculițel–Cetățuia	-	-	-	-	8	100%	-	-
9. Isaccea ³²	-	-	26	33%	44	57%	8	10%
	350		542		116		12	

Comparând situația din Dobrogea cu cea din Muntenia de est și sudul Moldovei observăm că moneda bulgară e prezentă în întregul areal, dar în Muntenia are de regulă peste 50%, fiind preponderentă, în timp ce moneda latină e mult mai prezentă în Dobrogea, atât ca număr cât și ca pondere.

²⁹ Acest areal este completat de Dobrogea cu 4 tezaure (Tulcea, Tuzla, Niculițel - Cetățuia, Isaccea) din aceeași perioadă. Ernest Oberlander-Târnoveanu, *Some remarks ...*, p. 120-128, nr. 5, 8, 10, 11.

³⁰ *Ibidem*, p. 119-126 și 158-159, nr. 4, 6, 7, 9, 38.

³¹ *Ibidem*, p. 123-125, nr. 8; din calculul monedelor rezultă 701 monede și nu 707; confruntând cu *Idem*, *Câteva observații ...*, p. 78-80, nr. 4, rezultă 707 monede, noi preluând datele din ultimul studiu citat.

³² din calculul monedelor rezultă 78 monede și nu 88.

Tabel 3: Situația emitenților pe regiuni, în tezaurele 1220-1230

Regiunea	Monede bizantine		Imitații bulgare		Imitații latine		Altele		Total
Muntenia + Moldova	77	38%	114	57%	11	5%	-	-	202
Dobrogea	272	33,5%	428	52,5%	105	12,5%	12	1,5%	817

Situația se explică geografic, apropierea celui de-al doilea țarat vlaho-bulgar determinând această proporție. Penetrarea monedei latine e mult mai rapidă în Dobrogea decât în restul țării, unde, de altfel, arealul tezaurelor cu post-quem între 1220 – 1230 este limitat la un arc de cerc cu centrul în Dobrogea, iar ca arie estul Munteniei și sudul Moldovei. Acest lucru demonstrează diminuarea drastică a căilor de pătrundere a monedei și implicit a cantității de monedă.

Tot din această perioadă, dar cu o altă structură și venit pe o altă filieră este tezaurul de la Hotin³³, ce conține 851 piese, majoritatea bracteate germane din sec. XII, dar și un dinar din Boemia și altul din Ungaria. El aparține unui negustor din acea zonă sau unui principe local răsplătit pentru niște servicii³⁴.

Invazia mongolă în Europa a afectat profund spațiul estic. Comerțul cu M. Neagră dinspre nord este tăiat, estul Europei este destabilizat, pentru o perioadă comerțul fiind decapitat. Chiar în anul invaziei (1241) este îngropat la Filiași (lângă Craiova) un tezaur cu o istorie aventuroasă³⁵. Admițând cifra lui D. Ciobotea și ipoteza Mariei Cojocărescu am avea următoarea structură monetară:

³³ Victor Spinei, *Moldova ...*, p. 126.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ În perioada interbelică a fost descoperit un tezaur la Craiova, ulterior stabilit ca provenind de la Filiași, dar care apoi a fost dispersat. Anterior dispersării a fost publicat, el conținând 58 piese, vezi O. Iliescu, *Despre tezaurele monetare și viața economică în secolele III-XIV pe teritoriul țării noastre*, în: „Studii”, V, 1952, 3, p. 183. Dinică Ciobotea, *Circulația monetară în Oltenia în preajma constituirii statului feudal independent Țara Românească, (sec. X-XIV)*, în: „A.O.”, II, 1983, p. 83, notează doar 54 piese. În fine, Maria Cojocărescu, *Un depozit monetar din secolele XII- XIII din colecția Maria și dr. George Severeanu*, în: „BSNR”, 1981-1982, nr. 129-130, p. 257-268, propune ipoteza că un tezaur din amintita colecție ar fi un fragment din tezaurul de la Filiași, pe baza analogiilor dintre cele două tezaure.

Tabel 4: Emitenții din tezaurul Filiași

Monetării	Nr. monede	Procent (%)
1. Friesach	40	40
2. Ronn	5	5
3. Pettan	5	5
4. Graz	8	8
5. St. Veit	16	16
6. Guttenwert	1	1
7. Aquileia	5	5
8. Köln	4	4
9. Regensburg	2	2
10. Augsburg	3	3
11. Landstras	2	2
12. Ziering	1	1
13. Anglia	4	4
14. Neidentificate	3	3

99

Traseul sau zonele devastate de mongoli pot fi, cel puțin în parte, vizibile datorită celorlalte tezaure de pe cuprinsul țării: Făgăraș, Cristești, Teremia Mare, Streza – Cârțișoara – Scorei, Silistra, Isaccea³⁶.

Situația politică, confuză încă de la sfârșitul sec. XII, se va agrava determinând apariția monedelor tăiate, simbol al lipsei de numerar, necesar în tranzacțiile mici și mijlocii. Astfel de monede tăiate total sau nu, regulat sau nu apar încă din primii ani ai secolului XIII în tezaure ca: Isaccea II (1206-1210), Silistra III (1205-1210), Tuzla (1220-1230), Isaccea X (1220-1230), Silistra IV (1241-1242), Silistra V (1241-1242), Isaccea III-IV (1241-1242), Balș (1248-1263)³⁷.

Cel mai mare este cel de la Balș, publicat încă din 1940³⁸, ce conține 1736 monede tăiate, așa-zisele „clipped coins”, cu o distribuție diversă ce reprezintă noua configurație a puterii în zonă.

³⁶ Ernest Oberlander-Târnoveanu, *Some remarks ...*, p. 128-140, nr. 12, 13, 14, 18, 19, 20, 21-22.

³⁷ *Ibidem*, p. 115-144, nr. 1, 2, 8, 11, 19, 20, 21-22, 23.

³⁸ Emil Condurachi, *Monnaies byzantines coupées*, în: „CNA”, 15, 1940, p. 227, continuat de O. Iliescu în *Cultura bizantină în România*, București, 1974, p. 189, nr. 436; *Idem*, *Sur les monnaies byzantines coupées découvertes en Roumanie*, în *Actes du XIVe Congrès International des Études Byzantines, Bucarest – 6-12 Septembre 1971*, vol. III, București, 1976, p. 191-193; Ernest Oberlander-Târnoveanu, *Some remarks ...*, p. 140-144, nr. 23.

Tabel 5(a): Emitenții din tezaurul Balș

Țara	Nr. monede	Procent (%)
1. Imperiul Bizantin	5	0,30
2. Imitații bulgare	1.036	59,60
3. Imperiul Latin de Constantinopol	55	3,10
4. Imperiul Latin de Thesalonic	23	1,30
5. Imperiul de Trebizonda	19	1,10
6. Imperiul de Niceea	27	1,50
7. Imperiul de Thessalonic	41	2,36
8. Epirus	2	0,10
9. Neidentificate	528	30,40

1.736 monede³⁹.

Concentrând acest tabel obținem altul, în care repartiția este următoarea:

Tabel 5(b): Emitenții din tezaurul Balș

Proveniența	Nr. monede	Procent (%)
1. Imperiul Bizantin, ante 1204	5	0,3
2. Imitații bulgare	1036	59,6
3. Imitații latine	78	4,5
4. State bizantine, post 1204	89	5,1
5. Neidentificate	528	30,4

Să vedem cum a evoluat și numărul de monede tăiate:

Tabel 6: Tezaure cu monede tăiate

Tezaurul	Post-quem	Total monede	Monede tăiate	Procent (%)
1. Isaccea II	1206 - 1210	784	60	7,6
2. Silistra II	1206 - 1210	2500	1	0,04
3. Silistra III	1205 - 1210	27	5	18,5
4. Tuzla	1220 - 1230	707	4	0,5
5. Isaccea X	1220 - 1230	78	10	1,3
6. Cristești	1241	22	1	4,5
7. Silistra IV	1241 - 1242	29	5	17,2
8. Silistra V	1241 - 1242	99	12	12,1
9. Balș	1248 - 1263	1736	1736	100

³⁹ din calculul monedelor reies 1736 piese și nu 1763.

Se pot observa trei perioade de „tăiere” a monedelor: prima – 1205-1210, imediat după căderea Constantinopolului, când statele succesoare nu se stabilizaseră și nu reușiseră să înlocuiască moneda bizantină; a doua – 1220-1230, redusă cantitativ; a treia – 1241-1270, când invazia mongolă aduce al doilea „vid” de monedă, determinând tăierea unor cantități mari, după cum se vede la Balș.

La Drobeta Turnu-Severin este descoperit un alt tezaur ce datează de la sfârșitul sec. XIII și începutul sec. XIV și care conține 139 de piese, imitații după monedele lui Ladislau IV Cumanul (1272-1290), care erau, la rândul lor, imitații după dinarii vienezi din sec. XIII⁴⁰. Se pare că a existat un atelier local care fabrica monedele.

”Pax Mongolica” impusă în spațiul extracarpatic duce la revenirea comerțului îndeosebi după 1280. Stabilirea unui han, Noghay, în Dobrogea cu centrul la Isaccea (Saqci) este un fapt benefic pentru dezvoltarea zonei, dar tendințele de independență ale acestuia (concretizate și în atelierul monetar de la Saqci)⁴¹ duc, în cele din urmă la un război deschis cu Toqta, hanul legitim. Luptele desfășurate în 1299-1301 duc la îngroparea unui mare număr de tezaure în regiunea extra-carpatică: două în 1299-1300 și cinci în 1300-1301.

Cu post-quem 1299-1300 avem tezaurele de la Calopăru (județul Dolj)⁴² și Maraloiu (județul Brăila)⁴³, care conțin 39 dirhemi de la Toqta și, respectiv 4 dirhemi imitativi. Sunt tezaure mici, cu un singur nominal, spre deosebire de tezaurele ascunse în perioada 1300-1301: Stoenești (jud. Brăila)⁴⁴, Giurgiu⁴⁵, Prăjești (jud. Bacău)⁴⁶, Cetatea Albă⁴⁷, Oțeleni

⁴⁰ Elena Isăcescu, *Tezaurul de monede medievale descoperit la Curtea de Argeș*, în: „BSNR”, 1973-1975, p. 128; D. Ciobotea, *op. cit.*, p. 83.

⁴¹ Ernest Oberlander-Târnoveanu, *Documente numismatice privind relațiile spațiului est-carpatic cu zona Gurilor Dunării în secolele XIII-XIV*, în: „AIIAI” „A.D. Xenopol”, XXII, Iași, 1985, p. 585-586 și nota 2.

⁴² O. Iliescu, *Monede tăărăști din secolele XIII – XIV, găsite pe teritoriul R.P.R.*, în: „SCN”, III, 1960, p. 271; O. Iliescu, Paul Țărălungă, *Un tezaur monetar de la sfârșitul sec. XII descoperit la Prăjești (județul Bacău)*, în: „Carpica”, XXIII/2, 1992, p. 252.

⁴³ Publicat inițial de I. Cândea, *Tezaurul de monede feudale de la Maraloiu, județul Brăila*, în: „Danubius”, VII-IX, 1979, p. 165-172 și revizuit de Ernest Oberlander-Târnoveanu, *Documente...*, p. 186, nota 2.

⁴⁴ Ernest Oberlander-Târnoveanu, *Some remarks ...*, p. 155-156, nr. 32.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 154-155, nr. 30.

⁴⁶ O. Iliescu, P. Țărălungă, *op. cit.*, p. 247-253.

⁴⁷ Victor Spinei, *Moldova ...*, p. 259.

(jud.Vaslui)⁴⁸, Lipia (jud.Buzău)⁴⁹, alcătuite de regulă din hiperperi bizantini plus monede mongole.

*Tabel 7: Raportul monede mongole-monede bizantine
în tezaurele 1300-1301*

Tezaurul	Nr. monede bizantine	Nr. monede mongole
1. Oțeleni	2	90
2. Prăjești	4	52
3. Giurgiu	2	-
4. Stoienești	22	-
5. Cetatea Albă I	-	3263
6. Lipia	1	-

Monedele bizantine inventariate în aceste tezaure sunt de două tipuri:

Tabel 8: Proveniența hiperperilor în tezaurele 1300-1301

Proveniența	Nr. monede
Imperiul de la Niceea	7
Imitații latine după Ioan Vatatzes	4
Incerte	20

Se observă că impactul restaurării Imperiului Bizantin a fost redus și întârziat după începutul sec. XIV, datorită în special lui Noghay, care stabilind monetărie la Isaccea va acoperi întreg arealul dominat cu monedă mongolă, imitativă sau nu. Singurele tezaure în care apar emisiuni ale Imperiului Bizantin restaurat sunt cele de la Uzum Bair (județul Tulcea) și cel de la Isaccea IV, ambele ascunse tot în 1300-1301.

Pentru comparație prezentăm structura monetară în ceea ce privește proveniența hiperperilor:

⁴⁸ O. Iliescu, în *Cultura bizantină ...*, p. 190, nr. 441; *Idem, Monede din tezaurul descoperit la Oțeleni (raionul Huși, regiunea Iași)*, în: „AM”, 2-3, 1963-1964, p. 363-407; O.Iliescu, P.Țarălungă, *op. cit.*, p.251-252; Ernest Oberlander-Târnoveanu, *Some remarks ...*, p. 152-153, nr. 27.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 156, nr. 33.

Tabel 9: Emitenții hyperperilor în tezaurele 1300-1301

	Uzun Bair	Isaccea IV
1. Ioan II Vatatzes	72	3
2. Theodore II	5	-
3. Imitații latine	92	-
4. Mihail VIII	9	2
5. Andronicus II	4	-
6. Andronicus II și Mihail IV	10	1
7. Incerte	-	1

Prezența monedelor de la Andronicus II și Mihail IV, veniți la domnie în 1295, reprezintă o penetrare rapidă datorată schimburilor comerciale din orașele de la gurile Dunării, schimburi care vor continua nestingherit într-un peisaj calm.

Următoarele tezaure provin tocmai din anii 1342 și respectiv 1357 și sunt complet diferite: unul dintr-o localitate neidentificată din Basarabia⁵⁰, conținând 8 monede mongole de argint ale hanului Özbäg (1313-1342) și altul de la Curtea de Argeș⁵¹, conținând 17 dinari ungurești de la Carol Robert și Ludovic I și 34 falsuri ale acestora. Îngroparea primului e probabil întâmplătoare, în timp ce al doilea poate pentru a ascunde falsurile, care erau doar pedepsite. Pe de altă parte ele semnifică nevoia de monedă ungurească pentru susținerea comerțului dintre cele două țări, care luase amploare (vezi și privilegiul comercial al lui Ludovic, dat în 1358).

Din același an, 1357, datează și tezaurul de la Cetatea Albă II⁵², cu 17 monede de la hani mongoli Özbäg (1313-1342) și Jani-Bög (1342-1357).

Ultimele tezaure mongole sunt în Basarabia, datează din 1369, și au loc odată cu înaintarea statului independent Moldova spre mare, pe fondul anarhiei din Hanatul mongol⁵³. Ele au fost descoperite la Lozova (30 de monede) și la Orheiul Vechi (178 de monede), care aparțin unei serii de hani începând cu Özbäg și terminând cu Abd Ulah (1362-1369)⁵⁴.

⁵⁰ Victor Spinei, *Moldova ...*, p. 259.

⁵¹ E. Isăcescu, *op. cit.*, p. 125-126.

⁵² Victor Spinei, *Moldova ...*, p. 259.

⁵³ Victor Spinei, *Moldova ...*, p. 327.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 259.

De altfel, cea mai nouă emisiune din sec. XIV datează din 1368 la Orheiul Vechi și Costești și din 1369 la Cetatea Albă⁵⁵.

Spre mijlocul sec. XIV încep să apară monede statelor vecine, în condițiile în care Hoarda de Aur își pierduse pozițiile. În Moldova înregistrăm tezaurul de la Sucevița cu 21 de monede maghiare⁵⁶, iar în Țara Românească tezaurele de la Celei (jud. Olt) cu 17 monede⁵⁷ și Slatina cu 67 monede⁵⁸ ambele bulgărești. Relațiile speciale cu acești vecini vor continua, dovadă și descoperirile de monede izolate⁵⁹.

Din cauza dispariției sau dispersării, două tezaure, cel de la Malu și cel de la Zimnicea au ca post-quem sfârșitul secolului XII și începutul celui următor⁶⁰.

Acestea sunt tezaurele inventariate în cuprinsul secolelor VIII-XIV pe teritoriul extracarpatic. Dacă le grupăm, în funcție de post-quem vom găsi opt perioade de tezaurizare:

Tabel 10: Perioadele de tezaurizare

Nr.crt.	Perioada	Nr. tezaure	Procent
I	945-1025	5	0,06
II	1071-1081	3	0,3
III	1148-1180	6	0,18
IV	1185-1203	4	0,22
V	1220-1230	6	0,6
VI	1241-1282	3	0,07
VII	1299-1301	8	4
VIII	1330-1369	8	0,2

Luând în calcul indicele de tezaurizare (număr de tezaure împărțit la numărul de ani al perioadei) observăm că perioadele cele mai bogate au fost: cea dintre ani 1299-1301, indice 4 și cea dintre anii 1220-1230, indice 0,6.

Dar, să vedem situația în funcție de mai mulți indicatori (frecvența, densitatea și indicii de dinamică)⁶¹. (vezi tabelul nr. 11)

⁵⁵ *Ibidem*, p. 260.

⁵⁶ Victor Spinei, *Moldova ...*, p. 261.

⁵⁷ Aurora Ursu, Adina Berciu-Drăghicescu, *Descoperiri monetare de pe teritoriul Țării Românești, (sec. XIV-XVI)*, în: „CSSȘA”, I, 1989, p. 134, nr. 35.

⁵⁸ Gh. Poenaru-Bordea, Bucur Mitrea, *Découvertes monétaires en Roumanie (1992)*, în: „Dacia”, NS, XXXVI, 1993, p. 319; *Idem*, în: „Dacia”, NS, XXXVIII, 1994-1995, p. 474.

⁵⁹ G. Custurea, *Circulația monedei bizantine în Dobrogea (sec. IX-XI)*, Constanța, 2000, p. 86-87.

⁶⁰ Ernest Oberlander-Târnoveanu, *Some remarks ...*, p. 157-158, nr. 36, 37.

⁶¹ *Ibidem*.

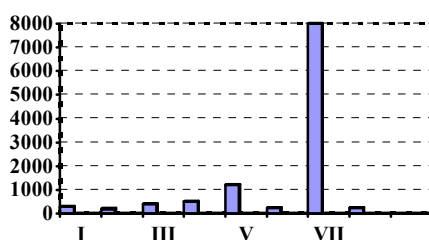
Tabel 11: Indicatorii perioadelor de tezaurizare

Perioada	Perioada		Frecvența absolută Nr. tezaure	Frecvența relativă % Nr. tezaure per. Total tezaure	Viteza de penetrație absolută nr. tezaure/ani	Viteza de penetrație relativă %	Indici de dinamică	
	Ani	Nr. ani					Cu baza fixă	Cu baza în lanț
I	945 – 1025	80	5	11,62	0,06	1,06	100	-
II	1071 – 1081	10	3	6,97	0,3	5,32	501	501
III	1148 – 1180	32	6	13,95	0,18	3,19	301	60
IV	1185 – 1203	18	4	9,3	0,22	3,9	368	122
V	1220 – 1230	10	6	13,95	0,6	10,65	1004	273
VI	1241 – 1282	41	3	6,97	0,07	1,24	117	11
VII	1299 – 1301	2	8	18,6	4	71,04	6702	5728
VIII	1330 - 1369	39	8	18,6	0,2	3,55	335	5
TOTAL			40	100	5,5	100		

Analiza statistică confirmă analiza documentelor. Chiar dacă nu avem serii statistice, sau nu folosim analiza pentru același nominal monetar, se poate observa că au fost perioade, mai lungi sau mai scurte, în care tezaurele s-au concentrat, expresie directă a evenimentelor politice.

Frecvența relativă confirmă că perioadele cele mai bogate sunt perioadele VII, VIII, V, III, la polul opus fiind VI și II. Aceași situație se menține și la viteza de penetrație. Plecând de la o valoare mică, sistemul ne apare dinamic, după cum se vede în grafic:

Grafic 1: Viteza de penetrație

Valorile sunt în creștere graduală, perioada a VII-a fiind o excepție de la restul graficului, care nu are variații prea mari. Dacă luăm în considerare și indicele în lanț, observăm că distanțele între perioade cresc, dar în același se armonizează, diferența dintre perioada a VII-a și celelalte scăzând.

Dar cercetarea statistică a tezaurelor nu poate fi completă și fără cercetarea statistică a monedelor și a materialului din care sunt făcute acestea.

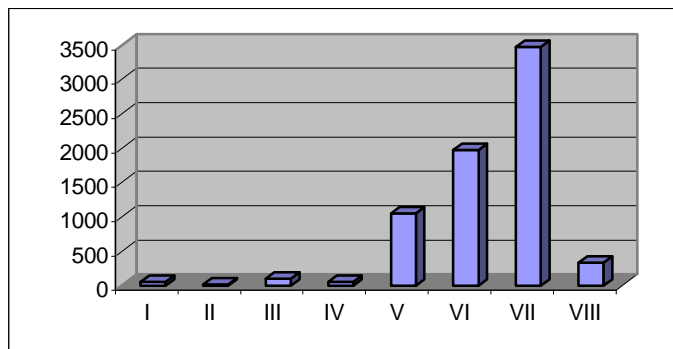
Totalizând monedele pe cele șapte perioade obținem situația:

Tabel 12: Materialul monedelor pe perioade de teaurizare

Perioada	Monede de aur	Monede de electron	Monede de argint	Monede de billon	Monede de aramă	Total
I	2	-	13	-	47	62
II	9	-	-	-	10	19
III	1	1	-	89	14	105
IV	-	13	-	36	9	58
V	-	-	851	203	-	1054
VI	-	-	99	1736	139	1974
VII	31	-	3443	-	1	3475
VIII	-	-	341	-	14	355
Incerte						2003

Graficul pe perioade se prezintă astfel:

Grafic 2: Numărul de monede pe perioade de teaurizare

Cantitatea de monedă teaurizată se menține la valori apropiate în primele patru perioade, semn că politicul afectează dar nu prea grav economicul. După 1204 situația se schimbă, moneda în tezaure fiind în cantitate mult mai mare, situație care se acutizează după 1241, perioadele V, VI, VII având peste o mie de monede fiecare, ba chiar ultima din cele amintite, peste trei mii de monede. În perioada se observă o revenire la normal, referitor la raportul număr ani și cantitate de monedă.

Un alt aspect este distribuția tezaurelor. În perioada a II-a, două tezaure sunt ascunse în Moldova aproximativ pe aceeași linie și anume, la Pașcani și Făurești (raionul Chișinău), putând jalona o posibilă rută a nomazilor. Cele din perioada a III-a se grupează în estul Munteniei și sudul Moldovei și al Basarabiei, adică se datorează acțiunilor lui Manuel Comnenul. Aceeași situație la perioada a V-a, cu excepția tezaurului de la Hotin, care are o cu totul altă origine. Impactul invaziei mongole din 1241 a fost resimțit puternic, în Moldova neavând practic nici un tezaur până la 1299. Tezaurele din perioada a VI-a se grupează în sudul Olteniei, fiind relativ apropiate de Banatul de Severin, care exista sub suzeranitate maghiară din deceniul IV al secolului XIII⁶². De altfel, tezaurul de la Balș se poate datora evenimentelor ulterioare celei de-a doua invazii mongole, din 1260-1261⁶³, care a condus și la răscoale românești contra suzeranității maghiare⁶⁴.

⁶² *Istoria României*, București, 1998, p.145-146.

⁶³ *Ibidem*, p.151.

⁶⁴ *Ibidem*

Șocul războiului intern dintre Noghay și Toqta s-a repercutat în toată regiunea extracarpatică, înregistrându-se tezaure din Oltenia (Calopăru, jud.Dolj), din estul Munteniei (Stoienеști, Maraloiu, jud.Brăila, Giurgiu, Lipia, jud.Buzău), centrul Moldovei (Prăjești, jud.Bacău și Oțeleni, jud.Vaslui) și sudul Basarabiei (Cetatea Albă). Ultima perioadă, plină de evenimente și ea, concentrează tezaurele în Basarabia (Lozova, Basarabia, Cetatea Albă, Orheiul Vechi), toate cu componență exclusiv mongolă (mongolii păstrându-și pozițiile în Basarabia până pe la 1370⁶⁵), sau în sudul Olteniei (Celei, Slatina) cu monede bulgărești⁶⁶, o excepție fiind Curtea de Argeș cu monede maghiare, firesc, dacă ne gândim că cele 17 monede erau însoțite și de 34 de imitații, de origine locală, și la faptul că fiind capitală, orașul era tranzitat de negustori, diplomați, soldați etc.

Analizând monedele de aur observăm că ele se regăsesc într-o proporție mică (0,47%) per total, și doar în patru perioade. În perioadele relativ calme, monedele de aur s-au supus circulației generale, nefiind prea mult teaurizate.

Despre tezaurul de la Făurești am discutat deja. Cele mai multe s-au găsit în perioada a VII-a, 31, constând în hyperperi de la Ioan III Vatatzes (foarte populari în zonă)⁶⁷ sau imitații ale acestuia, asociați cu dirhemi de argint ai Hoardei de Aur. De altfel, tandemul monetar din această vreme a fost hyperper-dirhem, fiind singurele monede teaurizate la Dunărea de Jos. Bogăția acestora tezaure este întregită de găsirea unor „sommo” din argint (Oțeleni și Prăjești)⁶⁸.

Singurele monede din electron provin din sudul Basarabiei, una de la Reni, și 13 de la Suvorovo, ultimele în mormântul unui călăreț nomad, așadar fără valoare circulatorie.

Monedele din argint sunt prezente îndeosebi în ultimele perioade, și aparțin mongolilor. De altfel, dirhemul tătăresc din argint este moneda cea mai teaurizată (3763 monede, adică 41,32%) din perioada sec.VIII-XIV reprezentând forța penetrării mongole în spațiul românesc. Interesante sunt

⁶⁵ V.Spinei, *Marile migrații...*, p.443.

⁶⁶ ceea ce arată legături puternice cu țaratul bulgar.

⁶⁷ ei au pierdut față de hyperperii lui Alexios I Comnenul doar două de carate ajungând la 18 carate, lucru extraordinar pentru condițiile de atunci. De altfel, Mihail VII Paleologul nu a putut să-l mențină coborându-l la 15 carate, vezi și Philip Grierson, *Byzantine coins*, Washigton D.C., 1999, p.11-12.

⁶⁸ similare celor de la Uzum Bair.

tezaurile de la Hotin și de la Filiași, alcătuite în marea lor majoritate de bracteate germane, și asta imediat după 1204, marcând faptul că locul bizantinilor era rapid disputat în regiune. Singurele monede bizantine de argint îi aparțin lui I.Tzimiskes (tezaurul de la Călărași) și lui Vasile I și Constantin IV (o monedă în tezaurul de la Cleja).

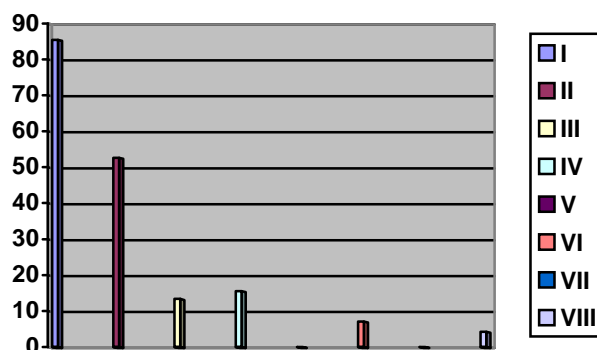
În schimb toate cele 2064 de monede din billon sunt bizantine. Ele lipsesc din primele două perioade, fiind eclipsate de follișii anonimi, ca și în ultimele două perioade, când singurele monede bizantine care sunt teaurizate sunt din aur. Din timpul domniei lui Manuel I moneda din billon începe să fie teaurizată, în proporție tot mai mare culminând cu perioada a VI-a, cu marele tezaur de la Balș. Monede din aramă sunt prezente în toate perioadele, excepție făcând perioada a V-a. Cel mai mult ele sunt teaurizate în prima perioadă:

Tabel 13: Procentajul monedelor de aramă

Perioada	Nr.total monede	Nr.monede aramă	Procent (%)
I	62	47	75,80
II	19	10	52,63
III	105	14	13,33
IV	58	9	15,51
V	1054	-	-
VI	1974	139	7,04
VII	3475	1	0,03
VIII	355	14	3,94

Graficul arată astfel:

Grafic 3: Procentajul monedelor de aramă

Monedele din aramă sunt teaurizate mai ales în primele perioade, ele făcând parte din comerțul local.

Pe regiuni situația este următoarea:

Moldova

Tabel 14: Situația monedelor pe perioade de teaurizare și material

Perioada	Monede de aur	Monede de electron	Monede de argint	Monede de billon	Monede de aramă	Total
I	2	-	8	-	47	57
II	9	-	-	-	4	13
III	1	1	-	11	7	20
IV	-	13	-	4	-	17
V	-	-	851	9	-	860
VI	-	-	-	-	-	-
VII	6	-	3405	-	-	3411
VIII	-	-	240	-	14	233
	18	14	4504	24	72	4632

Țara Românească

Tabel 15: Situația monedelor pe perioade de teaurizare și material

Perioada	Monede de aur	Monede de electron	Monede de argint	Monede de billon	Monede de aramă	Total
I	-	-	5	-	-	5
II	-	-	-	-	6	6
III	-	-	-	78	7	85
IV	-	-	-	32	9	41
V	-	-	-	194	-	194
VI	-	-	99	1736	139	1974
VII	25	-	38	-	1	64
VIII	-	-	101	-	-	101
	25	-	243	2040	162	2470

În Moldova predomină monedele de argint, datorate Hoardei de Aur, și evident cele din aramă bizantine, în timp ce în Țara Românească predomină cele din billon bizantin, urmate de cele din argint bizantine.

Proveniența monedelor nu e prea diversă:

Tabel 16(a): Situația monedelor pe emitenți

Nr.crt.	Statul emitent	Nr. monede	Procent (%)
1.	Hoarda de Aur	3676	40,37
2.	Imperiul Bizantin	2317	25,44
3.	Bulgaria	1234	13,55
4.	Imperiul Romano-German	944	10,36
5.	Imitații locale	139	1,52
6.	Imperiul Latin de Răsărit	70	0,76
7.	Ungaria	46	0,50
8.	Imperiul de Thesalonic	41	0,45
9.	Imperiul de Niceea	33	0,36
10.	Imperiul Latin de Thesalonic	23	0,25
11.	Imperiul de Trebizonda	19	0,20
12.	Califatul Arab	7	0,07
13.	Anglia	4	0,04
14.	Epirus	2	0,02
15.	Boemia	1	0,01
16.	Neidentificate	548	6,01

9.105

Multe din statele din tabelul de mai sus își datorează apariția tezaurului de la Balș (Imperiul de Thesalonic, Imperiul Latin de Thesalonic, Imperiul de Trebizonda, Epirus), iar Anglia și Boemia sunt reprezentate în tezaurul de la Filiași. Dacă simplificăm tabelul obținem:

Tabel 16(b): Situația monedelor pe emitenți

Nr.crt.	Statul emitent	Nr. monede	Procent
1.	Hoarda de Aur	3676	40,37
2.	Imperiul Bizantin	2317	25,44
3.	Bulgaria	1234	13,55
4.	Imperiul Romano-German	944	10,36
5.	Imitații locale	139	1,52
6.	State bizantine post 1204	95	1,04
7.	State latine post 1204	93	1,02
8.	Ungaria	46	0,50
9.	Califatul Arab	7	0,07
9.	Anglia	4	0,04
10.	Boemia	1	0,01
11.	Neidentificate	548	6,03

Se pot observa câteva elemente: moneda bizantină circulă până în 1204, alcătuind aproape totalitatea pieselor descoperite; după 1204 intervin masiv imitații bulgare și latine la nord de Dunăre, iar apoi monede ale statelor bizantine apărute, și, interesant, în două puncte periferice, Hotin și Filiași, tezaure cu bracteate germane; moneda mongolă se impune după 1241, fiind cea mai teaurizată monedă; în sec. XIV încep să apară, timid, emisiuni maghiare și bulgare, îndeosebi în Țara Românească.

Moldova

Tabel 17: Situația monedelor pe emitenți

Nr.crt.	Statul emitent	Nr. monede	Procent
1.	Hoarda de Aur	3638	78,54
2.	Imperiul Romano-German	849	18,32
3.	Imperiul Bizantin	98	2,11
4.	Ungaria	29	0,62
5.	Califatul Arab	7	0,15
5.	Imperiul Latin de Răsărit	5	0,10
6.	Imperiul de Niceea	3	0,06
7.	Bulgaria	2	0,04
8.	Boemia	1	0,02

4.632

Țara Românească

Tabel 18: Situația monedelor pe emitenți

Nr.crt.	Statul emitent	Nr. monede	Procent
1.	Imperiul Bizantin	2219	49,60
2.	Bulgaria	1232	27,54
3.	Imitații locale	139	3,10
4.	Imperiul Romano-German	95	2,12
5.	State bizantine post 1204	92	2,05
6.	State latine post 1204	88	1,96
7.	Hoarda de Aur	39	0,87
8.	Ungaria	17	0,38
9.	Anglia	4	0,09
10.	Neidentificate	548	12,25

4.473

Distribuția e mai bogată, atât ca număr de emitenți, cât și pondere a lor în Țara Românească, în Moldova, datorită dominației directe a mongolilor, „monopolul” mongolilor fiind cvasitotal. Moneda bizantină a dominat masiv până în 1204 (vezi numeroasele piese izolate⁶⁹), dar după 1204 circulația monetară a cunoscut o scădere drastică, marcată și de fenomenul „clipped coins” (vezi Bârlălești, jud. Vaslui)⁷⁰.

Tezaurile prezentate atestă o viață economică în plină dezvoltare. Deși rezultatele de aici pot fi modificate în orice moment, prin noi descoperiri, sau prin publicarea monedelor care se află prin colecții particulare, credem că numărul de tezaure și diversitatea lor oferă numeroase indicii pentru înțelegerea situației economico-monetare în teritoriile extracarpătice.

THE PHENOMENON OF HOARDING, IN THE EXTRA-CARPATHIAN TERRITORIES, DURING THE VIIITH-XIVTH CENTURIES

- Abstract -

The author attempts an analysis of the hoards from the extra-Carpathian territories, dating from the period between the VIIIth - XIVth centuries. There were found 45 hoards (24 in Valachia, 21 in Moldavia), totalizing 9,105 coins. In the first part of the article, the hoards are presented, while the second part makes an analysis of the hoards, according to different criteria: the states that issued the coins, different indicators and the material of the coins.

We have identified 3 periods of hoarding: 1205-1210, 1220-1230, 1241-1270, caused by military crisis, many of them with commercial repercussions. Many of the hoards are collections of locally issued coins, many of them made of copper.

---

⁶⁹ V. Spinei, *Moldova...*, p.122-124.

⁷⁰ O. Iliescu, *Sur les monnaies coupées découvertes en Roumanie*, în: *Actes du XIVe Congrès International des Etudes Byzantines, Bucarest, 6-12 septembre 1971*, III, București, 1971, p.193-196.

NOTIȚĂ ISTORICĂ PRIVIND O CORESPONDENȚĂ DIPLOMATICĂ A LUI ION GHICA

Dan RÂPĂ-BUICLIU

În complexa și laborioasa investigație istorică ce are ca temă instituțiile statului și activitatea politică dintr-o anumită perioadă din epoca modernă, un loc fundamental îl dețin fondurile de arhivă, corespondența și publicațiile, care constituie principale surse documentare și instrumente/articulații funcționale și eficiente.

Investigarea, în general, a fondurilor de arhivă istorică, a publicațiilor, a corespondenței oficiale și a memoriilor unor oameni politici din epocă, a asigurat baza documentară a seriei de cataloage și repertorii documentare, a studiilor multidomeniale și a sintezelor de istorie națională, la care, în acest context, intră și identificarea unor noi piese documentare ce completează sau argumentează, o dată în plus, informațiile și afirmațiile editate ale istoricilor.

În acest plan se situează și demersul nostru, prin publicarea unui material de colecție particulară, care se alătură la o mai bună definire a aspectelor politice legate de alegerea pe tronul României, în 1866, a unui prinț dintr-o casă regală europeană, de integrare europeană și de modernizare a structurilor instituțiilor statului român, în care un rol important, mult timp l-a avut un vechi comiliton politic, Ion Ghica, personalitate eminentă pe eșichierul politic și în peisajul cultural al României moderne.

1866 februarie 28/martie 12, [București]. Scrisoare diplomatică de acreditare a unei Deputații a României, de a sprijini pozitiv demersul diplomatic privind confirmarea din partea Înantelor Puteri Garante, recte Marea Britanie, a alegerii din partea Corpurilor Legiuitoare ale României a prințului Filip de Flandra ca Domn al României sub numele de Filip I.

[Antet imprimat:]

Stema României

MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES

Bucarest, ce 28 février 1866

12 mars

Monsieur le Ministre,¹

Preuant en juste considération le vote solennel par lequel, les deux Grandes Corps constitués de l'État, organes légaux de la nation, ont élu et proclamé à l'unanimité, S.A. Royale Monseigneur le Comte de Flandre, Souverain de la Roumanie,² sous le nom de Philippe I, le Gouvernement Provisoire s'est empressé de provoquer la nomination d'une députation chargée de déposer aux pieds de son élu, l'expression de ce vote unanime et de soutenir ce voeu auprès des Gouvernements des Hautes Puissances Garantes, afin d'arriver à sa réalisation.

J'ai donc l'honneur, Monsieur le Ministre de recommander à Votre accueil bienveillant, les honorables membres de cette Députation, M.M.

---

¹ *Lord John ist Earl Russel* (1792-1878), personalitate politică engleză, ministru al Foreign Office-ului și premier al Marii Britanii (18 oct./30 nov. 1865 – 18 iunie/30 iunie 1866); autor al unor importante lucrări de istorie politică. (Cf. Enciclopedia Britanica, vol. 19, p.680).

² Alegerea și proclamarea – prin vot deschis și unanim al membrilor Adunării Deputaților și ai Senatului în cadrul ședinței commune extraordinare la 12/24 febr. 1866 – a prințului Philippe de Flandre, fratele regelui Leopold II al Belgiei, ca domnitor al României, sub numele de Filip I. (Vezi *Jurnal oficial al Principatelor Unite Române*, nr. 33, 12/24 februarie 1866, p. 151). La data transmiterii scrisorii diplomatice circulară (28 februarie/12 martie 1866) și a plecării în misiune diplomatică extraordinară a deputăției moldo-muntene unite desemnată de Guvernul provizoriu și Locotenența domnească, prințul Filip de Flandra refuzase prin canal diplomatic, la 14/24 febr. 1866, onorabila ofertă privind ocuparea tronului României, confirmată apoi definitiv la 17/29 martie 1866 de regele Leopold al II-lea și la 18/20 martie 1866 de nota diplomatică a ministrului de externe al Belgiei. Asupra demersului diplomatic inițiat și purtat în problema vacanței tronului României și a soluției principelui străin în această perioadă, vezi studiul lui Gr. Chiriță, *România în 1866. Coordonate ale politicii interne și internaționale*, în: "Revista de istorie", tom 31, nr. 12, București, 1978, p. 2197-2203; aceeași temă la I.Scurtu, *Contribuții privind viața politică din România. Evoluția formei de guvernământ în istoria modernă și contemporană*, Ed. Șt. Encicl., București, 1988, p. 34). În acest context prezentăm în Anexă un set de documente care se referă la dosarul vacantării tronului României și a aducerii prințului străin.

V.Boeresco³ et M. Costake Epureano⁴, délégués de l'Assemblée Elective, M.M. G.Costaforo⁵ et L. Stéeege⁶, délégués du Sénat, M.M. Ch. Falcoyano⁷ et J.Bratiano⁸, délégués du Gouvernement.

A la reconnaissance qu'inspire aux Roumains l'intérêt que le Gouvernement de S.M. la Reine de la Grande Bretagne a daigné leur montrer en mainte circonstance décisive pour leur avenir, je ne saurais, me défendre d'unir en cette occasion, Monsieur le Ministre, un sentiment de légitime espérance pour l'heureux résultat qu'ils attendent de sa puissante protection après tant et de si cruelles épreuves.

---

³ Vasile Boerescu (1830-1883), jurist celebru, profesor la Facultatea Juridică București, om politic, diplomat, orator. Partizan al Unirii; ministru de Justiție (1860, 1868-1870); de Culte și al Instrucțiunii Publice (1873-1875), de Externe (1873-1875); vicepreședinte al Consiliului de Stat (1864); ministru plenipotențiar la Paris; partizan al alegerii principelui străin; principal artizan al Convenției comerciale româno-austro-ungare (1875); senator și deputat; fondator al Societății de asigurare „Dacia” (1875). A elaborat *Codicele române Alexandru Ioan sau Colecțiune de Legile Principatelor Unite Române în 1865*, București, 1865. Decorat cu Ordinul Coroanei Portugaliei, „Christos”, în grad de Mare Cruce.

⁴ Manolache-Costache Epureanu (1820-1880), jurist, om politic, consecvent militant pentru drepturile naționale la 1848 și 1859; orator parlamentar. Carieră politică: prim-ministru (1860, 1870, 1876), președinte al Camerei Constituante (1866); ministru de Interne (1870), de Justiție (1872-1873); lider al Partidului Conservator (febr. 1880).

⁵ Gheorghe Costa-Foru (1821-1876), jurist celebru (unul din primii doctori în drept la Paris, 1850), om politic, diplomat. Director al Eforiei Școalelor (1864-1871), primul rector al Universității din București; parlamentar și ministru de Externe (1871-1873), de Justiție (1871-1872), la Culte și Instrucțiune Publică (1871); agent diplomatic la Viena (1874-1875).

⁶ Ludovic Steege (1813-1872), economist, om politic român, ministru de finanțe (1867); membru al Înaltei Curți de Casație și Justiție (1868); agent diplomatic al României la Viena (1868), Petersburg și Berlin (până în febr. 1871).

⁷ Scarlat (Charles, Carol) Falcoianu, om politic.

⁸ I.C.Brătianu (1821-1891). Studii juridice la Paris. Activitate politică prodigioasă: participant la Revoluția din 1848; conspirator contra împăratului Napoleon al III-lea; autor alături de C.A. Rosetti, al broșurii *Catehismul sătenilor sau sfaturi la vatra focului între un revoluționar și un sătean*, Bruxelles (ante 5 oct. 1852) (ediție rară). Unionist, apoi partizan consecvent al monarhiei constituționale și al integrării României în structurile moderne ale Europei, sprijinind efectiv întronarea principelui Carol de Hohenzollern; membru fondator și marcant al Partidului Național Liberal; ministru de Interne (1867-1868, 1868, 1876-1880, 1882), de Finanțe (oct.-nov. 1867, 1876, 1880, 1881), al Lucrărilor Publice (1879-1880), de Război (1880); prim-ministru (24 iulie 1876-9 aprilie 1881, 9 iunie 1881-22 martie 1888); un „arhitect” al independenței naționale, al modernizării și afirmării diplomatice a statului român, a depășirii situației de izolare politică și militară și de contracarare a unui eventual pericol din partea Rusiei, prin semnarea – în octombrie 1883 – a unei alianțe cu trei mari puteri europene – Tripla Alianță.

Veillez agréer, Monsieur le Ministre, l'assurance de ma très-haute considération.

*Le Président du Conseil,
Ministre des Affaires Étrangères,
(ss.) Ion Ghica*

[Adresa pe scrisoare:

*Son Excellence
Monsieur de Comte Russell,
Ministre des Affaires Étrangères]*

[Adresa pe plic:

*Son Excellence
Monsieur le Comte Russell,
Ministre des Affaires Étrangères
de S.M. Britannique etc. etc.
Londres]*

ANEXĂ

I. [1865, iunie. Legământul semnat de unii oameni politici români]

„Noi, suptsemnații, considerând situațiunea țării, politică și geografică și interesele ei din întru (sic) și din afară, ș-având încă în vedere și voturile date în 1857, d-a dreptul de către națiune, prin cuprinderea celor patru pun(c)te, precum și voturile date de către Divanurile Ad-hoc în 1858 și de Adunarea din Iași la 5 ianuarie 1859, am luat între noi **Legământ** ca, la caz de vacanță a Tronului, să susținem prin toate mijloacele alegerea unui principe străin dintr-una din familiile domnitoare din Occident. Astfel dar ne legăm pe onoare să votăm un principe străin și să stăruim în acest vot până-l vom dobândi.

[Semnează:] **Bibesco-Bassarab de Brancovan, C.A. Rosetti, Dimitrie Ghica, C.N. Brăiloiu, A. Panu, George B. Știrbei, I.C. Brătianu, Ion Ghica.** Document scris de **C.A. Rosetti.** (vezi B.A.R., Ms.rom. 5314, Dosare D.A. Sturdza, Mapa XXIII – 2 II, 1866, f. 1^r, vezi planșă).

Referințe: General Radu Rosetti, *Un document inedit asupra mișcării de la 3 august 1865*, București, 1934 (extras din A.A.R., M.S.I., s.III, tom XV, Mem. 4), p. 13 (text transcris și facsimil); Paul Henry, *L'abdication du prince Couza et l'avènement de la dynastie de Hohenzollern au trone de Roumanie*, Paris, 1930.

II. **Notă circulară diplomatică, nr. 546/11 febr. 1866**, adresată Consulatelor României în străinătate, de către Ion Ghica, ministrul de Externe al României.

Circulaire aux Consulats

11 Février 1866,
no. 546

Monsieur,

J'ai l'honneur de porter à votre connaissance qu'à la suite de l'abdication du ci-devant Prince Alexnadre Iean, le Corps Législatif s'étant reuni aujourd'hui en séance extraordinaire a émis à l'unanimité le vote suivant:

L'an 1866, 11 Février, le Sénat et l'Assemblée Elective de la Roumanie reunis ont élu et acclamé à l'unanimité comme Prince Régnant des Principautés – Unies Roumaines, conformément aux vœux exprimés ad hoc l'an 1857, S.A. Royale Ph. Eug. Ferd. Mar. Clément Baud. Leop. George Comte de Flandre, Duc de Saxe, sous le nom de Philippe I.

Veillez agréer, Monsieur... l'assurance de ma haute considération

[Signé, Ion Ghica]

Notă: Textul formularului diplomatic - circulară copie este scris cu cerneală de secretarul ministrului; sintagma „Signé Ion Ghica” reprezintă autograful notat cu creionul. (Vezi: B.A.R., **Ms.rom. 5314**, f. 11^r).

III. **Adresa nr. 358/13/25 febr. 1866**, semnată de Ion Ghica și adresată lui J. Poumay, consulul general al Belgiei, prin care îi aduce la cunoștință abdicarea prințului Alexandru Ioan I și proclamarea de către Camera Electivă a contelui de Flandra, ca principe domnitor al României sub numele de Filip I. (B.A.R., **Ms. rom. 5314**, f. 13^{r-v}, copie, lb. franceză).

IV. Copie de la **Note circulaire adressée par Mr. Le Ministre des Affaires Étrangères à M.M. les Représentants des Puissances Garanties, no. 711/ le 20 février 1866** (Semnatar: Ion Ghica), prin care se aduce la cunoștință abdicarea prințului Alexandru Ioan I și instituirea unei Locotenente Princiare, însărcinată de Guvernul provizoriu al Principatelor, ce comunică votul Corpurilor legislative în ședința comună solemnă, pentru alegerea unui prinț străin în persoana contelui de Flandra, sub numele lui Filip I (vezi B.A.R., **Ms.rom. 5314**, f. 19^r-24^v).

V. **Lettre d'introduction [de] la Députation aux Ministres de France, Angleterre, Autriche, Russie, Italie, Prusse.**

Monsieur le Ministre,

Prennant en suite considération le vote solennel par lequel des Deux Grands Corps constitués de l'Etat, organes de la nation ont élu et proclamé à l'unanimité S.A.R. le C-te de Flandre comme Souverain de la Roumanie, sous le nom de Philippe I, le Gouv(ernement) prov(isoire) s'est empressé de provoquer la nomination d'une Députation chargée de déposer ont pieds de son Élu, l'expression de ce vote unanime et de soutenir ce vœu auprès des G[ou]v[ernemen]ts de H[au]tées Puiss[antes] Garanties afin d'arriver à sa réalisation.

J'ai donc l'honneur Mr. Le Ministre de recommander à votre accueil bienveillant les hon(norables) membres des cette Députation savoir : M.M. B.Boeresco, A.Iepureano, délégués de l'Assemblée Élective, M.M. Costaforo et Steege, délégués du Sénat ; M.M. Ch. Falcoianu et J.Bratiano, délégués de G[ou]v[ernemen]t.

A la reconnaissance qu'inspire aux Roumains l'intérêt que le G[ou]v[ernemen]t de S.M. .... a daigné leur montrer en maintes circonstances, décisives pour leur avenir, je ne saurais m'empêcher d'avoir en cette occasion Mr. Le M[ini]stre, un sentiment de légitime espérance pour l'heureux résultat qu'ils attendent de la puissante protection, après tant et de si cruelles épreuves.

[Signé, Ion Ghica]

Notă: Text bruion scris de secretarul ministerial și semnat autograf de Ion Ghica. (Vezi: B.A.R., **Ms.rom. 5314**, f. 25; „Monitorul”, nr. 33 din 12/24 februarie 1866).

De asemenea, precizăm că, în afară de aceste documente, există și o scrisoare diplomatică analogă, având același conținut, aceeași datare, în redacție franceză, semnată de aceeași autoritate de stat, Ion Ghica, dar adresată lui Edouard Drouyn de Lhuys, ministrul de Externe al Franței.

(Cf. relația istorică inedită semnalată pe baza unei copii documentare de epocă, de către profesorul Nicolae Bănică Ologu, vezi N.Minei, *Poșta Magazin Istoric*, în: „Magazin istoric”, an XII, nr. 6(135), iunie 1978, p. 63).

Rolul lui Ion Bălăceanu, noul agent diplomatic al României la Paris, emisar al diplomației noii echipe guvernamentale de la București în problema confirmării de către Napoleon al III-lea și Cancelaria Prusiei, a unui prinț străin la tronul României, a noii opțiuni nominale, prin alegerea prințului Carol de Hohenzollern de Sigmaringen, în paralel cu demersul diplomatic întreprins cu aceeași energie de Ion C. Brătianu, este meritoriu și semnificativ.

Vezi, în acest sens: Ion Bălăceanu, *Souvenirs politiques et diplomatiques, 1848-1903*, ms.autograf în: Biblioteca Academiei Române, Secția de manuscrise, *Arhiva Bălăceanu*, no. 1.

***A HISTORICAL NOTE ABOUT A DIPLOMATIC
LETTER OF ION GHICA***

- Abstract -

The author brings into discussion a favorite theme of the Romanian modern historiography – the election as Ruler of Romania (after the abdication of the prince Alexandru Ioan Cuza) of a prince descending from a well-known European dynasty.

The identification, in a private collection belonging to the bibliophile N. Vasilescu-Capsali, from Bucharest, of a diplomatic letter dated on February, 26-th/March, 12-th, 1866, signed by Ion Ghica (during that period holding the positions of President of the Council of Ministries and Minister of Foreign Affairs) addressed to Earl Russell, Minister of the Foreign Affairs of England, confirms the historical information regarding the political and diplomatic actions performed by the new governmental authorities, during the vacancy of the Romanian throne. The authorities informed the Warrant Powers (England and France) about the election and proclamation as Ruler of Romania, of Philip I, Count of Flanders. Ion Ghica, a remarkable man of culture and an illustrious politician working in the service of Romania was also involved in this newly created situation.

MINISTÈRE
des
Affaires Étrangères.

Bruxelles, ce 27 Février 1868.
72. 11. 1868

Monsieur le Ministre,

Prenant en juste considération le vote solennel par lequel, les deux grands Corps constitués de l'État, organes légaux de la nation, ont élu et proclamé à l'unanimité, S. A. Royale Monseigneur le Comte de Flandre, Souverain de la Roumanie, sous le nom de Philippe I., le Gouvernement Provisoire s'est empressé de provoquer la nomination d'une députation chargée de déposer aux pieds de son élu, l'expression de ce vote unanime et de soutenir ce vœu auprès des Gouvernements des Hautes Puissances Garantie, afin

Son Excellence
Monsieur le Comte Russell,
Ministre des Affaires Étrangères

d'arriver à sa réalisation.

J'ai donc l'honneur, Monsieur le Ministre, de recommander à Votre accueil bienveillant, les honorables membres de cette députation, M. M. V. Boersse et M. Costache Guercan, délégués de l'Assemblée Électorale, M. M. J. Costaforo et L. Stéze, délégués du Sénat, M. M. Ch. Tulogjano et J. Brattiano, délégués du Gouvernement.

À la reconnaissance qu'inspire une Roumanie l'intérêt que le Gouvernement de S. M. la Reine de la Grande Bretagne a voulu leur montrer en maintes circonstances

vis-à-vis pour leur avenir, je ne saurais me défendre d'unir en cette occasion, Monsieur le Ministre, un sentiment de légitime espérance pour l'heureux résultat qu'ils attendent de sa puissante protection après tant et de si cruelles épreuves.

Veuillez agréer, Monsieur le Ministre, l'assurance de ma très haute considération.

Le Président du Conseil.
Ministre des Affaires Étrangères

Le Prince

Son Excellence

Monsieur le Comte Russell,
Ministre des Affaires Étrangères
de S. M. Britannique.

etc.

etc.

London.

**LEGISLATIA LIBERALĂ DE ÎNCURAJARE
A INDUSTRIEI NAȚIONALE (1881 - 1887).
LEGEA DIN 1887 ÎN DEZBATERILE PARLAMENTARE**

Elena-Ingrid BAHAMAT

Secolul al XIX-lea, secolul națiunilor, a reprezentat pentru societatea românească un adevărat catalizator, atât în domeniul evoluției politice, cât și economice.

1829, 1848, 1859, 1878, sunt tot atâtea momente în care, mai mult sau mai puțin coerent, s-au conturat adevărate strategii de gândire și acțiune, conform principiului „prin noi înșine”.

Astfel, românii și-au urmat destinul, câștigând independența, nu numai în fapte, ci și în gândire, dezbaterile ideatice devenind temelia unei atitudini realiste față de devenirea noastră ulterioară.

Un exemplu concret îl constituie confruntările între liber-schimbism și protecționism, principii ce au marcat puternic legislația și economia epocii. Câștigarea independenței politice a impus promovarea unui nou curent economic, protecționismul.

Dacă liber-schimbismul susținea neamestecul statului în viața economică, protecționismul se pronunța pentru protejarea și promovarea unor activități economice indigene, îngrădirea puterii concurenților externi, pe piața internă și mărirea celei a producătorilor autohtoni, prin intervenția statului în sistemul taxelor vamale, primelor de export, restricțiilor valutare.

Economistul și omul politic liberal P.S. Aurelian, combătând cu energie curentul liber-schimbist, demonstra că nici o națiune nu a reușit să creeze și să întemeieze o industrie, decât ocrotind prin legi producția națională. Evidența astfel, strânsa legătură dintre interesele economice și existența națională, necesitatea încurajării industriei naționale. Pentru națiunea română considera că dezvoltarea industriei, trebuia înfăptuită etapizat, în conformitate cu conjunctura internă și internațională. Ideile sale

corespundeau principiilor liberale, ce vor fi aplicate practic în timpul guvernării dintre anii 1881 - 1888.

Astfel, în 1881 era promulgată legea pentru încurajarea industriei hârtiei, precum și un proiect de lege pentru industria îmbrăcăminte. Conform acestuia din urmă (din 1884), toate obiectele de îmbrăcăminte pentru armată, cât și pentru stabilimentele de binefaceri, urmau să fie confecționate din stofă, piele și alte materii prime fabricate în țară. În capitală, urma să se înființeze o societate centrală pentru încurajarea industriei naționale, guvernul urmând să de o subvenție de 300.000 lei. Pe secții, acest proiect a fost acceptat.

În 1882, prin Legea de încurajare a fabricilor de zahăr, celor existente și celor care se înființau în 15 ani, li se acordau o primă de 16 bani/kg și o primă de export de 20 bani/kg¹.

În aceeași serie de preocupări se înscrie și „Proiectul de lege pentru încurajarea industriei naționale”, prezentat în 1882 de liberali, cu P.S.Aurelian ca raportor. Învățământul practic era considerat, în acest context, principalul mijloc de dezvoltare a industriei. Se propunea înființarea a cinci școli profesionale (două pentru Moldova, două pentru Muntenia și una pentru Dobrogea) și a unei societăți centrale pentru încurajarea industriei naționale.²

Proiectele de lege și legile de încurajarea a industriei au fost susținute în Camerele legiuitoare, alături de măsurile de protecționism vamal, protecționismul nefiind un scop în sine, ci condiția dezvoltării industriei autohtone.³

În 1886 s-a adoptat „Legea tarifului vamal”. Aceasta prevedea regim vamal protecționist pentru materiile prime existente în țară și pentru produsele care se fabricau sau se puteau fabrica prin întreprinderi autohtone; taxe de import reduse pentru materiile prime și produsele insuficiente sau inexistente în țară; scutiri de taxe la export pentru materiile prime existente în țară în cantități suficiente nevoilor industriale interne.⁴

¹ Mircea Iosa, *Urmările economice și sociale ale dobândirii independenței de stat a României*, extras din „Revista de istorie”, aprilie 1997, p. 3.

² Paraschiva Căncea, *Viața politică din România în primul deceniu al independenței de stat*, Editura Științifică, București, 1997, p.24.

³ *Istoria Parlamentului și a vieții parlamentare din România*, Editura Academiei, București, 1983, p. 260.

⁴ Paraschiva Căncea, *op. cit.*, p.246.

Preocupările pentru dezvoltarea economiei românești, prin intervenționismul statal, se circumscriau, în această perioadă, evoluției unei țări ce-și obținuse independența de stat. Și, în acest context, industriei naționale îi revenea un rol deosebit de important, ceea ce explică și interesul manifestat în sprijinirea ei și concretizat prin inițiativele legislative din perioada guvernării liberale autoritare (1885 - 1887).

Astfel, în ședința Camerei Deputaților, din 22 ianuarie 1885, a fost prezentat „Proiectul de lege pentru încurajarea fabricării țesăturilor, sforărilor și sacilor de iută”, de către raportorul C. Chiru și aprobat cu 61 voturi pentru (din 70 votanți); iar în februarie a fost legiferat.⁵

O problemă care a stat în atenția Corpurilor legiuitoare, timp de trei sesiuni parlamentare (1884 - 1885, 1885 - 1886 și 1886 - 1887), a fost proiectul numit „Măsuri generale spre a veni în ajutorul industriei naționale”, inițiativa liberală, semnat de Emil Costinescu, Butculescu, C.Arion și Take Ionescu. El a fost prezentat, în Camera Deputaților, de către Emil Costinescu, la 27 februarie 1885, precedat de o expunere de motive: „... se impune o trebuință nouă: salvarea țării de cotropirea și aservirea economică străină. Pentru a se împotrivi la aservirea economică ce-i amenință, statul român trebuie să facă sacrificii. Dacă ne vom mărgini la agricultură poziția noastră va fi compromisă. Lipsa stăruitoare de export, în fața unei concurențe ucigătoare, a convins pe oricine de aceasta. Trebuie, deci, cu orice preț, să creăm o industrie națională. Numai cu acest preț vom scăpa de ruina economică care aduce în genere după dânsa și ruina politică.”⁶

Pentru a înțelege care au fost punctele de plecare ale dezbaterilor parlamentare referitoare la acest proiect de lege (din sesiunile 1885 - 1886 și 1886 -1887), trebuie să cunoaștem prevederile acestuia:

Măsuri generale spre a veni în ajutorul industriei naționale

„Art. 1. Oricine voiește să înființeze în România un stabiliment industrial cu un capital de cel puțin 200 mii lei sau cerând întrebuintărea a cel puțin 100 lucrători pe zi se va bucura de foloasele legii de față;

Art. 2. Pentru aceasta va trebui să justifice către Ministerul de Comerț, Industrie și Domenii că dispune de acest capital sau să dovedească

⁵ *Dezbaterile Adunării Deputaților* (D.A.D.), ședința din 22 ianuarie 1885, p.617.

⁶ *Ibidem*, ședința din 27 februarie 1885, p. 1106.

prin planurile și amănuntele fabricațiunii, că în adevăr va întrebuința 100 lucrători (cu cel puțin 8 luni/an);

Art. 3. Statul nu va putea refuza unui stabiliment industrial, în asemenea condițiuni, de a se așeza pe orice proprietate a statului va cere și-i va ceda gratis, în deplină proprietate, până la 50 ha, după prețurile din acea localitate. Nici o despăgubire nu va fi cerută de stat pentru o cădere de apă sau așezarea mijloacelor de comunicațiune;

Art. 4. Orice astfel de stabiliment va fi scutit 15 ani de impozit de orice fel, cu excepția taxelor asupra băuturilor spirtoase. Mașinile aduse din străinătate vor fi scutite de taxe vamale. Materiile prime vor fi scutite de taxe vamale întrucât acestea nu s-ar afla sau nu s-ar găsi în cantități îndestulătoare în țară... Transportul pe căile ferate al fabricatelor acestor stabilimente se va face pentru vagoane complete cu un preț, ce nu va întrece niciodată prețul de regie al transportului (20%). Tot așa vor fi tratate și transporturile acestor fabrici pentru materii prime, mașinile și orice produse ce ar intra în fabricatele lor;

Art. 5. Pentru orice furnituri ale statului, județelor și comunelor, produsele fabricate în România sunt obligatoriu preferate, chiar când comparativ cu cele străine vor fi cu 5% mai scumpe.... Guvernul poate încheia cu aceste stabilimente, fără licitație, contracte de furnituri pentru 5 ani, cel mult, cu condițiunea însă ca prețurile să nu fie mai mari decât ultimele prețuri plătite de dânsul pentru produse similare;

Art. 6. Orice astfel de stabiliment, exportând produsele sale, poate primi de la stat o primă de export... ;

Art. 7. Industria țesăturilor de orice calitate și a tăbăcăriei, se va bucura de o primă de fabricare de 4% asupra valorii produselor la ieșirea din fabrică, cu condiția ca producția și vânzarea minimală a fabricatelor să fie 600.000 lei/an. Nu va primi astfel de primă stabilimentul ale cărui produse vor fi întrebuințate, în majoritatea lor, în furnituri ale statului.;

Art. 8. O primă de fabricare până la 4% va fi dată de Consiliul de Miniștri oricărei fabrici cu 600.000 lei producție minimă;

Art. 9. Prima de fabricare nu va putea fi cumulată cu cea de export;

Art.10. Una sau mai multe fabrici pot face Ministerului Domeniilor o declarație că vor să cumpere un produs agricol în cantitate determinantă, asigurând un preț care să garanteze agricultorului un venit net pe hectar, cel puțin egal cu venitul net al unui hectar de grâu într-un an de mijloc... ;

Art. 11. Stabilimentele industriale ce se vor bucura de prevederile art. 1, se vor bucura de beneficiile acestei legi”.⁷

I.C. Brătianu a propus discutarea de urgență a acestui proiect, însă el nu va mai reveni în Cameră până în vara următoare, deoarece modificarea pe secțiuni s-a dovedit complicată. Unele prevederi întâmpinau o opoziție fermă și comentarii de durată.

În iunie 1886, tot Emil Costinescu a prezentat raportul modificat al Comitetului de delegați ai secțiilor. Consultarea unui număr mare de industriași dusese la concluzia necesității extinderii avantajelor de încurajare și asupra fabricilor cu un capital minim de 50.000 lei, sau asupra celor ce foloseau 20 lucrători/zi, cel puțin 8 luni/an.

Marii proprietari doreau să nu-și diminueze în prea mare măsură câștigurile rezultate din anumite categorii de rente funciare și au reușit să obțină amendamente cu caracter restrictiv:

- cesiunile de pământ obligatorii (după art. 3) au devenit facultative;
- s-au înlăturat orice fel de prime de fabricare și export;
- scutirea de taxe vamale la materiile prime importate se aplica numai produselor inexistente sau insuficiente în țară.⁸

Răspunzând opoziției, Emil Costinescu aprecia că nu trebuie renunțat la protecție prin mărirea taxelor vamale și că există suficiente materii prime și forță de muncă, dar lipsește inițiativa ce trebuie impulsionată (obiecția era ca măsurile de încurajare pot fi suplinite de taxe vamale mari asupra produselor străine).⁹ De asemenea, se împotriva izolării economice a țării. În cadrul dezbaterilor au existat opinii pro și contra, fiecare argumentate mai mult sau mai puțin. Pentru a ne da seama de oportunitatea acestor intervenții cred că ar fi interesant să le urmărim pe cele mai importante.

Mai întâi, în discuțiile generale, a luat cuvântul deputatul opoziției, I. Agarici. Acesta se declara împotriva formulării articolului 1: „Cu ce drept impuneți cedarea gratis a pământului ?” De asemenea, era împotriva articolelor 5 și 6 (referitoare la preferința pentru produsele autohtone și la obligația arendașilor de a cultiva plante industriale pe anumite terenuri).¹⁰

---

⁷ *Ibidem*, p. 1106 - 107.

⁸ *Ibidem*, ședința din 10 iunie 1886, p. 1831 – 1832.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, p.1841 -1843

Deputatul V. Maniu (tot opozant) considera că proiectul contravine Constituției: „Nu trebuie deschise porțile oricui... Prin aceasta România se face tributară unor țări străine care vor introduce întreprinzători industriali și mână de lucru”.¹¹ Era de părere că doar cetățenilor țării trebuia să li se dea de lucru și era în favoarea încurajării întreprinderilor care foloseau materii prime din agricultură.

În calitate de membru al Comitetului de delegați, Ion Codrescu afirma în încheierea ședinței: „Marele scop la care trebuie să tindem e ca românii să nu mai fie exclusiv agricultori, ci și industriali; trebuie să încurajăm crearea de industrie în țara noastră, mai cu seamă să căutăm a deprinde pe români cu exercitarea diferitelor industrii; să venim în ajutorul micilor întreprinderi. Industria mare nu are nevoie să fie încurajată ....”¹²

Deputatul conservator Al. Djuvara, considera liber-schimbismul o doctrină sănătoasă și întreba dacă agricultura noastră poate plăti acest lux de industrie națională, astfel ea fiind descurajată. În sprijinul aceleiași idei, G.Pallady afirma: „Industria mică convine mai mult unei țări mici și democratice; nu se poate ca prin Decret Parlamentar să transforme pe sătenii români din agricultori în industriași perfecți, lucrând cu instrumente tehnice. Progresul se face treptat, încurajați atelierele domestice existente, pe săteni la lucru...”¹³

Acestor obiecții, I.C. Brătianu le va răspunde că sub paravanul susținerii liber-schimbismului și a libertății de acțiune în general, se promovează teorii în discordanță cu realitatea. Susținea că industria mare va înlătura pe cea mică și se pronunța pentru crearea unei instituții de credit industrial. „Dacă vin străini în România, nu pot trăi decât în legătură cu românii. Unde industria naște, agricultura înflorește.”¹⁴

Dezbaterile pe articole s-au prelungit și pe 11 iunie.

N. Ionescu a combătut art. 1 spunând că nu se aplica la toți cei ce puteau face industrie. Deputatul Romanescu propunea un amendament (după cinci ani fabricanții să fie obligați să aibă 2/3 din lucrători români) împreună cu care va fi votat articolul.

La dezbaterile pentru articolele următoare, s-au mai înscris la cuvânt: Nicolae Ionescu (al cărui amendament la art. 2 va fi admis);

---

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem.*

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ *Ibidem.*

I. Agarici și Codrescu ce vor propune un amendament admis la art. 3; Chiru, Butculescu, Șendrea, Brătianu (un amendament la art. 4). După votarea art. 5 fără amendamente, la art. 6, liberalii Chiru și Romanescu au propus un amendament ce va fi acceptat: „Ministrul Domeniilor poate să arendeze fabricantului în apropierea așezământului său, numărul de hectare necesare pentru ca el însuși să cultive produsul agricol trebuincios...”.¹⁵ La art. 7, au fost respinse amendamentele, iar art. 8 a fost acceptat fără discuții.

În final, proiectul de lege a fost adoptat cu 58 de voturi pentru și 14 împotriva, tot pe 11 iunie.

După votul obținut în Camera Deputaților, proiectul a fost prezentat Senatului, în ședința din 27 februarie 1887.

Raportul asupra proiectului a fost prezentat de P.S. Aurelian, cu expunerea prealabilă a necesității adoptării acestei legi.

Dacă în Cameră proiectul a fost votat doar în forma îndeplinirii uneia din cele două condiții (capital minim sau număr minim de lucrători), Senatul l-a votat în forma îndeplinirii ambelor condiții.

La discuțiile pe articole au luat cuvântul senatorii: Varlam, C.Nanu, Vergatti, D.A. Sturdza, P.S. Aurelian și I.C. Brătianu. Mai aprinse au fost dezbaterile asupra primelor 4 articole.

C. Nanu, se pronunța contra modificării articolului 1; considerându-l bun așa cum fusese votat în Cameră. De aceeași părere era și senatorul Vergatti.

P.S. Aurelian a intervenit în favoarea modificării, spunând că e vorba de fabrici și nu mici ateliere, iar I.C. Brătianu considera că pentru a nu se crea confuzii (orice meseriaș ce va avea câțiva lucrători să creadă că statul îi va da pământ), această lege trebuie dată pentru industria mare și apoi alta specială va fi pentru meseriași și industria casnică.¹⁶ Tot deputatul Nanu cerea ca un capital de 50.000 lei să includă și stabilimentul și mașinile, nu numai capitalul rulant; fiind în acord cu P.S. Aurelian.

În ceea ce privește art. 3, P.S. Aurelian afirma că va da „căderi de apă” când i se va dovedi că cel care cere va înființa o fabrică mare.

Art. 3 se va vota în redactarea Comitetului.

După intervențiile lui P.S. Aurelian, D.A. Sturdza, I.C. Brătianu asupra art. 4 și acesta va fi primit.

---

¹⁵ *Ibidem.*

¹⁶ *Dezbaterile Senatului* (D.S.), ședința din 27 februarie 1887, p.417 – 422.

Dezbateri interesante au iscat și următoarele articole, fiind și ele adoptate apoi.

După ce proiectul de lege a fost votat cu 45 voturi pentru, Adunarea Deputaților nu a acceptat modificările aduse de Senat și va relua dezbaterile, în ședința din 31 martie 1887. În cele din urmă, s-au acceptat modificările, cu excepția celei de la art. 1.

Modificările aduse de Senat și acceptate de Cameră au fost:

- la art. 2, printre obligațiile beneficiarului s-a cerut și ca el să se servească de mașini;
- la art. 3, s-a convenit că nu se vor ceda „căderile de apă” și s-a suprimat cerința extinderii în conformitate cu trebuința unor suprafețe mai mari de pământ;
- la art. 4, termenul de 15 ani pentru scutirea de impozit s-a fixat și asupra celorlalte aliniate din articol, pentru care Camera nu pusese nici un termen;
- la art. 5 „pentru furniturile statului, etc. se vor prefera, în condiții egale, produsele fabricate în țară”;
- art. 6 s-a suprimat în întregime;
- s-au introdus două articole noi.¹⁷

În final, considerând că această lege este necesară se propunea aprobarea proiectului cu excepția art. 1 (la care se impunea înlocuirea lui „și” cu „sau”).

Răspunzând opoziției, Brătianu amintea că Senatul a propus, în afara acestei legi, alta nouă pentru meserii, aceasta rămânând numai pentru industrie.

Au fost acceptate toate articolele (art. 1 în vechea formulare).¹⁸ Adunarea Deputaților admitea astfel, proiectul de lege, cu 60 voturi pentru și 3 voturi contra (din 71 de voturi).

Conform uzanței parlamentare proiectul amendat în Cameră a revenit în Senat în ședința din 2 aprilie 1887. Aici n-a cerut nimeni cuvântul și s-a trecut la vot.

Legea a fost adoptată în Senat cu 57 voturi pentru și 4 contra.¹⁹

Legea promulgată a fost publicată în Monitorul Oficial, la 12 mai 1887. Urmărind dezbaterile parlamentare ce s-au finalizat cu adoptarea

¹⁷ *D.A.D.*, ședința din 31 martie 1887, p. 1352 – 1358.

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ *D.S.*, ședința din 2 aprilie 1887, p.628 – 629.

acestei legi, vitală pentru dezvoltarea economiei românești, se poate concluziona că, în ciuda opoziției conservatoare, prezentă atât în Cameră cât și în Senat, argumentele fundamentate ale inițiatorilor și susținătorilor ei au decis, în final, triumful principiilor protecționismului industriei, chiar dacă acesta s-a realizat în limitele, specifice de altfel, pentru mentalitatea vremii.

Acestui succes legislativ, i-au urmat eforturile de aplicare a măsurilor pentru încurajarea industriei naționale. Astfel, la 24 iulie 1887 s-a promulgat și un regulament cu precizări exacte referitoare la concretizarea acestora.

În 1887, întruneau condițiile cerute de lege 153 de fabrici. Până la începutul secolului XX, numărul celor protejate a crescut la 760. Având în vedere imperfecțiunea termenului de 15 ani pentru scutire de taxe, fabricilor cu termen expirat li s-a permis, printr-o lege ulterioară, prelungirea acestuia.

Secolul XX a marcat un alt moment în politica economică românească ce corespundea unei noi realități, interne și internaționale, unei alte mentalități naționale.

Liber-schimbismul sau protecționismul au fost pe rând, benefice sau nu, răspunzând cerințelor diverselor epoci. Istoria va demonstra care din cele două curente economice va fi mai potrivit României.

***LIBERAL LEGISLATION FOR STIMULATING
THE NATIONAL INDUSTRY (1881 – 1887)
THE LAW FROM 1887 IN PARLIAMENT DEBATES***

- Abstract -

The economic protectionism at the end of the XIX-th century was supported by the liberal laws passed between 1881 and 1887.

Parliament debates are important sources for a realist analysis of the economic and political principles that underlied the protectionist attitude during the period in question.

The principles of protectionism and free exchange represented the for and against arguments in the debates concerning the law of 1887, a landmark in the Romanian economy of the XIXth century.

**NICOLAE TITULESCU ȘI
COMISIA EUROPEANĂ A DUNĂRII.
CÂTEVA ECOURI PE MARGINEA INTERVIULUI
LUI NICOLAE TITULESCU DIN COTIDIANUL
“LE TEMPS” – IULIE 1936**

Constantin ARDELEANU

Una dintre ultimele acțiuni ale eminentului diplomat român Nicolae Titulescu, înainte de îndepărtarea sa din guvernul condus de liberalul Gh. Tătăărăscu, a fost luarea de poziție în privința Comisiei Europene a Dunării. Fără a constitui o atitudine cu totul nouă în privința relațiilor dintre statul român și instituția internațională cu sediul la Galați¹, poziția adoptată de ministrul de Externe al României, în vara anului 1936, denota atât o bună cunoaștere a momentului în care o asemenea complexă problemă putea fi ridicată la nivel oficial, cât și o excelentă stăpânire a mecanismelor care să îi asigure un puternic sprijin mediatic și să transforme, ceea ce părea un demers pur politic într-o revendicare națională, justificabilă din punct de vedere al dreptului internațional².

“Când am văzut că drept urmare a Conferinței de la Montreux, Turcia a reușit să se descotorosească de Regimul Strâmtoarelor”, nota Titulescu într-o lucrare dedicată activității sale în slujba politicii externe a României, “m-am gândit: «A bătut ceasul și pentru România ca să scape de regimul internațional de restricții pe care îl reprezenta Comisia Europeană a

---

¹ Pentru relațiile dintre România și Comisia Europeană a Dunării, a se vedea lucrările fundamentale: Paul Gogeanu, *Dunărea în relațiile internaționale*, București, 1970; Iulian Cârțână, Ilie Seftiuc, *Dunărea în istoria poporului român*, București, 1972; Spiridon G. Focas, *The Lower Danube River*, New York, 1987; Ștefan Stanciu, *România și Comisia Europeană a Dunării. Diplomație. Suveranitate. Cooperare internațională*, Galați, 2002.

² Privind atitudinea lui Nicolae Titulescu în privința “chestiunii Dunării”, vezi: Ștefan Stanciu, *Nicolae Titulescu et la souveraineté de la Roumanie au Danube Maritime*, Paris, 2002.

Dunării»”. Înainte de a ridica chestiunea pe calea notelor diplomatice, politicianul român a încercat să pregătească “opinia publică internațională printr-o declarație corespunzătoare, care a fost publicată în ediția din 29 iulie 1936 a ziarului *Le Temps*”³.

Magistrala expunere făcută în coloanele cotidianul parizian⁴, “în care strălucitele calități de jurist i-au permis să facă un rechizitoriu definitiv contra unei instituții a cărui existență încalcă bunul simț”⁵, avea să facă “în opinia noastră publică și în cercurile noastre politice o excelentă impresie”⁶. “Momentul ales – principiul de bază al codului bunului diplomat” semnifica, cum se sublinia în editorialul publicat în *Adevărul*, la 31 iulie 1936, începutul unei importante acțiuni politice, “despre care se poate spune, fără a trăda vreun secret, că ministrul nostru de Externe a pregătit-o din punct de vedere diplomatic, în așa fel încât odată precizată în public ea merge spre un succes sigur, cu toate marile dificultăți ce e fatal să întâmpine”⁷.

Interviul titularului Ministerului Afacerilor Străine de la București, o personalitate “impulsivă în discursurile sale, însă metodică în acțiune”⁸, s-a bucurat de o mediatizare deosebită în România, el reușind, așa cum aprecia cotidianul de limbă franceză *L'indépendance roumaine*, în numărul din 31 iulie 1936, să sintetizeze “de o manieră adecvată sentimentul unanim al poporului român. Amintita comisie este o instituție perimată, perimată atât ca și concepție de drept internațional, de respect datorat suveranității unui mare popor, perimat ca și noțiune de egalitate și de demnitate proprie statului modern, perimată ca și organ de execuție tehnică, perimată în sfârșit

³ Nicolae Titulescu, *Politica externă a României (1937)*, București, 1994, p. 243.

⁴ Interviul, publicat în Nicolae Titulescu, *Documente diplomatice*, București, 1967, p.803-807, a fost inclus în contextul general și analizat în lucrările menționate anterior: I. Cârțână, I. Seftiuc, *op. cit.*, p. 304-307; S. G. Focas, *op. cit.*, p. 515-517; Șt. Stanciu, *România...*, p.273-274; *Idem*, *Nicolae Titulescu...*, p. 248-255.

⁵ Luările de poziție din presă sunt extrase din-un dosar special dedicat ecoului interviului lui Nicolae Titulescu în publicistica românească și internațională: Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Galați (D.J.A.N.G.), fond: *Comisia Europeană a Dunării. Secretariatul General*, dosar 650. Pentru alte titluri din presa vremii, cf. Șt. Stanciu, *Nicolae Titulescu...*, p. 253-254, nota 68; I. Cârțână, I. Seftiuc, *op. cit.*, p. 306-307. (citatul de mai sunt, după *L'indépendance roumaine*, 1 august 1936, în D.J.A.N.G., *loc. cit.*, f. 40).

⁶ *Ibidem*, f. 16.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Vasile Netea, *Nicolas Titulesco*, București, 1969, p. 77 (apreciere aparținând politicianului francez Léon Blum).

în raport cu Comisia Internațională a Dunării care este singura care are motive de a exista juridic și politic”⁹.

Corespunzând, astfel, “vederilor unanime ale națiunii române a cărei răbdare legendară în privința acestei instituții, în același timp inutilă și aducătoare de prejudicii”¹⁰, inițiativa diplomatului român a avut sprijinul cvasiunanim al presei românești, care, de-a lungul întregii perioadei interbelice, trăsesse numeroase semnale de alarmă în privința ineficienței Comisiei Europene de la Dunărea de Jos, “a cărei existență anacronică constituie un batjocură la adresa dreptului internațional și a principiilor elementare de demnitate și de libertate ale unui stat suveran”. Primele reacții din presa românească erau, de altfel, conforme cu ceea ce prevăzuse diplomatul român, atunci când nota, la 29 iulie 1936, într-o telegramă justificativă trimisă conducătorilor politici de la București, că în problema Dunării, “România nu face decât un singur suflet”¹¹.

În acest sens, gazeta *Lupta*, în numărul din 4 august, titra: “Un succes al ziarului *Lupta*: acțiunea întreprinsă de noi [...] a găsit încoronare în atitudinea ministrului nostru de externe”. La fel, cotidianul *Curentul*, amintind faptul că “declarațiile au produs o vie impresie în cercurile diplomatice, ca și în presa mondială”, afirma că “în coloanele *Curentului* [s-a dus] o campanie îndelungată, cu aceleași argumente ce sunt invocate astăzi, arătând că se impune suprimarea neîntârziată a unui soi de instituție, ce știrbește suveranitatea statului român”¹².

O analiză a reacției celor mai importante gazete centrale și locale față de luarea de poziție a diplomatului român este, prin urmare, o întreprindere utilă pentru a sublinia, pe de o parte, atitudinea opiniei publice românești în privința instituției internaționale de la Galați și, pe de alta, aprecierea de care se bucura Nicolae Titulescu cu doar puțin timp înainte de îndepărtarea sa din guvern.

Cotidianul bucureștean *Îndreptarea* publică, în ediția din 31 iulie, telegrama de felicitare trimisă lui Titulescu de către senatorul Apostol Popa, în numele Camerei de Comerț și Industrie din Galați: “Luăm cunoștință cu o vie satisfacție din ziarul *Universul* de acțiunea dv. energică pentru desființarea Comisiei Europene a Dunării, care, prin activitatea ei de până

⁹ D.J.A.N.G., *loc. cit.*, f. 11.

¹⁰ D.J.A.N.G., *loc. cit.*, f. 11.

¹¹ N. Titulescu, *Documente diplomatice*, p. 808.

¹² *Ibidem*, f. 26, 91.

acum, a lovit crud în interesele comerțului țării, nimicind activitatea și îngreunând orice posibilitate de progres în porturile noastre dunărene, din cauza taxelor insuportabile și mai ales a sistemului arbitrar de percepere. Contra Comisiei Europene, Camerele de Comerț din aceste porturi, în frunte cu Camera de Comerț Galați, luptă încontinuu de aproape 20 ani de zile, cerând cu perseverență desființarea ei, spre a opri astfel ruina lor completă.

În numele Camerelor de Comerț și Industrie din porturile dunărene, pe care am onoarea să le reprezint în parlament, ca senator, vă rog călduros să primiți cele mai vii felicitări și cele mai vii omagii de recunoștință, pentru acțiunea ce ați început și vă asigurăm că toți românii vor fi alături de dv. și vă vor sprijini până la sfârșit, pentru înfăptuirea acestei mari opere de reparare a prestigiului suveranității naționale și de promovare a intereselor noastre economice de la gurile Dunărei”¹³.

Scurtul răspuns al ministrului român era publicat, câteva zile mai târziu, de *Vocea Galaților*: “Viu mișcat pentru telegrama ce a-ți binevoit a-mi trimite. Rog a primi mulțumirile mele și asigurări că voi face tot ce depinde de mine pentru ca marele scop național ce urmărim să fie atins, oricare ar fi greutatea ce ni se pun în cale”¹⁴.

Gazeta gălățeană *Acțiunea* reproducea, la 1 august, textul telegramei, sub titlul “Desființarea Caracatiței dunărene a stârnit entuziasm în localitate”. În urma interviului, “cercurile comerciale din localitate s-au declarat cu entuziasm solidare cu acțiunea ministrului nostru de la Externe. Este destul de cunoscută lupta pe care au dus-o și o duc și astăzi reprezentanții orașului Galați pentru desființarea acestei caracatițe, care a distrus inițiative și a împotmolit orice încercare de ridicare a porturilor dunărene. Vestea s-a răspândit ca fulgerul înviorând lumea comercială”.

În același timp, George Mihăilescu, directorul cotidianului *Acțiunea*, președinte al sindicatului ziariștilor din Galați și vicepreședinte al Federației Generale a presei din provincie trimitea o scrisoare de felicitare lui N. Titulescu: “ca reprezentant al opiniei publice gălățene, vă transmit respectuoase felicitări pentru acțiunea dv. de desființare a Comisiei Europene a Dunării”. Propunerea gazetei era să “se organizeze la Galați, cu acest prilej, un mare meeting popular pentru sărbătorirea lui Titulescu”¹⁵.

---

¹³ *Ibidem*, f. 8.

¹⁴ *Ibidem*, f. 117.

¹⁵ *Ibidem*, f. 38.

În corespondențe din orașele dunărene, *Universul* nota că la Galați “interview-ul acordat de d. N. Titulescu ziarului *Le Temps* [...] a făcut o puternică impresie în toate cercurile locale. Îndeosebi cercurile economice au primit declarațiile ministrului de Externe cu mult entuziasm”. La Brăila, “știrea s-a răspândit ca fulgerul. Brăilenii cari luptă de mult împotriva C.E.D, au primit declarațiile cu entuziasm. Este vorba ca duminică să se organizeze un meeting popular pentru sărbătorirea d-lui Titulescu”¹⁶.

Publicația bucureșteană *Capitala* sublinia, în ediția din 2 august, că “cererea d-lui Titulescu de a se desființa Comisia Europeană a Dunării a provocat cel mai viu interes în cercurile internaționale”. Pe plan intern, “intervenția ministrului de Externe a fost primită cu mare entuziasm. Cercurile competente ne precizează că în afară de efectul moral, statul va realiza beneficii de zeci de milioane lei anual, dacă se va desființa C.E.D.-ul. Aceasta întrucât s-ar suprima numeroase taxe percepute de Comisia în cauză, ceea ce ar atrage vapoarele străine în porturile Brăila și Galați. E explicabilă deci nerăbdarea cu care se așteaptă rezultatul demersurilor d-lui Titulescu”¹⁷.

În aceeași zi, cotidianul *Universul* amintea că “cercurile exportatoare din România și armatorii cer desființarea Comisiei Europene a Dunării”. Într-o corespondență de la Galați se nota că cererea ministrului român “a produs o vie satisfacție printre comercianți, armatori și muncitorimea portului Galați. Telegrama de felicitare pentru ministrul nostru de Externe sunt transmise din toate porturile dunărene și maritime și acțiunea energică întreprinsă va fi susținută cu toată căldura de către cercurile interesate. Se proiectează ținerea unei importante ședințe la Camera de Comerț și Industrie, unde va participa întreaga suflare din portul gălățean. Bucuria cea mai mare o au muncitorii cari în ultimii ani au avut prea mult de suferit din cauza numărului restrâns de vapoare ce venea pe Dunăre. Cercurile politice și armatorii vor începe o vie acțiune spre a sprijini cererea formulată de ministrul nostru de Externe”¹⁸. Și la Arad, gazeta *Știrea* nota la 2 august 1936, că “în porturile dunărene domnește o mare bucurie. [...] În special la Brăila și Galați domnește o bucurie extraordinară în legătură cu hotărârea României”¹⁹.

---

¹⁶ *Ibidem*, f. 21.

¹⁷ *Ibidem*, f. 68.

¹⁸ *Ibidem*, f. 70.

¹⁹ *Ibidem*, f. 74.

Acțiunea din Galați publica, la 12 august, un interviu cu Jean Steuerman, președintele Asociației exportatorilor de cherestea din România: “Declarațiile d-lui Titulescu ne-au umplut inima de bucurie, pentru că înlăturarea C.E.D. înseamnă pentru portul Galați salvarea lui. Suferim astăzi enorm de mult din cauza taxelor percepute, ba putem spune că suntem puși în imposibilitate de a mai continua comerțul nostru la Galați”. Dacă se reușea realizarea acestui mare deziderat național, “noi vom putea respira economicște, Galații și Brăila, salvându-și situația”²⁰.

Universul din 7 august trecea în revistă părerile senatorului Apostol Popa despre avantajele ce vor decurge de pe urma desființării C.E.D.: “vom putea organiza porturile pentru un utilaj mai mare și mai ieftin, înființând acele zone libere pe cari le dorim de atâta amar de vreme. Polonia, Cehoslovacia și Austria vor avea zone libere la Galați”²¹.

Gazeta Dimineața provinciei publica, la 9 august, opiniile lui Petru Lazaroneanu, fost decan al Baroului Brăila și fost senator țărănist: “referindu-se la datoriile și risipa C.E.D., organism considerat “anacronism, non sens, supra-stat”, politicianul exemplifica, amintind faptul că instituția de la Galați cheltuise 400.000 lei doar cu reparația closetelor iahtului “Carolus Primus”²².

Declarațiile tranșante ale diplomatului român îi confereau lui N. Titulescu o popularitate uriașă. *Viitorul* remarca, spre exemplu: “desvoltatul său simț patriotic și național”²³, iar *Știrea* din Arad nota, la 1 august, sub titlul “Patriotismul adevărat”: “Dl. Titulescu nu s-a lăudat niciodată cu patriotismul său. El n-a împărțit teoria patriotismului de cafea și nici acela de alegeri și întruniri. Da, a lucrat, a înfăptuit mereu opere mărețe, a căror binefacere o vor simți multe generații viitoare. Patriotismul d-lui Titulescu se deosebește de acela al bârfitorilor lui, prin forma pe care i-o dă o minte sclipitoare. Dl. Titulescu cultivă un patriotism de fapte și nu de vorbe ...”²⁴.

Și *Adevărul*, din 7 august 1936, scria despre “Dl. N. Titulescu și naționalismul constructiv”: “dl. Titulescu a pregătit un nou succes important de prestigiu, care va adăuga încă o pagină de glorie la istoria serviciilor

---

²⁰ *Ibidem*, f. 132.

²¹ *Ibidem*, f. 109.

²² *Ibidem*, f. 126.

²³ *Ibidem*, f. 81.

²⁴ *Ibidem*, f. 53.

imense pe cari le-a adus României și poporului român în cursul ultimilor zece ani”²⁵.

Sfarmă Piatră, oficiosul legionar, lansa, în același sens o “Chemare la a doua independență”. “Absorbit de acest ideal: țară nouă și autocefală”, *Sfarmă Piatră* sublinia că “după două războaie de independență și reîntregire, România este un stat cu suveranitatea știrbită încă. Singurul om politic care a avut curajul să ridice problema C.E.D. e dl. Nicolae Titulescu. Gestul lui de a cere desființarea controlului străin de pe teritoriul român este egal cu o chemare la a doua independență. Gonirea episcopilor străini de la gurile Dunării întregeste măreția independenței românești adusă de dorobanți în vârful puștii de la Plevna și Grivița. De data aceasta dorobanțul e un diplomat de stil nou, care se întoarce împotriva unei umilinți strivitoare”²⁶.

“O mare satisfacție națională” titra și ziarul de afaceri *Profit și pierdere* la 31 iulie: “ca întotdeauna nedesmințit și la datorie, marele european Nicoale Titulescu știe să aplice naționalismul constructiv și să vindece, atunci când interesele noastre cer, lacunele pe care interesul egoist al celorlalte națiuni îl aplică”²⁷.

Și impactul internațional al declarațiilor ministrului român a fost deosebit. Gazeta *Ecoul* din Galați arăta, în numărul din 8 august, că “inițiativa d-lui Titulescu [...] a găsit aprobare în opinia publică cehoslovacă și iugoslavă”. Citând cotidianul *Prager Presse*, care publicase un editorial consacrat interviului lui Titulescu, relatarea se încheia cu următoarea constatare: “inițiativa d-lui Titulescu a găsit aprobare nu numai în rândurile opiniei publice românești. Ea va trebui să aibe un puternic ecou și în celelalte state dunărene, interesate în stabilirea unor condițiuni mai bune din punct de vedere economic pentru traficul fluvial pe Dunăre... Și în acest caz interesele lor sunt identice cu ale României aliate, fiindcă prin desființarea Comisiunii europene vor fi desființate și taxele și impozitele anachronice care îngreuiază traficul fluvial pe Dunăre”²⁸.

Atitudinea statelor europene era, de asemenea, un subiect de maxim interes pentru cotidienele românești. *Ordinea* din București, spre exemplu, nota, la 8 august, citând *Neue Freie Presse* din Viena, că Austria e

---

²⁵ *Ibidem*, f. 198.

²⁶ *Ibidem*, f. 104.

²⁷ *Ibidem*, f. 7.

²⁸ *Ibidem*, f. 112.

favorabilă desființării C.E.D. *Vocea Galaților*, din 5 august 1936, anunța, urmând ziarul vienez *Reichpost*, că “desființarea C.E.D.-ului va întâmpina rezistența Germaniei și Bulgariei”. “Acum succesul Turciei a încurajat pe dl. N. Titulescu să atace energic această problemă, fiind în primul rând ajutat de statele Micii Înțelegeri”. Aceeași atitudine defavorabilă a diplomației de la Berlin și Sofia era motivată de faptul că “Germania ca stat de origine și Bulgaria ca stat situat pe malul Dunării, nu pot admite, fără să se decidă, fără consultarea lor asupra soartei Comisiunii Dunărene Europene”²⁹.

Cotidianul *Curentul*, nota în schimb, la 10 august, că “Germania nu se opune desființării Comisiei Europene a Dunării”. Citând un articol din *Le Temps* care cita, la rândul său, poziția exprimată de un diplomat german în oficiosul *Deutsche Allgemeine Zeitung*, se arăta că “în ceea ce privește suprimarea C.E.D., un act de restabilire a suveranității românești într-o chestiune națională importantă, Germania nu se va arăta ostilă acestei reforme”³⁰. O informație similară era inserată în gazeta *Tempo* din București, la 11 august, după *Deutsche Diplomatische - Politische Correspondenz*, care afirma că Berlinul susține propunerea ministrului de Externe al României³¹.

Poziția Germaniei reieșea și din cotidianul bulgar *La parole bulgare* din Sofia, care în ediția din 7 august includea, sub titlul “Problema gurilor Dunării”, o adaptare a poziției germane, după *Deutsche Diplomatische - Politische Correspondenz*. În privința declarației lui N. Titulescu, “tot ceea ce Germania revendică în această chestiune este egalitatea de drepturi. Excluderea sa arbitrară de la toate aranjamentele luate în privința Dunării de Jos aduc un grav prejudiciu intereselor sale maritime și constituie o nedreptate. Articolul 42 al Statutului Dunării prevede o revizuire. Germania este dispusă să contribuie la realizarea unui acord despre care era evident că trebuia să fie realizat conform intereselor de navigație și de trafic fără a ține cont de considerații de natură pur politică”³².

Nu au lipsit, desigur, nici atitudinile politicianiste. Astfel, *Curentul*, din 6 august, publica “o convorbire cu dl. C. Argetoianu, fostul ministru de Finanțe, despre Comisia europeană dunăreană”. Ironizându-l pe Titulescu, politicianul român remarcă “francheța de mare diplomat ... care ne dă cheia

---

²⁹ *Ibidem*, f. 94.

³⁰ *Ibidem*, f. 129.

³¹ *Ibidem*, f. 131.

³² *Ibidem*, f. 107.

atâtor succese” ale ministrului român, pentru ca apoi să îi reproșeze că “a omis să arunce o privire asupra *dosarului* afacerii”. Astfel, “anacronismul și inutilitatea Comisiunii europene au fost semnalate de la război încoace de mulți oameni politici în manifestările lor, între alții și de mine, încă din 1920. Sunt lucruri pe care dl. N.Titulescu le poate ignora, dar ceea ce n-ar trebui să ignoreze că în același sens s-a pronunțat categoric și oficial un guvern român. Sub guvernul Vintilă Brătianu, Comisia Europeană și-a modificat și fixat statutul său juridic, și cu acest prilej s-au ținut o serie de sesiuni și au fost discuțiuni aprinse... Prim-ministrul Vintilă Brătianu a considerat aceste hotărâri, atât de importante, încât le-a adus în dezbaterea Consiliului de Miniștri, care le-a aprobat în unanimitate. Elevul a găsit acum “timpul oportun” pentru executarea testamentului profesorului său. Mi-ar fi plăcut din partea d-sale, în momentul când pornește la luptă, o vorbă de duioasă amintire pentru cel care pe tăcute i-a netezit calea pe care pornește astăzi”³³. O remarcă nedreaptă, ținând cont de faptul că, în ziua în care interviul era publicat în coloanele cotidianului parizian, ministrul de Interne trimitea în țară o telegramă confidențială, “pentru regele Carol al II-lea și președintele Consiliului de Miniștri”, Gh. Tătăărăscu, în care explicând rațiunea diplomată a luării sale de poziție, afirma că dorea “trecerea asupra României a atributelor teritoriale și unificarea regimului Dunării printr-o singură comisiune, aceea de la Viena, așa cum cerea Vintilă Brătianu”³⁴. Acuzeit politicianului român îi răspundea N.Titulescu și în Memoriile sale, când nota că informase guvernul “asupra acestei intenții, arătând că doresc să folosesc un moment prielnic pentru a duce la îndeplinire dorințele răposaților Ion și Vintilă Brătianu”³⁵.

Declarațiile au fost amplu comentate în presa vremii. *Acțiunea*, din 6 august, spicua din interviu, subliniind totuși că C.Argetoianu declara că “neînțelegerile noastre cu dl. N.Titulescu sunt numai de nuanță. Îndeobște privim lucrurile cam în același fel”³⁶. Sau, cum remarca un cotidian central, “avem impresia însă, că dl. C.Argetoianu a urmărit desumflarea cu orice preț a importantului act politic și național, subliniind ceea ce s-ar fi putut specula nefavorabil și trecând sub tăcere ceea ce e meritos”³⁷.

---

³³ *Ibidem*, f. 105.

³⁴ N. Titulescu, *Documente diplomatice*, p. 808.

³⁵ N. Titulescu, *Politica externă a României*, p. 243.

³⁶ D.J.A.N.G., *fond cit.*, f. 106.

³⁷ *Ibidem*, f. 122.

La fel de nedreaptă era și atitudinea liberalului Gheorghe Brătianu. Sub titlul “Ne trebuie un sistem național de politică externă”, *Ecoul* din Galați publica, la 8 septembrie 1936, declarațiile lui Gheorghe Brătianu în problema C.E.D. făcute la întrunirea clubului partidului liberal de la Galați, în ziua precedentă³⁸: “Cunosc greutățile ce vi le-a pricinuit și câte sunt de modificat în aplicarea regulamentelor ei, în mărginirea unor prerogative perimate, în apărarea interesului negoțului nostru la gurile Dunărei. Să nu uităm însă că această Comisie a avut rostul de a asigura libertatea Dunărei românești împotriva imperialismelor ce o pândeau, că aci întâlneam Franța, Anglia și Italia în locul statelor riverane care nu ni s-au arătat prea favorabile în cealaltă comisiune, al cărui statut ar înlocui-o dacă ea s-ar desființa acum. Să nu aducem noi acest argument revizionismului, cerând în aceste momente o nouă modificare a tratatelor, a doua zi după ce regimul Strâmătorilor s-a schimbat în defavoarea intereselor noastre politice și economice. De aceea se impune de urgență reforma radicală a Comisiunii, reducerea taxelor cari împiedică traficul și dezvoltarea porturilor noastre, întrebuițarea numai a personalului românesc în lucrările ei, pentru a fi pe deplin pregătit pentru preluarea totală a soluționărilor ei, restabilirea deplină a suveranității și demnității statului român. Să fim naționaliști în politica externă, dar în spiritul făuritorilor României moderne, cari au știut întotdeauna să afle aspirațiunilor noastre razământul statornic al unui interes european”. Declarațiile au fost puternic mediatizate, fiind preluate de mari gazete centrale, precum *Universul*, *Lupta*³⁹, *Îndreptarea*⁴⁰ și *Mișcarea*.

Vocea Galaților, din 9 septembrie, răspundea acestei teorii, criticând, sub titlul “O teză greșită!”, declarațiile lui Gh. Brătianu. “Menținerea acestei instituții parazitare înseamnă acceptarea unei umilințe. Statul român devenind liber de sine stătător, nu mai poate suporta ofensa menținerii C.E.D.-ului, care prin taxele exagerate ruinează viața economică a porturilor. Menținerea C.E.D.-ului înseamnă a adânci și mai mult mizeria. Teza d-lui Gheorghe Brătianu, greșit susținută, a produs o vie impresie în cercurile comerciale și muncitorești din portul nostru”⁴¹. *Acțiunea*, din 9 septembrie, polemizând cu gazeta concurentă, insera precizările inginerului Deleanu, lider liberal gălățean, în apărarea poziției susținute de Brătianu:

---

³⁸ *Ibidem*, f. 174.

³⁹ *Ibidem*, f. 178.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 184, 185.

⁴¹ *Ibidem*, f. 182.

“Dl. Gh. Brătianu s-a declarat pentru desființarea C.E.D.-lui cu singura rezervă că aceasta nu este oportună astăzi când, intrând pe panta rezivionismului, am putea ajunge la rezultate dăunătoare nouă.⁴²

Însă, așa cum nota în Memoriile sale, în pofida importantului sprijin de care s-a bucurat din partea opiniei publice românești, Titulescu nu a găsit, “în cadrul guvernului căruia îi aparțineam, înțelegerea și sprijinul pe care le așteptam”. La sfârșitul lunii august, la doar o lună după interviul din “Le Temps”, la o remaniere guvernamentală, Nicolae Titulescu era îndepărtat din funcția din care adusese importante servicii României.

***NICOLAE TITULESCU AND THE EUROPEAN
COMMISSION OF THE DANUBE. SOME ECHOES
REGARDING TITULESCU’S INTERVIEW FROM
„LE TEMPS” – JULY 1936***

- Abstract -

The paper analyses the reaction of the Romanian public opinion, as perceived by the contemporary press, following the interview with the Romanian Minister of Foreign Affairs, Nicolae Titulescu, published in the French newspaper *Le Temps*, at the end of July 1936. Encouraged by Turkey’s success in regaining its sovereignty over the Straits, through the Conference of Montreaux (1936), the talented diplomat raised the problem of the “suppression of the European Commission of the Danube, for Romania no longer wishes to be subjugated to an international sovereignty”. The categorical statements of the Romanian official gained the support of the economic and political circles at the Lower Danube and, generalising, the appreciation of the Romanian society as a whole.

---

⁴² *Ibidem*, f. 183.

POZIȚIA ROMÂNIEI FAȚĂ DE MARILE PUTERI ÎN PROBLEMA NAVIGAȚIEI PE DUNĂREA MARITIMĂ ÎN PERIOADA PREMERGĂTOARE CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Ștefan STANCIU

După demiterea lui Nicolae Titulescu, la 29 august 1936, din guvernul condus de Gheorghe Tătărescu,¹ cu toate declarațiile făcute de noul ministru, s-a conturat „o nouă epocă în tratarea politicii noastre externe”.² Victor Antonescu, înlocuitorul lui Nicolae Titulescu, fost ministru plenipotențiar al României în Franța (1922-1925), colaborator apropiat al lui I.I.C. Brătianu, era cunoscut ca francofil și s-a străduit să mențină linia trasată de predecesorul său, dar implicarea tot mai accentuată a regelui Carol și schimbările politice din Europa, au deviat acest traseu, împingând România „spre izolare și spre neutralitate”.³

Alianțele vechi ale României cu partenerii săi din Mica Înțelegere, Înțelegerea Balcanică, cu Polonia, relațiile bune cu Franța și Marea Britanie au fost menținute, dar cele cu Germania și Italia au fost reconsiderate; au fost abandonate orice negocieri cu Uniunea Sovietică. Aceași linie de

---

¹ Înălăturarea lui Nicolae Titulescu din fruntea Ministerului Afacerilor Străine din România a suscitat multe comentarii în presa vremii, în cercurile politico-diplomatice din Europa și a fost un subiect predilect pentru istoricii care au tratat această perioadă, indiferent de opțiunile politice ori nivelul științific. Pentru a evita o citare sumară și neobiectivă a bibliografiei, menționez numai o lucrare recentă: *Pro și contra Titulescu*, apărută sub egida Fundației Europene Titulescu și îngrijirea lui George G.Potra, Editura Enciclopedică, București, 2002.

² „Monitorul Oficial al României”, partea a III-a, *Dezbaterile Parlamentare. Senatul (Sesiunea extraordinară 1936-1937)*, nr. 7, 15 decembrie 1936, p. 109. Din discursul rostit de A.C. Cuza.

³ Nicolae Titulescu, *Politica externă a României (1937)*, București, 1994, p. 56. Volum publicat sub coordonarea: George G.Potra, Constantin I.Turcu, Ion M.Oprea.

apropiere față de Germania începuseră să o urmeze și vechii aliați ai României: Polonia și Iugoslavia. Inițiativa reluării relațiilor dintre România și Germania a aparținut regelui Carol⁴ și acestea se vor dezvolta după încheierea unor acorduri economice. Anterior, prin Tratatul de stabilire, comerț și navigație, semnat la 23 martie 1935 la București, între Germania și România, începuse exportul de cereale și mărfuri de larg consum spre Reich, în schimbul produselor industriale. Nemulțumit de ritmul livrărilor de armament din Cehoslovacia, Marea Britanie și Franța, guvernul de la București a încheiat la 24 septembrie 1936, un Protocol cu Germania, prin care se sporeau livrările de petrol în schimbul armamentului.⁵

Adoptând o politică de promovare a unor raporturi bune cu Germania, guvernul de la București a respins „Planul Dunărean” propus de Cehoslovacia care urmărea strângerea legăturilor dintre țările din bazinul fluviului, ca urmare a „demersurilor” germane făcute în mai 1936, de a schimba Statutul Dunării.⁶ Neprimind un răspuns favorabil la „demersurile” sale, Germania a renunțat la negocieri și, la 14 noiembrie 1936, a denunțat prevederile Tratatului de la Versailles privitoare la regimul internațional al fluviilor navigabile. Nota germană prin care anunța guvernele țărilor interesate (Marea Britanie, Franța, Italia, Austria, Belgia, Bulgaria, Cehoslovacia, Danemarca, Elveția, Lituania, Olanda, Polonia, România, Suedia, Ungaria și Iugoslavia) că își „renaționalizează” fluviile pe care navigația va rămâne liberă pentru toate pavilioanele țărilor care încheie convenții bilaterale cu guvernul de la Berlin,⁷ nu a întâmpinat decât proteste formale.⁸ Gestul revizionist al Germaniei a surprins numai guvernul de la Praga; pentru diplomația românească, decisă să schimbe regimul juridic instituit de Comisia Europeană a Dunării pe cursul maritim al fluviului, se

⁴ Victor Antonescu, într-o convorbire purtată cu dr. Wilhelm Fabricius (ministru plenipotențiar al Germaniei în România în perioada aprilie 1936-ianuarie 1941), la 7 decembrie 1936, a precizat că regele Carol dorește să se apropie de Germania „prin orice mijloace, ținând cont în același timp și de tratatele existente”. Apud: Rebecca Haynes, *Politica României față de Germania între 1936 și 1940*, 2003, p. 26. Vezi și: Gheorghe Tătărescu, *Mărturii pentru istorie*, București, 1996, p. 225 și urm.

⁵ Apud: Rebecca Haynes, *op.cit.*, p. 26.

⁶ „Universul”, nr. 318 din 17 noiembrie 1936.

⁷ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (în continuare: A.M.A.E.), fond: 8. *Convenții*, D 17, vol. IV. Notă din 14 noiembrie 1936 a Guvernului german remisă de Legația Germaniei de la București Ministerului Afacerilor Străine al României, f.n.

⁸ Vezi: Ștefan Stanciu, *România și Comisia Europeană a Dunării. Diplomație. Suveranitate. Cooperare internațională*, Galați, 2002, p. 275-276.

oferea încă o soluție de rezolvare a acestei chestiuni, după modelul celei adoptate la Montreux pentru regimul Strâmtorilor.⁹ Guvernul iugoslav a propus Bucureștiului să-și retragă împreună reprezentanții din Comisia Internațională a Dunării și apoi, România să ceară desființarea Comisiei Europene a Dunării de la Galați. România a respins propunerea și a convins Iugoslavia și Cehoslovacia să-și întărească colaborarea lor pentru menținerea regimului internațional pe Dunăre.¹⁰ În continuare, guvernul de la București și-a intensificat demersurile pe lângă guvernele de la Paris, Londra și Roma să accepte reducerea competențelor juridice și tehnice ale Comisiei Europene pe sectorul Brăila-Sulina.

Atentă la schimbarea orientării Bucureștiului, Germania a făcut oferte tentante prin Herman Göring, la 4 decembrie 1936, într-o convorbire cu ministrul român la Berlin, Nicolae Petrescu-Comnen: Reich-ul este gata să garanteze integritatea teritorială a României printr-o garanție de stat (subiectul cel mai important al politicii externe românești în perioada interbelică), dacă Guvernul român este dispus să încheie un aranjament similar celui germano-iugoslav, să nu încheie un tratat cu URSS, să se dezvolte în continuare relațiile economice între cele două țări, să nu participe la nici o „combinație” împotriva Germaniei ș.a.¹¹

Ca dovadă a creșterii influenței germane în România, după încheierea Tratatului comercial din 1935, la 9 decembrie 1937, Helmut Wohlthat, director în Ministerul Economiei din Germania, a semnat un Acord economic cu guvernul de la București. Guvernul român era interesat de import de tehnologie pentru agricultură, exploatarea materiilor prime și a zonelor petroliere, dezvoltarea industriei de armament și infrastructurii. Aceste deziderate vor fi negociate și cu prilejul încheierii tratatului economic din 1939. Interesant că, tratatul din 1937, a fost semnat cu H.Wohlthat în timp ce, la București, se afla în vizită oficială Yvon Delbos, ministrul de Externe al Franței, aflat într-o scurtă „călătorie diplomatică” cu escale și la Varșovia, Belgrad și Praga pentru „a încuraja prietenii Franței”,

---

⁹ Vezi: *Actes de la Conférence de Montreux concernant le régime des Détroits (22 juin-20 juillet 1936). Compte-rendu des séances plénières et procès verbaux des débats du Comité technique*, Paris, 1936 și comentarii pertinente în: Paul Gogeanu, *Strâmtorile Mării Negre de-a lungul istoriei*, București, 1966, p. 154-157, 164-168.

¹⁰ I. Cârțână, I. Seftiuc, *Dunărea în istoria poporului român*, București, 1972, p. 310-312.

¹¹ *Politica externă a României. Dicționar cronologic*, coordonatori: Ion Calafeteanu, Cristian Popișteanu, București, 1986, p. 217.

deși era convins de necesitatea evitării războiului printr-un compromis care presupunea sacrificarea Austriei și Cehoslovaciei.¹²

La sfârșitul anului 1937 se prevedea o situație dificilă în Europa. Din Berlin, ambasadorul Franței, André François-Poncet avertiza guvernul de la Paris că Adolf Hitler se decisese să anexeze Austria, în condițiile în care Neville Chamberlain precizase că „ceea ce se întâmplă la est de Rin nu interesează Anglia”.¹³ La Foreign Office se căutau soluții pentru concesiile Germaniei, cât mai mulțumitoare, în Europa și Africa, numai să se evite un război. În Franța, la nivelul deciziei politice, era încă o situație incertă. „Prietenia” dintre Germania și Anglia, menținută chiar și prin cesiuni de administrare a unor teritorii în bazinul fluviului Congo, lăsa Franța descoperită. Aliații răsăriteni ai Franței erau prea slabi și tratatul cu Uniunea Sovietică din 1935 nu devenise o alianță militară. Politicienii de la București declarau, cu mici excepții, că piatra unghiulară a politicii externe rămâne Franța, dar viața politică s-a tensionat după alegerile parlamentare din 20 decembrie 1937 și încheierea guvernării liberale. Carol al II-lea s-a decis la o „manevră” și, acuzând lipsa de suplețe a grupării Maniu-Madgearu, a adus în fruntea țării un guvern condus de Octavian Goga, ca o „împlinire a ambițiilor sale”.¹⁴

Profesorul de drept civil comparat, Istrate Micescu a preluat Externele și, în cursul scurtului său mandat, s-a străduit să demonstreze că linia politicii externe a României nu se va schimba.¹⁵ Chiar primul ministru, Octavian Goga a făcut o declarație, la 7 ianuarie 1938, prin care a subliniat că România va rămâne fidelă Societății Națiunilor, relațiile româno-franceze vor continua în spiritul tradiției, se va promova o prietenie mai strânsă cu Anglia, cu Germania și Italia se vor iniția tratative pentru „încheierea unor noi tratate comerciale”.¹⁶ Regele Carol avea însă ultimul cuvânt în politica

¹² Apud: G.Tabouis, *Douăzeci de ani de tensiune diplomatică*, București, 1965, p. 338-339.

¹³ *Ibidem*, p. 339.

¹⁴ Carol II, *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice*, vol. I (1904-1939). Ediție îngrijită de Marcel-Dumitru Ciucă și Narcis Dorin Ion, București, 1985, p. 233-234.

¹⁵ Istrate Micescu a fost într-un scurt turneu diplomatic în Cehoslovacia (9-10 ianuarie 1938), Iugoslavia (11 ianuarie) și la Geneva (12-30 ianuarie) unde a afirmat atașamentul țării sale față de Societatea Națiunilor și prieteniiile tradiționale. Apud: *Politica externă...*, *op.cit.*, p. 200.

¹⁶ Apud: Ștefan Stanciu, *România și Comisia...*, *op.cit.*, p. 282. Vezi și „Universul” din 29 noiembrie 1936, articolul „Necesitatea raporturilor cu Germania”. La 11 ianuarie 1938, O.Goga a adresat un mesaj lui A.Hitler, prin care își exprimă „...voința nestrămutată de a cultiva relații bune și de prietenie cu Germania...” (în: A.M.A.E., fond: *Germania*, 1938-1940, dosar nr. 241, f.7).

externă a României după demiterea lui Nicolae Titulescu, situându-se pe poziția unei neutralități neoficiale față de Marile Puteri. Poziția Berlinului față de România a fost permanent în atenția lui Carol care, prin ministrul plenipotențiar acreditat la Berlin, N.Petrescu-Comnen, cerea asigurări de la Berlin. Încă de la 4 decembrie 1936, Herman Göring întinsese o „ramură de măslin” României care trebuia să nu intre în nici o „combinație” antigermană primind în schimb garanții că nu vor fi sprijinite tendințele revizioniste bulgare și ungare. Relațiile româno-germane au fost tensionate, în anul 1937, numai de incidentul din 13 februarie când, reprezentanții diplomati ai Germaniei, Italiei, Japoniei, Portugaliei și Poloniei au participat la funeraliile legionarilor Ion Moța și Vasile Marin.¹⁷

Guvernarea de numai 44 de zile a cabinetului condus de O.Goga care intenționa să apropie și mai mult România de Germania, să rupă orice punte de negociere cu Uniunea Sovietică, a atras atenția guvernelor de la Paris și Londra, nu prin orientarea politicii externe, ci, mai ales, printr-o serie de măsuri și manifestări antisemite. Situația externă fiind ea însăși deosebit de complicată, guvernul O.Goga a fost demis și Carol s-a decis pentru formarea unui guvern din personalități marcante și trecerea la un regim de dictatură personală (11 februarie 1938). La 13 martie 1938, Adolf Hitler a proclamat Anschluss-ul și a procedat la ocuparea militară a Austriei. Aflat la Londra, noul ministru nazist al Afacerilor Străine, Joachim von Ribbentrop ajungea, cu N. Chamberlain, la concluzia că: „... înțelegerea între Anglia și Germania se va dovedi mult mai ușoară după ce chestiunea austriacă a fost rezolvată”.¹⁸

„Rezolvarea” problemei austriece a readus în actualitate planul german de a face din Lacul Bodensee centrul navigației europene, cu legătură directă între Rin, Elba, Oder și Wesser, între Berlin, Hamburg, Bremen, Strasbourg și Basel să se construiască o serie de căi navigabile și, pe canalul Rin-Dunăre, prin ecluze, să poată trece nave de 1.200 tone. Ideea unui traseu transeuropean pe apă nu era o noutate dar, în contextul politic al deceniului patru din secolul 20, a prins contur și a atras atenția popoarelor din bazinul dunărean care sunt „numeroase”.¹⁹ Cel mai mare interes pentru proiectul transeuropean l-a manifestat Germania, prima putere economică a

¹⁷ Vezi: Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol. II, partea a II-a, București, 1988, p. 687.

¹⁸ Nicolae Titulescu, *Documente diplomatice*, București, 1967, p. 727.

¹⁹ Ziarul de limbă franceză din Sofia „La parole Bulgare” din 13 aprilie 1937.

continentului, dornică să-și procure hidrocarburi din bazinul Mării Caspice, cereale din bazinul dunărean și siguranța unei linii strategice spre Orientul Apropiat. Preluând ideile, presa românească vedea în linia Dunăre-Atlantic o soluție pentru „redresarea porturilor dunărene și repararea unei nedreptăți istorice”.²⁰ La rândul său, presa germană zicea că: „... România să construiască un mare canal Dunăre-Constanța”, chiar cu finanțare germană.²¹

„Nedreptatea istorică” la care făcea referire presa românească consta în faptul că exercitarea atribuțiilor tehnice și instituirea unui regim juridic propriu de către Comisia Europeană a Dunării între Brăila și Sulina leza suveranitatea teritorială a României și chiar îi aducea prejudicii economice. După 1878, diplomația românească făcuse numeroase demersuri pe lângă guvernele puterilor reprezentate în Comisia Europeană a Dunării să fie restrânse unele competențe ale instituției internaționale. După aplanarea unui diferend între statul român și guvernele de la Londra, Paris și Roma, în care se implicase ca mediator Societatea Națiunilor și se dăduse un „aviz consultativ” de către Curtea Permanentă de Justiție Internațională de la Haga,²² în noul context politic din anul 1938, chestiunea va fi soluționată în favoarea puterii teritoriale.

După publicarea interviului dat de Nicolae Titulescu în ziarul francez „Le Temps”, 29 iulie 1936, în cercurile politice și diplomatice din România s-a acreditat ideea că a venit momentul modificării regimului Comisiei Europene a Dunării, în sensul restrângerii competențelor ei care o transformaseră într-o instituție „anacronică” care aplica o „suveranitate internațională”, cu scutiri de taxe de tip medieval, cu jurisdicție proprie, „un stat în stat” la gurile Dunării.²³ Deși Nicolae Titulescu se pronunțase pentru „desființarea Comisiei Europene, la începutul anului 1938 când Germania anexase Austria, denunțase prevederile Tratatului de la Versailles referitoare la regimul fluviilor internaționale de pe teritoriul său, părăsise Comisia Internațională a Dunării și Uniunea Sovietică cerea cu tot mai mare insistență să revină în administrația fluviului european, guvernul de la

²⁰ „Acțiunea” nr. 2208 din 11 octombrie 1937.

²¹ „Prezentul” nr. 679 din 10 mai 1937.

²² Vezi: Ștefan Stanciu, *op.cit.*, p. 97-308.

²³ M.I.Oprea, *Nicolae Titulescu*, București, 1967, p. 337-340. Titlul interviului lui Nicolae Titulescu: „Împotriva controlului străin pe teritoriul strămoșesc”. În presa din România, interviul a fost publicat pentru prima dată în „Dimineața” din 31 iulie 1936.

București a ajuns la o altă concluzie: să fie menținută instituția de la Galați care să recunoască toate drepturile suverane ale României, pentru că, în caz de nevoie, guvernele Angliei, Franței și Italiei îi vor acorda sprijin să reziste presiunilor germane și sovietice. Guvernele Franței și Marii Britanii au înțeles situația nou creată și, ca urmare a demersurilor României, au luat inițiativa unor negocieri pentru revizuirea competențelor Comisiei Europene a Dunării.

Ministrul plenipotențiar al Franței acreditat la București, a remis o notă din partea guvernului său, din 4 mai 1938, lui Nicolae Petrescu-Comnen, ministrul Afacerilor Străine prin care se propunea desființarea Comisiei Europene a Dunării și extinderea competențelor Comisiei Internaționale a Dunării până la Marea Neagră.²⁴ Nota franceză a fost citită de ministrul român participanților la lucrările sesiunii Micii Înțelegeri, la 1 iunie 1938, la Sinaia; delegații celor trei țări riverane au adoptat o poziție comună față de decizia Guvernului român în chestiunea Dunării. Anterior, la 15 aprilie 1938, Consiliul juridic al Ministerului Afacerilor Străine analizase situația creată pe Dunăre după Anschluss și ajunsese la concluzia că intrarea Germaniei în Comisia Europeană a Dunării nu trebuie să mai fie blocată de către România, dar, în acest caz „... ar trebui luată în considerare și cererea de participare a Poloniei, Turciei, Greciei și Uniunii Sovietice, ceea ce ar schimba majoritatea în detrimentul României”.²⁵ Consiliul juridic a luat decizia menținerii Comisiei Europene a Dunării, cu toate că „a produs multe nemulțumiri și poate fi criticată”, dar „se adevărește că este mai util a se păstra această Comisiune împreună cu Germania, [...] cu două condițiuni: 1. respingerea oricărei admisiuni a altui stat; 2. modificarea regimului juridic al C.E.D.-ului”.²⁶ Totodată, s-a cerut delegatului României în comisiile Dunării, să susțină și menținerea Comisiei Internaționale a Dunării și mutarea sediului acesteia de la Viena la Budapesta, Bratislava ori Belgrad.

Interesele economice ale unor state europene și noua conjunctură politică făceau ca tot mai multe state să ceară să devină membre ale Comisiei gurilor Dunării; la cele menționate, se adaugă Iugoslavia și Cehoslovacia care ar fi putut fi sprijinite de către România. La 1 iunie 1938,

²⁴ A.M.A.E., fond: *Comisia Europeană a Dunării*, 1938, volumul 16, f.n.

²⁵ *Ibidem*. Rezumat al discuțiilor care au avut loc în ședința Consiliului Juridic al Ministerului Afacerilor Străine la 15 aprilie 1938.

²⁶ *Ibidem*.

la Ministerul Afacerilor Străine a avut loc o consfătuire cu experți și specialiști în problemele Dunării, în cadrul căreia N.Petrescu-Comnen a cerut să se păstreze confidențialitatea asupra „convorbirilor” și a prezentat propunerea Guvernului german de a se purta negocieri cu o misiune de la Berlin formată din ministrul dr. Georg Martius și Bauer, director în Ministerul Comunicațiilor care vor avea contacte asemănătoare și la Belgrad, Budapesta și Praga.²⁷ Ministrul român a încercat să evite o negociere în tete à tete cu germanii pe care-i cunoștea din misiunile sale diplomatice de la Berna și Berlin, cerând ca, la dezbateri să participe și reprezentanții puterilor neriverane din Comisia Europeană a Dunării, răspunsul german fiind categoric: „... în acest caz, noi nu vom lua parte la asemenea conversațiuni”.²⁸

Participant la consfătuire, Constantin Coștescu, delegatul României în comisiile Dunării încă din 1919, cel mai bun cunoscător al situației și principalul negociator român în problemele navigației pe fluviu, realist și ferm a subliniat că, vede Germania „printre noi, din punct de vedere economic, <că> ar fi un imbold pentru o execuție mai rapidă și masivă a lucrărilor care stagnează acum”, iar „din punct de vedere politic [...] ca putere a Dunării. Deci, <Germania> trebuie să fie admisă [...] și, regimul pe care va înțelege să-l încuviințeze pe Dunăre va fi desigur un regim propriu al ei, un regim în care să poată să ceară sau să impună un regim special care s-ar cuveni relațiilor economice pe care le are cu fiecare stat”.²⁹ În ceea ce privește admiterea în Comisie și a altor țări, C.Coștescu a precizat: „Dacă țara noastră vrea să le admită, n-are decât..., personal sunt cu desăvârșire contra”.³⁰

Inteligent și dotat cu darul premoniției, C.Coștescu, la Conferința Internațională a Dunării de la Paris (1920-1921), atunci când s-a discutat componența Comisiei Internaționale a fluviului, a întrebat ce se va întâmpla, „în cazul în care Austria se integrează în Germania, atunci Germania înglobează un al treilea stat riveran, după Bavaria și Württemberg, având al treilea delegat [...] deci, trei voturi față de unul al altor state, și [...], în acest caz Austria să piardă dreptul de a avea un delegat în Comisia

²⁷ *Ibidem*. Proces verbal al Conferinței întrunită sub președinția domnului ministru N.P. Comnen la 1 iunie 1938 pentru examinarea situațiunii Dunării în urma Anschluss-ului, f.n.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

Internațională”.³¹ Neîncrezători în ipoteza lui C. Conțescu, delegații Germaniei, Austriei și Belgiei au considerat că „nu este cazul să se discute asemenea situație”³². „Situația” a devenit realitate peste aproape două decenii, dar Germania s-a retras definitiv din Comisia Internațională a Dunării, nemaifiind incompatibilă cu prevederile Statutului definitiv...

Decizia Ministerului Afacerilor Străine de a opta pentru menținerea Comisiei Europene a Dunării, diminuarea competențelor acesteia, admiterea Germaniei și respingerea cererilor altor state, ținea cont de situația internațională și de problemele majore cu care se confrunta statul român: păstrarea integrității teritoriale, menținerea sistemului său de alianțe bazat pe politica franceză în centrul și răsăritul Europei, neutralitate între Marile Puteri, relații economice bune cu Germania și evitarea unei confruntări directe cu Uniunea Sovietică pentru teritoriul dintre Prut și Nistru. Toate acestea se regăsesc și în modul în care diplomația română a tratat rezolvarea subiectelor referitoare la Dunărea Maritimă.

În primul rând, guvernul de la București a invitat guvernele Franței, Angliei și Italiei la tratative pentru a stabili noul regim al Dunării Maritime. La 15 iunie 1938, la Viena, a avut loc o întrunire a delegaților celor patru țări reprezentate în Comisia Europeană a Dunării. Partenerii României au declarat că „sunt de acord cu modificarea regimului Dunării ca și pentru apărarea viguroasă a menținerii lor în orice combinație” care impune „necesitatea reintrării Germaniei” în Comisia Europeană a Dunării.³³ Negocierile între cei patru diplomați au fost confidentiale, ținând cont de situația politică internațională, și s-a convenit asupra unor capitole care „în principiu, au fost admise în configurarea viitorului regim” al Dunării, iar la unele puncte s-a convenit că, în conținut și aplicare „subsistă dificultăți”.³⁴ La Conferința de la Sinaia, deschisă de N. Petrescu-Comnen au participat delegații din România, Franța și Marea Britanie care, în perioada 8-18 august 1938, au negociat un „Aranjament” prin care: lucrările tehnice

³¹ *Conférence Internationale pour l'établissement du Statut définitif du Danube*, tome second. Protocole nr. 30 à 68 des séances tenues à Paris du 5 avril au 21 juillet 1921 au Ministère des Affaires Etrangères avec Le Protocole de signature et le texte de la Convention. Paris, Imprimerie Nationale, 1921, p. 568.

³² *Ibidem*.

³³ A.M.A.E., fond: *Comisia Europeană a Dunării*, 1938, volumul 18. Telegrama nr. 424 din 22 iunie 1938 (continuare a celei precedente) trimisă din Viena de către C. Conțescu la Ministerul Afacerilor Străine. (Text descifrat), f.n.

³⁴ *Ibidem*.

necesare navigației pe șenalul Brăila-Sulina urmau să fie executate de către instituțiile specializate românești care încasau și taxele de navigație; jurisdicția și sancționarea contraveniențelor de la regulamentele de navigație era aplicată de către instanțele judecătorești teritoriale; Comisia renunța la o serie de imunități și beneficii, dar păstra unele competențe prin care se garanta libera navigație. Totodată, delegații au acceptat reprimirea Germaniei în Comisia Europeană, condiție pusă și de Guvernul italian care a refuzat să-și trimită delegații la Sinaia și să mai participe la lucrările Comisiei până nu va fi primită și Germania.³⁵

Prin acest „Aranjament”, statul român își redobânda atribuțiile de putere suverană teritorială la Dunărea Maritimă, venea în întâmpinarea dorinței Franței și Marii Britanii de a menține Comisia de la gurile Dunării, rezolva pe calea negocierilor cu partenerii săi dorința Germaniei de a reveni în instituția europeană și respingea cererile altor state care solicitaseră intrarea în Comisie. Pentru moment, Franța și Marea Britanie urmau linia concilierii cu Germania, răspunzând prin cedări în fața expansiunii germane, politică perdantă care va atinge apogeul prin Acordul de la München (30 septembrie 1938). Practic, după München, România a pierdut un partener din Mica Înțelegere, un aliat și un furnizor de armament, deși la aceasta contribuise și politica „de pacificare” a Marii Britanii și Franței nu numai presiunile și agresivitatea Germaniei.³⁶ Trebuie recunoscut că în timpul „crizei cehoslovace” din toamna anului 1938, cercurile politice de la București au făcut eforturi disperate să se sustragă obligațiilor asumate prin tratatul cu Cehoslovacia și a refuzat categoric ideea trecerii Armatei Roșii peste teritoriul României care ar fi însemnat, inevitabil, un război între Uniunea Sovietică și Germania. Carol și guvernul său erau preocupați de mișcările Ungariei.³⁷ În toamna anului 1938, România a reușit să evite implicarea sa în vreun conflict, să-și păstreze neutralitatea față de Marile Puteri și să-și extindă relațiile economice cu Germania.

³⁵ Vezi: *Protocoles de la Conférence tenue a Sinaia du 8 au 18 août 1938 relatifs a l'exercice des pouvoirs de la Commission Européenne du Danube. Accord de Bucarest du 1-er mars 1939*, Galatz, 1939.

³⁶ Mai multe lucrări din istoriografia română au interpretat evenimentele: N.P. Comnène, *Preludi del grande dramma (Ricordi e documenti di un diplomatico)*, Roma, 1947, p. 3-201; Eliza Campus, *Mica Înțelegere*, București, 1968, p. 290-316; *Idem, Din politica externă a României. 1913-1947*, București, 1980; Viorica Moisuc, *Premisele izolării politice a României, 1918-1940*, București, 1991, p. 341-351.

³⁷ Vezi: Rebecca Haynes, *op.cit.*, p. 57-58.

În al doilea rând, România și-a dat acordul pentru revenirea Germaniei în Comisia Europeană a Dunării, în consens cu Marea Britanie, Franța și Italia, mai ales că traficul acesteia pe fluviu era în creștere.³⁸ Italia s-a alăturat și ea presiunilor Germaniei de a intra în Comisia Europeană a Dunării, condiționând semnarea Aranjamentului de la Sinaia, odată cu reprimirea aliatai sale în instituția europeană. Astfel că, la 2 ianuarie 1939, Grigore Gafencu (ministru de Externe: 23 decembrie 1938-1 iunie 1940) într-o convorbire cu Al. Cretzianu și C. Conțescu a hotărât să se urgenceze toate formalitățile intrării în vigoare a Aranjamentului de la Sinaia și „vom lua asupra noastră sarcina de a înlesni intrarea Germaniei în C.E.D. și adeziunea ei la Aranjament”, fără mijlocirea Italiei.³⁹ Graba oficialităților române se datora situației externe și Germania voia să-și valorifice parcul său naval comercial de pe Dunăre („transversala euroasiatică”): 70 de remorchere de mare capacitate și 700 de șalande.⁴⁰

După o serie de schimburi de note diplomatice, la 1 martie 1939, miniștrii Angliei, Franței, Italiei și Germaniei acreditați la București, împreună cu Grigore Gafencu și Constantin Conțescu, din partea României, au semnat „Acordul privitor la intrarea Germaniei în Comisia Europeană a Dunării, la aderarea Germaniei și Italiei la Aranjamentul semnat la Sinaia la 18 august 1938, cu unele „modificări tehnice de detaliu” din zisul Aranjament”.⁴¹ Cele patru guverne considerau că Germania va colabora pe Dunăre cu toate statele interesate, punct de vedere exprimat de Grigore Gafencu într-un discurs rostit la Galați, când și-a exprimat speranța „că această putere va colabora cu noi în celelalte instituțiuni existente care rânduiesc navigația pe Dunăre”.⁴² Diplomatul român considera că, prin concesiile făcute Germaniei de revenire în Comisia de la gurile Dunării,

³⁸ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Galați (în continuare: D.J.A.N.G.), fond: *Comisia Europeană a Dunării. Delegatul României*, 1938, dosar 252, f. 33: 63.670 tone de secară și porumb au pornit din portul Sulina spre Germania și (f.34) – nave germane cu o capacitate totală de 64.165 tone au intrat prin bara Sulinei, la care se adaugă mari cantități de petrol încărcate în portul Giurgiu pentru Reich.

³⁹ A.M.A.E., fond: 8. *Convenții*, D.17, vol. 5, f. 39-40. Notă asupra convorbirii de la Ministerul Afacerilor Străine din ziua de 2 ianuarie 1939.

⁴⁰ Apud: „Le Petit Journal” din Paris din 27 august 1938. Articolul purta un titlu sugestiv: „Dunărea va fi germană” și concluziona: „...pe Dunăre care este calea clasică a invaziilor, lupta s-a reaprins”.

⁴¹ „Monitorul Oficial”, nr. 78 din 1 aprilie 1939, p. 2084; D.J.A.N.G., fond: *Comisia Europeană a Dunării. Protocoale*, 1939, volumul 110, p. 23-36.

⁴² A.M.A.E., fond: 8. *Convenții*, D.17, vol. 6, f. 91-93.

aceasta își va reconsidera poziția asupra colaborării cu neriveranii pe sectorul fluvial, punct de vedere împărtășit și de guvernele Franței și Angliei.⁴³

Guvernul României a precizat partenerilor săi din Comisia Europeană a Dunării că alte cereri de admitere venite din partea altor state, nu vor fi luate în considerare accesul în instituția de la Galați, făcându-se în conformitate cu articolul 7 din Statutul definitiv din 1921; accesul în instituția menționată, ar fi permis oricărui stat și intrarea, în mod automat, și în Comisia Internațională. Principalul criteriu de admitere a unui stat în Comisia Europeană a Dunării era tonajul navelor intrate pe fluviu. Statistica navigației pe anul 1938, situa Grecia pe primul loc cu un procentaj de 30,4% din tonajul navelor intrate pe gura Sulinei, urmată de Italia (cu 20,6%), România (20%), Marea Britanie (8,7%), Germania (7,83%), Iugoslavia (2,20%), Egiptul (2%), Bulgaria (1,56%), Ungaria (1,19%), URSS (0,78%), Turcia (0,33%), Olanda (0,20%), Franța (0,7%).⁴⁴

În această statistică apare surprinzătoare scăderea tonajelor navelor sub pavilion francez, se observă creșterea tonajului pavilionului german și a celui elen și lipsa pavilionului Poloniei, țară care ceruse în 1935 și 1937, prin ministrul său de la București, A.Arciszewski, intrarea în Comisia Europeană. În favoarea admiterii unor state în Comisia Europeană a Dunării a intervenit și reprezentantul Franței la București, A. Thierry, care a rugat Guvernul român „în mod cât mai stăruitor să consimțim [România] la intrarea Poloniei și Greciei, pentru că chestiunea prezintă un caracter urgent” și trebuie „să aibă loc înainte de momentul când Germania își va lua locul în Comisiune”.⁴⁵ Răspunsul Guvernului român a fost un refuz în principiu, dar argumentat de faptul că cererile celor două țări nu se puteau analiza foarte repede și admiterea lor „ar crea o bază juridică <și> pentru cererea Uniunii Sovietice de a fi admisă în Comisiunea Europeană”.⁴⁶ Diplomația franceză, probabil, se simțea obligată să sprijine unele cereri ale partenerilor săi răsăriteni, mai ales că, după dezmembrarea Cehoslovaciei și

---

⁴³ *Ibidem*, f. 91 verso.

⁴⁴ *Ibidem*, fond: *Comisia Europeană a Dunării*, 1939, volumul 34, f.n. Referat întocmit de D.Metta la 28 februarie 1938, pentru informarea ministrului Afacerilor Străine. Titlul referatului: Cererea Poloniei de a fi admisă în C.E.D.

⁴⁵ *Idem*, fond: *8. Convenții*, D.17, volumul 6, f.160.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 161.

oscilațiile Iugoslaviei, structura și ponderea alianțelor politice europene se schimbaseră.

O a treia problemă care s-a ridicat în raportul de forțe din bazinul Inferior al Dunării, a fost determinată de cererea expresă a Uniunii Sovietice de a fi admisă în Comisia Europeană a Dunării, la 14 septembrie 1940, cu sprijinul Germaniei. Dar, în toamna anului 1940, raportul de forțe pe Dunărea Maritimă se schimbaseră. La 13 mai 1939, s-au deschis la Galați, lucrările sesiunii de primăvară a Comisiei Europene a Dunării, în noua sa componență, reunind delegații din Franța, Marea Britanie, Italia, România și Germania. Lucrările sesiunii s-au desfășurat într-o perfectă armonie, subiectele abordate fiind de importanță minoră: scutiri de taxe vamale pentru delegații supleanți, statistica navigației pe anul 1938, reparațiile la spitalul din Sulina, situația piloților, chestiuni financiare curente, probleme de personal, eșuarea unor nave ș.a.⁴⁷ O serie de probleme ridicate de către delegatul României nu s-au luat în dezbatere, deși fuseseră acceptate în principiu: nivelul taxelor de navigație, vânzarea unor cantități de aur deținute de Comisie în bănci, așa cum se convenise prin documentele semnate la Sinaia și București, rambursarea avansurilor acordate instituției de către Germania înainte de Primul Război Mondial.⁴⁸

România era interesată de preluarea bunurilor mobile, imobile și a conturilor deținute de Comisie pentru a asigura în continuare securitatea liberei navigații pe Dunărea Maritimă. Această avere a fost estimată la suma de 5.745.211,32 franci aur.⁴⁹ Organismul creat de către statul român să preia o parte din atribuțiile Comisiei, Direcția Dunării Maritime, organism autonom în cadrul Administrației Porturilor și Comunicațiilor pe Apă din Ministerul Aerului și Marinei,⁵⁰ nu a intrat niciodată în posesia întregii averi.

La 17 mai 1939, la Sulina, a avut loc solemnitatea simbolică a coborârii însemnelor Comisiei Europene a Dunării de pe navele și imobilele sale și ridicarea pavilionului național, ceea ce însemna „în lumina dreptului

⁴⁷ D.J.A.N.G., fond: *Comisia Europeană a Dunării. Protocoale*, 1939, volumul 111, f. 1-132.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Idem*, fond: *Comisia Europeană a Dunării. Secretariatul general*, 1939-1940, dosar 271, f. 7-10.

⁵⁰ „Monitorul Oficial” din 15 mai 1939. Vezi: D.J.A.N.G., fond: *Comisia Europeană a Dunării. Delegatul României*, 1939, volumul 266, f.47, copie după Lege purtând semnăturile: Carol, Armand Călinescu, Victor Slăvescu și Victor Iamandi.

ginților, triumful luptei diplomatice pentru suveranitatea românească la Dunărea Maritimă”.⁵¹ Prin noul regim al Dunării Maritime, atribuțiile cele mai importante se transferau statului român, Comisiei Europene revenindu-i doar rolul de control și a unei supravegheri morale, un simbol al navigației libere. Totuși, alături de România, patru mari puteri din Europa erau încă reprezentate diplomatic, la nivel de miniștrii plenipotențari, în instituția de la Galați. Evenimentul de la Sulina a fost deosebit de important, el venea după șase decenii de activitate diplomatică dar, era „tardiv, dacă nu prea târziu”.⁵² La 23 martie 1939, la București, se semnase „Tratatul asupra promovării raporturilor economice între România și Germania” care prevedea elaborarea unui plan comun de colaborare între cele două țări care să țină cont de cerințele de import german și de posibilitățile de dezvoltare ale producției românești. Negociatorii români ai Tratatului, sub directa supraveghere a regelui Carol, erau conștienți că se asigura predominanța Germaniei în economia românească, așa cum fusese și înainte de 1914, dar acest lucru se considera că este în avantajul României. Carol se decisese să obțină sprijinul Germaniei pentru construirea industriei de război românești în condițiile în care revendicările teritoriale ale Bulgariei, Ungariei și Uniunii Sovietice deveneau tot mai amenințătoare.

„Ofertele” făcute de miniștrii români pentru creșterea exportului românesc în Germania au îngrijorat Ministerul de Externe al Reich-ului care a socotit că, prin Acordul din 10 decembrie 1938, deținea deja 50% din exportul României.⁵³ În România însă, începuse competiția: s-a negociat timp de două luni un tratat cu Franța, finalizat la 31 martie 1939, prin care se dubla exportul de petrol (490 tone), primind la schimb instalații industriale, motoare, automobile, fier, oțel, devize libere ș.a.⁵⁴ La 12 februarie 1939, o delegație britanică în frunte cu lordul Semphill a propus regelui Carol și miniștrilor săi, un acord care să cuprindă planuri pentru exploatarea pădurilor, ajutor pentru industria de armament și finanțarea construirii unui canal Dunăre-Marea Neagră.⁵⁵ „Întrecerea” dintre Marile Puteri în România a fost câștigată de Germania care, după invazia din

⁵¹ Nicolae Dașcovici, *Regimul Dunării și al Strâmtorilor în ultimele două decenii*, Iași, 1943, p. 71.

⁵² „Affaire Danubiennes”, 1939, nr. 4, p. 177.

⁵³ Rebecca Haynes, *op.cit.*, p. 80.

⁵⁴ *Politica externă a României. Dicționar...*, *op.cit.*, p. 227.

⁵⁵ Apud: Rebecca Haynes, *op.cit.*, p. 81.

Cehoslovacia (13 martie 1939) își asigurase controlul întregului spațiu central-european. Încercările regelui Carol de a rămâne un actor neutru între Marile Puteri au eșuat lamentabil. Din păcate, Tratatul economic cu Germania, nu a fost dublat și de garanții politice pentru integritatea teritorială a statului român, necerute de negociatorii români din teama de a nu supăra puterile vestice și a raționamentului mult prea simplist că, în caz de război, germanii vor fi nevoiți să-și apere investițiile din România.

Numai că, Germania a surprins diplomația europeană, cel puțin pe cea din țările mai mici, prin semnarea tratatului de neagresiune cu Uniunea Sovietică, la 23 august 1939. Înțelegerea dintre cele două puteri de a stabili o nouă ordine politică și teritorială a avut consecințe imediate și asupra regimului navigației pe Dunăre.

La începutul lunii septembrie 1939, prin atacarea Poloniei de către Germania, urmată de Uniunea Sovietică, s-a demonstrat că suveranitatea statelor nu mai poate fi garantată de tratate și norme juridice. După intervențiile britanice și presiunile germane la București, o capitală care se simțea amenințată direct după eșecul încercărilor disperate de a rămâne neutră, la 6 septembrie 1939, Consiliul de Coroană, având ca bază juridică prevederile Convenției de la Haga din 18 octombrie 1907, a luat decizia de „... observare strictă a regulilor de neutralitate, stabilite prin convențiile internaționale, cu privire la beligeranții conflictului actual”.⁵⁶ Ministrul Grigore Gafencu a comunicat partenerilor din Înțelegerea Balcanică faptul că, România și-a stabilit „baza juridică necesară rezolvării unor probleme de tranzit și a altor chestiuni de aceeași natură”.⁵⁷ Fără a preciza în mod expres, România garanta libera navigație pe Dunăre, fără deosebire, pentru pavilioanele tuturor țărilor care se aflau ori nu, angajate în conflict. Diplomații români au tatonat chiar terenul unei alianțe a neutrilor în sud-estul Europei. Epoca neutralității pentru statele mici trecuse, chiar și pentru Elveția se concepuseră planuri de a fi atacată!

Prin Decretul Regal nr. 4203 din 22 noiembrie 1939, România a interzis intrarea în porturile sale a tuturor vaselor de comerț înarmate, cu

---

⁵⁶ „Monitorul Oficial” din 7 septembrie 1939. Vezi în „Universul” din 8 septembrie 1939, comunicatul Casei Regale cu privire la neutralitatea României.

⁵⁷ A.M.A.E., fond: *Înțelegerea Balcanică*, dosar 16. Telegrama ministrului Afacerilor Străine trimisă legațiilor României din Belgrad, Ankara și Atena, din 7 septembrie 1939.

scop de apărare, aflate sub pavilionul unor state beligerante. Nu s-au interzis transporturile de muniții și armament pentru statele riverane.⁵⁸

Oficialitățile de la București aveau păreri diferite în privința neutralității izvorâte din teamă și necunoașterea viitorului: erau grupuri care credeau că Marea Britanie cu resursele din imensul său imperiu va obține victoria finală și atunci, declararea neutralității care implica renunțarea la garanțiile anglo-franceze, ar compromite viitorul României la orice conferință de pace;⁵⁹ alte grupări politice, în frunte cu regele Carol și ministrul Grigore Gafencu dădeau asigurări Germaniei că obligațiile economice asumate prin acordurile încheiate vor fi îndeplinite și numai un atac armat bulgar sau ungar va determina România să-și părăsească neutralitatea.⁶⁰

Angajat pe linia neutralității, cu toate riscurile, din septembrie 1939, Guvernul român s-a străduit să respecte această linie, deși în problema refugiaților polonezi și a tezaurului fostei țări prietene a riscat și a plătit cu viața unui prim ministru – Armand Călinescu. Pentru regimul Dunării Maritime, deși cu atribuții mult restrânse după Acordul de la București din 1 martie 1939, Comisia Europeană a Dunării, „continua totuși să îndeplinească o funcțiune internațională, ale cărei aspecte politice au un interes cu totul deosebit pentru țara noastră, mai ales în situația de astăzi, când atâtea evenimente neprevăzute pot surveni”,⁶¹ considera diplomatul și juristul Vespasian V.Pella la 2 noiembrie 1939. În plin război, în luna octombrie 1939, la Galați s-au desfășurat lucrările sesiunii de toamnă a Comisiei Europene la care au participat delegații și delegații supleanți ai Marii Britanii, Franței, Italiei, Germaniei și României. În cele cinci ședințe ale sesiunii, V.V. Pella, singurul neutru prins între cele două blocuri ostile, franco-britanic și germano-italian, a constatat „o atmosferă rece și uneori solemnă curtoazie”; delegatul italian era „vădit jenat”, ca „un simplu și neconvins executant”, se situa de fiecare dată de partea delegatului

⁵⁸ „Monitorul Oficial”, nr. 279 din 1 decembrie 1939.

⁵⁹ Dov B.Lungu, *Romania and the Great Powers 1933-1940*, 1989, Durham și Londra, p. 197.

⁶⁰ C.A. Macartney, A.W.Palmer, *Independent Eastern Europe*, Londra, 1962, p. 407.

⁶¹ D.J.A.N.G., fond: *Comisia Europeană a Dunării. Delegatul României*, 1939, dosar 273, f. 9.

Germaniei, dr. Georg Martius.⁶² Cele mai importante chestiuni discutate au fost de ordin financiar, fără ca lucrările să se tensioneze iar, în culise, V.V.Pella a susținut pentru „interesul politic” pe care-l are România, ca Marile Puteri reprezentate în Comisie, „să-și continue cooperarea în problemele interesând regimul internațional la gurile Dunării”.

Cert este că, în toamna anului 1939, nici un bloc de alianțe occidentul său central-european nu se simțea suficient de puternic să preia controlul pe gurile Dunării și nu avea interesul ca navigația să fie întreruptă. Era cert că, viitorul aparținea Germaniei care controla deja cea mai mare parte a fluviului. Cu toată opoziția Germaniei, și delegații țărilor membre ale Comisiei Internaționale a Dunării (Anglia, Franța, Italia, Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria și România) s-au întrunit la 6 decembrie 1939 în sesiune plenară la Belgrad. Principala chestiune asupra căreia au convenit membrii Comisiei Internaționale s-a referit la întărirea controlului navigației la Porțile de Fier pentru a se înlătura posibilitatea producerii unui sabotaj care să oprească temporar traficul ori să-l închidă definitiv.⁶³ Chiar în aceste condiții de război în Europa, Dunărea rămânea o cale necesară de comunicare și transport.

Pentru gurile Dunării, prin atribuțiile asumate și conferite, România era obligată și ea însăși considera că este necesar, să ia toate măsurile pentru securitatea navigației. La 8 ianuarie 1940, Ministerul Aerului și Marinei a dispus unele reguli care să se aplice pe brațul Sulina, „în interesul navigației pe Dunărea Maritimă și pentru a evita orice încercare de sabotaj”: vasele puterilor beligerante care vor naviga în același sens trebuia să nu se întâlnească în canalul Sulina”.⁶⁴

În a doua jumătate a lunii februarie 1940, la Galați a avut loc o sesiune extraordinară a Comisiei Europene a Dunării care „s-a desfășurat în condițiuni din cele mai satisfăcătoare pentru țara noastră”, pentru că, „în marea majoritate a cazurilor <s-a> izbutit ca punctul de vedere românesc să fie admis de Comisiune”.⁶⁵ În cadrul negocierilor din Comisie,

---

⁶² *Ibidem*. Din raportul lui V.V. Pella adresat ministrului Afacerilor Străine, la 2 noiembrie 1939, f. 9-26.

⁶³ D.J.A.N.G., fond: *Comisia Europeană a Dunării. Delegatul României*, 1940, dosar 285, f. 145.

⁶⁴ *Ibidem*, 1940, dosar 291, f. 79-111. Raportul lui V.V.Pella către Grigore Gafencu, 4 martie 1940.

⁶⁵ *Ibidem*, f. 80.

„reprezentanții puterilor beligerante erau adeseori dispuși să uite, atât în ședințele publice, cât și în raporturile lor personale, normele unui protocol de strictă și rece curtoazie, spre a stabili relațiuni în care politețea excesivă lua câteodată curioase aspecte de ... cordialitate”.⁶⁶ Diplomat inteligent și cu mare experiență, V.V. Pella a cules cele mai prețioase informații din conversațiile particulare purtate cu cei patru diplomați europeni.

D.Keane și R.Monmayou, reprezentanții Marii Britanii și Franței, erau „...convinși că războiul va fi de lungă durată și că eficacitatea măsurilor de a înfrânge Germania prin mijlocul foametei este foarte problematică. Populația Reich-ului este de mult timp adaptată restricțiunilor de ordin alimentară, în timp ce armatele germane pe front sunt destul de bine nutrite”.⁶⁷ Cei doi diplomați occidentali erau convinși că „... cel mai important element al victoriei aliaților va fi împiedicarea Germaniei de a-și procura materiile prime pentru folosirea armamentului și mai ales măsuri eficiente spre a opune neputința de a-și reface stocurile de carburanți” și, dacă Hitler ar sacrifica un milion de oameni pentru a străpunge primul rând de fortificații al liniei Maginot, este „...exclus ca să-și poată continua mișcarea ofensivă după imensa risipă de material și de carburant pe care i-ar impune-o o asemenea operațiune”.⁶⁸

Douglas Keane a atras atenția diplomatului român că, „...opinia publică britanică este indispusă din cauza exportului masiv de petrol românesc în Germania” dar, consideră că „singurul pericol” ar fi o „sporire a exportului de petrol sovietic”.⁶⁹ Diplomația britanică era informată că Germania intenționează să-și asigure petrol din regiunea Baku, singura problemă fiind transportul. Din Caucaz până la Odessa ori un alt port sovietic și, nu poate continua „satisfăcător pe uscat, din cauza stării deplorabile în care se găsesc căile ferate sovietice și a lipsei materialului rulant”.⁷⁰ Construirea unor canale ori șosele în Uniunea Sovietică era imposibilă și atunci, petrolul de la Batumi ori Odessa trebuia să ajungă la gurile Dunării și, în amonte pe fluviu, în Germania. Realizând pericolul și importanța Dunării în viitorul conflict european generalizat, V.V. Pella s-a convins că prelungirea „pe Dunăre a războiului dintre Aliați și Germania

---

⁶⁶ *Ibidem.*

⁶⁷ *Ibidem*, f. 81.

⁶⁸ *Ibidem.*

⁶⁹ *Ibidem*, f. 82.

⁷⁰ *Ibidem.*

trebuie și ea să intre în cadrul gravelor preocupări de astăzi ale Guvernului român”.⁷¹

Guvernul de la București era convins că petrolul și gurile Dunării sunt esențiale pentru beligeranți în cazul prelungirii și generalizării războiului și, pentru a păstra cât mai mult starea sa de neutralitate, trebuia să mențină navigația pe fluviu. La sesiunea de primăvară a Comisiei Internaționale a Dunării, delegatul României a propus încheierea unui acord între riverani – Ungaria, Iugoslavia, Bulgaria și România – prin care să se interzică transportul de arme, muniții și materiale explozive pe Dunărea fluvială, altele decât cele destinate riveranilor; totodată se interziceau transporturile de materiale grele (ciment, piatră, minereu) prin canalul de la Porțile de Fier. La 17 aprilie 1940, delegații celor patru riverani și cei trei ai țărilor neriverane (Marea Britanie, Franța, Italia), prezenți la sesiunea de la Belgrad, au aprobat în unanimitate măsurile de siguranță a navigației propuse de V.V.Pella.⁷²

Peste două zile, la 19 aprilie 1940, prin Decret Regal,⁷³ s-a ordonat ca pe Dunăre, în apele teritoriale românești, navele comerciale înarmate să-și debarce armamentul și munițiile la Sulina și Baziaș. În baza acestui Decret Regal și a Legii nr. 856 din 11 februarie 1938, Ministerul Aerului și Marinei a emis Ordonanța nr. 1 prin care se stabileau măsurile concrete de supraveghere a navigației pe întregul șenal românesc al Dunării, în spiritul rezoluției de la Belgrad.⁷⁴ Actele de decizie ale Guvernului român au reconfirmat poziția sa de neutralitate între Marile Puteri și hotărârea de a-și exercita atribuțiile deplinei suveranități pe Dunărea Maritimă.

La sesiunea de primăvară din 1940 a Comisiei Europene a Dunării, în urma propunerii lui V.V. Pella (22 mai 1940), în unanimitate, cei cinci delegați au votat pentru extinderea prevederilor rezoluției de la Belgrad și la sectorul Dunării cuprins între Brăila și Galați.⁷⁵ Delegatul Germaniei, dr. G.Martius care nu participase la Belgrad, a precizat că: „...nu am nici o ezitare să adoptăm rezoluția propusă de Pella, pentru că ea este dată în

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² „Affaires Danubiennes”, 1940, nr. 1-2, p. 100 și urm. (Documents); D.J.A.N.G., fond: *Comisia Europeană a Dunării. Delegatul României*, 1940, dosar 285, f. 53.

⁷³ „Monitorul Oficial”, nr. 97 din 24 aprilie 1940.

⁷⁴ D.J.A.N.G., fond: *Comisia Europeană a Dunării. Delegatul României*, 1940, dosar 285. Textul Ordonanței nr. 1 a Ministerului Aerului și Marinei din 25 aprilie 1940, f.n.; Legea nr. 856, în: „Monitorul Oficial”, nr. 34 din 11 februarie 1938.

⁷⁵ D.J.A.N.G., fond: *Comisia Europeană a Dunării. Protocoale*, 1940, dosar 1144, f. 15.

interesul navigației”⁷⁶. Era încă o dovadă în plus că, deși exista o stare de război, interesul pentru libera navigație pe gurile Dunării era unanim și se recunoștea României „purtarea de bun paznic [...], în interesul tuturor, așa cum s-a dovedit și în vremea neutralității de la 1914-1916, în trecutul mare război”⁷⁷.

La 28 iunie 1940, Guvernul român a răspuns unei note ultimative a comisarului pentru Afacerile Externe al Uniunii Sovietice că, „pentru a evita gravele urmări pe care le-ar avea recurgerea la forță și deschiderea ostilităților în această parte a Europei, se vede silit să primească condițiile de evacuare” a Basarabiei și Bucovinei de Nord.⁷⁸ Hotarul Uniunii Sovietice a ajuns pe brațul Chilia și statul rusesc a redevenit riveran. Noul vecin fiind un pericol pentru navigație, Direcția Dunării Maritime a ordonat retragerea materialului flotant la Galați și întreruperea navigației în aval de mila 80.⁷⁹

În urma presiunilor germane, la 12 septembrie 1940, la Viena s-a semnat un „Aranjament provizoriu” de către reprezentanții Italiei, Germaniei, Uniunii Sovietice, Bulgariei, României, Slovaciei și Ungariei prin care se desființa Comisia Internațională a Dunării și lua ființă un organism al riveranilor: Consiliul Dunării Fluviale.⁸⁰ În chestiunea Dunării, la 21 august 1940, Ministerul Afacerilor Străine comunicase Legației germane de la București că guvernul României acceptă toate condițiile.⁸¹ În acest mod, prin eliminarea statelor neriverane din Comisia Internațională, ar fi urmat firesc și suprimarea Comisiei de la gurile Dunării și implicit, sugrumarea economiei românești și cântecul de lebedă al suveranității României.

Propunerea desființării instituției europene cu sediul la Galați a venit din partea Uniunii Sovietice: la 14 septembrie 1940, printr-o notă remisă ambasadorului Germaniei de la Moscova, von Schulenburg, comisarul de la Externe, V.M. Molotov a solicitat desființarea Comisiei Europene a Dunării

---

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ Nicolae Dașcovici, *Regimul Dunării...*, *op.cit.*, p. 134.

⁷⁸ Apud: *Politica externă...*, *op.cit.*, p. 235.

⁷⁹ D.J.A.N.G., fond: *Comisia Europeană a Dunării. Delegatul României*, 1940, dosar 285, f. 48.

⁸⁰ A.M.A.E., fond: *Comisia Europeană a Dunării*, volumul 34. Nota verbală a ministrului Mihail Sturdza adresată legațiilor României din Berlin și Roma la 30 septembrie 1940, f.n.

⁸¹ *Ibidem*, volumul 31. Nota verbală a Ministerului Afacerilor Străine către Legația Germaniei din București, f.n.

și înființarea unei singure comisii a riveranilor, cu competențe de la Bratislava până la Marea Neagră.⁸² În aceste condiții, când Uniunea Sovietică sprijinită de celelalte state riverane, ar fi avut un cuvânt greu de spus, România s-a decis să apere existența Comisiei Europene a Dunării, cel puțin formală, până la viitoarea pace.

Ca urmare a Pactului de neagresiune dintre Uniunea Sovietică și Germania, încheiat la 23 august 1939, Guvernul german a comunicat la București că, prin statutul ei de țară riverană, Rusia Sovietică își justifică interesul și „consideră necesar din parte-i de a lichida Comisia Europeană a Dunării, eliminând prin aceasta colaborarea Angliei și Franței în chestiunile Dunării de Jos și ale gurilor Dunării.”⁸³ Guvernul german a considerat că este util ca, în colaborare cu guvernul de la Roma, să „elaboreze un regulament provizoriu” pentru Dunărea Maritimă și, „prin convorbiri cu delegații experți ai Germaniei, Italiei, României și Rusiei Sovietice” să se convină asupra unui nou organism care ar elimina Anglia și Franța din orice implicare în problemele Dunării. Germania a propus ca negocierile să se poarte între delegați în cadrul unei conferințe care să-și desfășoare lucrările la București ori Dresda în luna octombrie 1940.⁸⁴

Față de solicitarea expresă a Germaniei, în condițiile internaționale din toamna anului 1940, guvernul de la București a acceptat să poarte negocieri cu Uniunea Sovietică, împreună cu Germania și Italia, pentru admiterea acesteia în Comisia Europeană a Dunării ori alcătuirea unui alt organism care să administreze și supravegheze navigația pe gurile fluviului. Negocierile au început la 24 octombrie 1940 în capitala României, între delegațiile celor patru state, fiind conduse de V.V. Pella (România), Georg Martius (Germania), Renato Silenzi (Italia) și Arkadi Sobolev (Uniunea Sovietică).⁸⁵

După negocierea unor proiecte, amânări și tergiversări provocate de V.V. Pella și intransigența negociatorului sovietic, Conferința Dunării de la București și-a încheiat activitatea, fără a se lua o decizie, până la răcirea

⁸² *Ibidem*, volumul 34. Notă verbală a ministrului Mihail Sturdza.

⁸³ *Ibidem*, volumul 31. Telegramă a ministrului Afacerilor Străine, M.Sturdza către V.V. Pella, prin care-l informează despre solicitarea Sovietelor de a reglementa regimul Dunării Maritime și poziția Germaniei în această chestiune (19 octombrie 1940).

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ Vezi: Ștefan Stanciu, *România și Comisia...*, *op.cit.*, p. 320-326.

relațiilor dintre Uniunea Sovietică și Germania. Nici Martius și nici Silenzi nu erau încântați de prezența Sovietelor la gurile Dunării.

Conferința Dunării din 1940, a fost ultima încercare a unui stat de a participa la administrarea navigației pe Dunărea Maritimă. Prin retragerea delegaților Marii Britanii și absența Franței din Comisia Europeană a Dunării, instituția a rămas o simplă iluzie și un simbol a ceea ce fusese paznicul și garantul liberei navigații pe gurile fluviului, Reich-ul devenind stăpânul întregului curs navigabil al Dunării pe toată perioada desfășurării operațiunilor militare din cel de al Doilea Război Mondial.

***ROMANIA'S POSITION TOWARDS THE GREAT
POWERS, REGARDING THE NAVIGATION ON THE
MARITIME DANUBE, IN THE PERIOD BEFORE
THE SECOND WORLD WAR***

- Abstract -

In the period before the Second World War, the navigation on the mouths of the Danube became one of the main concerns of the European countries.

Irrespective of their particular position, all the states involved showed interest for maintaining the free-navigation on the Maritime Danube.

For more security, Germany, The Soviet Union, Greece, Poland, Belgium and other countries insistently required to be accepted in the European Commission of the Danube. Great Britain, France and Italy – members of the Commission since its creation, in 1856, considered their participation as a warrant for the freedom of navigation. At its turn, Romania acquired the supreme rights on the Maritime Danube after the Agreement from Sinaia (18-th of August 1938) and the Agreement from Bucharest (1-st of March 1939) and declared that it would ensure all the technical and juridical conditions for navigation on the mouths of the Danube.

The negotiations from Galați, during the sessions held by the European Commission of the Danube, between 1939-1940, revealed that, above the political debates, the economical and commercial interests, the

navigation on the mouths of the Danube represented a very important issue for all the Europeans.

CÂTEVA ASPECTE PRIVIND CONVENȚIA DE ARMISTIȚIU DIN SEPTEMBRIE 1944 ȘI PETROLUL ROMÂNESC

Florian BANU

Un fost ambasador al Statelor Unite la București a fost interpelat în anii '90 de un oficial român la Washington cu întrebarea „Când va deveni România un obiectiv prioritar pentru diplomația americană?”. Răspunsul a fost prompt și cât se poate de pragmatic: „Acest lucru se va întâmpla în două cazuri: dacă sub România se va descoperi o pungă uriașă de petrol, sau dacă veți fi ocupați din nou de către ruși”. Această replică ilustrează cât se poate de clar modul în care o mare putere abordează relațiile internaționale, utilizând o grilă care are ca principale coordonate interesele strategice și resursele economice.

Cât de important poate fi petrolul în acest context, având în vedere că acesta este, simultan, o materie primă deopotrivă de solicitată, atât pentru sectorul civil, cât și pentru cel militar? Un răspuns este oferit prin parcurgerea titlurilor de lucrări dedicate acestei probleme, în istoriografia română, dar mai ales în cea internațională, titluri care se constituie într-o listă impresionantă, în măsură să reflecte uriașul interes pentru problemele legate de petrol, manifestat încă de la începutul secolului al XX-lea¹.

Problema petrolului românesc a intrat în dezbateră cancelariilor marilor puteri mai cu seamă din perioada Primului Război Mondial, iar interesul pentru rezervele de „aur negru” ale României a sporit odată cu

---

¹ Vezi Edgar Faure, *Le pétrole dans la paix et dans la guerre*, Paris, 1939; V. Forbin, *Le pétrole dans le monde*, Paris, 1940; R. Jouan, *Le pétrole, roi du monde*, Paris, 1949; J.J. Berrelby, *Histoire Mondiale du Pétrole*, Paris, 1961; Daniel Durand, *La politique pétrolière internationale*, Paris, 1962; ****International Petroleum Encyclopedia*, Tulsa, Oklahoma, 1973; René Sedillot, *Istoria petrolului*, București, 1979; Jacques de Launay, Jean-Michel Charlier, *Istoria secretă a petrolului. 1859-1984*, București, 1989.

transformarea petrolului, în perioada interbelică, într-o materie primă de maxim interes. În anii premergători celui de-al Doilea Război Mondial între Germania, pe de o parte, și Anglia și Franța, pe de altă parte, s-a desfășurat o adevărată bătălie invizibilă pentru controlul zăcămintelor de petrol ale României.

După campaniile din 1939-1940, încununată de succes, Germania a trecut la impunerea propriilor interese, atât în țările învinse, cât și în țările aliate. În România o achiziție de amploare a avut loc în domeniul firmelor petroliere². Germanii cumpăraseră cu precădere acțiunile societăților din teritoriile ocupate de Wehrmacht (Franța, Belgia, Olanda) în valoare nominală de 3.064.500.000 de lei, dar a căror valoare reală se ridica la 10.870.000.000 de lei.³ Eforturile germane de controlare a industriei petrolifere au căpătat un contur ferm odată cu crearea, la 27 martie 1941, a companiei transnaționale “Kontinentale Oel Gessellschaft mit Beschränkter Haftung”⁴, care avea însărcinarea de a prelua societățile aparținând țărilor inamice sau neutre ocupate de Germania. Această companie a realizat în luna mai 1941 o înțelegere cu „Astra Română”, potrivit căreia „Astra Română” ceda 50% din investițiile sale, act care „a pecetluit pătrunderea capitalului german în industria petroliferă română, unde a dobândit o poziție însemnată, dacă nu chiar dominantă”.⁵ Acțiunea de preluare sau control a societăților petroliere a continuat să se desfășoare și în perioada următoare. Singura societate care se dovedea a fi oarecum intangibilă era „Româno-Americană”. Aceasta s-a aflat în 1940-1941 sub protecția unui comisar

---

² Pentru un tablou al acțiunilor deținute de germani la societățile „Petrol Block”, „Petrolmina”, „Prima Societate Română de Foraj”, „Prahova”, „Redevența”, „România Petroliferă”, „Sospiro”, „Steaua Română”, „Subsolul Român”, vezi Arhivele Naționale Istorice Centrale (A.N.I.C.), fond: *Subsecretariatul de Stat al României. Direcția Drepturilor Statului*, dosar nr. 343/1940-1942, f. 1-172; pentru „Astra”, „Banca Minelor”, „Buna Speranță”, „Concordia”, „Creditul minier”, „Dacia Petroliferă”, „Explora S.A.R. Petroliferă”, „Fanto Gallia”, „Generala Petroliferă”, „Geozina” și „I.R.D.P.” - A.N.I.C., fond: *Subsecretariatul de Stat al României. Direcția Drepturilor Statului*, dosarele nr. 344/1940 și 345/1940.

³ A.N.I.C., fond: *Subsecretariatul de Stat al României. Direcția Drepturilor Statului*, dosar nr. 348/1940, f. 101-102.

⁴ Această societate era autorizată să-și înființeze un sediu secundar în București în octombrie 1941; vezi Jurnalul Consiliului de Miniștri nr.1.192, în: „Monitorul Oficial” (M.O.), nr. 240, 10 octombrie 1941, p. 6106-6107.

⁵ Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și mareșalul Antonescu. Relațiile româno-germane. 1938-1944*, București, 1994, p. 195.

special al Ministerului Economiei Naționale, iar din octombrie 1941 era protejată prin acordul încheiat între „I.G. Farbenindustrie” și „Standard Oil and Co.” prin care cei doi giganti se angajau să vegheze reciproc la protejarea intereselor pe care le aveau în cele două tabere beligerante.⁶

Pozițiile germane în industria petrolieră a României s-au întărit permanent pe parcursul războiului însă, din cauza condițiilor specifice în care s-a realizat pătrunderea germană, este dificil de oferit cifre precise care să indice ponderea capitalurilor germane în această ramură. Pe baza unor date publicate în 1945 de „Monitorul Petrolului Român”, istoricul Gh. Buzatu consideră că acestea atingeau 1.759,9 milioane lei.⁷

Ieșirea României din tabăra Axei prin actul de la 23 august 1944 a produs și schimbări esențiale în domeniul petrolier. Eforturile germane de a păstra controlul asupra zonelor petroliere de pe Valea Prahovei au eșuat, astfel că rezervele de petrol ale României au fost folosite din plin în lupta împotriva Reich-ului și pentru satisfacerea pretențiilor sovietice.

Problema petrolului a fost abordată în negocierile de la Moscova pentru semnarea Convenției de Armistițiu dar, pentru moment, se părea că atenția rușilor se limita doar la obținerea unor cantități cât mai mari de petrol din România sub formă de despăgubiri de război. Din 20 de articole, câte conține Convenția de Armistițiu semnată la Moscova în 12 septembrie 1944, nu mai puțin de șase au un conținut ce ține de domeniul economic⁸. Astfel, prin art. 7, U.R.S.S. avea dreptul să preia orice material de război al Germaniei și al sateliților ei, iar prin art. 8, România se obliga să nu permită exportul sau exproprierea oricărei forme de proprietate, aparținând Germaniei, Ungariei, naționalilor lor sau persoanelor cu reședința în teritoriile controlate de acestea. Potrivit art. 10, Guvernul român era obligat să facă toate plățile cerute de Întitul Comandament Aliat (Sovietic) în monedă românească și să asigure folosirea de către armata sovietică a oricăror întreprinderi, mijloace de transport, stațiuni generatoare de energie,

⁶ Dumitru Șandru, I. Saizu, *Cu privire la acapararea petrolului românesc de către Germania hitleristă (1940-1944)*, în: „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol” (AIIAI), II, 1965, p. 12-13; Jacques de Launay, *Mari decizii ale celui de-al Doilea Război Mondial*, vol.I, București, 1988, p. 54.

⁷ Gh.Buzatu, *O istorie a petrolului românesc*, București, 1998, p. 346.

⁸ Textul Convenției de Armistițiu în: „Monitorul Oficial” (M.O.), nr.219 din 22 septembrie 1944, p. 6372-6374. Textul a fost republicat în trei limbi (română, rusă și franceză), în: „M.O.”, nr. 264 din 14 noiembrie 1944, p. 7334-7340, cu acest prilej rectificându-se și unele „erori tehnice”.

depozite de orice fel. Pierderile pricinuite Uniunii Sovietice de către România trebuiau acoperite, potrivit art. 11, prin livrarea în decurs de șase ani a unor mărfuri în valoare totală de 300 milioane dolari SUA. Prin art. 12, România se obliga să restituie U.R.S.S. „în desăvârșită bună stare” toate valorile și materialele luate de pe teritoriul sovietic în perioada războiului, iar drepturile legale și interesele Națiunilor Unite și ale cetățenilor acestora trebuiau restabilite și proprietățile lor restituite, de asemenea, „în desăvârșită bună stare”, așa cum prevedea art. 13.

Prin aceste prevederi de ordin economic, U.R.S.S. își asigura practic controlul asupra economiei românești iar ambiguitatea formulărilor lăsa un drum larg săvârșirii de abuzuri și făcea posibile interpretările cele mai fanteziste ale Convenției de Armistițiu. De altfel, nu doar economia românească se afla la discreția rușilor ci, practic, întreaga țară⁹, datorită celorlalte puncte din Convenție. România trebuia să participe la război alături de Aliați cu 12 divizii, să interneze supușii germani și unguri, să asigure libera deplasare a trupelor sovietice pe teritoriul țării, să desființeze legile și organizațiile fasciste. De asemenea, Guvernul și Înalțul Comandament Român se obligau să colaboreze cu Înalțul Comandament Aliat (Sovietic) la arestarea și judecarea persoanelor acuzate de crime de război. Sovieticii instituiau și o severă cenzură asupra publicațiilor, spectacolelor de teatru și film, precum și asupra comunicațiilor.

Cu privire la aceste prevederi ale Convenției de Armistițiu, ambasadorul S.U.A. la Moscova, Harriman, își exprima îngrijorarea într-o scrisoare din 20 septembrie 1944 către secretarul de stat, Cordell Hull: „I have particularly in mind objection to the institution of secret police who may become involved in the persecutions of persons of truly democratic convictions who may not be willing to conform to Soviet methods, and also

---

⁹ George Frost Kennan, referindu-se la acțiunile sovieticilor în toamna lui 1944, nota: „People at home would find Soviet words and actions easier to understand if they would bear in mind the character of Russian aims in eastern and central Europe. Russian efforts in this area are directed to only one goal: power. The form this power takes, the methods by which it is achieved: these are secondary questions.” Department of State, *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers: 1944*, Washington, 1966, p. 902 („oamenii din țară ar înțelege mai ușor cuvintele și acțiunile sovieticilor dacă ar avea în minte caracterul scopurilor rușilor în Europa Centrală și de Est. Eforturile rușilor în acest perimetru au o singură direcție: puterea. Forma pe care o ia această putere, metodele prin care este atinsă: acestea aparțin unui plan secundar.”)

to suppression, under the pretence of military requirements, of public information not only in Romania but in the outside world.”¹⁰

În studiul de față nu ne-am propus o analiză exhaustivă a impactului avut de prevederile Convenției de Armistițiu asupra României în ansamblul său și nici nu urmărim prezentarea evoluției livrărilor de petrol din România către „marele prieten de la Răsărit”. Intenționăm doar să punem în evidență abilitatea cu care sovieticii au folosit două dintre articolele Convenției de Armistițiu, aparent fără prea mare importanță, pentru a-și asigura o dominație durabilă asupra resurselor petroliere ale României.

Astfel, invocând prevederile art. 7 al convenției, referitor la materialele de război ale Germaniei și aliaților săi, rușii au preluat imense cantități de materiale pentru industria petrolieră, multe din ele aparținând societăților cu capital anglo-american, considerându-le trofee de război. Aproximativ 30.000 tone de material de foraj au luat calea Rusiei și protestele guvernului român și ale anglo-americanilor din Comisia Aliată (Sovietică) de Control (C.A.I.C.) au răsunat în pustiu¹¹. Nici discuțiile purtate la Moscova nu au avut mai mult succes. Vâșinski, căruia ambasadorul britanic A. Clark Kerr îi sesizase preluarea abuzivă a utilajelor din România, a răspuns că, după informațiile sale, acestea fuseseră trimise de germani în România pentru a fi expediate la Baku după cucerirea orașului și „guvernul sovietic nu vede nici un motiv pentru care conductele n-ar ajunge la destinație”¹².

În condițiile în care echipamentele petroliere erau extrem de greu de procurat, sovieticii au găsit o modalitate foarte convenabilă pentru a și le însuși gratuit. O bună parte din materialele preluate au fost transportate în U.R.S.S., iar restul au rămas pe teritoriul României, sub paza Armatei Roșii, urmând a fi folosite în cadrul planurilor pe termen lung ale guvernului sovietic. În paralel cu atingerea unor scopuri economice imediate, Moscova

---

¹⁰ *Ibidem*, p. 993, („Mă gândesc, în mod special, la obiecția față de instituirea poliției secrete care s-ar putea implica în persecutarea persoanelor ce au convingeri cu adevărat democratice și care n-ar fi doritoare să se conformeze metodelor sovietice și, de asemenea, la reprimarea, sub pretextul cerințelor militare, informării publicului, nu numai în România dar și în lume în general”).

¹¹ Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *Sovietizarea României. Percepții anglo-americiane*, București, 1993, p. 34.

¹² *** 23 August 1944. *Documente*, vol. III, București, 1985, p. 192.

s-a preocupat de instaurarea la București a unui guvern comunist care să-i asigure controlul asupra țării pe o perioadă nedeterminată¹³.

După impunerea guvernului condus de Petru Groza, la 6 martie 1945, Uniunea Sovietică a folosit un alt articol din Convenția de Armistițiu pentru a-și consolida dominația economică asupra României: art. 8.¹⁴ Pentru îndeplinirea prevederilor acestui articol, guvernul român emisese un set de legi și înființase, în februarie 1945, Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice (Legea nr. 91/1945)¹⁵. Acest organism inventaria și administra proprietățile germane și maghiare din România, până ce soarta acestora urma să fie decisă prin Conferința de Pace. Din păcate, U.R.S.S. hotărâse deja soarta acestor proprietăți.

Pentru România, după instalarea guvernului Groza, se punea problema stabilirii unor relații comerciale de durată cu Uniunea Sovietică și, în acest scop, o delegație a fost pregătită în luna aprilie să plece în U.R.S.S.. Delegația română, condusă de ministrul Finanțelor, Mircea Durmă, a plecat la Moscova la 25 aprilie 1945.

Partea română a deschis problema stabilirii, pe lângă relațiile comerciale, și a unor forme de colaborare economică de durată prin înființarea unor societăți mixte sovieto-române în diferite domenii. În cursul negocierilor, Tudor Ionescu, ministrul Minelor, a oferit sovieticilor un raport asupra posibilităților de producție ale României și propunea înființarea de societăți mixte pentru exploatarea și industrializarea petrolului, aurului, argintului, cuprului, fierului, zincului și a piritelor,

¹³ Scopurile sovieticilor nu erau clare pentru reprezentanții britanici în România nici în 1945. Într-un raport alcătuit de vice-mareșalul D.F. Stevenson în 22 iunie 1945 se menționa: „Whether their policy is dictated by a short-sighted desire to get everything they can out of this country in the shortest possible time, without regard to the future, or whether it is a part of their plan to make the country ripe for Communism, or both, is a question (...)”. „dacă politica lor este dictată de o dorință fără implicații prea mari de a obține tot ce pot din această țară în cel mai scurt timp posibil, fără a se gândi la viitor, ori dacă aceasta este doar o parte din planul lor de a pregăti țara pentru comunism, ori amândouă, este o întrebare.” în *** *Români în istoria universală*, vol.III, partea a 3-a, Iași, 1988, p. 331.

¹⁴ Textul art. 8 din Convenția de Armistițiu, publicată în M.O., nr. 219, 22 septembrie 1944, avea următoarea formulare: „Guvernul și Înalțul Comandament Român se obligă să nu permită exportul sau exproprierea, a oricărei forme de proprietate (inclusiv obiecte de valoare și bani) aparținând Germaniei și Ungariei sau naționalilor lor, sau persoanelor cu reședința în teritoriile lor, sau în teritoriile ocupate de ele, fără autorizația Înalțului Comandament Aliat (Sovietic). Guvernul și Înalțul Comandament Român vor păstra aceste bunuri în condițiile ce urmează a se stabili de Înalțul Comandament Aliat (Sovietic).”

¹⁵ „M.O.”, nr. 33, 10 februarie 1945, p. 941-944.

pentru fabricarea acidului sulfuric. Participarea sovietică urma să fie alcătuită, în principal, din utilaje¹⁶, ministrul român insistând că orice probleme legate de costurile unor astfel de societăți vor fi rezolvate pe parcurs, fără probleme.

Conducătorul delegației sovietice, A.I. Mikoian, comisarul poporului pentru comerț exterior, a prezentat punctul de vedere sovietic în ședința Comisiei Mixte din 7 mai 1945. Prioritare se dovedeau a fi propunerile făcute de români în domeniul petrolului, în domeniul bancar și al transporturilor pe apă și aerian.

Ca urmare a tratativelor, s-a ajuns, la 8 mai, la încheierea a două acorduri¹⁷ însoțite de trei protocoale:

- un acord de colaborare economică între România și Uniunea Sovietică;
- un protocol confidențial la acordul de colaborare;
- un acord privind livrarea reciprocă de mărfuri între România și Uniunea Sovietică, cuprinzând două liste de export și de import (confidențiale);
- un protocol anexă privitor la stabilirea prețurilor;
- un protocol de lichidare a conturilor vechi (în sumă redusă) rămase de la fostul Acord româno-sovietic din 1941.¹⁸

Deosebit de interesant, pentru problema abordată de noi, este protocolul confidențial la acordul de colaborare. În acest document se preciza că, în domeniul petrolului se va constitui în vreme de două luni o societate mixtă româno-sovietică, cu participarea statului român și la care „vor fi invitate și societăți particulare românești dacă vor găsi interes”¹⁹. Statul român trebuia să participe prin prospecțiuni de terenuri noi, libere, pe baza unei liste agreeate de ambele guverne și 50% din redevențele la care avea dreptul, pe cale procentuală, din produsele brute. Uniunea Sovietică urma să aducă utilajele necesare pentru activitatea acestei societăți.

¹⁶ A.N.I.C., fond: C.C. al P.C.R.-Cancelarie, dosar nr. 34/1945, f. 4-7.

¹⁷ Pentru textele proiectului românesc al tratatului, al tratatului propriu-zis, al protocolului la acordul de colaborare, anexele A și B cuprinzând lista mărfurilor de livrat de către România și de către U.R.S.S. precum și al protocolului confidențial privind prețurile, vezi *Idem*, fond: C.C. al P.C.R.- Secția Economică, dosar nr. 18/1945, f. 1-27; *Idem*, fond: Casa Regală, dosar nr. 38/1945.

¹⁸ *Idem*, fond: Președinția Consiliului de Miniștri-stenograme (P.C.M.), dosar 5/1945, f. 21.

¹⁹ *Ibidem*, f. 22.

Negocierile purtate la Moscova aminteau, prin conținutul lor, de nenumăratele runde de tratative purtate cu germanii în timpul guvernării Antonescu, dar modalitatea de a discuta și de a pune în evidență interesele unei mari puteri erau net diferite, după cum diferită era și verticalitatea delegației române din 1945 față de cea a delegațiilor din anii precedenți. Situația nouă a României era rezumată cu umor de Constantin I.C. Brătianu care spunea: „în timp ce germanii ne-au luat toate ouăle de la găini, rușii au mâncat mai întâi găinile și acum insistă să le dăm ouă!”²⁰

La începutul lunii iunie a sosit la București o delegație sovietică pentru a stabili detaliile înființării întreprinderilor mixte din domeniul petrolier, bancar, al transporturilor navale și aeriene.

La 17 iulie 1945 s-a încheiat o primă convenție între guvernul român și guvernul U.R.S.S. privind constituirea Societății Sovieto-Române de Petrol „Sovrompetrol”. Autorizarea funcționării acestei societăți s-a făcut prin Jurnalul Consiliului de Miniștri (JCM) nr. 1337/1945²¹. Trebuie evidențiat faptul că, la data semnării Convenției de înființare a „Sovrompetrolului”, U.R.S.S. nu avea nici un drept asupra capitalurilor germane din România. Pentru a rezolva acest inconvenient a fost nevoie de un artificiu al ministrului Justiției.

În 18 iunie 1945, Lucrețiu Pătrășcanu elabora Decretul-Lege pentru reglementarea transferului acțiunilor trecute în patrimoniul U.R.S.S. (Legea nr.573).²² Potrivit art.1 „acțiunile societăților petroliere și bancare (...) ce au aparținut persoanelor fizice sau juridice de naționalitate germană și care au trecut în patrimoniul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste pentru acoperirea daunelor de război provocate de Germania se vor transfera în registrele de acționari ale societăților respective și anume: acțiunile societăților petroliere pe numele „Obiedinenie Ukrneft”, iar acțiunile bancare pe numele băncii de creditare pe termen lung a industriei și electrificării „Prombank” URSS”. Trebuie subliniat că textul de lege nu explica pe ce bază juridică „au trecut în patrimoniul U.R.S.S.” aceste acțiuni, având în vedere că tocmai în această perioadă (17 iulie-2 august) se desfășurau lucrările Conferinței de la Postdam, în cadrul căreia, Anglia și S.U.A. au recunoscut drepturile U.R.S.S. asupra proprietăților germane din

²⁰ Ulrich Burger, *Misiunea Ethrige în România*, București, 2000, p. 213.

²¹ „M.O.”, nr. 243, 24 octombrie 1945, p. 9333.

²² „M.O.”, nr.161, 19 iulie 1945, p. 6158-6159.

zonele ocupate de Armata Roșie. Conform Anexei 1 la legea amintită, U.R.S.S. prelua acțiuni la următoarele societăți: *

Nr. crt.	Denumirea societății	Suma nominală a acțiunilor în milioane lei
1.	Concordia	755,8
2.	Colombia	325,0
3.	Petrol Block	285,5
4.	I.R.D.P.	115,5
5.	Buna Speranță	15,0
6.	Explora	59,0
7.	Meotica	21,3
8.	Sardep	43,3
9.	Sarpetrol	34,9
10.	Transpetrol	4,5
11.	Continental	100,0
	TOTAL	1.759,8 milioane lei

Conform Actului Constitutiv al Societății „Sovrompetrol”, grupul sovietic de fondatori era alcătuit din „Obiedinenie Ukrneft” și „Sojuzneftexport” și aceasta subscria potrivit Anexei 2, lista A, acțiuni ale următoarelor societăți petroliere:

Nr. crt.	Denumirea societății	Valoarea nominală a acțiunilor în milioane lei, aduse în societatea „Sovrompetrol”
1.	Concordia	755,8
2.	Colombia	325,0
3.	Petrol Block	285,5
4.	I.R.D.P.	115,5
5.	Buna Speranță	14,9
6.	Explora	59,0
7.	Meotica	21,3
8.	Sardep	43,3
9.	Sarpetrol	34,9
10.	Transpetrol	4,5
11.	Continental	100,0
	TOTAL	1.759,7 milioane lei

* Nu se poate afirma cu certitudine că în toate aceste societăți existau capitaluri germane. Berlinul a avut în vedere mai întâi achiziționarea în întregime sau parțial a acțiunilor aparținând cetățenilor și firmelor din țările ocupate (Cehoslovacia, Olanda, Belgia, Franța), printre acestea aflându-se „Petrol-Block” (care avea interese și la I.R.D.P.), „Concordia”, „Colombia”, „Astra Română”, „Foraky”, „Steaua Română”, „Explora”. Ulterior, prin înțelegerile cu „Standard Oil” și prin presiuni asupra deținătorilor evrei, situația firmelor și intereselor germane în industria petrolului s-a consolidat. (cf. A. Simion, *Preliminarii politico-diplomatice ale insurecției române din august 1944*, Ed. Dacia, Cluj, 1979, p.148-149).

Astfel, URSS aducea fostele acțiuni germane la societățile petroliere române drept capital sovietic la constituirea „Sovrompetrol”, chiar înainte ca ele să-i aparțină (convenția pentru înființarea „Sovrompetrol” a fost semnată la 17 iulie, iar legea prin care se efectua transferul de proprietate este publicată după două zile, în 19 iulie 1945). Nici restul de capital până la suma de 2,5 miliarde lei cât revenea fiecărei părți nu a provenit din U.R.S.S. Potrivit art. 5, litera A, capitalul subscris de sovietici urma a fi completat prin livrarea de instalații, burle și materiale necesare lucrărilor de explorare și exploatare a petrolului până la valoarea de 740,3 milioane lei. Aceste materiale au provenit din stocurile preluate abuziv de ruși. Potrivit unei adrese a Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului către Comisia Aliată de Control din 20 ianuarie 1945, fuseseră ridicate din depozitele societăților petroliere următoarele: material tubular - 46.273 tone, reprezentând aproape 80% din totalitatea stocurilor societăților, mașini, motoare și pompe - 98 bucăți, diverse materiale - 1.111 tone.²³ La acestea se adăuga și ridicarea laminorului mare al fabricii „Malaxa”, împreună cu materia primă aferentă (14.000 tone)²⁴.

În concluzie, statul sovietic devenea partener egal cu statul român în cadrul societății „Sovrompetrol” fără a aduce nici un fel de capital propriu, ci doar prin preluarea fostelor acțiuni germane din societățile petroliere românești și prin preluări abuzive de materiale petroliere sub eticheta de „trofee de război”.

Din partea română s-au distins două atitudini în procesul de înființare și funcționare a societății „Sovrompetrol”: una conformistă, de sprijin necondiționat a cererilor rusești și una de rezistență tacită, specifică oamenilor de afaceri atașați sistemului economiei de piață, de tip capitalist, care mai sperau într-o eventuală schimbare în plan politic. Aceste atitudini sunt reliefate într-un referat al administratorului român al Societății „Sovrompetrol”, întocmit la 2 ianuarie 1946²⁵.

Din acest document reiese că societatea „Creditul Minier”, desemnată ca aport al părții române la constituirea Sovromului, a făcut tot posibilul pentru a întârzia începerea activității. Persoanele desemnate de „Creditul Minier” pentru a face parte din Consiliul de Administrație al

²³ Marin Radu Mocanu (coord.), *România și Armistițiul cu Națiunile Unite. Documente*, București, 1995, vol. II, p. 171-172.

²⁴ *Ibidem*, p. 121-124.

²⁵ *Idem*, fond: C.C. al P.C.R. - Secția economică, dosar nr. 21/1946, f. 1-4.

„Sovrompetrol” au demisionat în vreme ce președintele Consiliului de Administrație, profesorul Grigore Dimitrescu, era „lipsit de orice spirit sau idee favorabilă unei colaborări cu U.R.S.S.”. În ce privește aportul în terenuri, până la data redactării referatului, nu se făcuse „nici un pas înainte”, iar din cele 50% din redevențele statului, nu se acordase „Sovrompetrol” „nici o picătură de țigăi, pe baza unei opuneri formale din partea ministrului Minelor și Petrolului”²⁶.

Autorul referatului mai amintea și faptul că Sovromul nu are nici un local propriu și adecvat pentru sediul său și atrăgea atenția, pe un ton pătruns de o teamă prost ascunsă, că realizarea cât mai rapidă și mai bine a Sovrompetrolului „constituie, fără exagerare, pivotul și piatra de încercare a colaborării economice și chiar politice dintre U.R.S.S. și România, cu repercusiuni adânci în dezvoltarea tuturor celorlalte relații dintre cele două țări”²⁷.

Atitudinile marcate de obediență au triumfat la nivelul întregii țări, România înscriindu-se tot mai ferm în anii următori pe orbita impusă de Moscova. Pe fondul unei astfel de evoluții nici încercările de frânare a acaparării de către Sovrompetrol a celor mai importante perimetre petroliere ale României nu au mai avut șanse de succes. Societatea a cunoscut o evoluție fulminantă, reușind ca în scurt timp să asigure livrarea spre U.R.S.S. a unor importante cantități de petrol, obținute însă prin metode de exploatare irațională a zăcămintelor ce nu țineau seama de normele elementare de protecție. Nu vom intra însă în amănunte legate de evoluția Sovrompetrolului până în 1956 când a fost desființat, întrucât subiectul este nu doar deosebit de vast, ci și de un mare interes și merită, fără îndoială, o tratare separată. Acest lucru este cu atât mai îndreptățit cu cât, din păcate, civilizația umană nu a ieșit din epoca dominată de „aurul negru”, așa cum o dovedesc evoluțiile de pe scena internațională a ultimilor ani.

Vom încheia demersul nostru prin sublinierea faptului că analiza detaliată a Convenției de Armistițiu semnată de România la 12 septembrie 1944 oferă, nu de puține ori, surpriza unor efecte subsidiare care s-au dovedit chiar mai dăunătoare pentru statul român decât prevederile care i-au nemulțumit pe politicienii români care au negociat textul convenției. Aceste efecte „perverse” ale Convenției îndreptățesc o definiție ca aceea a lui Nicolae Baciu: „Din toate punctele de vedere, documentul nu reprezenta o

---

²⁶ *Ibidem*, f. 2.

²⁷ *Ibidem*, f. 4.

convenție de armistițiu, ci un diktat, o capitulare necondiționată. Redactarea propriu-zisă a Convenției de Armistițiu reprezenta cea mai diabolică mașinațiune realizată vreodată de un jurist. Scris intenționat în termeni vagi, generali, cu dublu sens, actul putea fi interpretat oricând în favoarea intereselor sovietice.”²⁸

***SOME ASPECTS REGARDING THE
CONVENTION OF ARMISTICE FROM SEPTEMBER 1944
AND THE ROMANIAN OIL***

- Abstract -

After the end of the Second World War, Romania entered a difficult period, marked by the Soviet influence, which incurred noticeable effects to all aspects of life.

The Convention of Armistice was concluded on September, 12-th, 1944 and its stipulations clearly revealed the vindicating intentions of the Soviets. Subsequently, the interpretation of the articles of the Convention was done in a whimsical manner, always in favor of the Soviet Union.

Making use of the 8-th article of the Convention of Armistice and of the Economic Development Agreement signed in Moscow, on May, 8-th, 1945, the Soviets forcefully imposed the establishment of several mixed Romanian-Soviet units, in the main branches of economy.

The Romanian oil societies fell under Soviet control once the „Sovrompetrol” appeared. The Soviet „contribution” to this mixed unit consisted of German, Romanian and even allies’ assets, captured on the Romanian territory or received as war compensations. This society held the monopoly in Romanian oil exploitation.

The first results of the activity carried by the newly formed society seemed encouraging but, due the poor administration, soon it started to record losses, all covered by the budget of Romania. The Romanian-Soviet collaboration in the field of oil exploitation ended in 1956, when the Sovroms stopped their activities, based on a convention signed in Moscow.

The decade between 1945-1956 was marked by the Soviet „support”, not only in the field of oil exploitation, but also in many other economic aspects, as the Communist leaders from Bucharest later acknowledged. Moreover, in the 60-ies, the attitude of the Romanian Communists towards the co-operation inside CAER was always moulded according to the experience of the Sovrom.

---

²⁸ Nicolae Baci, *Agonia României. 1944-1948*, Cluj, 1990, p. 141.

O INIȚIATIVĂ DE DEZVOLTARE DURABILĂ DIN ANII 1930-1948 ÎN COLINELE COVURLUIULUI – PLANURILE DE EXPLOATARE A PĂȘUNILOR

Sorin GEACU

Colinele Covurluiului, subunitate a Podișului Moldovei, au o suprafață de 1361 km² și se extind în nord-estul județului Galați (numai 4,4% din întindere se află în sudul județului Vaslui). Această unitate fizico-geografică se caracterizează prin interfluvii relativ înguste, alungite între văi paralele și cu versanți adesea puternic înclinați. Altitudinea maximă este de 306 m (dealul Tabăra de lângă Berești), însă 51,5% din teritoriul analizat se încadrează treptei hipsometrice de 100-200 m. Limita nordică a Colinelor este dată, în nord, de văile Jeravățului (afluent al Bârladului) și Horincii (afluent al Prutului), care-și apropie obârșiile la nord de Berești, cea estică de lunca Prutului, cea nord-vestică de lunca Bârladului, iar în vest și sud, aceasta urmează aliniamentul localităților: Crivești-Pochidia-Cârlomănești-Corod-Valea Mărului-Băleni-Măstăcani (fig. 1).

Importantă categorie de utilizare a terenurilor și bogăție naturală, pășunile (numite aici imașuri) au importanță nu numai în ceea ce privește starea peisajului geografic, dar și pentru așezările din regiune, având în vedere rolul însemnat al creșterii animalelor (importanță în asigurarea bazei furajere).

După Primul Război Mondial, datorită împrăștișurilor efectuate urmare în 1918 și 1921, suprafața pășunilor s-a redus mult, acestea rămânând în principal pe versanți și cu deosebire pe cei improprii agriculturii, puternic înclinați și adesea afectați de procese geomorfologice actuale. Vegetația și așa sărăcăcioasă, prin pășunat intens s-a degradat mereu, prin împușinarea ori dispariția speciilor bune pentru hrana animalelor. Distrugerea covorului ierbaceu prin suprapășunat, pe versanții dealurilor unde multe porțiuni cu sol uscat bătătorite de animale, a dus la

inițierea și accentuarea eroziunii în adâncime și deci degradarea peisajului geografic. Productivitatea economică a pășunilor era scăzută, obținându-se doar 800-1000 kg/ha fân. Cauzele acestora erau următoarele: supraîncărcarea pășunilor cu animale (și deci epuizarea pășunii), pășunatul continuu de la începutul primăverii până la sfârșitul toamnei, gradul redus de acoperire a covorului vegetal datorită umidității pedologice scăzute, apa din precipitații scurgându-se cu ușurință pe versanți.

Avându-se în vedere toate aceste aspecte, pentru exploatarea rațională a pășunilor la nivel național, s-au adoptat unele *măsuri legislative*, ca de exemplu: în 1926 s-a elaborat Regulamentul privitor la modul de administrare și exploatare a pășunilor comunale, apoi în 1928 s-a adoptat Legea pentru organizarea și exploatarea pășunilor. Deși era perioadă de război, la 19 martie 1943, s-a emis Legea pentru organizarea, administrarea și exploatarea pajiștilor, prin care se urmăreau: exploatarea rațională a acestora, norme pentru organizarea și administrarea economică a pășunilor adecvate condițiilor fizico-geografice și obligativitatea întocmirii de planuri (amenajamente) de exploatare a pășunilor localităților. Aceste amenajamente trebuiau aplicate de Eforiile de pășuni, înființate în fiecare județ în anul 1934 și care au funcționat până în 1949. În unele comune mai mari, s-au creat și « Asociații de pășunat », în ale căror statute erau prevăzute lucrările de exploatare rațională a pășunilor, precum și bugete pentru sprijinirea ameliorării lor. Cele mai importante Asociații de pășunat erau la Smulți (Covurlui), Rădești (Tutova) și Corod (Tecuci), cea de la Smulți fiind înființată încă din 1928.

În urma cercetărilor efectuate la Direcțiile Galați și Vaslui ale Arhivelor Naționale, am identificat numeroase planuri de exploatare ale pășunilor din numeroase localități din Colinele Covurluiului, aflate atunci în județele Covurlui (70,9%), Tutova (22,7%) și Tecuci (6,4%), ce cuprindeau numeroase date referitoare la acestea: poziția geografică, condițiile fizico-geografice, calitatea și folosințele pășunii, amplasarea drumurilor, situația adăposturilor pentru animale, durata determinată a pășunatului pe specii, lucrările ameliorative și culturile de plante pentru nutreț, situația plantațiilor forestiere pentru ameliorarea versanților erodați etc.

Conceptul de dezvoltare durabilă include criteriile de protejare a ecosistemelor, solului, apei, biodiversității, având în vedere necesitățile generațiilor viitoare. Conceptul capătă semnificații deosebite mai ales în

regiunile colinare, unde, în principal, efectele despăduririi și eroziunii solurilor au dus la degradarea în ansamblu a mediului. Deși acest concept a fost formulat în 1987, considerăm că planurile de exploatare a pășunilor elaborate și aplicate în perioada 1930-1948, pot fi considerate o inițiativă timpurie de dezvoltare durabilă. Obiectivele urmărite prin aceste planuri, le considerăm a fi veritabile eforturi de amenajare și creșterea productivității pășunilor naturale, în condițiile în care dezvoltarea durabilă a fost apreciată ca fiind „un nou model de creștere economică, compatibil cu evoluția pozitivă a stării mediului” (Bălțeanu, Popescu, 1994, p. 12).

Unele suprafețe de pășune li s-au atribuit comunelor în anul 1907, în baza Legii pentru constituirea islazurilor comunale și a Legii învoielilor agricole. Aici se încadrează trupurile de pășune: Mitresca (Cârlomănești), Jeravăț (Vinderei), Stejarul (Corni), Sturza (Drăgușeni), Fârțânești (Fârțânești), Lunca Tăplăi și Zărnești (Jorăști), Miroasa și Oanca (Rădești), Miroasa (Lungești), Cucoșu (Puțichioaia) și toate trupurile de pășune ale comunelor Bursucani și Măcișeni.

Însă majoritatea trupurilor de pășune s-au atribuit comunelor după Primul Război Mondial, în anul 1922, în baza Legii Agrare din 1921, ca de exemplu la: Cârlomănești (trupurile Valea Mânăstirii și Tolocani), Vinderei (Pleșa-Tălășmani și Dealu de Mijloc), Corni (Perișeni, Urlești și trupul numit chiar “Legea Agrară”), Drăgușeni (Negotești, Târg), Fârțânești (Puțu lui Brânză), Jorăști (Ionășești), Rădești (Cruceanu), precum și toate trupurile comunelor: Suceveni, Roșcani, Cărpăcești, Smulți, Slivna, Rogojeni, Puțichioaia, Măstăcani, Gănești, Lupești, Moscu, Oancea, Crăiești, Balintești, Băneasa, Berești, Bujor, Brănești, Cavadinești.

Numai trupurile de pășune Hulești și Borna-Pochidia au fost atribuite comunelor Jorăști, respectiv Cerțești, în 1918, iar trupul Bălăneasa a fost atribuit comunei Cârlomănești în baza Legii Agrare din 1945.

Tabel nr. 1

Trupuri de pășune din Colinele Covurluiului. Suprafața în ansamblu și suprafețele ocupate în cadrul acestora de alte forme de utilizare în afara porțiunilor pentru pășunat. Numărul de animale stabilite pentru pășunat
Pasture bodies in Covurlui Hills. Overall surfaces and parts of them for land uses other than grazes. Number of animal scheduled to graze.

Comuna Județul Anul	Denumirea trupului de pășune	Ha	Teren erodat/ne- productiv (Ha)	Culturi furajere (Ha)	Pepiniere forestiere (Ha)	Plantații și perdele forestiere (Ha)	Număr animale stabilite pentru pășunat
Corod (Tecuci) 1944	1. Poiana	249	9/10	160	-	4	176 ovine
	2. Mândrești	250	-/-	80	-	3	200 bovine, 585 ovine
Blânzi (Tecuci) 1944	1. Mândra (Brătulești)	73	-/2	25	0,5	0,5	87 bovine, 31 cabaline
	2. Blânzi Șes și Coastă	115	-/2	11,2	-	2	265 bovine, 20 cabaline
Mândrești (Tecuci) 1944	1. Mândra	200	9/-	50	-	2	300 bovine
	2. Hudea	160	-/-	50	-	2	552 ovine
Puțeni (Tecuci) 1944	1. Găunoasa	219	3/-	73	-	0,5	632 ovine
	2. Coasta lui Murișel	33	-/-	31	-	0,5	250 bovine
	3. Valea	85	3/-	2,2	-	-	100 bovine
Suceveni (Covurlui) 1944	1. Dealul Morilor	75	-/-	2,5	0,5	1,5	849 bovine, 71 cabaline, 1856 ovine
Roșcani (Covurlui) 1944	1. Roșcani	260	-/7	45	-	2	557 bovine, 41 cabaline, 1902 ovine

Smulți (Covurlui) 1944	1. Pârlești 2. Gornești	53 21	-/-	4	1	6	1173 bovine, 104 cabaline, 918 ovine
	3. Pastia	162	-/5	4	-	4	2038 ovine, 74 cabaline, 1094 bovine
Slivna (Covurlui) 1945	1. Dealu Horincei 2. Valea Slivnei	88 8	-/30	3,5	0,5	4,5	654 ovine, 24 cabaline, 575 bovine
Rogojeni (Covurlui) 1944	1. Bălăcelu	75	-/2,5	5	1	3	721 ovine, 100 cabaline, 342 bovine
Puțichioaia (Covurlui) 1944	1. Cucoșu 2. Fundătura	116 88	-/26,5	26	0,25	7	1400 ovine, 556 bovine
Măstăcani (Covurlui) 1944	1. Cerghicani 2. Dealul Bisericii	163 38	-/5	6	2	3	1700 ovine, 80 cabaline, 950 bovine
Balintești (Covurlui) 1944	1. Balintești 2. Pochișcani	40 20	-/3	3,5	0,5	3	596 ovine, 22 cabaline, 402 bovine
Băneasa (Covurlui) 1944	1. Puținței 2. Băneasa	170 50	-/40	15	0,5	13	716 ovine, 471 bovine
Berești (Covurlui) 1945	1. Băzanu 2. Pânășești	38 4	-/-	15	1	1	922 ovine, 54 cabaline, 828 bovine
Bujor Târg (Covurlui) 1944	1. Căzănești 2. Covurlui 3. Umbrărești	224 64 199	-/73	14	1	30,3	1100 ovine, 48 cabaline, 904 bovine
Bursucani (Covurlui) 1945	1. Ghinghești 2. Sturza	27 28	-/-	6	-	-	550 ovine, 55 cabaline, 370 bovine

Cavadi- nești (Covurlui) 1944	1. Cotu Rușilor	45	-/-	-	-	-	1147 ovine, 110 cabaline, 1671 bovine
Corni (Covurlui) 1944	1. Perișeni 2. Legea Agrară 3. Urlești 4. Stejarul	40 46 63 103	-/14	20	1	11	1700 ovine, 10 cabaline, 508 bovine
Crăiești (Covurlui) 1944	1. Călugăreasca 2. Tălpăloaia	50 183	-/-	9,5	-	-	1800 ovine, 20 cabaline, 727 bovine
Drăgușeni (Covurlui) 1944	1. Sturza 2. Negotești 3. Târg	170 49 85	-/5	24	1	8,5	525 ovine, 52 cabaline, 773 bovine
Gănești (Covurlui) 1944	1. Elanul	149	-/-	-	-	-	800 ovine, 93 cabaline, 1105 bovine
Jorăști (Covurlui) 1944	1. Lunca Tăplăi 2. Zărnești 3. Hulești 4. Ionășești	32 22 20 110	-/40	21	1	13,2	780 ovine, 89 cabaline, 887 bovine
Lupești (Covurlui) 1945	1. Malaia	39	-/2	5	0,5	2	430 ovine, 6 cabaline, 403 bovine
Măcișeni (Covurlui) 1945	1. Găvanu 2. Fortechea	200 60	-/13	60	0,5	27	500 ovine, 30 cabaline, 523 bovine
Moscu (Covurlui) 1944	1. Căzănești 2. Urechești	140 81	-/18	-	2	100,5	781 ovine, 23 cabaline, 455 bovine
Oancea (Covurlui) 1944	1. Slobozia Oancea	56	-/3	5	1	5	500 ovine, 100 cabaline, 752 bovine
Fundeanu (Tutova) 1930	1. Motaș	120	-	-	-	-	360

Cotoroia (Tutova) 1930	1. Ulmi	38	-	5	-	-	370
	2. Mitroaia	69	-	-	-	-	ovine
	3.Coasta Morii	39	-	-	-	-	138
	4. Borodești	25	-	-	-	-	bovine 310 ovine 50 ovine
Adam (Tutova) 1930	1. Hobana	73	-	-	-	-	158
	2. Căuiești	98	-	-	-	-	bovine
	3. Duloaia	25	-	-	-	-	294 bovine 73 bovine, 360 ovine
Rădești (Tutova) 1930	1. Miroasa	183	-	-	-	-	364
	2.Oanca (Tainița)	162	-	-	-	-	ovine
	3. Cruceanu	30	-	-	-	-	324 bovine 90 cabaline
Pochidia (Tutova) 1930	1Valea Teiului	82	-	-	-	-	359
	2Bârzota Ulmi	26	-	-	-	-	ovine
	3. Bârzota	35	-	-	-	-	
	4.Râpa Ureche	17	-	-	-	-	
	5. Borodești	32	-	-	-	-	
	6. Bichiș	100	-	-	-	-	
	7. Vâlcea	35	-	-	-	-	
Lungești (Tutova) 1931	1. Miroasa	132	-	3	-	-	262 ovine
Cerțești (Tutova) 1932	1. Borna Pochidia (La Pâr)	9	-	-	-	-	-
Bălăești (Tutova) 1931	1. Cotu Bârlad	178	-	-	-	-	356
	2. Dealu Morii	40	-	-	-	-	ovine
	3. Hliza	26	-	-	-	-	80
	4. Heina	90	-	-	-	-	bovine 52 cabaline 100 ovine
Cârlomă- nești (Tutova) 1948	1. Valea Mănăstirii	30	2/-	7	-	3	36
	2. Mitreasca	126	0,5/-	13	-	-	cabaline
	3. Tolocani	116	0,5/-	33	-	2	156
	4. Bălăneasa	22	2/-	-	-	-	ovine 110 ovine 36 cabaline
Cărăpcești (Tutova) 1939	1. Valea Odăii	54	-	-	-	0,2	108
	2. Adâncata	22	-	-	0,5	0,1	ovine 44 bovine

Vinderei (Tutova) 1946	1. Jeravăț	106	-	-	-	-	128 ovine 54 bovine 20 cabaline
	2. Pleșa- Tălășmani	18	-	-	-	0,5	
	3. Dealul de Mijloc	10	-	-	-	-	
Adam (Tutova) 1948	1. Hobana	61,5	0,5	-	-	-	-
	2. Spini	24,5	9,5	-	1	-	-
	3. Cetățuia	24,5	4,5	-	-	-	-
	4. Dealu Negru	73,5	-	-	-	-	-
	5. Rogoazele	12	-	-	-	-	-
Bălășești (Tutova) 1948	1. Cotu Bârlad	178	-	-	-	-	-
	2. Dealu Morii						
	3. Ocina	39	4	-	-	-	-
	4. Valea Târgului- Hobana	90 19	- -	- -	- -	- -	- -
Cărăpcești (Tutova) 1948	1. Adâncata	96	-	-	0,5	-	-
	2. Dealu Morii	18,7	-	-	-	-	-
	3. Valea Odăii	50	-	-	-	-	-
Ciurești (Tutova) 1948	1. Lunga	151	-	-	-	-	-
	2. Coșere	149	-	-	-	-	-
	3. Hobana	70	-	-	-	-	-
	4. Șesu Bârlad	87	-	-	-	-	-
Cotoroaia (Tutova) 1948	1. Ulmi	10	-	-	-	-	-
	2. Mitroaia	68	-	-	-	-	-
	3. Borodești	60	-	-	-	-	-
Crivești (Tutova) 1948	1. Caba	60	-	-	-	-	-
	2. Coroi	24	-	-	-	-	-
	3. Vizureni	79	-	-	-	-	-
	4. Dragalina	85	-	-	-	-	-
	5. Ștefan Drăgănescu	72	-	-	-	-	-
Rădești (Tutova) 1948	1. Miroasa	187	3/2	-	-	42	-
	2. Tainița	162	3/10	-	-	-	-
	3. Cruceanu	30	-/-	-	-	-	-
Vinderei (Tutova) 1948	1. Jeravăț	106	-/3	-	-	-	-
	2. Cetățuia	64	-/2	-	-	-	-
	3. Dumbrava	25	-/1	-	-	1	-
	4. Pleșa	38	-/3	-	-	9	-

Suprafețele totale cu pășune depășeau 100 ha în peste 80% din numărul comunelor. Cele mai mari suprafețe erau la: Măcișeni (710 ha), Foltești (645 ha), Vlădești (533 ha), Drăgușeni (523 ha), Măstăcani (507 ha), Corod (499 ha), Oancea (486 ha), Rogojeni (433 ha), Puțichioaia (405 ha), Rădești (375 ha), Mândrești (360 ha) și Corni (357 ha). Unele comune aveau suprafețe mici, în raport cu numărul animalelor, de exemplu: Smulți, Berești Sat, Jorăști, Vârlezi. O situație specială se constată în satele de pe cuesta Horincii, care, fie aveau suprafețe extrem de reduse (adesea simbolice) de pășune (de exemplu: Aldești, Cristești, Mânzătești, Săseni),

fie nu aveau deloc pășuni (de exemplu: Comănești, Gănești, Șipote), animalele locuitorilor de aici folosind pășunile satelor vecine.

Referitor la *compoziția floristică* a pășunilor, predominau speciile xerofite și xero-mezofite. Vegetația pășunilor era „slabă” la Smulți, Mândrești, Corod, Adam. La Corod era reprezentată din 50% graminee, 20% leguminoase, 30% compozite, la Mândrești – 60% graminee, 20% leguminoase, 20% alte specii, iar la Adam 85% erau graminee și leguminoase, restul fiind „buruieni nefolositoare și mărăcini”. La Bălăbănești (Lungești) și Cârломănești, buruienile dețineau 15% din floră, restul fiind graminee cu perioadă de vegetație scurtă. La Blânzi și Cărăpcești, vegetația pășunilor era ceva mai bună, alcătuită din graminee (80%) și leguminoase (20%), însă și aici buruienile și scaietii erau extinse. Pe trupul de pășune Valea Târgului-Hobana (Bălășești), buruienile erau extinse pe 25% din suprafața acestuia. Trupul de pășune Borodești (Cotoroaia) era „năpădit de mărăcini”. Pe 70% din suprafața pășunilor de la Rădești și Vinderii se întâlneau „buruieni dăunătoare pășunatului”, care însă se „puteau stârpi ușor”. La Puțeni, flora pășunilor era reprezentată de: graminee (50%), leguminoase (20%) și compozite (30%) pe trupul Găunoasa și 80% graminee și 20% leguminoase pe trupul Valea. Mai abundentă era vegetația pășunilor din luncile Bârladului și Prutului. La Fundeanu se întâlneau *Festuca ovina*, *F. rubra*, *Bromus sp.*, iar la Ciurești – *Poa sp.*, *Festuca sp.*, *Lolium sp.* Pășunile intensiv exploatate (mai ales în regiunile cu condiții naturale fragile ca în Colinele Covurluiului) sunt sărace în specii valoroase, fiind mai numeroase plantele cu valoare alimentară redusă. O analiză ulterioară (1955) a indicat în această regiune ca formație floristică de bază a pajiștilor, pe cea cu păiușul oilor (*Festuca pseudovina*).

Un rol important în creșterea animalelor îl au culturile furajere, prevăzute a fi cultivate încă de legea din 1907. Dintre *plantele de nutreț cultivate* atunci amintim în primul rând lucerna, plantă furajeră perenă valoroasă, date fiind calitățile superioare (productivitate ridicată, bogat conținut în proteine), cultivată pe pajiștile de la: Băneasa (1 ha), Balintești (1,5 ha), Berești (3 ha), Bujor (3 ha), Bursucani (1 ha), Corni (1,5 ha), Drăgușeni (5 ha), Jorăști (4 ha), Măcișeni (1 ha), Cotoroaia (5 ha), Oancea (2 ha), Corod (36 ha), Suceveni (2,5 ha), Roșcani (3 ha), Slivna (3,5 ha), Cârломănești (12 ha), Smulți (1 ha), Rogojeni (1 ha). O plantă anuală pentru nutreț larg cultivată era peringul, cele mai mari suprafețe fiind la Corod (160

ha), Băneasa (14 ha). Cultura dughiei (graminee) era extinsă la Cârломănești (37 ha), iar a borceagului (valoroasă specie anuală pentru fân) la Corod (40 ha). Pe pajiștile unor localități se cultivau numeroase plante furajere. De exemplu, la Berești, Puțichioaia, Rogojeni se cultivau – sfeclă, porumb, pering, la Bujor, Bursucani, Corni și Drăgușeni – sfeclă, porumb, pering și orz, la Jorăști - sfeclă, porumb, pering și iarbă de Sudan, la Mândrești, Slivna, Corod și Puțeni – borceag, porumb, sfeclă, pering, la Blânzi – lucernă, porumb, sfeclă, borceag, dughie, pering, la Roșcani – borceag, sfeclă, porumb, pering, iarbă de Sudan, ovăz, la Smulți – porumb, pering, iarbă de Sudan, la Măstăcani – borceag, sfeclă, iarbă de Sudan, la Cârломănești – dughie, porumb, ovăz, iar la Măcișeni – porumb și pering.

Fânețe erau numai la Drăgușeni (7 ha) și Smulți (2 ha).

În afara terenurilor folosite pentru pășunat, suprafețele încadrate oficial la pășuni, mai cuprindeau : terenuri afectate de eroziune ori neproductive (cel mai adesea râpi), pepiniere, plantații sau perdele forestiere, drumuri etc. *Terenurile erodate-neproductive* erau răspândite pe majoritatea pășunilor din Colinele Covurluiului, însă suprafețe ridicate ocupau la: Bujor Târg – 73 ha (15% din suprafața cu pășuni a localității), Jorăști – 40 ha (21,7%), Băneasa – 40 ha (18%), Slivna – 30 ha (31,2%), Puțichioaia – 26,5 ha (13%), Corod – 19 ha (3,8%) și Moscu – 18 ha (8,1%).

Pepinierele forestiere erau atunci pe pășunile a 21 comune, și aveau suprafețe de 0,5-1 ha, cele mai mari (la Moscu și Măstăcani), având 2 ha. Puietii produși erau folosiți pentru împădurirea terenurilor degradate. La Berești puietii se distribuiau și locuitorilor pentru a-i folosi în gospodăriile personale. Numărul puietilor de salcâm produși în aceste pepiniere era de : 50000 ex. (Slivna), 35000 ex. (Puțichioaia), 30000 ex. (Smulți, Corni), 20000 ex. (Oancea), 12000 ex. (Măcișeni), 10000 ex. (Drăgușeni, Moscu), 5000 ex. (Lupești), 4000 ex. (Rogojeni). Numai la pepiniera din Drăgușeni se produceau și pueți de stejar.

Tot cu scopul limitării eroziunii solului, pe multe pășuni din numeroase comune s-au creat *plantații și/sau perdele forestiere*. Majoritatea aveau suprafețe până la 4 ha. Cele mai întinse erau pe pășunile localităților : Moscu – 100,5 ha (45,5% din suprafața pășunii), Bujor Târg – 30,3 ha (6,2%), Măcișeni – 27 ha (10,4%), Jorăști – 13,2 ha (7,2%), Băneasa – 13 ha (5,9%) și Corni – 11 ha (4,4%). Toate erau constituite din salcâm, numai la Smulți erau perdele pe 2 ha din salcâm și pe 2 ha din nuci. Pe pășunea de la

Moscu, 8 ha erau ocupate de o plantație de sălcii. La Fârțânești, trupurile de pășune Puțu lui Brânză (263 ha) și Fârțânești (6 ha) erau în întregime împădurite cu stejar.

Unele pășuni înglobau și livezi, grădini, iazuri. Astfel, *livezi* erau pe 5 ha la Corod (230 nuci pe trupul Poiana), pe 2 ha la Berești și pe 1 ha la Moscu. *Grădini de zarzavat* erau pe 3,5 ha la Valea Mărului (trupul Valea), iar *ape stătătoare* erau la Slivna (8,5 ha iaz) și Băneasa (3 ha bălți). Menționăm aici și faptul că trupul de pășune numit Șes al satului Brănești, era, în 1944, complet inundat de apele Prutului.

Tabel nr. 2

Pășunile din Colinele Covurluiului. Suprafața totală. Numărul total de animale ce pășunează și gradul de încărcare cu animale a unui hectar de pășune.

Pasture-lands in Covurlui Hills. Overall surface-area. Total number of animals grazing there and number of animals/1 ha pasture-land.

Comuna	Anul	Suprafață pășune (Ha)	Număr total de animale (ovine, bovine și cabaline)	Număr de animale / 1 ha pășune
Corod	1944	499	961	1,9
Blânzi	1944	188	403	2,1
Mândrești	1944	360	852	2,4
Puțeni*	1944	337	982	2,9
Fundeanu	1930	120	360	3,0
Cotoroaia	1930	171	868	5,1
Adam	1930	196	885	4,5
Pochidia**	1930	327	359	1,1
Rădești	1930	375	778	2,1
Lungești	1931	132	262	2,0
Bălășești	1931	334	588	1,8
Cârlomănești	1948	294	338	1,1
Cărăpcești	1939	76	152	2,0
Vinderei**	1946	134	202	1,5

Aldești	1947-1948	2	320	160
Berești Sat	1947-1948	30	1549	51,6
Berești Târg	1947-1948	75	578	7,7
Cavadinești	1947-1948	76	596	7,8
Cristești***	1947-1948	1	273	273
Ghibârteni și Pochișcani****	1947-1948	170	420	2,5
Lupești**	1947-1948	45	709	15,7
Mânzâtești**	1947-1948	4	444	111
Prodănești*****	1947-1948	18	426	23,7
Puricani	1947-1948	11	256	23,3
Rogojeni	1947-1948	433	1158	2,7
Săseni	1947-1948	8	274	34,2
Slivna	1947-1948	96	1276	13,3
Suceveni	1947-1948	181	2809	15,5
Băleni	1947-1948	862	3544	4,1
Băneasa	1947-1948	221	1370	6,2
Bujor Târg și Golășei	1947-1948	251	1799	7,2
Bursucani	1947-1948	129	548	4,2
Corni	1947-1948	357	1325	3,7

Crăiești	1947-1948	289	1875	6,5
Drăgușeni	1947-1948	523	925	1,8
Ghinghești	1947-1948	28	251	9,0
Puțichioaia*****	1947-1948	405	999	2,5
Jorăști	1947-1948	95	2021	21,3
Lunca	1947-1948	68	413	6,1
Măcișeni	1947-1948	710	931	1,3
Moscu	1947-1948	220	1463	6,6
Smulți	1947-1948	204	2867	14,0
Umbrărești	1947-1948	217	1089	5,0
Urlești	1947-1948	82	544	6,6
Vârlezi	1947-1948	69	2161	31,3
Zărnești	1947-1948	77	241	3,1
Brănești	1947-1948	288	1566	5,4
Chiraftei	1947-1948	291	2109	7,2
Fârțanești	1947-1948	278	2909	10,5
Foltești	1947-1948	645	2227	3,5
Măstăcani	1947-1948	507	4175	8,2
Oancea	1947-1948	486	1681	3,5

Roșcani	1947-1948	300	1260	4,2
Slobozia Oancea	1947-1948	134	413	3,1
Vlădești	1947-1947	533	2251	4,2

* Azi Valea Mărului; **Azi în județul Vaslui; ***Azi înglobat la Gănești; ****Azi înglobate la Balintești; *****Fost Regele Ferdinand; ***** Azi Viile.

În perioada analizată de noi, majoritatea comunelor aveau 2-3 *trupuri de pășune*. Câte un singur trup aveau sate ca: Suceveni, Roșcani, Cavadinești, Gănești, Lupești, Oancea, Fundeanu, Lungești, cele mai multe trupuri având satele: Crivești (5), Adam (5), Pochidia (7), în total în Colinele Covurluiului fiind peste 100 trupuri de pășune. Unele dintre acestea nu erau recunoscute oficial, fiind arondate altora. De exemplu la Bujor Târg, oficial erau numai 3 trupuri de pășune, însă în teren erau 11: Covurlui, Râpa Jirului, Coasta Jirului, Căzănești, Șesul Umbrărești, Văile Mari, Piscul Mare, Pităroaia, Coasta sat apus, Islazul din jos de sat și Islazul din sus de sat (suprafețele acestora variau între 11-89 ha). Majoritatea trupurilor de pășune aveau *suprafața* cuprinsă între 20-100 ha, cele mai mari fiind trupurile: Roșcani – 260 ha (Roșcani), Mândrești – 250 ha (Corod), Poiana – 249 ha (Corod), Căzănești – 224 ha (Bujor), Găunoasa – 219 ha (Puțeni), Mândra – 200 ha (Mândrești) și Găvanu – 200 ha (Măcișeni). Între 100-200 ha era câte un trup în fiecare din comunele: Blânzi, Mândrești, Măstăcani, Puțichioaia, Băneasa, Bujor Târg, Corni, Drăgușeni, Jorăști, Moscu, Fundeanu, Smulți, Pochidia, Lungești, Bălășești, Vinderei și câte 2 trupuri în comunele: Rădești, Cărlomănești, Ciurești.

În *structura șeptelului* predominau ovinele, cele mai mari efective fiind la: Măstăcani (3115 ex.), Foltești (2168 ex.) și Suceveni (1815 ex.). În doar câteva localități predominau bovinele: Cavadinești (69% din șeptel), Comănești (68%), Adam (59%), Gănești (58%), Aldești (56%), Băneasa (53%) și Drăgușeni (52%), numeric cel mai ridicat efectiv fiind însă la Smulți (1336 ex.). Numărul cabalinelor era foarte redus, cele mai multe exemplare fiind la: Foltești (130 ex.), Fărțănești (113 ex.) și Băleni (104 ex.).

Gradul de încărcare cu animale al pășunilor din Colinele Covurluiului, poate fi considerat unul din indicii de presiune antropică asupra peisajului geografic. Între cele 55 localități pentru care am beneficiat

de date din acea perioadă, cea mai bună situație (sub 3 animale/1 ha pășune) caracteriza numai 16 localități: Corod, Blânzi, Mândrești, Puțeni, Pochidia, Rădești, Lungești, Bălășești, Cărăpcești, Cavadinești, Vinderei, Ghibărteni, Rogojeni, Drăgușeni, Puțichioaia și Măcișeni, ceea ce reprezenta doar 29,1% din numărul lor total. Între 3-7 animale pe 1 ha pășune erau în majoritatea localităților – 19 (34,5%). Un grad mare de încărcare (7-10 animale/1 ha pășune) era la: Berești Târg, Cavadinești, Bujor Târg, Ghinghești, Chiraftei și Măstăcani (6 localități – 10,9%). Un grad de încărcare excesiv cu animale/1 ha pășune caracteriza 14 localități (25,5%) situate în special pe cuesta Horincii, culminând cu: Cristești (273 animale/ha), Aldești (160), Mânzătești (111), Berești Sat (51), Săseni (34), Vârlezi (31).

Dintre *dotările pentru animale* ale pășunilor amintim: fântâni, adăpători, cișmele, grajduri.

Câte o fântână era pe pășunile de la Balintești, Băneasa, Puțichioaia, Vinderei, Slivna, Rogojeni (construită în 1943), Puțichioaia și 3 la Adam. Adăpătorile erau câte: 1 la Berești, Drăgușeni, Lupești, Smulți, 2 la Slivna și 4 la Crăiești. Cișmelele erau câte: 1 la Smulți, Lungești, Rădești, Adam și 2 la Corni. Grajduri erau la: Băneasa, Berești (construit în 1945), Cavadinești (construit în 1943), Smulți, Corni (terminat în 1945), Drăgușeni, Gănești, Jorăști, Măcișeni, Suceveni (construit în 1942-1943). Numai la Smulți era ocol de vite. Singurele comune care aveau câte o platformă de gunoi pe pășuni erau: Smulți, Moscu și Puțichioaia.

Conform planurilor de exploatare, pășunile erau supuse unor *lucrări de întreținere și/sau ameliorare*. Astfel, în toate comunele se realiza grăpare toamna și primăvara, apoi curățirea de spini și mărăcini. La Balintești, Crăiești, Smulți, Jorăști și Moscu, toamna și primăvara, se realiza și boronirea. Primăvara, la Băneasa, Crăiești, Smulți, Puțeni și Jorăști, se distrugeau mușuroaiele de cârțițe de pe pășuni. Distrugerea buruienilor se realiza la Băneasa, Adam, Oancea și Roșcani (în ultimele două era combătută cu precădere cuscuta). Îngrășare prin împrăștierea gunoiului de grajd s-a realizat pe porțiuni din pajiștile localităților: Bujor Târg (în punctele Văile Mari Urechești, Râpa Jidanului, Căzănești), Moscu, Bursucani, Smulți, Drăgușeni și Jorăști.

Pentru combaterea eroziunii în adâncime, se creau „garduri împotmolitoare” la Băneasa, Jorăști, Măcișeni, Moscu, dar și plantații

forestiere. Astfel, s-a plantat salcâm pe alunecările de teren de la Băneasa (5 ha) și Corni (6 ha). În 1945 s-a plantat un număr de 15000 puieti de salcâm pe 2 ha teren degradat la Ghinghești și s-au creat perdele forestiere la Bursucani și Mândrești (pe trupul Mândra, avea 1,8 km lungime și 10 m lățime, cu 10 rânduri de salcâm). La Smulți s-au plantat 5000 puieti pe 0,5 ha pășune degradată. S-au împădurit 2 ha la punctul „Râpa Gălățenilor” (Drăgușeni) 1 ha la „Râpa Mare”(Lupești), ambele cu salcâm, iar sălcii s-au plantat pe 5 ha în lunca Chinejii la Bujor Târg. Sălcii s-au plantat și pe fundul râpilor din punctul Valea Slivnei (Moscu). Acțiuni de împădurire a râpilor ori pentru consolidarea versanților, s-au făcut și la Crăiești, Corod (3 ha), Mândrești (9 ha), Roșcani (3 ha), Slivna (30 ha), Rogojeni (2,5 ha), Cărăpcești (4 ha), Adam (1 ha), Măstăcani (punctul Cerghicani). La Oancea s-a consolidat fundul râpilor „cu baraje din gard de nuele sau stof”, urmând a se „planta pantele mai puțin rezezi din râpile ce s-au format, cu puieti de salcâm” (Arhivele Naționale Galați, Fond Eforia de Pășuni Covurlui, Dos. 424/1944-1945, f. 6, 10). La Cotoroaia s-au executat consolidări ale malurilor râpilor mari de pe trupul de pășune Mitroaia. La Puțeni, pe o suprafață de 0,5 ha plantație forestieră a fost defrișată, fiind replantată cu puieti aduși de la pepiniera Munteni (Tecuci).

Se urmărea construirea de surse de alimentare cu apă a animalelor la: Balintești (2), Drăgușeni (1), Jorăști (3), Măcișeni (1), Adam (1), Fundeanu (1) și Mândrești (1).

Pe multe pășuni se propusese construirea de platforme de gunoi: Balintești (2), Berești (1), Bursucani (1), Cavadinești (1), Rogojeni (1), Măcișeni (1), de ocoale pentru vite (Cavadinești, Crăiești, Fârțânești, Gănești) și de grajduri pentru adăpost (Oancea, Corod, Puțeni, Măstăcani).

Pepiniere urmau a se înființa pe pășunile de la Rădești și Pleșa-Vinderei.

Bibliografie

Bălteanu, D., Popescu, Claudia (1994), *Dezvoltarea durabilă – de la un concept la o posibilă strategie de dezvoltare a României. Considerații geografice*, în: „Studii și Cercetări de Geografie”, XLI, Editura Academiei Române, București.

Geacu, S. (1998), *Smulți (jud. Galați) – Studiu de Geografie Fizică și Umană*, Editura Prahova, Ploiești.

Geacu, S. (2002), *Colinele Covurluiului. Potențial ecologic. Comunități biologice. Modificarea antropică a peisajului geografic*, Editura Univers Enciclopedic, București.

Samoilă, Z., Strilciuc-Pușcariu, D., Soroceanu Evdochia (1939), *Fânețele și pășunile*, în “Enciclopedia României”, III, București.

* * * Arhivele Naționale Galați, fond: *Eforia de pășuni Covurlui*, dos. 393-438/1944-1945.

* * * Arhivele Naționale Galați, fond: *Camera Agricolă Tecuci*, dos. 404-407/1945-1946.

* * * Arhivele Naționale Vaslui, fond: *Consilieratul Agricol Tutova*, dos. 27/1925, 4/1926, 11/1926, 22/1926, 29/1926, 37/1926, 3/1927, 7/1928.

* * * Arhivele Naționale Vaslui, fond: *Camera Agricolă Tutova*, dos. 4/1939-1940, 63/1946, 71/1947, 8/1948.

* * * (1984), *Geografia României*, II (Geografia Umană și Economică), Editura Academiei, București.

* * * (1948), *Îndreptarul Statistic al județului Covurlui*, în: „Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului”, București.

***A INITIATIVE OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT
IN THE COVURLUI HILLS – 1930-1948: PLANS FOR
THE EXPLOITATION OF PASTURE-LANDS.***

- Abstract -

The Covurlui Hills cover an area of 1,361 sq.kms, in Galați County (South-Moldavian Plateau). In the period between 1930-1948, the Pastureland Offices from Vaslui, Tutova and Tecuci elaborated some plans (sustainable development initiatives) for the exploitation of the pastures belonging to the localities pertaining to each department. The plans provided substantial data on the physical-geographical position and conditions, the quality and the usage of lands and roads, the shelters for the animals, the duration of grazing, the works of melioration and the cultivation of fodder plants, the situation of forest plantations that were supposed to stabilize the eroded slopes. An analysis of the 55 plans reveals the condition of the pastures at that time and the actions taken to improve them.

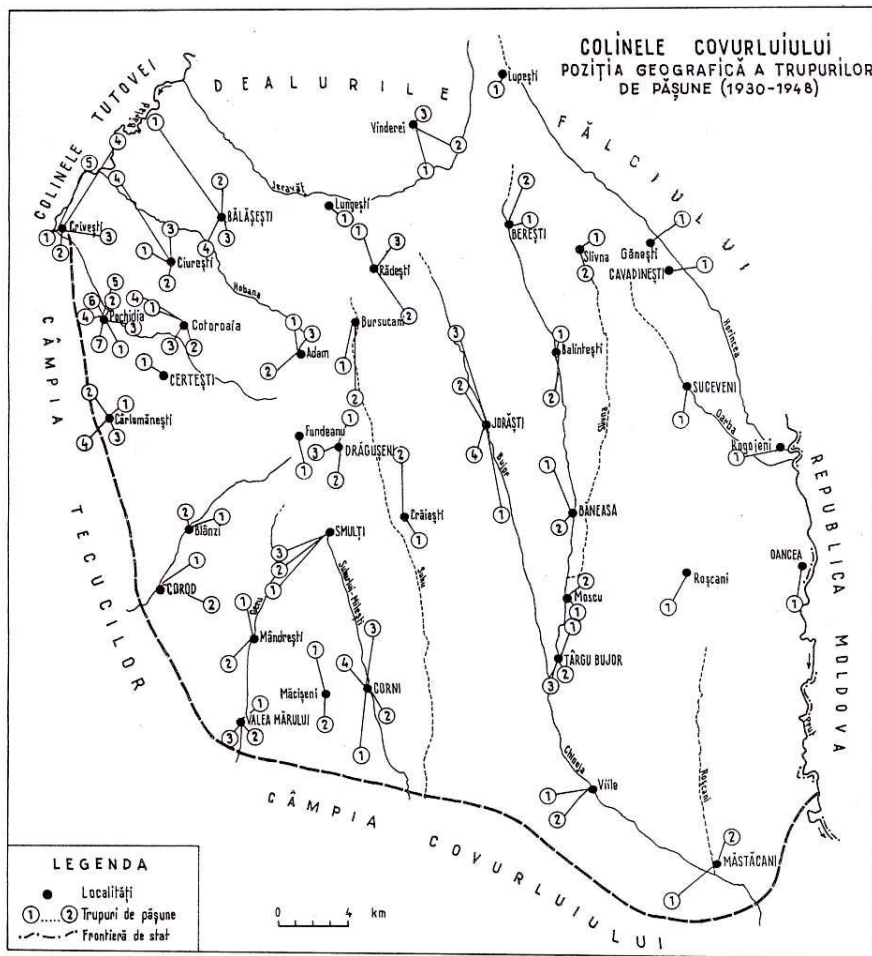

Fig. 1. Covurlui Hills. Geographical position of pasture bodies.

O PIESĂ RARĂ ÎN COLECȚIA DE ARME A MUZEULUI DE ISTORIE GALAȚI

Mihai MAXIM, Dan RÂPĂ - BUICLIU

Valorificarea științifică, pe bază de catalog, a colecției de armament din Muzeul de Istorie Galați, evidențiază o serie de piese din epocile istorice medievală și modernă, printre care se situează un splendid exemplar ce aparține categoriei ***arme albe orientale***, ce constituie tema discuției următoare.

Avem de-a face cu un ***iatagan*** (*yatagan*) turcesc, executat, probabil, la comanda specială a beneficiarului/posesorului, într-un atelier otoman specializat în fabricarea armelor albe cu lame din oțel de Damasc, datând de la începutul secolului al XIX-lea.

Piesa luată în discuție (aflată în colecția de armament a instituției muzeale, sub nr. de inventar 8915, provine din fondul vechi (nefișat după norme muzeografice, preluat în anul 1948), reprezintă tipul de ***iatagan***, întâlnit în perioada 1798 - cca. 1848, cu utilitate și circulație, îndeosebi în spațiul oriental balcanic - Turcia, Serbia, Țările Române - și asiatic - Afganistan. Are lama puțin curbată, din oțel de Damasc, cu mâner din argint.

Lama (L = 67 cm), fără gardă, are în partea stângă, la mijloc, o inscripție în turco-osmană într-un „cartuș” ornamental (stilizat fitomorf și liniar), iar în partea dreaptă un alt ornament ce sugerează doi lujeri vegetali, decorul având - în întregime - specificul oriental.

Inscripția de pe lamă ne oferă câteva elemente de mare interes istoric: *meșterul* realizator/executant al comenzii, *datarea* și *posesorul/*utilizatorul și comanditarul piesei încadrate în categoria *arme albe de lux*.

Inscripția în limba osmano-turcă, indică expres: *datarea*: „***anul 1222***” (11 martie 1807 - 27 februarie 1808), *meșterul* executant al

iataganului: „*OSMAN MEHMED*” și posesorul (un alt element de individualizare, de menționare a primului utilizator și comanditar, vestitul mare vizir: „*MUSTAFA AGA*” *BAYRAKTAR* (?) (vezi planșa I).

Atribuirea acestui exemplar unicat din specia de iatagane turcești realizate la începutul secolului al XIX-lea (cca. 1808), marelui vizir Mustafa pașa Alemdar (Bayraktar) (1223.Ė.5 - L.2/1808, iulie 29 - noiembrie 21), din perioada sultanatului lui Mahmud al II-lea (1808 iulie 28 - 1839 iulie 3), care își avea obârșia în Rusciuk, fiind ucis la puțin timp de guvernare (trei luni și 23 de zile) în anul 1223.Ză/1808 decembrie, constituie o ipoteză care o reținem ca atare. Existența piesei la Muzeul de Istorie Galați se bazează pe informații neargumentate, incerte, de „tradiție istorică locală”.

Circulația acestei splendide arme, din mâna primului posesor (de pe teritoriul Imperiului Otoman (din zona balcanică) spre/și în teritoriul românesc este dificilă de reconstituit (cum și când s-a petrecut acest fapt, nu știm). Dispunem însă de o mențiune lapidară la proveniența piesei: în posesia lui Lupu Costache, fost prefect al județului Covurlui, ante 1900, de la care – presupunem, că a translat printr-o recuperare sau achiziție (?) în colecția institutorilor Paul și Ecaterina Pașa, ctitori ai unui muzeu școlar în „orașul de la Dunăre” la sfârșitul secolului al XIX-lea - începutul secolului al XX-lea.

Iataganul are înmănușarea lamei și mânerul propriu-zis din argint aurit cu decor filigranat, cu două rânduri de caboșoane din argint și pe aripile mânerului (pe ambele laturi) un decor liniar dublu (semicercuri, zig-zag-uri și puncte), în tehnica **au repoussé**.

Teaca iataganului este ca un limb alungit format din două segmente (pe lungimea ei), cu ornamentică specifică artei metalului în care au excelat orfevrii orientali (printre care și cei turci), în cazul de față atribuirea execuției o acordăm aceluiași atelier al meșterului Osman Mehmed, care - cu multă măiestrie - realizează o piesă de armament individual (pentru un pașă și mare vizir) ce-a supraviețuit grație destinului ei, spre a-și încheia circulația, oferind specialiștilor și vizitatorilor un splendid artefact.

Cele două segmente (S. I, II) ale tecii se prezintă la o descriere sumară, astfel: S. I (către zona înmănușării) este alcătuit din trei brățări ovalizate, lipite între ele, având un decor din bumbi de două mărimi: pe fiecare brățară, aflând câte cinci mari delimitați de câte șase perechi de bumbi mai mici, într-un decor ajurat, cu patru nervuri și cu șnur din fire,

împletit, toate din argint; S. II (în lungimea tecii, dinspre vârf), care se termină cu un admirabil cap de pește, având dispuse pe partea ovalizată a tecii cartușe decorative: motiv fitomorf - lujeri, aranjamente florale și coloane spiralate.

Starea de conservare a piesei de ornament (lama și teaca) este bună.

Piesa constituie un bun de patrimoniu cultural-istoric de valoare național și un splendid exemplar muzeal.

BIBLIOGRAFIE

Registrul *Inventar general al bunurilor culturale din Muzeul Județean de Istorie Galați*, vol. II; Mihail Guboglu, *Paleografia și diplomația turco-otomană. Studiu și album*, Ed. Academiei Române, București, 1958, p. 100; H. Dj. Siruni, Cristian Vlădescu et Carol König, *Armes turques de XV-e siècle au Musée Militaire Centrale de Bucarest*, în: „Studia et acta orientalia”, tome VII, Bucarest, 1968, p. 287, 290, 292, fig. 11 (**Yatagan**, profil, decor la înmănușare la segmentul I al tecii cu analogii, databil: anul 1218 (1803-1804), care a fost oferit de Poarta Otomană generalului Gheorghe Magheru); Bianca Alfieri, Lionello Lanciotti, Giorgio Mantici, Adolfo Tamburello, Maurizio Tosi, *Armi e armature asiatiche*, Bramante Editrice, Milano, 1974, pl. 48 (exemplarul provine din Serbia, existent ca exponat la Rijksmuseum voor Volken- Kunde din Leyda, Olanda; Eduard Wagner, *Hieb und Stich-Waffen*, Ed. Artia, Praha, ed. II, 1978, p. 246, fig. 238.

A RARE PIECE FROM THE COLLECTION OF WEAPONS OF THE HISTORY MUSEUM OF GALAȚI

- Abstract -

The article deals with a unique piece from the weapons collection of the History Museum of Galați. It is a yataghan, with a blade made of Damascus steel and with a silver hilt and sheath. Its ornamentation is Oriental and it also has an inscription in the Turkish-Osman language, attesting several defining elements: the period of the weapon (year 1222 of the Muslim calendar, namely the year between March, 11-th, 1807 and February, 27-th, 1808, of the Christian calendar), its craftsman, Osman

Mehmed, and, the most important thing, its owner. The first owner of the sword was the future great vizier Mustafa Aga, also called Pasha Alemdar Bayraktar, during the reign of the sultan Mahmud the Second.

After the murder of its first owner, the sword followed a sinuous itinerary, from the Balkan area to the Romanian territory, and, at the end of the XIX-th century, it probably got in the possession of an ex-prefect from the district of Galați. Later on, it was brought to the History Museum, by the first museographers of Galați, Paul and Ecaterina Pașa.

سنة ۱۲۲۲ عثمان صحر
صاحب مصطفى آغا

Planșa I

MĂRTURII ALE ARHITECTURII VERNACULARE URBANE LA GALAȚI

Viorica-Steluța PISICĂ

Prin așezarea sa în apropierea Mării Negre și prin adâncimea Dunării, portul și orașul Galați a fost întotdeauna un centru comercial de importanță internațională. În secolul al XIX-lea, pe aici pleca lemnul Moldovei, transformat în cherestea, către țările Mediteranei, aici soseau colonialele orientale și fructele mediteraneene, ca și produsele nemțești care veneau pe Dunăre din Europa Centrală. Era orașul Galați un loc de tranzit și de tranzacții comerciale, dar și de conviețuire între români, greci, evrei și alte neamuri.

Stavru Mantu se trăgea dintr-o familie greacă din insule. Părinții lui veniseră la Galați, fugiți de prigoana turcească ce a urmat revoluției grecești. Plecând spre Țările Române, grecii nu-și pierdeau averea, și astfel, colonia grecească de la Galați, „veche de când lumea”, s-a bucurat să-și primească frații și s-a întărit cu noul val.

Frații Mantu, fiii lui Stavru, a căror casă o prezentăm, era a treia generație cu avere stabilizată. Cel mai mare, Georgică, era doctor în medicină la Paris, Menelas era doctor în drept tot la Paris, iar Nicu învățase pictura la München. Toți erau neînsurați, „holtei bătrâni”, domni rafinați și respectabili, prin cultură, purtare, meserie și avere.

Stavru Mantu a avut și o fată pe care a măritat-o cu Corvisianu, primul funcționar al firmei de comerț, care a continuat activitatea bătrânului. Pe parcela de alături, s-a construit casa familiei Corvisianu, dată fetei, de zestre.

Casa pe care o prezentăm a fost construită de bătrânul Stavru Mantu, în jurul anului 1870. Concepută de un profesionist, casa prelucrează elemente specifice arhitecturii tradiționale românești: accesul principal printr-o prispă protejată de un fronton cu acolade, ce se sprijină pe două coloane, camerele dispuse simetric de o parte și de alta a unei încăperi ce amintește de tinda centrală, dar care acum a devenit un elegant salon, din

care se iese pe o terasă către curtea din spatele casei, ce oferă o minunată priveliște către Dunăre, Brateș și lunca Prutului.

Se dezvoltă pe un singur nivel, un parter înalt, are fundațiile la -1,50m, la buză, 1,10m, piatră și cărămidă cu liant de mortar de var și nisip, apoi bolovani de râu și soclu de piatră. Pereții sunt din zidărie de cărămidă, planșeele din lemn, șarpanta din lemn cu învelitoare din tablă. Aspectul exterior este ușor ritmat de ancadramentele ferestrelor, de geamurile mici care luminează podul înalt și de o lucarnă supradimensionată. Alături de casa principală se află o aripă de serviciu, așezată perpendicular pe prima, cu camere de serviciu înșirate de-a lungul unei terase cu geamlâc, mascate cu tufe de trandafiri cățărători. Tufele de trandafiri erau prezente și în zona accesului principal și în jurul terasei din spatele casei.

Beneficiem de amintirile doctorului Crișan Mușețeanu (tatăl), publicate în cartea „*Lumea copilăriei mele*” și care l-a însoțit adesea pe unchiul și tutorele lui, marele avocat Emil Codreanu, în vizitele acestuia la prietenii săi, frații Mantu:

„Intrai în casă trecând prin curtea din față, urcai câteva trepte și ajungeai în anticameră, era sala de așteptare a doctorului. În dreapta era cabinetul său, în stânga, camera de lucru a magistratului Menelau, alături de care se afla biblioteca. Pe toți pereții, până sus, cărți legate în piele, aranjate frumos, mobilier de mahon cu intarsii cu sidef, canapea și fotolii îmbrăcate în piele. Pictorul Nicolae își avea atelierul în oraș.

Salonul era camera cea mai mare. De formă dreptunghiulară, avea o ușă la mijloc spre terasa din spatele casei și câte o fereastră de o parte și de alta. Mobila era tapisată în bleu, draperiile erau albastru închis, pe jos covor bleu cu flori roz pe margini. Aici era și pianul la care cânta Menelau, un adevărat pianist, care-l acompania pe George Enescu în turneele lui la Galați, dar numai atunci când acesta dădea concerte în case particulare, pentru un public ales”.

Casa are o pivniță, a cărei intrare este la vreo opt metri depărtare, dar se duce parțial și sub spațiile de locuit. Amintirile spun că era căptușită cu piatră poroasă din dealurile Măcinului, uscată și aerisită, îngrijită și curată ca o farmacie, păstra în ea tot felul de vinuri românești, grecești, italienești și franțuzești.

Deși frații Mantu respectau cu strictețe tabieturile grecești, dar și pe cele occidentale, casa are un plan și un aspect general de o netăgăduită

inspirație din arhitectura tradițională românească. Faptul trebuie evidențiat, cu atât mai mult cu cât casele construite de familiile bogate în aceeași perioadă, au o arhitectură în care domină influențele occidentale.

În casa pe care am prezentat-o, a locuit până în anul 2001, ultimul descendent al familiei Mantu, Neli Corvisianu, de la care a trecut în proprietatea unei familii de tineri întreprinzători, care au consolidat-o agresiv, deși proiectul avizat de Comisia Zonală a Monumentelor Istorice făcea precizări stricte cu privire la lucrările de restaurare. (Casa este cuprinsă în Lista monumentelor istorice din România, la poziția 18 B 0015).

Mai semnalăm, ca expresie a arhitecturii vernaculare urbane la Galați, casa tip han de pe strada Cuza Vodă, nr. 43, al cărei an de construire, **1882**, este marcat în feronerie de deasupra porții de acces. Se dezvoltă pe parter și etaj, în jurul unei curți dreptunghiulare. Camerele au ieșire pe o terasă cu geamlâc, iar accesul la etaj se face prin două scări de lemn, care pornesc direct din curte (ca la Hanul lui Manuc). Deși a suferit unele agresiuni, casa păstrează evidente elemente ale hanurilor orășenești de odinioară, motiv pentru care a fost cuprinsă în Lista monumentelor istorice la poziția 18 B 0014.

Zonă de interferențe culturale puternice, în orașul Galați s-au construit totuși multe clădiri de inspirație arhitecturală tradițională, mergând de la cele cu autori anonimi, până la cele ale căror proiecte au fost semnate de creatorii stilului neo-românesc.

TESTIMONIES OF THE URBAN VERNACULAR ARCHITECTURE IN GALAȚI

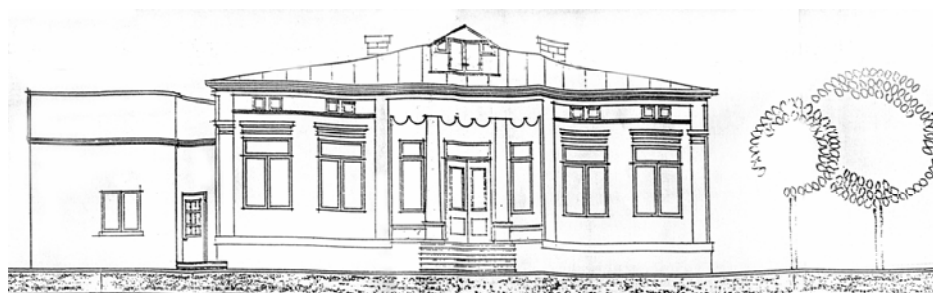
- Abstract -

The article intends to highlight the existence, in Galați, of some buildings which take part in the urban vernacular architecture.

We analyze a family residence and an inn, both built during the last decades of the XIX-th century and displaying specific characteristics of traditional Romanian architecture.

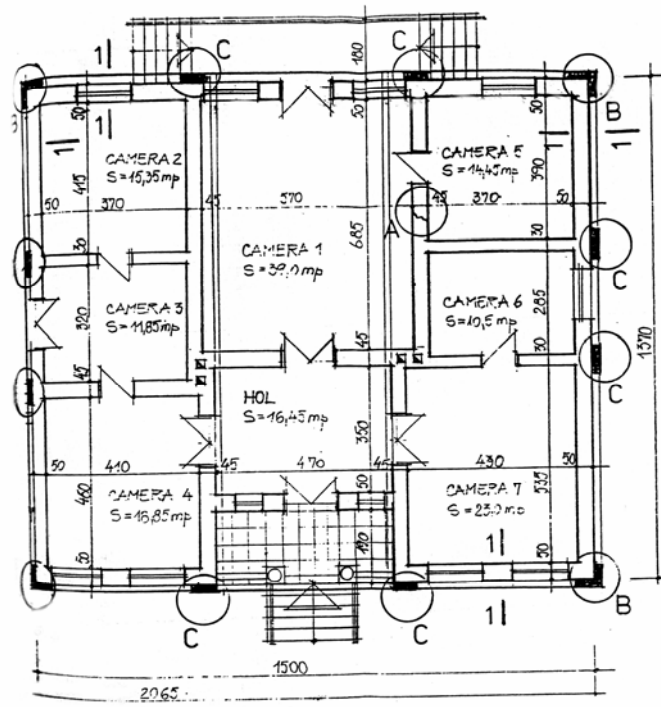

Casa din municipiul Galați, str. Alexandru Ioan Cuza, nr. 46.

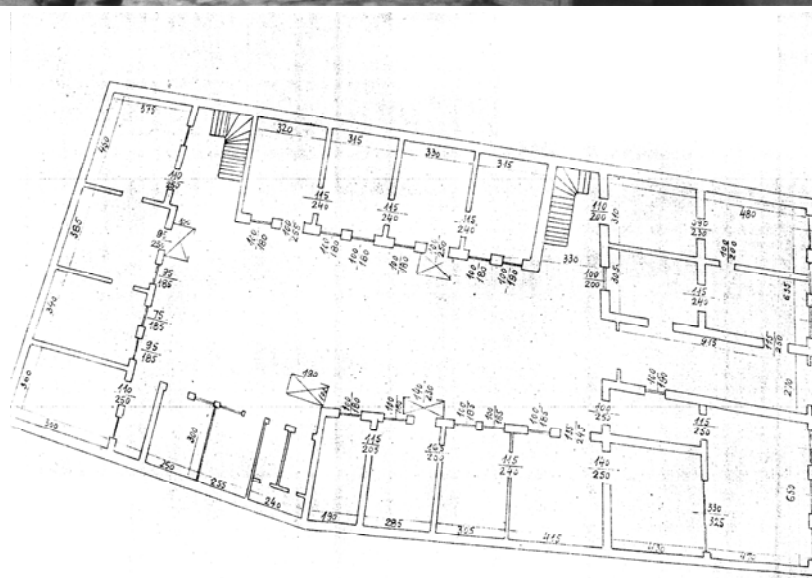

FAȚADA VEST
Scara 1:100

PLAN PARTER Sc 1:100

Casa din municipiul Galați, str. Alexandru Ioan Cuza, nr. 43.

**LEGISLAȚIA ROMÂNIEI ÎN DOMENIUL
PROTEJĂRII, RESTAURĂRII ȘI CONSERVĂRII
PATRIMONIULUI CONSTRUIT – MONUMENTE
ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ,
DE DUPĂ ANUL 1989
(II)**

Gabriel VEDEȘ

LEGEA 50/1991	- autorizarea executării lucrărilor de construcții și unele măsuri pentru realizarea locuințelor
ORD.GUV. 27/1992	- măsuri pentru protecția patrimoniului cultural național
LEGEA 41/1994	- insituirea și includerea de servituți în zonele de protecție a monumentelor istorice
LEGEA 33/1994	- exproprierea pentru cauza de utilitate publică
HOT.GUV. 272/1994	- aprobarea Regulamentului privind controlul de stat al calității în construcții
HOT.GUV. 273/1994	- aprobarea Regulamentului de recepție a lucrărilor de construcții și instalații aferente acestora
LEGEA 10/1995	- calitatea în construcții
HOT.GUV. 525/1996	- aprobarea Regulamentului general de urbanism
ORDIN MLPAT 80/1996	- elaborarea, aprobarea Regulamentului local de urbanism
ORDIN MLPAT 77/1996	- Regulament de verificare și expertizare tehnică de calitate a proiectelor, a execuției lucrărilor și a construcțiilor

- LEGEA 50/1991**
(REPUBLICATĂ ÎN 1997) - autorizarea executării construcțiilor și unele
măsurii pentru realizarea locuințelor
- HOT.GUV. 766/1997** - regulamente privind calitatea în construcții
- P 130/1997** - normativ privind urmărirea comportării în
timp a construcțiilor
- LEGEA 213/1998** - privind proprietatea publică și regimul
juridic al acesteia
- LEGEA 2032/1999** - Ordin al Ministerului Culturii pentru
înființarea Comisiei de atestare în domeniul
monumentelor istorice și aprobarea normelor
și criteriilor de atestare a experților în
domeniul protejării monumentelor istorice și a
specialiștilor în domeniul conservării și
restaurării monumentelor istorice
- LEGEA 326/2001** - Legea serviciilor publice
- LEGEA 350/2001** - privind amenajarea teritoriului și urbanismul
- LEGEA 184/2001** - privind organizarea și exercitarea profesiei
de arhitect
- LEGEA 453/2001** - modificarea și completarea legii 50/1991
privind autorizarea executării lucrărilor de
construcții
- LEGEA 378/2001** - Lege pentru aprobarea Ordonanței
Guvernului nr. 43/2000 privind protecția
patrimoniului arheologic și declararea unor
situri arheologice ca zone de interes național
- LEGEA 422/2001** - Lege privind protejarea monumentelor
istorice

■ LEGEA NR. 50/1991**AUTORIZAREA EXECUTĂRII LUCRĂRILOR DE CONSTRUCȚII
ȘI UNELE MĂSURI PENTRU REALIZAREA LOCUINȚELOR**

Art. 2. – Se pot emite autorizații în lipsa documentațiilor de urbanism aprobate pentru:

a) – lucrări de: modificare, reparare, protejare, restaurare, conservare monumente istorice

Condiție: - menținerea aceleași funcțiuni
- suprafața construită a construcției să rămână aceeași.

Art. 3. - Autorizația de construire se eliberează pentru :

b) ...monumente și ansambluri istorice, arheologice, de arhitectură, artă sau cultură, inclusiv din zonele de protecție ale lor, pentru lucrări de construire, reparare, protejare, restaurare, conservare monumente istorice.

Art. 7. - Autorizarea construcțiilor din zonele protejate,

Condiție: să fie prevăzute în documentațiile de urbanism aprobate.

Se referă la:

a) - Rezervații istorice și de arhitectură, modificări ale monumentelor istorice și ale celor din zonele protejate – pentru care sunt necesare avize din partea Ministerului Culturii și MLPAT;

b) - Parcuri naționale și rezervații naturale unde este necesar avizul Ministerului Mediului, Ministerului Apelor și Pădurilor;

c) – Alt tip de protecție - necesar avize din partea organelor competente.

Art. 21. - Constituie infracțiuni următoarele fapte:

a) executarea, fără autorizație sau cu încălcarea acesteia, a lucrărilor prevăzute la art. 3 lit. b) (construirea, repararea, protejarea, restaurare conservare și altele indiferent de valoare pentru construcții reprezentând monumente și ansambluri istorice, arheologice, de arhitectură, artă, cultură și cele din zonele lor de protecție)

Penalitățile prevăzute: închisoare de la 3 luni la 3 ani.

Art.27. – În cazul art. 21 – organele de control ce au constatat faptele, cer instanței penale să depună prin hotărârea de condamnare, oprirea executării lucrărilor (referitor la monumentele istorice).

■ ORDONANȚA GUVERNULUI NR. 27 / 1992
ORDONANȚĂ PRIVIND UNELE MĂSURI PENTRU
PROTECȚIA PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL

Art. 1. - „...persoanele fizice sau juridice deținătoare, cu orice titlu, a unor bunuri culturale mobile sau imobile au obligația de a le păstra și conserva, ținând seama de condițiile stabilite prin prezenta ordonanță.”

Art. 2. – „Calitatea de bun imobil aparținând patrimoniului cultural național este atestată prin clasificarea acestuia în Lista monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, aprobată de Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

Lista se revizuieste anual și se comunica deținătorilor împreună cu obligațiile ce le revin.

În ce privește bunurile mobile, calitatea de bun aparținând patrimoniului cultural național este atestată, la solicitarea administrației publice sau a autorității judecătorești, prin expertiză de către specialiștii oficiilor locale pentru patrimoniul cultural național.

Pentru situațiile de contraexpertiză sau atunci când nu există specialiști la oficii, desemnarea specialiștilor se face de Comisia Muzeelor și Colecțiilor și de Ministerul Culturii.”

Art. 3. – „Bunurile culturale mobile deținute la data prezentei ordonanțe de muzee, colecții, biblioteci, în calitate de instituții publice, nu pot fi scoase din inventarul acestora...”

Art. 5. – „Scoaterea din țară a bunurilor culturale mobile, temporar sau definitiv, de către persoanele fizice sau juridice, se poate face numai cu prezentarea la unitățile vamale a adeverinței eliberate de oficiul local pentru patrimoniul cultural național de pe raza de domiciliu al solicitantului, în conformitate cu prevederile stabilite prin normele Ministerului Culturii și Comisiei Muzeelor și Colecțiilor.

Scoaterea din țară a bunurilor culturale mobile deținute de muzee, colecții și biblioteci, în calitate de instituții publice, se poate face numai temporar și numai cu aprobarea Comisiei Muzeelor și Colecțiilor și a Ministerului Culturii, în conformitate cu normele emise de Ministerul Culturii și Comisia Muzeelor și Colecțiilor.”

Art. 6. – „Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, în afara atribuțiilor stabilite prin alte acte normative, are și următoarele atribuții:

- a) - avizează executarea lucrărilor la monumente, ansambluri și situri istorice, inclusiv pentru lucrările prevăzute la art. 8 lit. a) - j) din Legea nr.50/1991; de asemenea, avizează executarea lucrărilor și în zonele de protecție a monumentelor situate pe o rază de 100 m în localitățile urbane, 200 m în localitățile rurale și 500 m în afara localităților, măsurați de la limita externă a acestora;
- b) - avizează planurile urbanistice generale și locale, programele de organizare și dezvoltare urbanistică a localităților, precum și programele de amenajare a teritoriului, dacă acestea includ monumente, ansambluri și situri istorice cu zonele lor de protecție;
- c) - avizează trecerea în domeniul public național și local al monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, precum și a terenurilor pe care sunt situate acestea;
- d) - emite norme privind obligațiile de folosință a terenurilor care pot fi exploatate agricol și după descoperirea de situri istorice;
- e) - emite avize privind modificarea destinației și funcțiunilor monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, oricare ar fi forma de proprietate.

Se instituie Comisia de atestare tehnică a specialiștilor pe domeniile specifice lucrărilor la monumentele istorice, care vor fi înscrși în Registrul specialiștilor, deschis la Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice

Art. 7. - „...Direcția monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, ca organ operativ al Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, își exercită competențele în teritoriu prin specialiștii desemnați în acest scop ai oficiilor locale ale patrimoniului cultural național”.

Legea prevede sancțiuni și contravenții pe care le voi detalia în continuare:

Art. 8. – „Trecerea peste frontieră, fără autorizație, a bunurilor aparținând patrimoniului cultural național constituie infracțiune și se sancționează cu închisoare de la 2 ani la 7 ani și confiscarea parțială a averii. Tentativa se pedepsește...”

Art. 9. – „Constituie contravenții următoarele fapte, dacă nu sunt considerate infracțiuni):

- a) - trecerea peste frontieră, fără autorizație, a bunurilor culturale mobile care nu aparțin patrimoniului cultural național;
- b) - efectuarea de acte sau fapte de comerț cu bunuri culturale, fără autorizația prevăzută la art. 4;

Pentru contravențiile prevăzute la lit. a) și b), bunurile se confiscă.

Art.10. – „Constituie contravenții următoarele fapte:

- a) - executarea lucrărilor la monumente, ansambluri și situri istorice, precum și în zonele de protecție ale acestora, fără avizul prevăzut la art. 6 lit. a) sau cu încălcarea acestuia;
- b) - încălcarea normelor prevăzute la art. 6 lit. d) ;
- c) - modificarea destinației funcțiunilor monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice fără avizul prevăzut la art. 6 lit. c) sau cu încălcarea acestuia (se dispune sistarea activităților neautorizate)...”

Art.12. – „Constatarea contravențiilor și aplicarea sancțiunilor prevăzute la art. 9 lit. b) și c) sunt de competența organelor specializate ale Ministerului Culturii, poliției și ale primăriilor.”

Art.13. – „Constatarea contravențiilor și aplicarea sancțiunilor prevăzute la art. 10 lit. a)-c) sunt de competența organelor de specialitate ale Ministerului Culturii și primăriilor.”

■ LEGEA NR. 41/1994

Legea instituie și impune în zonele de protecție ale monumentelor istorice, servituți.

Programele de organizare și dezvoltare urbanistică a localităților impun realizarea de studii urbanistice, de impact; circulații etc. care au menirea de a evidenția problemele ce ar putea apărea în teritoriul unităților administrativ-teritoriale, și care ar putea să afecteze țesutul urban existent sau să deprecieze valoarea monumentelor istorice clasate și a zonelor lor de protecție instituite.

Servituțiile impuse astfel, au menirea de a garanta respectarea specificului zonei prin hotărâri de genul:

- „non edificandi” – a nu se construi
- „non altius tollendi” – a nu construi mai înalt decât...

■ LEGEA NR. 33/1994
EXPROPRIEREA PENTRU CAUZA DE UTILITATE PUBLICĂ

Art. 5. – „Utilitatea publică se declară pentru lucrări de interes național sau de interes local.”

Art. 6. – „Sunt de utilitate publică lucrările privind: (...) salvarea, protejarea și punerea în valoare a monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, precum și a parcurilor naționale, rezervațiilor naturale și a monumentelor naturii (...)...”

Art. 7. – „Utilitatea publica se declară de către Guvern pentru lucrările de interes național și de către Consiliile Județene... pentru lucrările de interes local.

(...) Tot prin lege se poate declara utilitatea publică în situații excepționale, în cazul în care – indiferent de natura lucrărilor – sunt supuse exproprierii lăcașuri de cult, monumente, ansambluri și situri istorice...”

■ HOTĂRÂREA GUVERNULUI NR. 272/1994
APROBAREA REGULAMENTULUI PRIVIND CONTROLUL
DE STAT AL CALITĂȚII ÎN CONSTRUCȚII

Art. 1. – „... (...) Dispozițiile regulamentului sunt obligatorii pentru toți factorii implicați, (...) proiectarea, realizarea, utilizarea și postutilizarea construcțiilor...”

Art. 3. – „... (...) se aplică construcțiilor... indiferent de forma de proprietate, destinație sau sursa de finanțare.

Acest control se exercită în toate etapele ciclului de existență a construcțiilor. Controlul se exercită atât la lucrări noi, cât și la lucrările de intervenții în timp - modernizări, reabilitări, reparații capitale, consolidări...”

■ HOTĂRÂREA NR. 273/1994
APROBAREA REGULAMENTULUI DE RECEPȚIE A LUCRĂRILOR
DE CONSTRUCȚII ȘI INSTALAȚII AFERENTE ACESTORA

Art. 3. – „... (...) se efectuează atât la lucrări noi, cât și la intervențiile în timp asupra construcțiilor existente (reparații capitale, consolidări, modificări, modernizări, extinderi etc.)...”

Art. 4. – „... (...) indiferent de sursa de finanțare, de forma de proprietate sau de destinație, recepțiile se vor organiza de către ordonatorii de credite sau proprietari, care, în sensul prezentului regulament, au calitatea de investitori.”

Art. 11. – „La recepția clădirilor cuprinse în Listele de monumente istorice, investitorii sunt obligați ca în comisiile de recepție să includă și o persoană desemnată de către Comisiile Zonale pentru Monumente, Ansambluri și Situri Istorice.”

■ LEGEA NR. 10/1995 PRIVIND CALITATEA ÎN CONSTRUCȚII

Art. 2. – „Prevederile prezentei legi se aplică construcțiilor de orice categorie și instalațiilor aferente acestora - indiferent de forma de proprietate sau destinație... precum și lucrărilor de modernizare, modificare, transformare, consolidare și de reparații ale acestora.”

Art.11. – „... (...) La lucrările de construcții se interzice folosirea de produse fără certificarea calității lor, care trebuie să asigure nivelul de calitate corespunzător cerințelor.”

Art. 12. – „... (...) La lucrările de construcții care trebuie să asigure nivelul de calitate conform cerințelor se vor folosi produse, procedee și echipamente tradiționale, precum și altele noi pentru care există agremente tehnice corespunzătoare.”

Art. 18. – „... (...) Intervențiile la construcțiile existente se referă la lucrări de reconstruire, consolidare, transformare, extindere... care se fac numai pe baza unui proiect avizat de proiectantul inițial al clădirii sau a unei expertize tehnice întocmite de un expert tehnic atestat, și se consemnează obligatoriu în cartea tehnică a construcției.”

■ HOTĂRÂREA NR. 525/1996 APROBAREA REGULAMENTULUI GENERAL DE URBANISM

Art. 2. – „(1) Regulamentul general de urbanism se aplică în proiectarea și realizarea tuturor construcțiilor și amenajărilor, amplasate pe orice categorie de terenuri, atât în intravilan, cât și în extravilan.”

Art. 8. – „(1) Autorizarea executării construcțiilor și a amenajărilor care, prin amplasament, funcțiune, volumetrie și aspect arhitectural - conformare și amplasare goluri, raport gol-plin, materiale utilizate, învelitoare, paletă cromatică etc. - depreciază valoarea peisajului este interzisă...

(3) Consiliile județene vor identifica și vor delimita, în funcție de particularitățile specifice, acele zone naturale de interes local ce necesită protecție pentru valoarea lor peisagistică și vor stabili condițiile de autorizare a executării construcțiilor, având în vedere păstrarea calității mediului natural și a echilibrului ecologic.”

Art. 9. – „(1) Autorizarea executării construcțiilor în zonele care cuprind valori de patrimoniu cultural construit, de interes național, se face cu avizul Ministerului Culturii și al Ministerului Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului.

(2) Autorizarea executării construcțiilor în zonele care cuprind valori de patrimoniu cultural construit, de interes local, declarate și delimitate prin hotărâre a Consiliului Județean, se face cu avizul serviciilor publice descentralizate din județ, subordonate ministerelor prevăzute la alin. (1).

(3) Autorizarea executării lucrărilor de construcții, care au ca obiectiv cercetarea, conservarea, restaurarea sau punerea în valoare a monumentelor istorice, se va face cu avizul conform al Ministerului Culturii, în condițiile stabilite prin ordin al ministrului culturii.”

Art.14. – „(1) Autorizarea executării construcțiilor se face cu condiția asigurării compatibilității dintre destinația construcției și funcțiunea dominantă a zonei, stabilită printr-o documentație de urbanism, sau dacă zona are o funcțiune dominantă tradițională caracterizată de țesut urban și conformare spațială proprie.

(2) Condițiile de amplasare a construcțiilor în funcție de destinația acestora în cadrul localității sunt prevăzute în anexa nr. 1 la prezentul regulament.”

Art.24. – „Amplasarea în interiorul parcelei ...:

a) distanțele minime obligatorii față de limitele laterale și posterioare ale parcelei, conform Codului Civil (român)...”

Art.32. – „Aspectul exterior al construcțiilor ...

(1) Autorizarea executării construcțiilor este permisă numai dacă aspectul lor exterior nu contravine funcțiunii acestora și nu depreciază aspectul general al zonei.

(2) Autorizarea executării construcțiilor, care, prin conformare, volumetrie și aspect exterior, intră în contradicție cu aspectul general al zonei și depreciază valorile general acceptate ale urbanismului și arhitecturii, este interzisă.”

Anexa Nr. 1 – (la H.G. 525/1996)

„Amplasarea construcțiilor, în funcție de destinația acestora, în cadrul localității”

1.4. - Construcții de cult

1.4.1. - Lăcașe de cult

Amplasament: alăturarea de lăcașe de cult noi în incinta sau în vecinătatea monumentelor istorice se va face cu respectarea prevederilor legale.

1.4.2. – Mănăstiri, Schituri

Amplasament: în afara localităților

- extinderea mănăstirilor vechi - monumente istorice - se va face cu respectarea prevederilor legale”.

■ ORDINUL MLPAT NR. 80/1996

**ELABORAREA, APROBAREA REGULAMENTULUI LOCAL DE
URBANISM DE CĂTRE CONSILIUL LOCAL**

Art. 1. – „Stabilește regulile de ocupare a terenurilor, amplasarea construcțiilor și amenajărilor aferente”.

Art. 4. – „Inspectoratele pentru cultură, împreună cu consiliile locale colaborează pentru elaborarea programelor de organizare și dezvoltare urbanistică pentru zone cu monumente istorice” (Legea 41/1994 – condiții: „non edificandi”, „non altius tollendi”; Cod Civil – art. 622).

Art. 9. – „Zone construite protejate:

- Autorizarea executării construcțiilor în zone cu valori de patrimoniu construit de interes național se face cu avizul Ministerului Culturii și MLPAT.

- Autorizarea executării construcțiilor în zone cu valori de patrimoniu construit de interes local se face cu avizul serviciilor publice descentralizate din județ, subordonate ministerelor.
  - Autorizarea executării lucrărilor de construcții: cercetare, conservare, restaurare, punere în valoare a monumentelor istorice, se face cu avizul Ministerului Culturii.
  - Zonele de protecție a monumentelor istorice conform Legii 41/1995 și Ordonanței de Guvern 68/1994 „sunt delimitate topografic și se impune efectuarea de studii de vizibilitate, siluetă, istorice”.
  - Intervențiile asupra monumentelor istorice pot determina efecte nefavorabile asupra lor prin executarea de construcții noi sau efectuarea de reparații neautorizate.
  - Se va urmări minimalizarea alterării imaginii arhitecturale, creșterea calității fondului construit al zonelor și coerența ansamblurilor cu valoare de patrimoniu.
  - Se interzice executarea oricărei construcții sau amenajări care prin funcțiunea sa – configurația arhitecturală sau amplasament – compromit aspectul general al zonei, distrug coerența țesutului urban existent sau afectează valoarea monumentului sau al zonei protejate.
  - Se instituie – acolo unde este necesar, de servituți impuse:
    - de a nu zidi („non edificandi”)
    - de a nu zidi decât până la o anumită înălțime determinată („non altius tollendi”)
  - Se instituie un control strict al intervențiilor asupra cadrului construit din zonă.
- Art. 14.** – Se referă la asigurarea compatibilității funcțiunilor.
- Se admite autorizarea executării construcțiilor doar dacă există compatibilitate între destinația construcției și funcțiunea dominantă a zonei.
  - Este stabilită și explicată noțiunea de „Structură – țesut urban”, ca fiind o zonă construită cu o anumită tradiție culturală.
  - Prin documentațiile de urbanism se stabilesc:
    - zone funcționale omogene
    - funcțiuni dominante și complementare
    - se reglementează modalitățile de construire
    - se stabilesc măsuri de eliminare a disfuncționalităților, incompatibilități.
  - Se împarte teritoriul studiat în zone și subzone funcționale.

Art.31. – În zonele de protecție ale monumentelor istorice sau în zone protejate naturale sau construite înălțimea construcțiilor va fi stabilită prin studii specifice și documentații de urbanism.

Art.32. – „Aspectul exterior al construcțiilor aparțin spațiului public”

Se referă la volumetrie, materiale folosite, finisaj exterior, învelitori, colorit, goluri, conformarea fațadelor etc.

■ **ORDINUL NR. 77/1996**

(APROBAT PRIN HOT.GUV. 925/1995)

REGULAMENT DE VERIFICARE ȘI EXPERTIZARE TEHNICĂ DE CALITATE A PROIECTELOR, A EXECUȚIEI LUCRĂRILOR ȘI A CONSTRUCȚIILOR

1. Generalități

- Se referă și se adresează verificatorilor de proiecte atestați în conformitate cu Legea nr. 10/1995 privind calitatea în construcții.

- Cerințele prevăzute corespund celor prevăzute în Directiva C.E.E. nr. 89/106 privind calitatea produselor pentru construcții.

Art. 7. – Legislația în vigoare nu impunea ca pentru obținerea autorizației de construire să se prezinte o documentație cu detalii de execuție elaborate – ne prezentând elemente detaliate pentru verificarea tehnică la cerințele impuse prin Legea 10/1995.

(Ulterior se va reveni asupra condițiilor de autorizare a documentațiilor și se vor impune condițiile:

- documentațiile în faza Proiect Tehnic
- detalii de execuție

elaborate toate aceste documente fiind anterior verificate tehnic).

■ **LEGEA NR. 50/1991**

(REPUBLICATĂ ȘI COMPLETATĂ 1997)

AUTORIZAREA EXECUTĂRII CONSTRUCȚIILOR ȘI UNELE MĂSURI PENTRU REALIZAREA LOCUINȚELOR

Art. 7. – „Pentru autorizarea construcțiilor în zonele asupra cărora s-a instituit, potrivit legii, un anumit regim de protecție prevăzut în documentațiile de urbanism aprobate se va proceda după cum urmează:

a) în rezervațiile istorice și de arhitectură, stabilite potrivit legii, sau în cazul lucrărilor de orice natură care modifică monumentele istorice și zonele de protecție a acestora, solicitantul va obține Ministerului Culturii și al Ministerului Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului;

c) în zonele unde s-a instituit alt tip de restricție, solicitantul va obține avizul organismelor competente.”

Art. 28. – „... construcțiile executate fără autorizație de construire pe terenuri aparținând domeniului public al statului, al județelor, orașelor sau comunelor, vor putea fi desființate pe cale administrativă de către autoritatea administrației publice competente, fără sesizarea instanțelor judecătorești, la expirarea termenului stabilit prin procesul-verbal de constatare a contravenției, pe cheltuiala contravenientului.”

■ HOTĂRÂREA DE GUVERN NR. 766/1997
REGULAMENTE PRIVIND CALITATEA ÎN CONSTRUCȚII
REGULAMENT PRIVIND ACTIVITATEA DE METROLOGIE ÎN
CONSTRUCȚII

Art. 1. – „ ... constituie o componentă a sistemului calității în acest domeniu, instituit prin lege, prin care se asigură indirect cerințele sistemului”

Art. 5. – „ Termenii specifici sunt în conformitate cu cele din Glosarul Sistemului Calității în Construcții.”

Art. 7. – „f) Activitatea de metrologie asigură evidența documentelor și înregistrărilor echipamentelor.”

Art.17. – „b)... Investitorii, proprietarii, proiectanții, experții tehnici, executanții – au obligativitatea de a stabili, prin contract, măsurile, condițiile și echipamentele necesare în procesul de execuție.

c) să asigure evidența documentelor care permit trasabilitatea măsurărilor...”

REGULAMENT PRIVIND CONDUCEREA ȘI ASIGURAREA
CALITĂȚII ÎN CONSTRUCȚII

Art. 1. – „... constituie o componentă principală a sistemului calității în construcții și reprezintă o parte semnificativă a funcției generale de conducere dintr-o unitate.”

„încearcă să prevină noncalitatea, să asigure realizarea, atestarea și garantarea calității cerute prin reglementări tehnice și clauze contractuale, în condiții raționale de cost și termen, și să ofere încredere în capacitatea agentului economic sau a persoanei juridice respective.”

Art. 3. – „...se adresează tuturor persoanelor juridice sau fizice implicate în procesul de concepere, realizare, exploatare și postutilizare a construcțiilor: investitori, proprietari, unități de cercetare, de proiectare, fabricanți și furnizori de produse și servicii pentru construcții, executanți, utilizatori, care sunt obligați să asigure, prin conducerea și asigurarea calității, obținerea și menținerea, pe întreaga durată de existență a construcțiilor, a unui nivel minim de calitate aferent cerințelor stabilite de legea privind calitatea în construcții.”

Art. 5. – „Pentru agenții economici implicați în activitatea de realizare a construcțiilor, se recomandă ca aplicarea conducerii și asigurării calității în construcții să fie însoțită și de obținerea certificării profesionale, atestată pentru domeniile de specialitate ale obiectului lor de activitate.”

Art. 13.- „În situația în care sistemul calității, aplicat pe baza standardelor SR EN ISO seria 9000, nu este certificat, documentele principale ale sistemului vor fi avizate de către specialiști sau organisme agreeate de Ministerul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului pentru următoarele cazuri:

- participarea la licitații;
- construcții având categoria de importanță excepțională sau deosebită;
- construcțiile finanțate din fondurile statului.”

Art.20. – „Intervențiile în timp asupra construcțiilor, lucrărilor de refacere se realizează prin remediere, reparare sau consolidare, pe bază de proiect întocmit potrivit art. 19 și verificat legal”.

Art.21. – „Lucrările de modernizare se realizează prin reconstrucție, putând interveni și reparări sau consolidări, pe baza unui proiect întocmit și verificat legal.”

■ P 130/1997

NORMATIV PRIVIND URMĂRIREA COMPORTĂRII ÎN TIMP A CONSTRUCȚIILOR

- Răspunde prevederilor Legii nr. 10/1995 privind calitatea în construcții și este o componentă a sistemului calității în construcții.

- Urmărirea comportării în timp a construcțiilor se desfășoară pe toată perioada de viață a construcției, începând cu execuția și este o activitate sistematică de culegere și valorificare, interpretare, avertizare sau alarmare a informațiilor rezultate din observare și măsurători – cu privire la construcții printr-o urmărire curentă și o urmărire specială sau inspecții extinse.

■ **LEGEA NR. 213/1998**
PRIVIND PROPRIETATEA PUBLICĂ ȘI REGIMUL JURIDIC AL
ACESTEIA

Art. 3. – „(2) Domeniul public al statului este alcătuit din bunurile prevăzute la art. 135 alin. (4) din Constituție, din cele prevăzute la pct. I din anexa prezentei legi, precum și din alte bunuri de uz sau de interes public național, declarate ca atare prin lege.”

Art. 4. – „Domeniul privat al statului sau al unităților administrativ-teritoriale este alcătuit din bunuri aflate în proprietatea lor și care nu fac parte din domeniul public.”

Art.13. – „(1) Servituțiile asupra bunurilor din domeniul public sunt valabile numai în măsura în care acestea sunt compatibile cu uzul sau interesul public căruia îi sunt destinate bunurile afectate.

(2) Servituțiile valabil constituite anterior intrării bunului în domeniul public se mențin în condițiile prevăzute la alin (1).”

• Bunuri ce alcătuiesc domeniul public al statului și al unităților administrativ-teritoriale

1. Domeniul public al statului:

- „ - parcurile naționale;
- rezervațiile naturale și monumentele naturii;
- statuile și monumentele declarate de interes public național;
- ansamblurile și siturile istorice și arheologice;
- muzeele, colecțiile de artă declarate de interes public național;
- clădirile administrației publice .”

2. Domeniul public județean:

„- terenurile și clădirile administrației publice, biblioteci, muzee, spitale județene etc.”

3. *Domeniul public local (comune, orașe, municipii):*

„- terenuri și clădiri ale administrației publice, teatre, biblioteci, muzee, etc.

- statuile și monumentele, cimitire...”

■ **LEGEA NR. 2032/1999**

**ORDIN AL MINISTRULUI CULTURII PENTRU ÎNFIINȚAREA
COMISIEI DE ATESTARE A EXPERȚILOR ȘI A SPECIALIȘTILOR
ÎN DOMENIUL CONSERVĂRII ȘI RESTAURĂRII MONUMENTELOR
ISTORICE**

Art. 1. – „(1) Se înființează Comisia de Atestare în Domeniul Monumentelor Istorice, denumită - C.A.D.M.I.”

Art. 2. – „(1) Se aprobă Normele privind atestarea experților și a specialiștilor în domeniul conservării și restaurării monumentelor istorice...”

(2) Se aprobă Criteriile de atestare a experților și a specialiștilor în domeniul conservării și restaurării monumentelor istorice...”

Art. 3. – „(1) Se instituie Registrul experților în domeniul protejării monumentelor istorice...”

(2) Se instituie Registrul specialiștilor în domeniul conservării și restaurării monumentelor istorice...”

Dispoziții generale – Capitolul I

Art. 1. – „Toate intervențiile asupra monumentelor istorice... vor fi efectuate numai de experți și de specialiști atestați și înscrși în registrul experților sau în registrul specialiștilor...”

Capitolul II – Atestarea persoanelor fizice

Art. 4. – „(1) Persoanele fizice atestate și înscrise în registrul experților sau în registrul specialiștilor pot încheia contracte de prestări de servicii și pot fi angajate pentru realizarea activităților de protejare, conservare, restaurare și punere în valoare a monumentelor istorice din următoarele domenii:

- a) - restaurare arhitectură;
- b) - urbanism, parcuri și grădini;
- c) - cercetare monumente istorice;

- d) - inginerie-consolidare și/sau restaurare structuri istorice;
- e) - inginerie - instalații;
- f) - restaurare pictură murală și restaurare pictură pe lemn;
- g) - restaurare lemn, piatră și metal;
- h) - restaurare sculpturi din lemn și piatră;
- i) - arheologie - preistorie și antichitate, ev mediu și perioada modernă.

(2) Activitățile realizate în domeniile prevăzute la alin.(1) revin angajatorului potrivit legii.”

Capitolul III - Atribuții și răspunderi ale experților și specialiștilor

Art. 15. – „b) proiectantul, proprietarul, investitorul sau administratorul, împreună cu executantul răspund, potrivit legii, de supunerea spre verificare a întregului proiect, precum și de modificările efectuate fără acceptul verificatorului tehnic, dacă prin aceasta se afectează calitatea edificiului.”

„(d) experții și/sau specialiștii sunt obligați să înștiințeze C.N.M.I. și Direcția monumentelor istorice despre orice situații de degradare, de folosire necorespunzătoare și/sau de încălcare a prevederilor legale privind monumentele istorice clasate, altele decât cele care fac obiectul propriilor studii sau lucrări.”

„e) experții și/sau specialiștii sunt obligați să semnaleze C.N.M.I. și Direcției monumentelor istorice edificiile care pot fi incluse în lista cuprinzând monumentele istorice.”

Articolele 16 și 17 tratează atribuțiile și răspunderile specifice specialiștilor, experților cu specializările:

- A. „Studii, investigații, cercetare și evidență”
- B. „Verificare proiecte”
- C. , D. „Șef de proiect complex” și „șef de proiect”
- E. „Executare lucrări”
- F. „Diriginte lucrări”
- G. „Inspekția și urmărirea comportării în timp a monumentelor istorice”.

■ **LEGEA NR. 326/2001**
LEGEA SERVICIILOR PUBLICE

Art. 1. – „Prezenta lege stabilește cadrul juridic unitar privind înființarea, organizarea, monitorizarea și controlul funcționării serviciilor publice...”

Art. 2. – „(1) Serviciile publice... reprezintă ansamblul activităților și acțiunilor de utilitate și de interes local, desfășurate sub autoritatea administrației publice locale, având drept scop furnizarea de servicii de utilitate publică, prin care se asigură: (alimentarea și bransarea la utilități)...

(i) administrarea domeniului public.”

Art. 3. – „(2) Sistemele publice... inclusiv terenurile aferente, fiind de folosință, interes sau utilitate publică, aparțin, prin natura lor sau potrivit legii, domeniului public și/sau privat al unităților administrativ teritoriale.”

Art. 4. – „Sistemele publice..., inclusiv terenurile aferente, se evidențiază și se inventariază în cadastrele imobiliar edilitare ..., în vederea identificării, înregistrării și reprezentării pe hărți și planuri cadastrale, precum și pe planurile urbanistice generale.”

Art. 5. – „Serviciile publice... se organizează și se administrează cu respectarea următoarelor principii:

e) principiul participării și consultării cetățenilor ...

h) principiul protecției și conservării mediului natural și construit...”

Art. 6. – „Prin prezenta lege se garantează tuturor persoanelor dreptul de a utiliza serviciile publice de gospodărie comunală, prin:

b) accesul la informațiile privind serviciile publice de gospodărie comunală...

d) dreptul de a fi consultate direct... în procesul de elaborare și adoptare a deciziilor, strategiilor și reglementărilor privind activitățile din sectorul serviciilor publice...

e) dreptul de a se adresa, direct sau prin intermediul unor organizații neguvernamentale, autorităților administrației publice ori instanțelor judecătorești în vederea prevenirii sau reparării unui prejudiciu direct ori indirect.”

Art. 7. – „Statul sprijină prin măsuri legislative și economice asigurarea dezvoltării și îmbunătățirii cantitative și calitative a serviciilor publice ...”

Art.11. – „(1) Serviciile publice... trebuie să îndeplinească următoarele condiții esențiale: ...

- c) accesibilitate egală la serviciul public, în condiții contractuale;
- d) asigurarea sănătății publice și a calității vieții.

(2) ... funcționarea serviciilor publice... trebuie să asigure:

d) informarea și consultarea cetățenilor în vederea protejării sănătății populației care beneficiază de serviciile respective.”

Art.12. – „(3) Autoritățile administrației publice locale pot adopta hotărâri în legătură cu:

... f) contractarea sau garantarea... împrumuturilor pentru finanțarea programelor de investiții... cu privire la lucrări noi, extinderi, dezvoltări de capacități, reabilitarea, modernizarea și reechiparea sistemelor existente.”

Art.13. – „(1) ... autoritățile administrației publice locale au următoarele obligații față de utilizatorii serviciilor...:

... f) informarea periodică a utilizatorilor asupra politicilor de dezvoltare din și asupra situației serviciilor publice... precum și asupra necesității de instituire a unor taxe.”

Art.14. – „(2) Guvernul examinează periodic starea serviciilor publice... și stabilește măsuri pentru dezvoltarea durabilă și creșterea calității acestora corespunzător cerințelor utilizatorilor și nevoilor localităților, pe baza unor strategii specifice.”

„(3) Guvernul își exercită atribuțiile menționate la alin. (1) în temeiul următoarelor principii:

a) armonizarea strategiilor și politicilor în domeniul serviciilor publice... cu cele privind dezvoltarea socio-economică, urbanismul și amenajarea teritoriului, protecția și conservarea mediului.”

„(4) Guvernul va sprijini autoritățile administrației publice locale pentru înființarea și organizarea serviciilor publice... Sprijinul va fi acordat prin departamentele specializate ale autorităților administrației publice centrale competente, sub forma asistenței tehnice și financiare.”

■ **LEGEA NR. 350/2001**
PRIVIND AMENAJAREA TERITORIULUI ȘI URBANISMUL

Art. 7. – „Scopul de bază al amenajării teritoriului îl constituie armonizarea la nivelul întregului teritoriu a politicilor economice, sociale, ecologice și culturale, stabilite la nivel național și local pentru asigurarea echilibrului în dezvoltarea diferitelor zone ale țării...”

Art.13. – „Principalele obiective ale activității de urbanism sunt următoarele:

d) protejarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural construit și natural;

e) asigurarea calității cadrului construit, amenajat și plantat din toate localitățile urbane și rurale...”

Art.27. – „(1) În îndeplinirea atribuțiilor sale ... consiliul local utilizează informații din toate domeniile de activitate economico-socială.

(2) Serviciile publice descentralizate ale ministerelor și ale celorlalte organe centrale, agenții economici, organismele și organizațiile neguvernamentale care își desfășoară activitatea la nivel local au obligația să furnizeze cu titlu gratuit informațiile necesare în vederea desfășurării activității de amenajare a teritoriului și de urbanism la nivel local.”

Art.31. – „Certificatul de urbanism:

a) regimul juridic al imobilului – se pot constitui prevederi ale documentațiilor de urbanism care instituie un regim special asupra imobilului – zone protejate, zone în care acționează dreptul de preemțiune asupra imobilului, interdicții definitive sau temporare de construcție sau condiții impuse de înscrierea în Lista cuprinzând monumentele istorice din România...

b) regimul economic al imobilului cuprinde folosința actuală, destinații admise sau neadmise... reglementări restrictive deduse din documentațiile de urbanism aprobate, permisivități și constrângeri.”

Art.58. – „Autoritățile administrației publice centrale și locale asigură organizarea și desfășurarea procesului de participare a populației în cadrul activităților de amenajare a teritoriului și de urbanism.”

Art.60. – „Consultarea populației este procesul prin care aceasta își exprimă opțiunile și opiniile privind programele de amenajarea teritoriului și de

dezvoltare urbanistică a localităților... Procesul de elaborare și aprobare a documentațiilor de urbanism se realizează prin publicarea procedurii de desfășurare a consultării și desfășurarea unor anchete publice.”

■ LEGEA NR. 453/2001

LEGE PENTRU MODIFICAREA ȘI COMPLETAREA LEGII NR. 50/1991 PRIVIND AUTORIZAREA EXECUTĂRII LUCRĂRILOR DE CONSTRUCȚII ȘI UNELE MĂSURI PENTRU REALIZAREA LOCUINȚELOR

Art. 2. – „... se pot emite autorizații de construire și fără documentații de amenajare a teritoriului și de urbanism aprobate, pentru:

a) lucrări de modificare, reparare, de protejare, de restaurare și de conservare a clădirilor de orice fel, cu condiția menținerii aceleiași funcțiuni, a suprafeței construite la sol și a volumetriei acestora;

Art. 3. – „Autorizația de construire se eliberează pentru:

b) lucrări de construire, reconstruire, extindere, reparare, consolidare, protejare, restaurare, conservare, precum și orice alte lucrări, indiferent de valoarea lor, care urmează să fie efectuate la construcții reprezentând monumente istorice, inclusiv la cele din zonele lor de protecție, stabilite potrivit legii.”

Art. 4.(conform Ordonanței/2002):

c) 2. lucrările de construcții reprezentând monumente istorice... este necesar și avizul prealabil al Ministerului Culturii și al Cultelor”.

d) (Autorizațiile de construire se emit) de primarii comunelor... pentru celelalte construcții și lucrări care se execută în intravilanul localităților, cu excepția celor de la lit. a), este necesar și avizul compartimentului de specialitate din cadrul aparatului propriu al Consiliului Județean”.

Art. 4¹. – „(1) În vederea simplificării procedurii de autorizare, emitentul autorizației are obligația să organizeze structuri de specialitate în vederea emiterii acordului unic, respectiv a obținerii, în numele solicitantului, a avizelor.

...e) satisfacerea exigențelor specifice zonelor speciale sau protejate...”

Art. 5. – „(6) Certificatul de urbanism se emite și în vederea concesionării de terenuri, a adjudecării prin licitație a proiectării lucrărilor publice în faza de studiu de fezabilitate...”

Art. 6. – „(14) Primăriile pot dezafecta construcțiile, proprietate a unității administrativ-teritoriale, aflate în stare avansată de degradare și care pun în pericol siguranța publică, cu excepția construcțiilor monument istoric...”

Art. 7. – „(1) Pentru autorizarea executării lucrărilor de construcții în zonele asupra cărora s-a instituit, potrivit legii, un anumit regim de protecție, prevăzut în documentațiile de urbanism, în planurile urbanistice și în planurile de amenajare a teritoriului aprobate, se va proceda după cum urmează:

a) în ansamblurile de arhitectură, în rezervațiile de arhitectură și de urbanism, în cazul siturilor arheologice, al parcurilor și grădinilor monument istoric, cuprinse în listele aprobate potrivit legii, precum și în cazul lucrărilor de orice natură în zonele de protecție a monumentelor, solicitantul va obține avizul comun al Ministerului Culturii și Cultelor și al Ministerului Lucrărilor Publice, Transporturilor și Locuinței...

b) în cazul lucrărilor de intervenții asupra construcțiilor monumente istorice, pe lângă avizul Ministerului Culturii și Cultelor se vor obține avizele specifice cerințelor de calitate a construcțiilor, potrivit prevederilor legale.

c) în zonele naturale protejate,... precum și în alte arii protejate solicitantul va obține avizul Ministerului Apelor și Protecției Mediului și al Ministerului Agriculturii, Alimentației și Pădurilor.

...e) în zonele unde s-a instituit alt tip de restricție solicitantul va obține avizul organismelor competente.”

Art. 8. – „(1) Se pot executa fără autorizație de construire următoarele lucrări...

j) lucrări de investigare, cercetare și expertizare la construcțiile prevăzute la art. 3 lit. b) – [lucrări de construire, reconstruire, extindere, reparare, consolidare, protejare, restaurare, conservare, precum și orice alte lucrări, indiferent de valoarea lor, care urmează să fie efectuate la construcții reprezentând monumente istorice, inclusiv cele din zonele lor de protecție] cu avizul Ministerului Culturii și Cultelor și al autorității administrației publice județene sau locale, după caz.

(2) Dacă lucrările prevăzute la alin. (1), cu excepția celor precizate la lit. j), se execută la construcțiile menționate la art. 3 lit. b), este obligatorie emiterea autorizației de construire.”

În concluzie, este obligatorie autorizația de construcție pentru:

- a – reparații la împrejmuiri, acoperișuri, învelitori sau terase;
- b – reparații și înlocuiri de tâmplărie interioară și exterioară;
- c – reparații și înlocuiri de sobe;
- d – zugrăveli, vopsitorii interioare;
- e – zugrăveli și vopsitorii exterioare;
- f – reparații la instalații interioare, la bransamente și racorduri exterioare, de orice fel, aferente construcțiilor, în limitele proprietății;
- g – reparații și înlocuiri la pardoseli;
- h – reparații și înlocuiri la finisaje interioare și exterioare – tencuieli, placaje – la trotuare, ziduri de sprijin, la scări de acces;
- i – lucrări de întreținere la căile de comunicație și la instalațiile aferente;
- k – lucrări de foraje și sondaje geotehnice;
- l – lucrări de construcții funerare subterane și supraterane, cu avizul administrației cimitirului.

Art.12. – „... terenurile destinate lucrărilor de:

f) ... protejare ori de punere în valoare a monumentelor istorice și de arhitectură, cu avizul comun al Ministerului Culturii și Cultelor și al Ministerului Lucrărilor Publice, Transporturilor și Locuinței, atunci când terenul se află în zona de protecție a acestora – se pot concesiona fără licitație publică cu plata taxei de redevență stabilită conform legii „ori pot fi date în folosință pe termen limitat”.

Art.21. – „(1) Constituie infracțiuni următoarele fapte:

- a) executarea, fără autorizație de construire sau de desființare, ori cu nerespectarea prevederilor acesteia, a lucrărilor prevăzute la art. 3 lit. b) [este vorba despre lucrările efectuate la construcții reprezentând monumente istorice, inclusiv la cele din zonele lor de protecție].
- b) continuarea executării lucrărilor după dispunerea opririi acestora de către organele de control;
- c) întocmirea ori semnarea proiectelor tehnice, precum și a proiectelor pentru autorizarea executării lucrărilor de construcții pentru alte specialități decât cele certificate prin diplomă universitară, în condițiile prevăzute la art.

6² [este vorba despre proiectul pentru autorizarea executării lucrărilor de construcții, ce reprezintă un extras din proiectul tehnic și se elaborează în conformitate cu conținutul – cadru – anexa nr. 1, în concordanță cu cerințele certificatului de urbanism și al avizelor/acordurilor cerute]

(2) Infracriuniile prevăzute la alin. (1) se pedepsesc cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amenda de la 1.000.000 lei la 50.000.000 lei.”

Art.28. – „... construcțiile executate fără autorizație de construire pe terenuri aparținând domeniului public sau privat al statului, al județelor, orașelor sau comunelor, vor putea fi desființate pe cale administrativă de către autoritatea administrației publice locale competentă, fără sesizarea instanțelor judecătorești și pe cheltuiala contravenientului.”

Art. 35¹. – „(1) Autorizația de construire pentru lucrările de intervenție în scopul asigurării cerințelor de rezistență, stabilitate și siguranță în exploatare a construcțiilor asupra cărora au intervenit factori distructivi de origine naturală sau umană se emite pentru consolidarea întregii construcții.

(2) Emiterea autorizației de construire în vederea executării lucrărilor de intervenție pentru consolidarea construcțiilor cu destinație - monumente istorice înscrise în listele oficiale, indiferent de proprietar, cu excepția celor în care se desfășoară activități comerciale, precum și a lăcașurilor de cult este scutită de taxa de autorizare.”

■ LEGEA NR. 378/2001

LEGE PENTRU APROBAREA O.G. NR. 43/2000 PRIVIND PROTECȚIA PATRIMONIULUI ARHEOLOGIC ȘI DECLARAREA UNOR SITURI ARHEOLOGICE CA ZONE DE INTERES NAȚIONAL

Art. 2. – „a) regimul juridic general al descoperirilor și al cercetării arheologice cuprinde ansamblul de măsuri științifice, juridice, administrative, financiar-fiscale și tehnice menite să asigure prospectarea, identificarea, decopertarea, inventarierea, conservarea și restaurarea, asigurarea pazei, întreținerea și punerea în valoare a bunurilor arheologice, precum și a terenurilor în care se găsesc acestea, în vederea cercetării sau, după caz, clasării acestora ca bunuri culturale mobile sau ca monumente istorice.

b) patrimoniul arheologic reprezintă ansamblul bunurilor arheologice care este format din:

1 - siturile arheologice clasate în Lista cuprinzând monumentele istorice situate suprateran, subteran sau subacvatic, ce cuprind vestigii arheologice: structuri, construcții, grupuri de clădiri, precum și terenurile cu potențial arheologic reperat.

2 - bunurile mobile, obiectele sau urmele manifestărilor umane, împreună cu terenul în care acestea au fost descoperite.

g) prin sit arheologic declarat zonă de interes național se înțelege zona de interes arheologic prioritar care se instituie asupra teritoriului ce cuprinde situri arheologice ... de importanță excepțională pentru istoria și cultura națională... care fac parte sau sunt propuse să facă parte din categoria Tezaur al patrimoniului cultural național mobil sau din categoria monumentelor istorice aflate în Lista patrimoniului mondial.

Zonele de interes arheologic prioritar se instituie prin lege, în baza cercetării științifice de specialitate și potrivit documentațiilor specifice de urbanism...”

Art. 4. – „(2) Descoperirile de vestigii arheologice... se anunță de către titularul autorizației de cercetare direcțiilor pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național județene... în conformitate cu Regulamentul săpăturilor arheologice.

(3) Descoperirile arheologice întâmplătoare se anunță, în termen de cel mult 72 de ore, primarului localității de către persoana descoperitoare, proprietarul ori titularul dreptului de administrare a terenului în cauză.”

Art. 5. – „(1) Prin protejarea bunurilor și terenurilor de patrimoniu arheologic ... se instituie obligații în sarcina proprietarilor, administratorilor sau titularilor de alte drepturi reale asupra terenurilor... și prin reglementarea sau interzicerea oricăror activități umane, inclusiv a celor autorizate anterior.

...(5) În cazul zonelor cu patrimoniu arheologic evidențiat întâmplător... din momentul descoperirii de bunuri arheologice, pentru o perioadă ce nu poate depăși 12 luni, se instituie regimul de protecție pentru bunurile arheologice și zonele cu potențial arheologic, în vederea cercetării și stabilirii regimului de protejare.

(6) Săpăturile arheologice... se efectuează numai pe baza... autorizației emise de Ministerul Culturii și Cultelor, la propunerea Comisiei Naționale de Arheologie...

(7) Accesul cu detectoare de metal și utilizarea lor în situri arheologice... și în zonele cu patrimoniu arheologic reperat sunt permise numai pe baza autorizării prealabile emise de Ministerul Culturii și Cultelor.

...(10) În cazul zonelor cu patrimoniu arheologic evidențiat întâmplător... până la descărcarea de sarcină arheologică, autorizarea de construire se suspendă sau... primarul localității dispune întreruperea oricărei alte activități, în conformitate cu avizul direcțiilor pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național județene... și se instituie regimul de supraveghere sau săpătură arheologică.”

Art. 7. – „(1) Oficiul Național de Cadastru, Geodezie și Cartografie, oficiile din subordinea sa... au obligația să includă zonele de patrimoniu arheologic reperat... în planurile cadastrale și în hărțile topografice; lista cuprinzând aceste zone se preia de la direcțiile pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național județene...”

Art. 8¹. – „Bunurile mobile rezultate în urma descoperirilor arheologice întâmplătoare vor fi predate de către descoperitor în termen de maximum 72 de ore direcțiilor pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național județene...”

Art. 9. – „Proprietarii terenurilor sunt scutiți de plata impozitului pe terenul agricol pentru suprafețele afectate de cercetările arheologice, pe întreaga durată a efectuării acestora.”

Art.15. – „(2) Repertoriul arheologic național cuprinde date științifice, cartografice, topografice, imagini, planuri... privitoare la:

a) zonele cu potențial arheologic cunoscut și cercetat; zonele cu potențial arheologic cunoscut și necercetat; zonele al căror potențial arheologic devine cunoscut întâmplător”.

Art.16. – „Monumentele, ansamblurile și siturile arheologice înregistrate în Repertoriul arheologic național se includ în Lista cuprinzând monumentele istorice.”

Art.20. – „(1) Autoritățile administrației publice locale pe al căror teritoriu se găsesc zone de interes arheologic prioritar au obligația de a prevedea măsuri administrative și tehnice pentru protejarea patrimoniului arheologic

și punerea sa în valoare prin integrarea acestuia în planurile de dezvoltare economică, socială și teritorială a localităților.

(2) Autoritățile... au obligația să prevadă în bugetele proprii fondurile necesare pentru:

a) elaborarea - modificarea documentațiilor de urbanism și amenajare a teritoriului, în vederea protejării și punerii în valoare a patrimoniului arheologic;

b) elaborarea reglementărilor speciale de protecție în zonă;

c) marcarea limitelor zonei de interes arheologic prioritar și informarea publicului cu privire la regimul special de protecție a zonei.

(4) Avizarea documentațiilor de urbanism și amenajare a teritoriului pentru zonele de interes arheologic prioritar se face de către Ministerul Culturii și Cultelor și de către Ministerul Lucrărilor Publice, Transporturilor și Locuinței.”

Art.24. – „Constituie contravenții...:

a) desfășurarea fără autorizația emisă în condițiile prezentei legi..., cu amendă de la 5.000.000 lei la 50.000.000 lei;

b) neanunțarea descoperirilor arheologice în termenul (72) prevăzut, de către titularul autorizației de cercetare, cu amendă de la 3.000.000 lei la 10.000.000 lei...

c) încălcarea prevederilor art. 6 lit. a) și b), [obligația de a finanța, de către ordonatorii de credite:

a – prin studiul de fezabilitate a investiției și prin proiectul tehnic, de măsuri pentru cercetarea și protejarea patrimoniului arheologic, sau descărcarea de sarcină arheologică a zonei afectate de lucrări;

b – activitatea de supraveghere arheologică, pe întreaga durată a lucrărilor] cu amendă de la 50.000.000 la 100.000.000 lei”.

d) nerespectarea avizului Ministerului Culturii și Cultelor sau emiterea autorizării de construire în absența acestuia pentru lucrările de construire sau de desființare din zonele de patrimoniu arheologic reperat, cu amendă de la 50.000.000 lei la 100.000.000 lei.

...f) desfășurarea de activități de cercetare arheologică de către persoane neatestate, precum și folosirea detectoarelor de metale... cu amendă de la 25.000.000 lei la 50.000.000 lei și confiscarea bunurilor descoperite și a detectorului.”

Art.27. – „(1) Desființarea, distrugerea parțială sau degradarea siturilor arheologice care sunt monumente istorice se sancționează conform legii penale.

(2) În cazul degradării acestora se aplică și măsura corelativă a obligării făptuitorului la refacerea părților de construcție degradate, pe baza avizului organismelor de specialitate prevăzute în prezenta ordonanță.”

■ LEGEA NR. 422/2001

LEGE PRIVIND PROTEJAREA MONUMENTELOR ISTORICE

Art. 1. – „(1)... reglementează regimul juridic general al monumentelor istorice.

(2)... monumentele istorice sunt bunuri imobile, construcții și terenuri situate pe teritoriul României sau în afara granițelor, proprietăți ale statului român, semnificative pentru istoria, cultura și civilizația națională și universală.

(3) Regimul de monument istoric este conferit prin clasarea acestor bunuri imobile conform procedurii prevăzute în prezenta lege.”

Art. 2. – „(1)... fac parte integrantă din patrimoniul cultural național și sunt protejate prin lege.

(2) ... În condițiile prezentei legi intervențiile asupra monumentelor istorice pot constitui cauză de utilitate publică.

(3) ... prin protejare se înțelege ansamblul de măsuri... menite să asigure identificarea, cercetarea, inventarierea, clasarea, evidența, conservarea, inclusiv paza și întreținerea, consolidarea, restaurarea, punerea în valoare a monumentelor istorice și integrarea lor social-economică și culturală în viața colectivităților locale.

(4) ...se stabilesc prin lege măsuri stimulative cu caracter economic sau de altă natură.

(5) Asupra monumentelor istorice se pot aplica servituți de utilitate publică...”

Art. 4. – „(1) Monumentele istorice aparțin fie domeniului public sau privat al statului..., fie sunt proprietate privată a persoanelor fizice sau juridice.

(2) Monumentele istorice proprietate publică a statului sau a unităților administrativ-teritoriale sunt inalienabile, imprescriptibile și insesizabile;

... pot fi date în administrare instituțiilor publice, pot fi concesionate pentru maximum 49 de ani sau închiriate, ... cu avizul, după caz, al Ministerului Culturii și Cultelor, respectiv al direcțiilor pentru cultură, culte și patrimoniul cultural național județene...

(3) Monumentele istorice aparținând domeniului privat pot face obiectul circuitului civil în condițiile stabilite prin prezenta lege.

(4) Monumentele istorice aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice ... pot fi vândute numai în condițiile exercitării dreptului de preemțiune al statului român, prin Ministerul Culturii și Cultelor, sau al unităților administrativ-teritoriale, ... sub sancțiunea nulității absolute a vânzării.

(5) Proprietarii... care intenționează să vândă monumente istorice vor înștiința în scris direcțiile pentru cultură, culte și patrimoniul cultural național județene...

(6) Direcțiile pentru cultură, culte și patrimoniul cultural național județene... vor transmite Ministerului Culturii și Cultelor înștiințarea prevăzută la alin. (5) în termen de 3 zile de la primirea acesteia.

(7) Termenul de exercitare a dreptului de preemțiune al statului este de maximum 30 de zile de la data înregistrării la Ministerul Culturii și Cultelor a înștiințării ... valoarea de achiziționare se negociază cu vânzătorul.

(8) În cazul în care Ministerul Culturii și Cultelor nu își exercită dreptul de preemțiune... acest drept se transferă autorităților publice locale, care îl pot exercita în maximum 15 zile.

(9) ... în vederea protejării... în cazuri extreme, se poate proceda la strămutarea acestora.”

Art. 5. – „(1) Paza, întreținerea, conservarea, consolidarea, restaurarea și punerea în valoare... revin, după caz, proprietarilor sau titularilor altor drepturi reale asupra acestora...

(2) În cazul în care un monument istoric nu are proprietar cunoscut obligațiile... revin autorității administrației publice locale... sau autorităților administrației publice centrale.”

Art. 6. – „(1) Statul garantează și asigură protejarea monumentelor istorice...

(4) Autoritățile administrației publice centrale de specialitate și instituțiile din subordinea acestora, precum și autoritățile administrației publice locale cooperează cu proprietarii monumentelor istorice... cu deținătorii și

administratorii acestora, precum și cu instituțiile publice și organizațiile neguvernamentale din domeniul protejării monumentelor istorice și îi sprijină în condițiile legii.”

Art. 7. – „Monumentele istorice se clasează...”

Art. 8. – „(1) Pentru fiecare monument istoric se instituie zona sa de protecție, prin care se asigură conservarea integrală a monumentului istoric și a cadrului său construit sau natural.

(3) În zona de protecție pot fi instituite servituți de utilitate publică și reglementări speciale de construire prin planurile și regulamentele de urbanism aprobate și avizate conform legii.”

Art. 9. – „(1) Monumentele istorice sunt protejate indiferent de regimul lor de proprietate sau de starea lor de conservare.

(3) Exproprierea pentru cauza de utilitate publică a monumentelor istorice și a zonelor de protecție a acestora sau instituirea unor servituți poate fi inițiată și aplicată numai cu avizul Ministerului Culturii și Cultelor.

(4) Aplicarea de servituți care au drept consecință desființarea, distrugerea parțială sau degradarea monumentelor istorice și a zonelor lor de protecție este interzisă.”

Art.10. – „(1) Orice intervenție asupra monumentelor istorice și asupra imobilelor din zona lor de protecție, precum și orice modificare a situației juridice a monumentelor istorice se fac numai în condițiile stabilite prin prezenta lege.

(2) Desființarea, distrugerea parțială sau totală, profanarea, precum și degradarea monumentelor istorice sunt interzise și se sancționează conform legii.”

Art.11. – „(1) Evidența monumentelor istorice rezultă din procedura de alcătuire a fișei fiecărui monument, în care sunt consemnate informațiile tehnice și științifice, toate intervențiile umane, precum și modificările naturale survenite în decursul timpului.”

Art.12. – „(1) Procedura de clasare se declanșează de către direcțiile pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național județene...

(2) Dosarul de clasare se întocmește de direcțiile pentru cultură, culte și patrimoniul cultural național județene... se înaintează Direcției Monumentelor Istorice, care îl analizează, îl supune spre avizare Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice și... înaintează ministrului Culturii și Cultelor propunerea de clasare sau de neclasare.

Art.15. – „(1) Ordinul de clasare se publică prin grija Ministerului Culturii și Cultelor în Monitorul Oficial al României, Partea I, în termen de 15 zile de la rămânerea definitivă.

(2) Calitatea de monument istoric... se înscrie de către proprietar, fără taxă, în Cartea funciară, în termen de 30 de zile de la data publicării ordinului de clasare în Monitorul Oficial al României, Partea I.”

Art.16. – „(1) În termen de 90 de zile de la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, a ordinului de clasare direcțiile pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național județene... întocmesc și comunică proprietarului actul prin care sunt precizate condițiile și regulile de utilizare sau de exploatare și de întreținere a bunului imobil în cauză, denumit Obligația privind folosința monumentului istoric, care însoțește actele de proprietate, de concesiune sau de închiriere pe tot parcursul existenței imobilului în cauză.

(3) Obligația privind folosința monumentului istoric este servitute constituită în folosul imobilului și se înscrie în Cartea funciară de către proprietar în termen de 30 de zile de la data comunicării ei.”

Art.17. – „(1) Monumentele istorice și zonele lor de protecție sunt evidențiate în planurile urbanistice generale...

(2) Calitatea de monument istoric este marcată în mod obligatoriu pe bunul imobil printr-un însemn amplasat de reprezentanții primăriei...”

Art.21. – „(1) Lista cuprinzând monumentele istorice se întocmește de Institutul Național al Monumentelor Istorice, cu avizul Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice și, după caz, al Comisiei Naționale de Arheologie.

(2) Lista... se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I, și se actualizează la fiecare 5 ani.

(3) Lista cuprinzând monumentele istorice stă la baza întocmirii cadastrului de specialitate al monumentelor istorice.”

Art.22. – „(1) Intervențiile asupra monumentelor istorice se fac numai pe baza și cu respectarea avizului emis de Ministerul Culturii și Cultelor...

(2) ...intervențiile... sunt:

a) - lucrări de cercetare, construire, extindere, reparare, consolidare, conservare, restaurare, amenajări peisagistice,... orice alte lucrări care modifică substanța sau aspectul monumentelor istorice, inclusiv reparațiile curente, lucrările de întreținere și iluminarea interioară și exterioară de siguranță și decorativă;

b) - executarea de mulaje de pe componente ale monumentelor istorice;

c) - amplasarea definitivă sau temporară de împrejurimi, construcții de protecție, piese de mobilier fix, de panouri publicitare, firme, sigle sau orice fel de însemne pe și în monumente istorice;

d) - schimbări ale destinației monumentelor istorice, inclusiv schimbările temporare;

e) - strămutarea monumentelor istorice;

f) - amenajări de căi de acces, pietonale și carosabile, utilități anexe, indicatoare, inclusiv în zonele de protecție a monumentelor istorice.

(3) Autorizația de construire, autorizația de desființare, precum și autorizațiile referitoare la intervențiile prevăzute la alin. (2) sunt eliberate numai pe baza și în conformitate cu avizul Ministerului Culturii și Cultelor și cu celelalte avize, potrivit dispozițiilor legale în vigoare.

(4) Autorizațiile... emise fără avizul instituțiilor abilitate prin lege și fără respectarea condițiilor acestora, sunt nule de drept.

(5) Obligația privind folosința monumentului istoric face parte integrantă din Cartea tehnică a construcției. În situația în care aceasta nu există, obligația privind folosința monumentului istoric ține locul documentației tehnice de utilizare a bunului imobil...”

Art.23. – „Intervențiile care se efectuează asupra imobilelor care nu sunt monumente istorice, dar care se află în ansambluri, situri sau zone de protecție a monumentelor istorice, se autorizează pe baza avizului Ministerului Culturii și Cultelor, al Ministerului Lucrărilor Publice, Transporturilor și Locuinței și a celorlalte avize, potrivit dispozițiilor legale în vigoare.”

Art.24. – „(1) Toate intervențiile care se efectuează asupra monumentelor istorice, altele decât cele de schimbare a destinației, de întreținere sau de reparații curente, indiferent de sursa lor de finanțare și de regimul de proprietate al imobilului, se fac sub inspecția și controlul propriu ale Ministerului Culturii și Cultelor, respectiv ale direcțiilor pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național județene... cu personal atestat și agreat, în condițiile legii.

(2) ... în cazul realizării de lucrări neautorizate sau care încalcă avizele de specialitate, personalul de inspecție abilitat are dreptul să întrerupă lucrările

până la intrarea în legalitate, să aplice sancțiuni și, după caz, să dispună revenirea la situația inițială și să sesizeze organele de cercetare penală.

(3) Expertizarea structurală a monumentelor istorice și verificarea tehnică a proiectelor de consolidare a monumentelor istorice se fac numai de experți și verificatori tehnici, atestați de Ministerul Culturii și Cultelor pentru exigențele specifice domeniului monumentelor istorice, cu respectarea cerințelor privind calitatea lucrărilor în construcții.”

Art.26. – „(1) Conservarea monumentelor istorice reprezentând descoperiri arheologice rămase decoperate se face... de către autoritățile administrației publice locale, sub coordonarea unor specialiști și experți atestați.

(2) Programul de conservare a monumentelor istorice înscrise în Lista cuprinzând monumentele istorice în grupa A se avizează de Ministerul Culturii și Cultelor, iar cel al monumentelor istorice înscrise în Lista cuprinzând monumentele istorice în grupa B se avizează de direcțiile pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național județene...”

Art.28. – „(1) Ministerul Culturii și Cultelor:

b) – conferă... regimul de monument istoric imobilelor clasate și instituie zonele lor de protecție;

c) - publică Lista cuprinzând monumentele istorice în Monitorul Oficial al României, Partea I;

d) - instituie cadastrul monumentelor istorice;

f) - emite avize de specialitate necesare în vederea eliberării autorizațiilor de construire pentru lucrările și intervențiile de orice natură asupra monumentelor istorice (scutite de la plata taxelor sau tarifelor conf. par. 2);

g) - emite avizul de specialitate privind regulamentele de construcție din zonele de protecție a monumentelor istorice (scutite de la plata taxelor sau tarifelor conf. par. 2);

h) - ... emite avizele de specialitate privind planurile de amenajare a teritoriului județean;

i) - emite avizele de specialitate necesare în vederea eliberării autorizațiilor de construire sau desființare pentru imobilele aflate în zonele de protecție a monumentelor istorice sau în ansambluri și situri istorice, precum și în zonele de protecție ale acestora...

j) - emite avizele de specialitate privind planurile urbanistice generale ale localităților care cuprind monumente istorice, privind planurile

urbanistice zonele pentru zonele protejate care cuprind monumente istorice, precum și privind planurile urbanistice de detaliu care au ca obiect monumente istorice sau imobile din zona lor de protecție (scutite de la plata taxelor sau tarifelor conf. par. 2);

k) - inițiază..., solicită consiliilor județene exproprierea pentru cauză de utilitate publică a monumentelor istorice din grupa A, din grupa B,...

l) - coordonează, prin diriginți de specialitate... lucrările de conservare, consolidare și restaurare a monumentelor istorice, atunci când intervențiile sunt finanțate total sau parțial din fondurile alocate de Ministerul Culturii și Cultelor;

m) - asigură inspecția și controlul propriu la monumentele istorice... controlul propriu al șantierelor ...

n) - constată contravenții și aplică sancțiuni prin împuterniciții săi... cercetare penală în cazul infracțiunilor;

o) – instituie... Registrul specialiștilor, Registrul experților și verficatorilor tehnici și Registrul agenților economici autorizați să desfășoare activități în domeniu (proiectarea și executarea de lucrări);

s) - susține programe și proiecte de revitalizare și punere în valoare a monumentelor istorice...

u) - instituie și controlează amplasarea însemnului distinctiv care atestă regimul de monument istoric... în vederea protejării sale în timp de pace sau de conflict armat;

y) - exercită, în numele statului, dreptul de preemțiune asupra monumentelor istorice... asupra imobilelor din zona de protecție a monumentelor istorice...

(5) - c) sunt scutite de la plata taxelor construcțiile cu funcții de interes public ale statului.”

Art.31. – „(1)... în cadrul direcțiilor pentru cultură, culte și patrimoniul cultural național județene... se constituie... Serviciul monumentelor istorice, încadrat cu personal specializat în domeniu.”

Art.36. – „(1) ... intră în vigoare Comisiile regionale ale monumentelor istorice...”

(5) Comisiile regionale ale monumentelor istorice au următoarele atribuții:

a) - urmăresc aplicarea strategiei naționale de protejare a monumentelor istorice în regiunea lor de competență;

b) – analizează... clasarea monumentelor istorice... în grupa A sau B;

c) - avizează planurile urbanistice generale, zonale și de detaliu ale localităților ce cuprind monumente istorice clasate în grupa B;

d) - avizează planurile urbanistice de detaliu și proiectele de execuție în zonele cu monumente istorice clasate...

e) - avizează documentațiile tehnice care propun lucrări de cercetare, investigații și expertize tehnice, proiectele tehnice și detaliile de execuție pentru monumentele istorice clasate în grupa B;

h) - avizează documentațiile pentru lucrări de întreținere și reparații curente la monumentele istorice clasate în grupa A...

Art.41. – „(1) Pentru stimularea protejării monumentelor istorice, proprietarii persoane fizice care realizează pe cheltuiala proprie, integral sau parțial, lucrări de întreținere, reparare, conservare, consolidare, restaurare, punere în valoare... beneficiază... de reducerea cu minimum 50% a cuantumurilor impozitelor și a taxelor aferente acestor lucrări cuvenite bugetelor locale.”

Art.42. – „(1) Proprietarii de monumente istorice sunt scutiți în totalitate de plata impozitului pe clădirile care sunt monumente istorice, cu excepția spațiilor în care se desfășoară activități economice sau comerciale, potrivit legii.

(2) Pentru suprafața ocupată la sol de construcțiile care sunt monumente istorice nu se plătește impozitul pe teren.”

Art.44. – „Proprietarii de monumente istorice sunt scutiți de plata taxei de autorizare a intervențiilor executate... asupra monumentelor istorice deținute, în cazul în care utilizează bunul imobil numai pentru activități necomerciale sau, în mod direct, numai pentru locuit.”

Art.45. – „Proprietarii imobilelor din zona de protecție a monumentelor istorice beneficiază de reducerea cu 50% a taxelor de autorizare pentru lucrările pe care le finanțează și care sunt necesare pentru păstrarea integrității fizice...”

Art.50. – „(1) Protejarea monumentelor istorice se finanțează prin bugetul de stat, prin bugetele locale, precum și de proprietarii sau administratorii monumentelor istorice ori se efectuează prin cofinanțare publică și privată.

(2) Lucrările de cercetare, de expertizare, de proiectare și de execuție care se efectuează la monumente istorice și care sunt finanțate din fonduri publice

sunt supuse regimului general de atribuire a lucrărilor publice, de proiectare și execuție, potrivit legislației privind achizițiile publice.”

Art.51. – „(3) În bugetul Ministerului Culturii și Cultelor se prevăd:

a) - credite bugetare necesare pentru finanțarea lucrărilor la monumentele istorice aflate în administrarea Oficiului Național al Monumentelor Istorice;

b) - credite bugetare necesare în vederea finanțării sau cofinanțării lucrărilor de protejare a monumentelor istorice aflate în proprietatea publică a statului sau a unității administrativ-teritoriale;

c) - credite bugetare destinate finanțării sau cofinanțării lucrărilor de protejare a monumentelor istorice aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat.”

Art.59. – „Până la instituirea zonei de protecție a fiecărui monument istoric... se consideră zonă de protecție suprafața delimitată cu o rază de 100 m în localități urbane, 200 m în localități rurale și 500 m în afara localităților, măsurată de la limita exterioară, de jur-împrejurul monumentului istoric.”

Art.60. - „(2) ... direcțiile pentru cultură, culte și patrimoniul cultural național județene... sunt obligate să încunoștințeze în scris proprietarii sau titularii drepturilor reale asupra monumentelor istorice despre obligațiile ce le revin prin lege ca urmare a regimului juridic special al bunurilor imobile în cauză.”

CONCLUZII

După cum am sugerat de la început*, prin această lucrare am dorit să prezint evoluția conceptului de monument istoric și să realizez concomitent un ghid de abordare a problematicii specifice domeniului de protejare a monumentelor istorice, în activitatea de zi cu zi.

Lucrarea se adresează deopotrivă specialiștilor în domeniul protecției monumentelor istorice, cât și profesioniștilor, din cadrul administrației publice, proprietarilor de construcții declarate a fi monumente istorice sau aflate în zona lor de protecție instituită, dar și cetățeanului obișnuit, preocupat de soarta patrimoniului nostru național și local.

---

* Vezi și partea I a prezentei lucrări publicată în: “Danubius”, XX, Galați, 2002, p.151-184.

La o cercetare atentă a materialului se va observa cum în decurul unui deceniu de activitate susținută, s-a reușit armonizarea exigențelor și cerințelor legislației Comunității Europene cu legislația română promulgată în această perioadă – realizându-se conexiunile necesare și între legislația specifică construirii obiectivelor obișnuite cu cea din domeniul protecției monumentelor istorice.

Această acțiune a culminat în final cu apariția Legii 422/24 iulie 2001 – privind protejarea Monumentelor Istorice, unde au fost marcate astfel bazele unei legislații atotcuprinzătoare pentru activitatea de protecție a monumentelor istorice. Ea cuprinde un spectru larg de activități ale căror probleme și rezolvări se regăsesc în contextul explicit al acestei legi.

***ROMANIA'S LEGISLATION IN THE FIELD
OF THE PROTECTION AND PRESERVATION
OF THE IMMOBILE PATRIMONY – HISTORICAL
AND ARCHITECTURAL MONUMENTS-, AFTER 1989***

- Abstract -

The article represents a synthesis work dealing with the Romanian legislation, from the period after 1990, regulating the protection of the historical and architectural monuments. It also discusses the approvals that are required when such objectives have to undergo preservation and restoration works.

This legislation is in agreement with the regulations of the European Commission.

RESTAURAREA UNUI BUST AL DOMNITORULUI ALEXANDRU IOAN CUZA

Sandu SINDILE

Istoric:

Alexandru Ioan Cuza a fost o mare personalitate a istoriei României care, înainte de a deveni Domn al Principatelor Unite, a ocupat funcții de conducere în județul pe atunci Covurlui, actualmente Galați.

El a funcționat ca Președinte al Curții de Apel Galați, apoi ca Pârcălab al ținutului Covurlui, având aici și casa părintească, pe locul căreia se află sediul actual al Muzeului „Casa Cuza Vodă”.

După abdicarea sa în 1866, el a rămas în memoria gălățenilor care au atribuit numele său unor obiective publice din Galați, străzi, școli, piețe, Școala „Cuza Vodă” fiind unul dintre aceste obiective. Doamna Elena Cuza va face o donație acestei școli, donația reprezentând bustul ilustrului său soț, comandat la Paris și realizat în bronz la o dată necunoscută și la un atelier, de asemenea, necunoscut.

Acestea erau datele problemei în momentul în care am luat hotărârea de a restaura un bust al lui Alexandru Ioan Cuza, ajuns, în urma demolării școlii pe frontispiciul căreia fusese montat inițial, în curtea Muzeului „Cuza Vodă”.

Identificare și datare:

Pentru că pe soclul statuii era gravată inscripția „Couza Vodă” ce nu suna suficient de proletar în urechile diriguitorilor unei epoci de negare vehementă a tuturor valorilor opuse ideologiei lor, la montarea pe soclul placat cu travertin ridicat în 1954, partea inferioară a bustului, soclul propriu-zis, a fost îngropat pur și simplu în beton, dispărând vederii inscripția și, cel mai important, semnătura artistului și datarea operei.

În cursul procesului de restaurare a ieșit la iveală semnătura artistului și datarea: P.GRANET – 1886. Despre Pierre Granet nu aveam nici un fel de informație, așa că singura soluție a reprezentat-o Internetul, pe site-ul Ministerului Culturii din Franța (<http://www.culture.fr>), de unde am aflat că Pierre Granet a fost un sculptor francez ce a trăit la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea (1849-1911), și care are patru lucrări în patrimoniul cultural al Franței, după cum urmează:

- grupul sculptural „Tinerete și himeră”, 1876;
- statuia poetului Alfred de Musset, 1906;
- bustul generalului Henrion Bertier, 1903;
- grupul statuar „Republica”, 1911.

Grupul sculptural „Tinerete și himeră” este o lucrare medaliată la salonul național în anul 1875, achiziționată de statul francez și amplasată în orașul Montpellier pe 21 august 1876 în piața ce limita spre sud bulevardul Peyrou. Era turnată în bronz și amplasată pe un soclu dreptunghiular realizat din piatră. Dimensiunile lucrării propriu-zise, ce reprezenta un sfinx și un tânăr, erau: înălțime 160 cm, lățime 160 cm, adâncime 78 cm.

Statuia poetului Alfred de Musset a fost vernisată în 1906, după o machetă realizată în 1903, valorificând documentația pusă la dispoziție de sora poetului dispărut. Era realizată din marmură albă și îl reprezenta pe poet îmbrăcat cu mantou și purtând pălărie. Lucrarea a fost oferită de către artist municipalității din orașul Neuilly-sur-Seine, oraș aflat în regiunea pariziană.

Bustul generalului Henrion Berthier este de fapt monumentul funerar al celui menționat și este amplasat în orașul Neuilly-sur-Seine, locul natal al generalului. Lucrarea, cu dimensiunile 68 cm înălțime, lățime și adâncime de 60 cm, îl reprezenta pe general în uniformă, era turnată în bronz și a fost realizată între 1902-1903.

Grupul statuar „Republica” a avut o istorie interesantă pe care o vom menționa în continuare. Macheta acestei alegorii a fost realizată în 1879 pentru un concurs în vederea realizării unui monument al Republicii. Mâna dreaptă a personajului reprezentând Republica se sprijinea pe un soclu, iar mâna stângă ținea reprezentarea libertății deasupra sferei terestre. P. Granet

a trimis macheta unei comisii a Adunării Constituante, aflată pe atunci la Versailles, înlocuind soclul cu un mănunchi de fascii. În 1880, statuia a fost ridicată în fața artezienei din capătul bulevardului Portalis din Paris. În 1900, ea participa la Expoziția universală organizată la Grand Palais. În 1910, consiliul municipal al orașului Ivry-sur-Seine a decis să achiziționeze lucrarea, solicitând și primind o subvenție de stat în acest scop în 1911.

Restaurare:

Inițial, piesa a fost desprăfuită și curățată mecanic de depunerile atmosferice, sub care am avut surpriza de a descoperi, pe lângă produșii de coroziune și un strat de vopsea neagră cu care fusese acoperit bustul, strat ce se exfoliase pe porțiuni extinse. Produșii de coroziune erau din familia clorurilor și sulfurilor, atacul lor fiind unul activ ce necesita o intervenție rapidă asupra piesei.

După curățarea mecanică și îndepărtarea stratului de vopsea, am aplicat piesei un tratament chimic cu o soluție de acid formic 15% cu inhibitor, care a fost repetat de trei ori, de fiecare dată urmat de curățare mecanică.

Neutralizarea a fost făcută cu apă distilată, după care am mai aplicat o curățare mecanică realizată cu lână de oțel, pentru a da piesei o patină deosebită. Am șters bustul cu alcool etilic 96°, pentru a îndepărta reziduurile de lână de oțel, după care am conservat lucrarea cu ceară microcristalină și, la cererea beneficiarului, suplimentar cu ulei de parafină.

Actualmente, bustul se află pe un soclu refăcut și placat cu marmură în curtea Muzeului „Casa Cuza Vodă” din Galați, fiind pus în valoare și pe timpul nopții, prin iluminare cu un proiector.

***THE RESTORATION OF A BUST OF
PRINCE ALEXANDRU IOAN CUZA***

- Abstract -

The article describes the restoration process of the bronze bust of Alexandru Ioan Cuza. During this process, the name of the author of the bust became visible; thus we learnt that the bust was made by the French artist, Pierre Granet (1849-1911). The article also furnishes some information on this little known French artist and about his other sculptures.

MĂRTURII ARHEOLOGICE PRIVITOARE LA EVOLUȚIA ORAȘULUI GALAȚI ÎN EPOCA MODERNĂ

Costel ILIE, Dan Basarab NANU

După cum este bine cunoscut, dezvoltarea orașului Galați a devenit explozivă în secolul al XIX-lea, îndeosebi după dobândirea statutului de porto-franco. Este o perioadă de înflorire economică și urbanistică, în care au loc o serie de prefaceri edilitare ce vor transforma orașul într-o așezare urbană cosmopolită.

Numeroaselor informații documentare referitoare la această perioadă din istoria orașului, adăugăm, în prezentul material, câteva argumente arheologice privind evoluția teritorială și edilitară a așezării, rezultat al unor activități de supraveghere arheologică în zone în care s-a solicitat degrevare de sarcină istorică, în vederea realizării unor noi construcții.

1. Punctul „PIAȚA VECHE”

În primăvara anului 2002, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Galați, a solicitat instituției noastre efectuarea unei cercetări arheologice în vederea degrevării de sarcină istorică a perimetrului aflat lângă Școala Gimnazială „Ion Creangă” din Galați, unde urma să se construiască o piața agroalimentară.

În perioada 28.05-14.06.2002 au fost efectuate cercetări arheologice de salvare, în zona menționată, prin trasarea și săparea mai multor secțiuni, având în vedere realitatea din teren. La sosirea noastră, constructorul

procedase deja la decopertarea unei suprafețe mari de teren, practicând două casete la adâncimea de 2,6m, de aproximativ 11,4m/11m(C₁) și respectiv 20,3m /11,5m(C₂), despărțite de traseul unei conducte de apă cu o lățime de 1,8m, în care au apărut urmele unei construcții din cărămidă în C₂, orientată nord-sud, evidențiată și în profilul nordic al C₁.

Pornind de la existența respectivelor ziduri și pentru a surprinde continuarea construcției, am procedat la trasarea, în caseta C₁, a două secțiuni orientate est-vest, cu următoarele dimensiuni: S₁- 4,1m/1,2m și S₂- 2,7m/1,4m(fig. 1, 2).

În secțiunile S₁ și S₂ a fost surprinsă închiderea construcției în colțul de sud-est. Astfel, întreaga construcție pe latura sa nordică a fost evidențiată, cu închiderile spre nord-est și sud-est. Urmele de zidărie au fost surprinse pe întreaga suprafață la nivelul superior al fundației, fapt ce ne-a determinat să procedăm la adâncirea secțiunilor până la baza, ținând cont și de faptul că, în caseta C₂ au apărut trei arce de boltă ce indicau prezența unor beciuri. În consecință, am săpat trei secțiuni, S₃, S₄, S₅ (fig. 2), paralele cu zidul, pe întreaga sa lungime (aproximativ 16 m), ajungând la talpa fundației, aflată pe solul viu la adâncimea de 6,9m față de nivelul actual de călcare, punând în evidență totodată un canal colector, două beciuri bine conservate și o treime din arcul de boltă al unei a treia hrube.

Fundația construcției a fost realizată din cărămidă și piatră iar beciurile pentru depozitare săpate în loess și armate cu cărămidă (fig. 3).

Referitor la datarea construcției, menționăm că aceasta fost ridicată cel mai devreme la sfârșitul secolului al XIX-lea sau la începutul secolului al XX-lea, așa cum pare să ne indice o cărămidă șampilată cu inițialele „V Th M” - la începutul secolului XX exista o fabrică de cărămidă în oraș, al cărui proprietar se numea Vasile T. Miron (Radu Volbură, *Anuarul orașului Galați. 1936-1938*”, Galați, 1938) –, precum și o sticlă de bere îmbuteliată, potrivit inscripției la Fabrica de Bere „Luther” din București. De altfel, tot materialul arheologic rezultat, fragmente de ceramică, porțelan, sticlă, metal (fig. 4), se încadrează cronologic în aceeași perioadă.

Stratigrafic nu au fost surprinse urme de locuire mai vechi, deși ne aflăm în zona vetrei vechi a orașului. Acest fapt se datorează intervențiilor

repetate prin demolări și construcții succesive care au distrus eventualele urme de locuire.

2. *Punctul „Str. MOVILEI, nr. 90”*

În primăvara anului 2003 firma S.C. METACHIM S.A. a început lucrări de excavare în vederea ridicării unei noi hale de producție la sediul din strada Movilei, nr. 90. Cu acest prilej au fost descoperite o serie de morminte în gropile săpate pentru fundații, conducătorii firmei anunțând mai întâi Poliția Municipiului Galați, care, la rândul ei, a informat Muzeul de Istorie.

Ne-am deplasat imediat la sediul firmei pentru investigații și am constatat că două schelete fuseseră deja trimise spre reînhumare la Cimitirul „Eternitatea”. De comun acord cu reprezentanții firmei am început supravegherea și cercetarea arheologică a gropilor săpate de muncitori în curtea societății respective.

Gropile pentru fundațiile viitoarei hale aveau dimensiunile de 3,30 m/2,80m și aveau adâncimi diferite în momentul sosirii noastre la fața locului. Gropile au fost numerotate de la 1 la 11, începând din colțul sud-vestic al curții firmei, delimitată la sud de strada Movilei, pe latura de vest gropile 1-5, iar pe cea estică gropile 6-11 (fig. 5).

Din punct de vedere stratigrafic am întâlnit două situații diferite. Astfel dacă în gropile 1-2 și 6-11 după nivelul actual de călcare, format din 10 cm de beton și un strat subțire de cca. 20 cm de pământ negru, apare solul galben, steril din punct de vedere arheologic, în gropile 3-5 avem o stratigrafie mai complexă. Solul viu apare aici la adâncimi de 1,7m-2,2m după o succesiune de straturi de beton, pământ de umplutură, iarăși beton, negru purtat, lentile de pământ galben și negru granulos (fig. 6). Urmele materiale au apărut în aceste trei gropi.

Cele opt morminte descoperite aveau orientarea vest-est, specifică înhumărilor creștine, erau dispuse în șiruri paralele și s-au găsit doar în zona de nord-vest a perimetrului cercetat (fig. 7).

Acest fapt, ce ne indică prezența unei necropole din epoca modernă a orașului Galați, delimitarea ca întindere a acesteia fiind dificil de stabilit, datorită construcțiilor existente în zonă.

Încadrarea cronologică a acestei zone de înhumări este asigurată de prezența celor patru monede otomane, emise în prima parte a secolului al XIX-lea, de sultanii Mahmud al II-lea și Abdul Medjid (fig. 8).

Inventarul recuperat din morminte, patru monede otomane, doi nasturi din os și un fragment dintr-o curea din piele, ne indică faptul că ne aflăm într-o zonă în care au fost înhumate persoane cu un nivel de viață modest. Este posibil ca acest punct să reprezinte un cimitir al comunităților nou venite în oraș din satele apropiate, și care s-au stabilit în marginea de nord-vest a orașului de atunci.

**ARCHAEOLOGICAL TESTIMONIES REGARDING
THE EVOLUTION OF THE TOWN OF GALATI
DURING THE MODERN PERIOD**

- Abstract -

As a result of some urbanization works in the old precincts of the town and in the area of Movable Street, some archaeological traces dating from the XIX-th century, a period of territorial and economical extension of the town, were discovered.

In the area of the Gymnasium School “Ion Creangă”, where a market is being built, the foundation walls and cellars of a building dating from the end of the XIX-th century or the beginning of the XX-th century were disclosed.

The second point where archaeological supervision was required was on no. 90, Movable Street. There, the excavation works revealed a necropolis from the middle of the XIX-th century, date established on the basis of the Ottoman coins from the inventories of the graves.

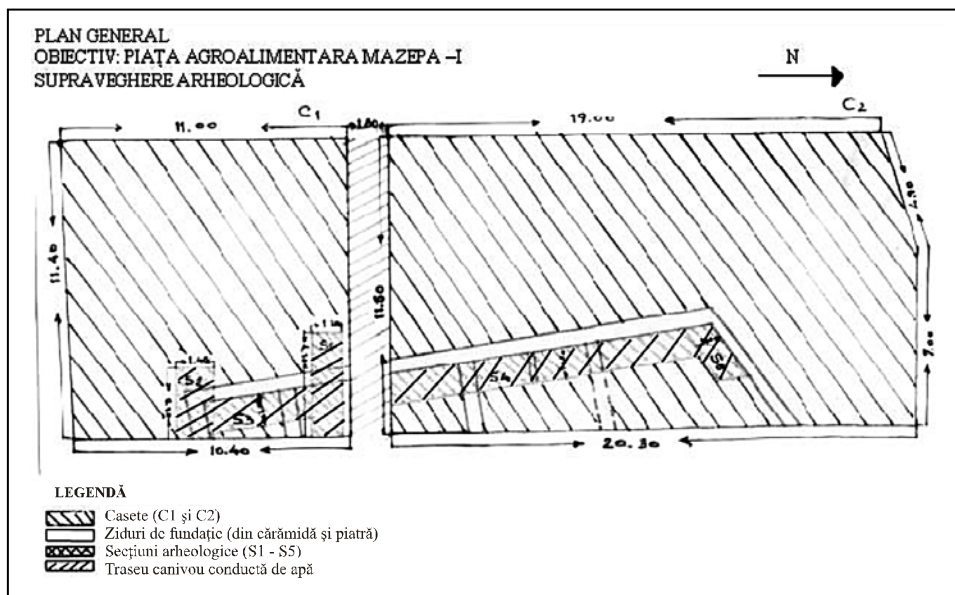

Fig.1. - Plan general – Piața agroalimentară Mazepa I

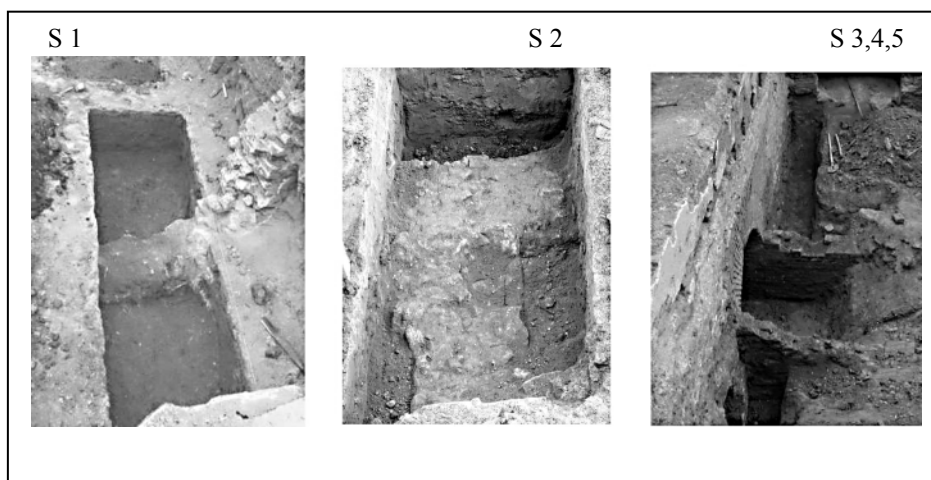

Fig.2. - Piața agroalimentară Mazepa I - Secțiuni

Fig. 3. - Piața agroalimentară Mazepa I – Fundațiile și beciurile construcției

Fig. 4. - Piața agroalimentară Mazepa I – Inventar descoperit în acest perimetru

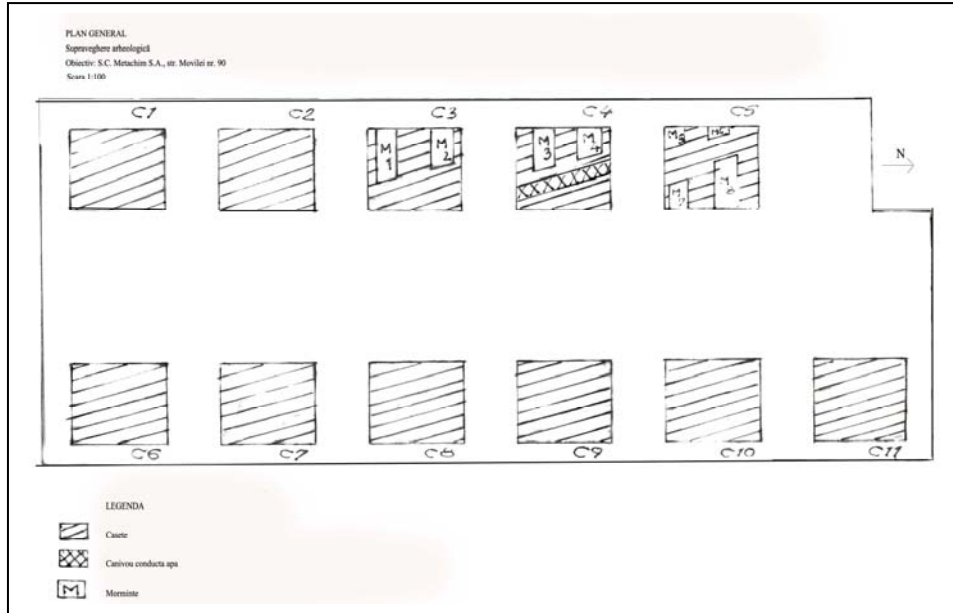

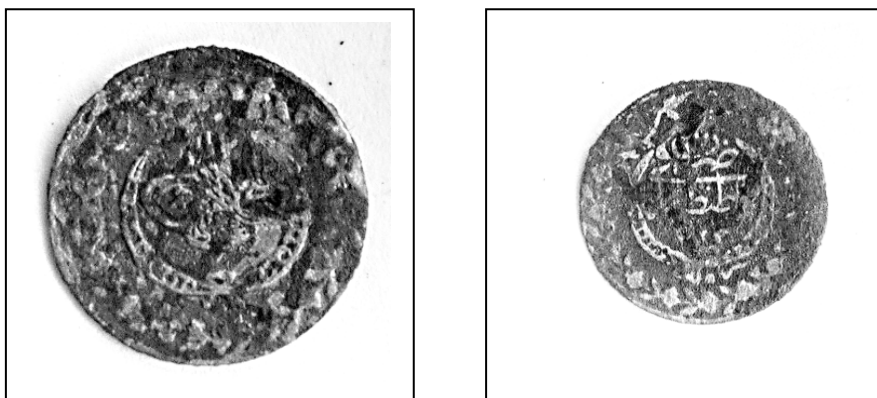
Fig. 5. - Plan general - Str. Movilei, nr. 90

Fig. 6. - Groapa 4, profilul de sud - Str. Movilei, nr. 90

Fig. 7. - Groapa 6, M7 și M8 - Str. Movilei, nr. 90

Fig. 8. - Monedă otomană (piastru emis de sultanul Mahmud II)
- Str. Movilei, nr. 90.

STUDIUL GEOLOGIC
AL UNOR MONUMENTE DIN LAPIDARIUM-UL
MUZEULUI DE ISTORIE DIN GALAȚI

Albert BALTRES

Prezenta notă consemnează tipurile de roci care au fost utilizate la executarea a cinci monumente epigrafice și anepigrafice găzduite de Lapidarium-ul Muzeului de Istorie din Galați, aducând în discuție și ariile de proveniență ale acestor roci. Studiul petrografic asupra pietrei, din care au fost sculptate aceste monumente, a arătat că toate tipurile de roci identificate sunt de proveniență dobrogeană.

1. Sarcofagul cu reliefuri mithriace

Sarcofagul roman, probabil al unui comandant militar, descoperit în anul 1867, pe strada Lozoveni din Galați (Moisil, 1910; Dragomir, 1967; Păltănea, 1972), avea arca întregă, iar din capacul spart s-a recuperat un fronton întreg și parte din al doilea, azi pierdut. Frontonul cu acrotere este decorat cu reprezentări mithriace sau sincretice (Moisil, 1910, figurile de la p. 85 și 87; Alexandrescu-Vianu, 1967, figuri nenumerate; Dragomir, 1967, fig. 3-6; Păltănea, 1972, fig. 2).

Arca și capacul au fost cioplite, fiecare, din câte un singur bloc de calcar alb care a permis o bună finisare a suprafețelor și sculptarea reprezentărilor sacre.

Examenul microscopic al unor secțiuni subțiri prin calcarul alb a arătat că roca este un calcarenit organogen compus dintr-o fracțiune grosieră reprezentată aproape în exclusivitate prin bioclaste milimetrice de briozoare și o matrice micritică în care sunt diseminate monocristale de echinoderme și triturat mărunț de briozoare. Mănunchiurile de tubușoare (zoocii) care constituie scheletul briozoarelor coloniale sunt adesea necolmatate, conferind

rocii o fină porozitate intragranulară. Pori microscopici, de dizolvare, sunt vizibili și în matricea micritică în care bioclastele de echinoderme prezintă uneori supracreșteri cu calcit limpede.

În lipsa unui element paleontologic decisiv pentru stabilirea vârstei geologice a calcarenitului cu briozoare, sugerăm aici posibilitatea ca această rocă să aibă vârstă cenomaniană (Cretacic superior) și să provină din aria sud Cerna - Mircea Vodă (județul Tulcea, Dobrogea de Nord). Ne bazăm afirmația pe faptul că prezența semnificativă a brizoarelor a fost remarcată în partea inferioară a stivei de calcare cenomaniene din unitatea geologică nord dobrogeană cunoscută sub numele de Bazinul Babadag. În extremitatea nord-vestică a acestui bazin sedimentar rocile cenomaniene, transgresive peste fundamentul paleozoic, afloră începând din zona sud Cerna (Movilele Petre Ceardac) până la Mircea Vodă și se extind mai departe spre sud-est la Atmagea și Ciucurova.

2. Sarcofag de mici dimensiuni, cu tabula ansata anepigrafică

Arca și capacul în două ape ale unui sarcofag de talie mică, probabil al unui copil, au fost cioplite din câte un singur bloc de rocă de culoare cafeniu deschis. Pe suprafața rugoasă a sarcofagului se observă, ușor în relief, lentile orizontale, aliniată, de rocă mai bine cimentată.

Descrierea de mai sus corespunde unui tip litologic distinct, la alcătuirea căruia participă, în proporții variabile, material terigen (nisip cuarțos), material bioclastic calcaros (mici fragmente de cochilii de moluște, echinoderme, foraminifere etc.) și material bioclastic silicios (spiculi de spongieri). Lentile dure, în relief, sunt cimentate cu microcuarț (chert) căruia i se datorește duritatea remarcabilă a rocii.

Comentariul privind vârsta geologică și aria de proveniență a acestei roci va urma descrierii următorului sarcofag care este constituit dintr-o rocă înrudită genetic cu aceasta.

2. Sarcofag mare, din spongolit turonian

Acest sarcofag, cu arca și capacul în două ape, ambele bine păstrate, a fost cioplit într-o rocă de culoare cafeniu deschis, foarte dură, care prezintă o fină reiație orizontală, foarte regulată. Această rocă este un spongolit, alcătuit în exclusivitate din minusculi spiculi de spongieri silicioși

diagenizați și din micro cuarț (chert). Faptul că din punct de vedere chimic este constituită exclusiv din SiO_2 fin cristalizat face ca această rocă să aibă o duritate remarcabilă.

Cele două sarcofage descrise mai sus sub nr. 2 și 3 sunt constituite din roci de proveniență, sigur nord dobrogeană, de vârstă turoniană (Cretacic superior), care fac parte din umplutura sedimentară a unității geologice numite Bazinul Babadag. Aria de extindere a acestor roci este foarte întinsă: de la Lacul Razelm (Capul Dolojman) până la vest de Ciucurova, pe o distanță de 45 km. Acest fapt explică de ce rocile turoniene au fost larg utilizate la Histria la edificarea mai multor monumente sacre în epoca clasică iar mai târziu, în epoca romană, au servit drept suport pentru unele monumente epigrafice. Utilizarea acestor roci este atestată de inscripțiile în limba latină provenite din teritoriul rural al Histriei, datate în secolele II-III d.Chr. În necropola de la Histria nu au fost semnalate sarcofage. Pe de altă parte, rotonda din fața Muzeului din Tulcea al Institutului de Cercetări Eco-Muzeale (ICEM) expune două sarcofage care provin din necropola de la Noviodunum și din teritoriul învecinat, toate cioplite în roca spongolitică turoniană. Probabil că și cele două sarcofage de la Galați provin tot de la Noviodunum deoarece, conform informațiilor verbale ce ne-au fost oferite de prof. M. Brudiu și prof. D. Râpă, aceste piese au fost preluate în custodie de către Muzeul de Istorie din Galați, în anii în care regiunea administrativă Galați se extindea și pe actualul teritoriu al județului Tulcea.

Dr. H.V.Baumann de la ICEM Tulcea ne-a sugerat posibilitatea ca sarcofagele să fi fost transportate la Galați de la Troesmis. Distanța relativ mare dintre Histria și Noviodunum sugerează că este posibil ca exploatarea rocilor turoniene să se fi făcut în epoca romană într-un număr restrâns de cariere, repute pentru calitatea pietrei pe care o furnizau și pentru specializarea pe anumite tipuri de produse a lăpăcizilor (sarcofage, soliciitate la Noviodunum și miliari, altare, stele votive și funerare, furnizate teritoriului rural al Histriei).

Extragerea blocurilor de rocă spongolitică, de mari dimensiuni, are loc azi în unul din fronturile carierei Codru, la sud de Babadag și într-o carieră de la est de Slava Rusă. Este posibil ca situația favorabilă privind accesul și calitatea rocii din aceste locații să fi fost cunoscută și în antichitate și ca aici să se fi aflat unul din centrele de producție a unor obiecte de felul amintit mai sus.

4. Sarcofag mare, din calcar sarmațian

Sarcofagul este compus din arca și capacul în două ape, spart în zona mijlocie. Roca din care a fost cioplit este un calcar alb care la examenul microscopic, în secțiuni subțiri, s-a dovedit a fi un calcarenit bioclastic constituit esențial din foraminifere sesile, robuste, cunoscute sub numele de *nubecularii* (genul *Sinzowella*). Nubeculariile au fost organisme marine epifite cu talii de până la 1 mm, cu test calcaros gros, de formă neregulată. Prin acumularea minusculelor cochilii, după moartea organismului unicelular pe care îl găzduiau, au rezultat, în Sarmațian, depozite sedimentare de câțiva metri grosime. Roca este complet cimentată cu calcit transparent, larg cristalizat.

Afară de sarcofagul descris aici ne mai este cunoscută arca unui sarcofag de la Troesmis, expusă în rotonda din fața muzeului din Tulcea al ICEM, cioplită tot din calcar cu nubecularii. Din același tip de rocă sunt alcătuite și toate sarcofagele de sec. II-III d.Chr. de la Tomis și Callatis.

Calcarele sarmațiene cu nubecularii au o mare extindere în Dobrogea de Sud, fapt ce explică largă lor utilizare în teritoriile Tomisului și Callatisului. Cele două sarcofage de la Galați și Troesmis sunt probabil piese importate din sudul Dobrogei unde funcționa în epoca romană cel puțin o mare carieră din care erau extrase sistematic blocuri de mari dimensiuni care serveau realizării unor monumente cum sunt sarcofagele amintite și seria de monumente funerare ale unor comandanți militari de la Sacidava.

5. Altarul votiv de la Șendreni

Altarul cu numărul de inventar M.I.G. - 741, din Lapidarium-ul Muzeului de Istorie din Galați, a fost descoperit în anul 1911 (Velichi, 1912). Inscripția, pe șapte rânduri, arată că a fost închinat lui Hercules Victor de către magistratul L. Iulianus (Rundacio) (Velichi, 1912, figurile de la p. 121, 122; Pârvan, 1912, figura de la p. 123; Doruțiu-Boilă, 1972).

Altarul, incomplet, de 95 cm înălțime și 45 cm lățime, este constituit dintr-un calcar slab nisipos, fin, foarte compact, de culoare albă. Examenul microscopic a arătat că roca este un calcarenit bioclastic, mediu granular, care conține relativ puține granule de cuarț angular, diseminate. Masa rocii, esențial bioclastică, este compusă din particule carbonatice neidentificabile, mărunț triturate, uneori translucide datorită recristalizării, dar cel mai adesea opace, ca

efect al micritizării. Pe acest fond pot fi observate variate secțiuni prin foraminifere de tip *Rotalipora*, cu umpluturi de fosfat de calciu, brun, izotrop și prisme de inocerami.

Prezența foraminiferelor amintite constituie un indiciu că vârsta calcarelor este cenomanian superioară, iar aspectul microfacial este propriu calcarelor de vârsta menționată din unitatea geologică nord dobrogeană numită Bazinul Babadag. Calcarele Cenomanianului superior apar în județul Tulcea în mai multe arii (General Praporgescu, sud Horia, vest Ciucurova și în zona Babadag - Capul Dolojman),

Bibliografie

- Maria, Alexandrescu-Vianu, Măria, *Un sarcophage mithriaque au Musee d'Histoire de Galatzi*, în: „R.E.S.E.É.”, 1967, V/1-2, p.229-233;
- Emilia Doruțiu-Boilă, *Teritoriul militar al Legiunii V Macedonica la Dunărea de Jos*, în: „SCIV”, 1972, t.23/1, p.45-62;
- I.T. Dragomir, *Descoperiri arheologice pe actualul teritoriu al Galațiului din cele mai vechi timpuri și până la întemeierea orașului*, în: „Danubius”, I, 1967, p.179-194;
- C.Moisil, *Sarcofagii de piatră*, în: „BCMI”, 1910, vol. III, p.81-88;
- P. Păltănea, *Informații arhivistice despre un sarcofag roman de la Galați*, în: „Arheologia Moldovei”, Iași, vol. VII, 1972, p. 383-385;
- V. Pârvan, *Adaus la Necropola și altarul de la Serdaru*, în: „BCMI”, 1912, vol. V, p.122-123;
- N. Velichi, *Necropola și altarul votiv de la Serdaru (Șendreni) Jud. Covurlui*, în: „BCMI”, 1912, vol. V, p. 120-122.

***A GEOLOGICAL STUDY OF SOME MONUMENTS
FROM THE LAPIDARIUM OF THE
HISTORY MUSEUM OF GALAȚI***

- Abstract -

The author realizes a rigorous geological (petrographic) study upon some epigraphic monuments (four sarcophagi and one votive altar from the Roman period (II-III centuries A.D.). They belong to the cultural patrimony of the museum and are exposed in the permanent exhibition of the institution (in the Lapidarium sector). The study establishes the nature and the origin of the lythical material from which these important historical vestiges were carved.

**STEPHANNO ZANNOVICH -
UN LIERAT ESCROC DIN SEC. AL XVIII - LEA.
EXCURS BIO –BIBLIOGRAFIC**

Dan LĂZĂRESCU

O uitare nedreaptă a acoperit amintirea lui Stephanno Zannovich, în ciuda marilor sale performanțe și merite. Faima unor confracți de-ai săi, precum Casanova sau Cagliostro, au întunecat-o pe a sa, facilitând uitarea. Ne propunem să corijăm această atitudine, cu atât mai mult cu cât opera sa literară, variatele direcții abordate, în afara celei de escroc, justifică încercarea noastră. Se înțelege, nu putem aspira la investigația exhaustivă la care are dreptul, dar nădăjduim să facem ceva pași în această direcție.

Eroul nostru s-a născut la 18 februarie 1751, în orașelul Pastrovicchio din Albania venețiană, aproape de frontiera cu Muntenegru, dar și cu Albania turcă. Tatăl său, Anton, s-a mutat la Veneția, cam prin anul 1760, împreună cu doi copii mai mari, Primislas și Stephanno. Aici a pus pe picioare un mic comerț de papuci, produși tot de el; în perioade mai grele mai vindea și niște dulciuri, tot de producție proprie. Situația familiei s-a mai luminat, sau a părut așa, când tatăl, Anton și-a descoperit aptitudini deosebite de trișor la masa de joc. Când aceste deosebite aptitudini s-au manifestat pe seama mai multor tineri și fără minte, reprezentanți ai unor familii bogate și influente, cum producția de papuci a lui Anton nu a fost socotită esențială pentru viitorul orașului lagunei, acesta a fost fără multe mofturi expedit pe continent. Ceva - ceva însă a fost pus deoparte, pentru că, întors în orașul de baștină, a cumpărat mult pământ, devenind o persoană influentă în zonă. Adaptat noii situații, Anton și-a trimis cei doi fii la studii la Padova, la Universitate. La intervale variate, Primislas, fiul cel mai mare, a făcut excursii la Veneția, însoțit adesea de fratele său, arătând că deosebita îndemânare la jocul de cărți era ereditară. Memoria bună a venețienilor s-a manifestat iar, în anul 1770, când cei doi frați

au fost iar expediți dincolo de frontiere. Lovitura a fost dură, însă o călătorie în nu prea îndepărtata Florența le-a permis să intre în casa unei bogate familii engleze stabilite acolo, unul dintre englezi având slăbiciune pentru masa de joc. Marea pricepere a fraților Zannovich le-a adus englezilor, în scurt timp, o pierdere de aproape 90.000 lire sterline, bani plătiți parțial de familie pentru că, datornicul murind între timp, familia nu s-a mai simțit obligată să plătească niște datorii făcute într-o manieră îndoielnică. Marele Duce al Toscanei a intervenit și el, așa că cei doi frați au cunoscut iar „mersul” spre frontieră cu pază armată la spate. Cei doi frați au călătorit împreună, între anii 1771-1772, prin Franța, Olanda, Anglia, dobândind reflexele supraviețuirii în „lumea bună”. Încă de acum au început să acționeze separat. În împrejurări neclare, în anul 1773, cei doi frați s-au separat, Stephanno s-a întors singur în Italia, declarându-se Petru al III-lea, țarul recent decedat al Rusiei. N-a avut mare succes, așa că a plecat în Polonia, unde a luat numele de WARTA, iar finețea comportamentului său, instrucția superioară (vorbea, scria în italiană, franceză, pasabil în germană și engleză, citea în latină), i-au adus sprijinul unor nobili importanți care l-au ajutat să circule în sânul aristocrației poloneze, dar l-au și sprijinit financiar. Din Polonia a trecut la „explorarea” Germaniei, cu multitudinea sa de stătulețe, în care a luat succesiv numele de: BELLINI, BARBINDON CZERNOWICH, apoi contele CASTRIOTTO al Albaniei. Scrisorile de recomandare aduse din Polonia erau multe și convingătoare, așa că nu i-a fost prea greu să ajungă la curtea de la Berlin; nivelul aristocratic de trai cerea o anumită sumă de bani pe care a încercat s-o procure prin împrumut, ceea ce s-a aflat. Ajuns în preajma Prințului ereditar al Casei de Brandenburg, se pare că a folosit situația în vederea soluționării problemei sale financiare, așa că n-a mai așteptat gărzile înarmate și-a plecat singur, ajungând în 1780, la Groningues, în Olanda, unde, scurt, a fost băgat la pușcărie pentru datorii bănești. Magistratul însărcinat cu anchetarea cazului său l-a aflat într-o stare de mizerie deosebită și a fost profund impresionat de decăderea acestui aristocrat rasat și om de onoare, cu numele de ZARATABLADAS, așa că i-a plătit datoriile. Eroul nostru a avut delicatețea de a-i returna suma, și, după ce i-a arătat scrisorile polone de recomandație, i-a cerut una către Prințul de Orania al Olandei. A provocat însă curiozitatea unor membri din familia de Orania, dar s-a retras prudent după acest prim succes la castelul din Regensburg

(Bavaria) al unor admiratori ai săi: Prințul de Albania, după cum se declarase, călătorea incognito de teama unor dușmani redutabili.

În acea perioadă apăruseră dispute între Olanda și împăratul Josef al II-lea al Austriei în legătură cu navigația pe fluviul Escaut, în fapt pentru controlul unei mari părți din Belgia de azi. Din simpatie curată pentru cauza olandeză, Prințul Albaniei a promis ferm să intervină, ridicând și punând în acțiune un corp militar de până la 20.000 muntenegreni, contra împăratului Josef al II-lea. Propunerea scrisă a fost bine recepționată de adunarea notabilităților olandeze, care s-a declarat încântată la 28 decembrie 1784. Pentru că intervenția Prințului împiedica trecerea Muntenegrului în tabăra împăratului, s-a lansat și propunerea unui ajutor bănesc, pentru o mai ușoară aplicare a planului. Escrocul nu mai înșela indivizi sau familii, ci state.

A primit suma de 80.000 florini de argint. Cu frumoase promisiuni, a luat suma și s-a îndreptat apoi spre Viena, unde a cerut în anul 1785, suma de 100.000 de florini, pentru a nu permite albanezilor să se răscoale. Odată obținuți banii, a revenit în Olanda cu vestea tristă că aurul împăratului deja „lucrează”, acțiunea lui a fost demarată slab și târziu, doar cu un milion de florini s-ar mai putea obține ceva rezultate. Cererea a fost refuzată, pe 11 ianuarie 1786, nu din cauza mărimii cifrei, ci pentru că târăgănarea hotărârii îi smulsese Prințului albanez câteva expresii imprudente la adresa Stadhouderului olandez. Cum totuși se afla la Amsterdam, a fost trimis la închisoare, unde i s-au luat mai multe interogatorii, pentru a se lămuri multiplele mistere ale unei existențe agitate și neclare, după opinia încruntaților negustori din Amsterdam. Un rol important în stimularea neîncrederii a fost și amintirea trecerii prin Olanda a fratelui său Primislas, în decembrie 1772: trecere, care nici ea nu a lăsat amintiri plăcute, înțelegându-se că lucrurile au luat o turnură urâtă pentru el, cum în timpul interogatorului s-au făcut aluzii la marile sume cu care se îndatorase, în noaptea de 24-25 mai 1786, și-a tăiat venele. A intrigat faptul că a fost aflat înghesuit sub patul din celulă, într-o poziție imposibilă, apoi, în ciuda unei percheziții amănunțite a celulei, nu a fost descoperit nici un cuțit, ciob de sticlă sau alt obiect tăios. Totuși, la câțva

timp după deces, un puști de 14 ani, coleg de celulă, a găsit într-un colț un ciob de sticlă.¹

Indiferent cum a murit, printre admiratorii săi s-a răspândit părerea insinuantă, în legătură cu virtuțile princiare ale defunctului.

În viața eroului, deosebit de bogat, a fost capitolul vieții sale sentimentale. Creația sa literară este plină de poeme dedicate unor femei. Anul 1779, deosebit de bogat în apariții de carte, a inclus: *La Poésie et la philosophie d'un turc; à 81 queues à 3 plumes de Héron, à 2 aigrettes, et à 1 collier d'émeraudes. Avec le portrait caractéristique de l'auteur, par M. de Voltaire, Nouvelle Edition, Amsterdam, 1788.*

Vom sublinia în trecere, comoara sugestiilor acestei cărți. În afara unei anumite cunoașteri a limbajului masonic, investigația motivelor prezenței numelui lui Voltaire seamănă a glumă: textul celor cinci pagini plasate la sfârșit, în afara paginatiei, ca un extras dintr-un jurnal literar francez, extras plin de elogii indirecte la adresa autorului nostru, făcând aluzii la adevăratul său nume, Achmet al III-lea, ajuns din „Mare Sultan” poet filosof și, ceea ce valorează încă mai mult „bărbat amabil și foarte îndemânatic”. Se mai vorbește acolo, cu citări convingătoare, de un portret făcut acestuia de către Gabriel Topinandorff, într-o scrisoare, al cărei autor ar fi putut fi Voltaire.

Volumul, cum am spus, este plin de cântece de iubire, cu text paralel italian și francez, „con la musica dell Orfeo di Dannubio” (= Gluck), toate adresate unei „Geltrude di Polonia” și imprimate cu titlu complet La Haye, 1779. S-ar putea crede că un editor cu simțul răspunderii și valorii a adunat aceste bijuterii literare, înfiorat de sensibilitatea autorului. O indicație asupra editorului o furnizează portretul autorului (fig. 1), executat în gravură în metal, în manieră seacă, brutală, împoțonată compozițional, în care a fost realizat și portretul lui Scanderbeg (fig.2), asupra căruia vom mai reveni.

---

¹ Imbert Guillaume, *La Chronique scandaleuse*, ed. II, vol. III, Paris, 1787, p. 200-214. Articolul este reluarea celui apărut în periodical „Correspondance littéraire secrète...”, periodic având ca redactor pe Guillaume Imbert.

Fig. 1.

Fig. 2.

Ne vom mai întâlni cu acele „canzonette amoroase” dedicate Geltrudei din Polonia, într-un alt volum: *Parapilla - poème héros-comique par l'auteur de la Poésie et la philosophie d'un Turc. Traduit de l'italien. Avec les pièces fugitives de divers auteurs célèbres. Croja d'Albanie, 1780.*

În cele 174 pagini ale volumului prezența autorului nostru rămâne substanțială, aproape 100 pagini. Din Jean-Baptiste-Louis Gresset (1709-1777) a fost adăugat poemul *Ver-Vert*. Zannovich a aplicat la viața literară regulile celei reale pentru că poemul *Parapilla* a apărut în prima ediție în 1757, la Paris², autor fiind Charles Bordes (1720-1781). Prințul nostru s-a trecut drept autorul întregului volum, iar vignetele, caracterele literelor, amintesc tipografiile berlineze pentru care a avut slăbiciune și altădată.

Iremediabil condamnat la suferință din cauza femeilor, a mai avut și o întâlnire notabilă cu una din figurile reprezentative ale Europei, Lady KINGSTON. Născută în 1720, în Anglia, în casa unui colonel englez avut, a primit o educație îngrijită. Inteligentă, frumoasă, la 14 ani era considerată fără egal în Anglia, așa că a atras atenția ducelui de Hamilton,

² În *Bibliographie des ouvrages relatifs à l'amour, aux femmes, au mariage...*, Seconde Edition, Paris, 1864, col.133, indică acest an. Alexandru Ciorănescu, în: *Bibliographie de la Littérature Française du XVIII-e siècle*", Paris, 1969, la poziția 12927, propune prima ediție, Florence, 1776.

care și-a făcut-o amantă pe când era domnișoară de onoare în casa Prinților de Galles. Se pare că situația n-a mulțumit-o, pentru că s-a căsătorit în secret cu un tânăr ofițer de marină, Hervey. Alături de acesta nu a putut trăi. Cum încă de acasă moștenise o situație materială liniștitoare, a plecat într-o suită de călătorii europene. La Berlin a fost bine primită de Frederic al II-lea, de asemenea, și la curtea princiară din Dresda, ș.a.m.d. Reîntoarsă în Anglia, a divorțat de Hervey, ajuns între timp căpitan, și s-a măritat cu ducele de Kingston, care a murit în 1773, transformând-o într-o văduvă extrem de bogată, atât de bogată, încât nepoții defunctului au dat-o în judecată pentru bigamie, în speranța că vor apuca și ei ceva din consistența moștenire.

Cazul a avut un ecou deosebit în acea epocă în Anglia, „îndurerata” văduvă și-a cumpărat un yacht de lux și a reluat lanțul călătoriilor. Așa a ajuns și la Roma unde a fost primită de Papa Ganganelli ca prințesă, iar cardinalii n-au întârziat să-i aducă omagii. În această călătorie a întâlnit un fel de pelerin, deja faimos, datorită ziarelor: „Era un om de talie extrem de potrivită, cu mult foc în priviri, cu o fizionomie extrem de expresivă. Ducea l-a văzut și s-a simțit atrasă de el. Pelerinul nostru, chiar dacă era foarte dispus să cultive legătura pe care o dorea, prefera, s-a spus, un schimb de scrisori în care să-și valorifice darul exprimării. Sigur de efectul stilului său strălucitor și înflorit și știind, de altfel, câte femei, cărora le-a scris, au fost sensibile la laudele și flatările lui, n-a ezitat s-o părăsească, chiar când ea era sigură că l-a înlănțuit în preajma ei. Atunci a început corespondența, scrisorile lui ardeau hârtia: întreaga corespondență era expresia naivă a sentimentelor și admirației sale. Milady nu mai era o femeie în ochii lui, era o divinitate supremă, demnă de omagiile tuturor muritorilor, dintre care descindea și el. În sfârșit, a urmat și întâlnirea dorită, așa nerăbdător așteptată. Dar mare nu i-a fost mirarea când în locul unui pelerin a aflat un preot. Amabilul străin i-a povestit istoria sa, căreia noi îi prezentăm esențialul. Era născut Prinț al Albaniei, a călătorit sub diferite înfățișări în toată Europa și nu avut relații decât cu persoane de rangul său, adică de cea mai mare distincție. La Berlin, Prințul R. i-a acordat favoarea primirii sale în intimitate, la Roma cei mai mulți cardinali i-au acordat stima cuvenită rangului și nașterii sale. Majestățile Lor din Napoli îl stimau deosebit; cu ceea ce s-ar fi putut mai mult mândri era viul și presantul interes pe care îl arăta împăratul (Iosef al II-lea) și prietenia pe care i-a mărturisit-o. Această comportare a săvârșit o minune în sufletul Ducesei; i-a cerut să-i spună numele său adevărat și i-a spus că îl cheamă Warta, unul

dintre numele luate în călătoriile sale. Încântată, Milady i-a făcut cadou o casetă împodobită cu diamante. S-a evaluat că diamantele erau mult sub nivelul eleganței, atracției și nobleței „obiceiurilor” donatoarei. A mai adăugat la aceasta, un inel de mare preț, dar cum Warta era Prinț al Albaniei, a lăsat impresia că a onorat chiar pe cea care i-a făcut cadoul, primindu-l. La sfârșit, s-a clarificat: mulțumit că a văzut atâtea capete încoronate, se întorcea pe moșiile sale, dar se considera fericit dacă ar fi putut nutri speranța încântătoare de a-și vedea casa onorată de o soție bine făcută ca Ducesa. În sfârșit, poate i-ar fi acordat mâna și averea aventurierului nostru, dacă un incident pe cât de neprevăzut, pe atât de exasperant, nu s-ar fi opus într-un fel atât de neplăcut pentru el. Prințul Albaniei a fost arestat pentru că s-a recunoscut în el escrocul care a vrut să ofere 20.000 ostași muntenegri Olandei contra împăratului (Iosef al II-lea), așa că a fost închis în Olanda la pușcărie, unde a și murit mai apoi de propriile mâini”.³

Destinul crud l-a împiedicat pe balcanicul nostru să înfrângă „perfidul Albion”. Cum distinsa Ducesă iese din atenția noastră, vom spune doar că, în câțiva ani a făcut o călătorie la Viena, apoi la Sankt Petersburg, lăsând țarinei Ecaterinei a II-a ceva bijuterii, la Varșovia unde a mai „incendiat” o inimă princiară, s-a întors în Anglia pentru clarificarea poziției sale, a călătorit în Franța, stabilindu-se lângă Fontainebleu, unde a și murit în 1788. Un portret gravat în metal i l-a realizat gravorul francez Etienne Charles Le Guay (1762-1846)⁴ și a fost publicat în volumul citat împreună cu un al doilea, al prietenului nostru, (Fig.3-Fig.4). Alăturarea pare o voință a autorului volumului pentru că factura celor două portrete indică mâinile unor gravori diferiți.

³ *Histoire de la vie et des aventures de la duchesse de Kingston*, Nouvelle Edition, Londres, 1789, p.84-87. Această scriere anonimă include la sfârșit, în p.140-150, viața eroului nostru, în termenii întâlniți și în citarea anterioară, indicându-se astfel, în Guillaume Imbert (1740-1803), autorul acestui volum. Alexandru Ciorănescu în: *Bibliographie...*, nu-i atribuie acestuia lucrarea.

⁴ *Allgemeines Lexikon der Bildenden Kunstler*, vol.22, Leipzig, 1978, p.577. Etienne-Charles Leguay (1702-1746), a fost cunoscut ca miniaturist și pictor de porțelan. Se pare că această ilustrație este una dintre puținele gravuri în metal ale acestui autor.

Fig. 3.

Fig. 4.

Rămâne o mare pierdere pentru Europa literară dispariția acelor scrisori care au circulat totuși în formă manuscrisă. Vâna morală răzbătând implacabil la suprafața operei sale literare, a fost corect receptată în vremea lui, în: *Lettres Turques d'Osman C. à Thérèse P. avec quelques pièces fugitives de l'auteur des Lettres Turques*. Constantinople, dans la nouvelle imprimerie du mufti, 1778 (în realitate judecând după caracterele tipografice, fiind imprimată la Berlin, în Tipografia lui Georg Ludwig Winter sau Wagner). Între paginile 105 - 106 se află un *Capitolo morale*, poem în italiană, echilibrând astfel în mod fericit suita de *Canzonette amoroase* dar și poemul în două părți *L'Amant solitaire, après la morte de Geltrude* - B.O. și multe altele. Impresionează și traducerea sa din turco-arabă, câteva povestiri, la fel ca și o piesă de teatru într-un act, în proză, scrisă în limba franceză. Culmea bunului gust, se află și un epitaf, de o tulburătoare claritate, tot în două variante, franceză și italiană, cam diferite între ele: *Epitafio da mettersi sopra il mausolea del modestissimo autore delle lettere turche*/Trecătorule, nu căuta să-mi afli numele, nici ce am făcut, ce am văzut și cum. Să-ți ajungă dacă îți spun că, după moarte, mi-am aflat liniștea.

În acest volum dorește să iasă la lumină și talentul său de prezicător politic, la început fără excesiv curaj, mai târziu ferm și agresiv. *Horoscope de l'Europe par Osman C. au Visir B.* (p. 21-34) este mărturia unui început de activitate literară, executat în termenii celei mai desfășurate

curtoazii. Friedrich al II-lea al Prusiei este „Scanderbeg al Nordului”. Polonia, în plină criză a împărțirii teritoriale între Prusia, Austria, Rusia, este văzută neutru fără urmă de revoltă: „dacă nu va avea forța să-și rupă lanțurile, le va consolida”. Cum avea relații la Berlin el crede că: „Azi Prusia este un mare uriaș (sic!)” etc. Plin de modestie amintește de o scrisoare a Prințului moștenitor al Prusiei adresată lui Castriotto d'Albanie. „Ca militar sunt născut soldat, împrejurarea mă va ajuta să văd dacă pot fi general”. Comentează apoi superior: „Laconism de Alexandru în zilele lui Filip”.

Cum paginile de până acum au dat o impresie generală asupra dimensiunilor și direcțiilor operei scriitorului nostru, încercăm să oferim o imagine mai exactă. Precizăm că diferite izvoare oferă imagini diferite. Cea mai amplă⁵ ne indică 11 poziții, sistematizate astfel:

- I. Opere diverse, Milan et Paris, 1773, 3v, -8°;
- II. Opere postume, Dresde, 1775, -8°;
- III. Lettres Turques, Leipzig, 1772, 2v, -8°;
- IV. Epitres et chansonettes amoureuses, 1779, -8°;
- V. L'Horoscope politique de la Pologne, Porto-Vecchio, (La Haye), 1779, -8°;
- VI. Le Grand Castriotto d'Albanie, Paris (Allemagne), 1779, -8 °, 112 p.;
- VII. La Poésie et la Philosophie d'un Turc, Albanopolis, 1775, -8°;
- VIII. Fragment d'un nouveau chapitre du Diable boiteaux, 1782;
- IX. L'Alcoran des Princes, Petersbourg, 1782, -12°;
- X. Le Fameux Pierre III - Empereur de Russie, 1784;
- XI. Pensées de Stiepan Annibale.

Comparând această listă cu lucrările aflate în fondurile Bibliotecii Județene „A.D.Xenopol” din Arad observăm că apar multe diferențe, indicând o amplă difuzare tipografică a operei lui: *Le Grand Castriotto d'Albanie* " are două locuri de apariție, Francfort și Paris.

Ediția de Francfort are cinci pagini liminare, cu Epistola dedicatorie ilustrului Michel Casimir, comte Oginski, susținută și de versuri italiene puse sub portretul acestuia. Ediția de Paris include Epistola dedicatorie lui Iosef al II-lea, de proporții asemănătoare, fără să includă versuri italiene.

⁵ *Biographie universelle, ancienne et moderne*, tome 52, Paris, 1828, p.14-117. Este singura trimitere la surse documentare absente din Biblioteca „A.D.Xenopol” Arad.

Ambele au în comun portretul (Fig.1) și textul de 112 pagini amintind, după caractere, tot o tipografie berlineză, dintre cele preferate de librării editori Haude și Spener, de la care a rămas uitată pe paginile de titlu acea vigneta medalion cu Minerva în profil și scut.

Revenind la preocupările de prezicător politic, remarcăm în lista bibliografică mai multe nepotriviri cu exemplarele arădene. În loc de Porto-Vecchio, întâlnim Pastor-Vecchio; la un alt exemplar al scrierii *L'Horoscope politique de la Pologne, de l'Angleterre, etc.* Cinquième édition, corrigée, augmentée, revue et analysée par un Ex-ministre d'Etat. A. Cetigne, sur les bords du lac de Scutari, 1779, textul este comun cu ediția anterioară însă recules tipografic. La ediția Cetigne este adăugat un portret în profil înconjurat de șarpele cosmic, înghițindu-și coada, simbol al marelui ciclu cosmic, permanent repetat (fig.5). Comentariul unui „fost ministru de stat” nu a mai apărut.

Fig. 5.

Mai multe periodice franceze și germane au inclus în numerele lor comentarii, citate, traduceri din opera gânditorului nostru, după cum aceste periodice au furnizat marelui public informații biografice. Faima sa europeană este înainte de toate o realizare a presei⁶.

⁶ Elvețianul Fortune-Barthélemy de Felice, în: *Tableau raisonné de l'histoire littéraire du XVIII-e siècle*, Yverdon, 1779, decembrie, p. 88-94. S-a ocupat pe larg de *La Poésie, la Philosophie d'un Turc*, Albanopolis, 1779. Periodicul german Chronologen, vol. II, Frankfurt-Leipzig, 1779, a inclus traducerea fragmentară în germană a lucrării *Horoscope de la Pologne*, paralel cu fragmente din *Le grand Castriotto d'Albanie*, Paris, 1779, fără însă să spună că autorul este comun: informația nu ajunsese în redacție. (subl.ns. D.L.)

Ca prinț din a 11-a generație de urmași (în alte locuri a 7-a) ai faimosului Scanderbeg, cunoscând deci, ereditar exigențele unei bune guvernări, dar și ca urmare a preumblărilor sale europene, în care timp a cunoscut multe case domnitoare, a moștenit și a acumulat o notabilă experiență în domeniu. A face uitată această substanțială experiență ar fi o mare greșeală față de nevoile europene, greșeală de care autorul nostru nu a fost capabil. Pagina de titlu a volumului este următoarea: *à Stiepan - Annibale d'Albanie à Frederic-Guillaume de Prusse, Epître Pathétique, Philosophique, Historique & c. ou L'Alcoran des Princes destinés au Trone.* Traduit de la dixième Edition italienne par Main de Maître. St.Petersbourg, De l'Imprimerie de l'Académie Imperiale, 1782. O epistolă dedicatorie de patru pagini din partea editorului N, către Prințul de Ligne, alte 66 pagini ale acestui Alcoran, alte 53 pagini includ creațiile sale italo-franceze. Pana princiarului nostru autor seamănă minuni de înțelepciune: „Nu, nici în Cer, nici în Infern nu există Zeu mai puternic, mai mare, mai tiranic și mai sălbatic ca Amor” (p.52). „Lasă-i Poetului din Mantova grija suspinelor, lascivelor iubiri și deplânsul inconstanței încântătoarei nestatornicei Alexis. Datoria ta este să protejezi și să aperi legile, să rămâi înțelept, corect și pios, să te supui lui Dumnezeu!”

Astfel de seducătoare maxime au avut circulația lor, fideliilor lor cititori.

Cercetarea bibliografică va osteni în căutarea celei de-a 10 ediții italiene, iar traducătorul „Main de Maître” a mai fost folosit de Frederic al II-lea. Locul de tipărire, Petersburg, pare a fi, după caracterele tipografice, mai repede Neuchatel. Măruntele trape întinse cititorului arată o tactică bine pusă la punct, țintind infiltrarea în conștiința cititorului a numelui autorului nostru.

Succesul acestui autor este marcă a unei lumi scaldându-se în confuzie, gata să trăiască revoluția care a răscolit totul, și care se anunța și prin evoluția unui astfel de personaj.

**STEPHANO ZANNOVICH –
A FRAUD MAN OF LETTERS FROM THE XVIIITH
CENTURY. BIO-BIBLIOGRAPHIC REPORT**

- Abstract -

The author draws up the portrait of a strange character, Stephanno Zannovich (1751 – 1786), a person very admired in the European high society (in Italy, France, England, Holland, Russia), among nobles, princes, monarchs, where he succeeded as a sentimental and material impostor, under various fake identities, such as the Prince of Albania. Nevertheless, he also acquired reputation as a political visionary and as an author, not without some certain literary merits (being the author of some interesting poems dedicated to women, of savoury filled maxims and aphorisms, which circulated in various milieus). The present study avails of the bibliography related to the period in question, from “A.D. Xenopol” County Library of Arad, in order to sketch a portrait of this interesting character and of his life.

VINUL ROMÂNESC ÎN TIMPUL LUI GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ

Liviu ȚĂRANU

Perioada după anul 1948 ocupă astăzi mare parte din preocupările istoricilor români și străini, din generații mai vechi sau mai noi, oferind un teren propice unor dezbateri și unor conflicte de idei destul de variate și adesea contrare. Subiectivismul se manifestă atunci când este adusă în discuție problema regimului concentraționar, a rezistenței armate din munți, a culturii etc. De o abordare tot mai puțin aprinsă se bucură aspectele sociale și mai ales politice ale perioadei de până la 1965, timpul și avalanșa de informații de arhivă, sau de altă sorginte documentară, asigurând o imagine oarecum mai completă, ce demonstrează totodată complexitatea întregului fenomen reprezentat de comunismul românesc.

Din toate laturile acestuia, cea economică este astăzi cea mai puțin studiată, rezultatele acestui efort, destul de restrâns, fiind rare și secvențiale. O imagine generală asupra fenomenului economic al acestei epoci nu a făcut obiectul unei lucrări de amploare în peisajul istoriografic românesc actual. În acest sens rămân în continuare, ca surse de referință, studiile apărute în exterior, în deceniile șapte și opt ale secolului trecut. Printre autorii occidentali, care abordează în cercetările lor și aspecte ale economiei românești din perioada comunistă, se numără Michael Kaser¹, Frederic Pryor², Henri L. Roberts³, J. P. Saltiel⁴, Nicholas Spulber⁵. De departe,

---

¹ Michael Kaser, *Comecon: Integration Problems of the Planned Economies*. London: Oxford University Press, 1965.

² Frederic L. Pryor, *The Communist Foreign Trade System*. Cambridge, Mass.: The Mit Press, 1963.

³ Henri L. Roberts, *Rumania: Political Problems of an Agrarian State*, New Haven, Conn: Yale University Press, 1951.

⁴ J. P. Saltiel, *L'Attitude de la Roumanie vis-à-vis d'une planification supranationale*, Paris: Cahiers de l'Isea (G/22, nr. 168), 1965.

⁵ Nicholas Spulber, *The Economics of Communist Eastern Europe*, New York: Published jointly by The Technology Press of M.I.T. and John Wiley & Sons, 1957.

însă, cele mai consistente studii pe această temă sunt cele semnate de John Michael Montias⁶. Sursele utilizate de aceștia sunt, totuși, preponderent cele românești, elaborate în anii '60 de colective ale Academiei Române⁷, iar datele nu pot fi socotite întotdeauna ca fiind și în mod necesar corecte⁸. După aprecierile acestora, volumele apărute în țară, la momentul respectiv, conțin date exacte, coerente și, cel mai important, reale asupra evoluției economiei românești de până la 1965. De altfel și din confruntarea care poate fi realizată, astăzi, cu datele înaintate de către Comitetul de Stat al Planificării (C.S.P.) membrilor Biroului Politic, rezultă o suprapunere destul de bună cu datele publicate în volumele menționate. În afară de acestea, publicațiile cu caracter economic ale vremii oferă informații interesante, dacă ele sunt desprinse de limbajul tipic comunist. În acest sens sunt de un real folos, în special, publicațiile „Probleme Economice”, „Probleme Agricole”, „Revista de Statistică”, „Viața Economică”, „Lupta de clasă” etc. Un ajutor important în prezentarea tabloului economic al epocii îl are și memorialistica principalilor „baroni” ai economiei românești din partea a doua a regimului Gh. Gheorghiu-Dej, ne referim în special la Alexandru Bârlădeanu⁹, ministru al Comerțului Exterior la începutul anilor '50, apoi după 1955, vicepremier și reprezentant al României în C.A.E.R., și

---

⁶ John Michael Montias, *Economic Development in Communist Romania*, Cambridge, 1967.

⁷ Avem în vedere lucrările colective ale Institutului de Cercetări Economice de sub egida Academiei Române: *Dezvoltarea economică a României 1944-1964*, București, Editura Academiei, 1964; *Dezvoltarea economiei R.P.R. pe drumul socialismului 1948-1957*, București, 1958; *Economia României între anii 1944-1959*, București, 1964; *Studii de economie socialistă*, București, 1961. Din altă gamă de lucrări colective pregătite de Ministerul Agriculturii, trebuie menționate: *Agricultura României 1944-1964*, București, Editura Agrosilvică, 1964; *Dezvoltarea Agriculturii în R.P.R.*, București, Editura Agrosilvică de Stat, 1958.

⁸ Alain Besançon, *Anatomia unui spectru*, București, 1992, p. 7-35. Autorul pune la îndoială cifrele furnizate de statisticile sovietice acestea fiind considerate ca neverosimile în majoritatea cazurilor, ceea ce, într-o anumită măsură, poate fi valabil și pentru țările satelite: „nimeni nu este neutru nici față de cifrele socialismului, de vreme ce toți trebuie să-l construiască împreună. Dacă cineva dă o cifră, este pentru că el trebuie să dea acea cifră. Cel care este destinat să controleze această primă cifră știe deja, înaintea oricărui control, cifra care va trebui să figureze în raportul său. Ambii răspund politic. Aceasta înseamnă, în sistemul sovietic, că ei sunt responsabili penal. Orice cifră, în acest stadiu, este deci produsul unei medii între exigențele puterii și realitate, sau, mai exact, exprimă maximumul de travestire a realității compatibil cu verosimilitatea”.

⁹ Lavinia Betea, *Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu*, București, 1998.

Gh.Gaston Marin¹⁰, președinte al C.S.P., responsabil, în mare măsură, de planificarea și organizarea activității economice românești. Informațiile de ordin general pe care le oferă aceștia pot servi la construirea unei imagini de ansamblu, fie și destul de rarefiată, care să constituie o un punct de pornire pentru un studiu amplu de istorie economică românească.

Istoria vinului românesc este în consonanță cu cea a societății românești. În vremurile de glorie ale românilor, vinul mult și bun a fost un permanent însoțitor. În cele de restriște, el a fost mult mai puțin și adesea de calitate îndoielnică. Chiar dacă epoca lui Gh. Gheorghiu-Dej este considerată, astăzi, din multe puncte de vedere, ca una în care umbrele au predominat și ca atare și vinul românesc a avut de suferit, trebuie spus că această constatare este valabilă până la un anumit punct. Anul 1958 delimitează ieșirea României de sub ocupație sovietică și momentul respectiv reprezintă începutul unei redresări a economiei românești, al dezghețului lent introdus în cultură și al slăbirii represiunii comuniste.

Vinul românesc a urmat acestor schimbări și, din puținele date pe care le avem, putem observa că viticultura din România a început să se redreseze după marea lovitură care a fost dată de colectivizare, iar marile plantații din gospodăriile agricole de stat (G.A.S.) au început să dea primele rezultate. A crescut producția de vin nobil, aceasta depășind-o chiar pe cea de vin hibrid, a crescut exportul de vin în țările „surori” (îndeosebi U.R.S.S., Cehoslovacia și Germania de est) și în țările din vestul Europei (îndeosebi Germania de vest și Marea Britanie). Autoritățile comuniste au trimis la începutul anilor '60 numeroase cadre din agricultură la specializare în țări cu tradiție în domeniu (S.U.A. și cele din vestul european) de unde au fost procurate soiuri noi, cu randamente mai bune decât cele indigene.

Mijlocul anilor '60 reprezintă pentru istoria vinului românesc, ca și pentru istoria României, în genere, un moment de vârf, marcat de unele realizări în plan calitativ și cantitativ. După perioada interbelică în care vinul românesc era cunoscut în multe din marile capitale ale Europei, finalul guvernării Gh. Gheorghiu-Dej reprezintă o nouă revenire în forță pe piețele europene a vinului românesc. Prestigiul acestuia a crescut mult, cu efecte pozitive asupra exportului românesc de vin.

---

¹⁰ Gh. Gaston-Marin, *În serviciul României lui Gheorghiu-Dej. Însemnări din viață*, București, 2000.

Prezentăm, în anexă, trei documente semnificative pentru evoluția vinului românesc la începutul anilor '60. Aprecierile relative și lipsa de consistență a unor date ilustrează o cunoaștere superficială a celor ce au redactat raportul și l-au înaintat prim-secretarului P.M.R., Gh. Gheorghiu-Dej, în privința situației reale a vinului românesc. Memorialistica și chiar alte documente din arhivele fostului Comitet Central al P.C.R. susțin, de exemplu, existența unei producții mai mari de vin în România anului 1959, imposibil de evaluat datorită depozitării acesteia la populație.

Chiar și în prezența unor astfel de semne de întrebare, prezentarea unor date, fie ele și relative, asupra viticulturii românești în perioada comunistă, nu poate decât să contribuie în mod pozitiv la elucidarea modului în care a fost administrată, dintr-un anumit punct de vedere, economia sub regimul comunist.

Anexă :

Referat

*cu privire la formarea fondului de stat și desfacerea vinului,
țuicii și rachiurilor naturale¹¹*

Formarea fondului de stat de vin

Suprafața de vii în anul 1959 este de 265 mii ha, din care pe rod 242 mii ha (100 mii ha cu viță altoită și indigenă și 142 mii ha cu vii hibrizi).

Din anul 1955, suprafața cultivată cu vii hibrizi a crescut cu 30 mii ha, o mare parte din aceste plantații fiind în regiune de șes pe terenuri favorabile altor culturi.

Suprafețele de vii altoite și indigene în perioada anilor 1955-1957 au rămas constante. În perioada anilor 1957-1959, ca urmare a dezvoltării sectorului socialist și a măsurilor de stimulare, suprafețele de vii altoite și indigene care nu sunt încă pe rod au crescut cu 19,2 mii ha.

Sectorul socialist are o suprafață de circa 80 mii ha din care, 56,7 mii ha sunt vii altoite și indigene (30,7 mii ha în sectorul de stat și 26 mii ha în sectorul cooperatist).

În planul de perspectivă se prevede creșterea suprafețelor de vii altoite și indigene la circa 320.000 ha în anul 1965 și circa 450.000 ha în anul 1975, plantarea lor urmând să se facă pe terenuri nisipoase și pante abrupte, improprii altor culturi.

---

¹¹ Arhivele Militare Române (A.M.R.), fond: *Microfilme*, AS1, rola 425, c. 27-29.

Aceste terenuri urmează să fie plantate cu vii din varietăți superioare din care circa 30-40% struguri de masă.

Din recolta de vin 1958 fondul de stat s-a format astfel:

	Total	Vagoane vin, din care:	
		Vin nobil	Vin hibrid
G.A.S.	6.480	6.130	350
M.I.B.C.*	24.970	13.690	11.280
Din care - total	31.450	19.820	11.630
Din vinificație proprie la M.I.B.C.	13.000	7.100	5.900

În afară de această cantitate de vin s-a mai preluat în fondul de stat circa 58 mii tone struguri de masă, pentru consumul intern și export, echivalând cu 3770 vagoane de vin.

Cantitățile de vin preluate în 1958 din sectorul individual și colectiv au crescut de 2,5 ori față de anul 1956 și cu 25% față de anul 1957.

Din producția totală a sectorului colectiv și individual statul a preluat: 64% din vinul nobil (inclusiv struguri de masă) și 29% din vinul hibrid, rămânând la producători circa 28 000 de vagoane vin hibrid și 9.074 vagoane vin nobil (inclusiv struguri în echivalent vin), cantitate pe care producătorii o consumă sau o valorifică sub formă de struguri sau vin.

Prețurile de cumpărare în anul 1958

Prețul mediu realizat la cumpărarea vinului din recolta 1958 a fost de:

	Vin nobil	Vin hibrid
	Realizat 1958 pe baza HCM 1286/958	Realizat 1958 pe baza HCM 1286/958
Obligații de vânzare	2,49	1,02
Achiziție	2,45	0,88
Contract	4,42	1,66
Preț mediu	3,04	1,03

Prețul mediu de cumpărare al strugurilor de masă a fost de 1,92 lei/kg, ceea ce corespunde prețului de 3 lei/l. vin.

Pentru documentarea asupra nivelului cheltuielilor și veniturilor realizate de viticultorilor la recolta 1958 s-a întreprins în luna iunie a.c. o anchetă cu delegați ai Comitetului pentru prețuri, Ministerul Agriculturii și

* Ministerul Industriei Bunurilor de Consum.

Silviculturii, Ministerul Finanțelor și Ministerul Industriei Bunurilor de Consum, care au cules date de la producătorii viticoli din sectorul de stat, colectivizat, cât și din sectorul individual din principalele bazine viticole.

Din analiza datelor prezentate rezultă următoarele:

- producția medie la ha a fost de 3.420 litri vin nobil, cu un preț de cost de 2,17 lei litrul;

- ținând seama de prețul mediu de valorificare a vinului nobil către stat de 3,04 lei litrul, rezultă că venitul mediu net la ha în anul 1958 a fost de 2.975 lei, după ce s-a scăzut valoarea muncii proprii socotită la prețurile G.A.S.

Pentru gospodăriile agricole individuale, venitul mediu se reduce cu impozitul plătit statului de circa 600 lei la ha.

- venitul mediu arătat mai sus este foarte diferențiat între producătorii din diversele bazine, ca urmare a disproporțiilor dintre recoltele realizate și a unei insuficiente diferențieri a prețurilor în funcție de recoltă;

- prețurile la strugurii de vinificare au fost stabilite în general la un nivel mult prea apropiat de prețul strugurilor de masă;

- preluarea cu întârziere a unor cantități de vinuri, crearea de custodii pentru cantități mici și răspândite au produs nemulțumiri în rândul producătorilor, au îngreunat controlul și au permis sustragerea unor importante cantități de vin;

- controlul asupra cantităților de vin declarate de producători a fost insuficient, ceea ce a permis unor producători să valorifice anumite cantități de vinuri fără plata taxelor.[...]

Notă

*cu privire la producția și consumul de struguri prevăzut
pentru recolta anului 1959¹²*

Producția de struguri prevăzută pentru anul 1959 este 1.026 mii tone total, din care:

- struguri nobil 408 mii tone
- struguri hibrid 618 mii tone

Planul pe 1959 prevede a se desface în semestrul II :

- Struguri proaspeți, 50 mii tone

din care:

- pentru consumul intern 15 mii tone
- pentru export 35 mii tone.

În urma reanalizării consumului de struguri de către Comitetul de Stat al Planificării, Ministerul Industriei Bunurilor de Consum și Ministerul Comerțului s-a căzut de acord că se poate desface în semestrul II prin unitățile comerțului de stat și cooperatist o cantitate de 80 mii tone struguri din care :

- pentru intern 30 mii tone
- pentru export 50 mii tone.

Din consumul de mai sus se apreciază că G.A.S. pot să producă 30 mii tone struguri, din care :

- pentru intern 10 mii tone struguri
- pentru export 20 mii tone struguri.

Din producția de struguri rămasă pe total R.P.R. de 946 mii tone, se apreciază că se va realiza o producție de 58 mii vagoane vin, din care:

- vin nobil 21 mii vagoane
- vin hibrid 37 mii vagoane.

Din producția de mai sus planul prevede să se obțină la fondul de stat, din recolta anului 1959, 30,8 mii vagoane vin.

Astfel:

- Ministerul Ind. Bunurilor de Consum 25 mii vagoane vin
- din care, în trim. IV 1959 17 mii vagoane vin
- G.A.S. 5,8 mii vagoane vin

Producția de vin la G.A.S. se realizează în întregime în trim. IV 1959.

Diferența de 27,2 mii vagoane vin rămâne la producători.

¹² *Ibidem*, c. 24.

*Informare
privind situația depozitării vinurilor și rachiurilor naturale
din recolta anului 1958¹³*

1. Situația capacității de depozitare în sectorul de stat.

Capacitatea de depozitare în sectorul de stat a crescut de la 11.500 vagoane în anul 1955 la 17.860 vagoane la 20 iunie 1959. Pe ministere și structură această capacitate este repartizată astfel:

- vagoane -

	Ministerul Ind. Bunurilor de Consum	Ministerul Agriculturii și Silviculturii	Ministerul Comerțului	Rezerva de stat	Total
Total capacitate din care:	10.590	6.070	1.000	200	17.860
Vase stejar	5.395	5.550	1.000	-	11.945
Cisterne beton	5.027	520	-	-	5.547
Cisterne metal	168	-	-	200	368

Pentru învechirea vinului și a conservării lui mai îndelungate există o capacitate de numai 6.000 de vagoane, din care 3.500 vagoane la Ministerul Industriei Bunurilor de Consum și 2.500 vagoane la Ministerul Agriculturii și Silviculturii. Capacitatea redusă pentru o conservare mai îndelungată se datorește faptului că nu în toate pivnițele există condiții de temperatură corespunzătoare.

I. Stocul actual de vin.

La 20 iunie a.c. situația stocurilor de vin pe ministere se prezintă astfel:

- vagoane -

	Ministerul Industriei Bunurilor de Consum	Ministerul Agriculturii și Silviculturii	Ministerul Comerțului	Total general
Total din care:	11.387	4.976	1.000	17.363
Vin nobil	10.787	4.976	1.000	16.763
Vin hibrid	600	-	-	600

¹³ *Ibidem*, c. 17-20.

Din cantitatea de 4.650 vagoane, în custodie, au mai rămas la producători 2.645 vagoane care aparțin Ministerului Industriei Bunurilor de Consum (într. Focșani 2.350 vagoane, într. Ploiești 260 vagoane și într. Arad 35 vagoane).

Existența acestei custodii este determinată de următoarele:

1. Ministerul Comerțului a renunțat pe trimestrul I la 1.300 vagoane din planul de repartiție pentru consumul intern.

2. Planul de export pe semestrul I 1959 nu s-a realizat cu 4.470 vagoane (din care, la Ministerul Industriei Bunurilor de Consum 2.100 vagoane și la Ministerul Agriculturii și Silviculturii cu 2.3470 vagoane). Din lipsă de beneficiari planul de export pe acest semestru s-a realizat numai în proporție de cca. 11%.

3. Insuficiența capacității de depozitare în sectorul de stat. Cheltuielile de custodie sunt de 5 bani pe litru pe lună. Totalul cheltuielilor de custodie de la începutul anului se ridică la cca. 10.000.000 lei.

În mod just s-a orientat Ministerul Industriei Bunurilor de Consum și Ministerul Agriculturii și Silviculturii, care pentru a micșora deficitul de spațiu de depozitare și în același timp pentru a evita degradarea produselor, au dat la industrializare, peste plan, cantitatea de 4.500 vagoane vin hibrid din care s-au realizat 300 vagoane alcool etilic și 200 vagoane vin din viță indigenă, din care s-au realizat 20 vagoane distilat (acesta va sta în depozit trei ani pentru a deveni coniac).

Din cantitatea de vin rămasă în custodie la 20 iunie a.c. aproximativ 500 vagoane vin sunt periclitare să se deterioreze. De asemenea, la Ministerul Agriculturii și Silviculturii datorită condițiilor de depozitare necorespunzătoare sunt periclitare cca. 1.300 vagoane de vin.

I. Situația investițiilor pentru asigurarea spațiilor de depozitare a evoluat astfel:

- în mil. lei -

	1955	1956	1957	1958	1959
Total	91	65	49	77	109
din care:					
M.I.B.C.	89	61	44	70	83
M.A.S.*	2	4	5	7	26

* Ministerul Agriculturii și Silviculturii.

Capacitățile de depozitare realizate prin aceste investiții, în vagoane, se prezintă astfel:

	1955	1956	1957	1958	1959
Total	1820	895	1070	3010	4800
din care:					
M.I.B.C.	1690	615	760	2560	4200
M.A.S.	130	280	310	450	600

Pentru anul 1959 cele 4.800 vagoane capacitate de depozitare, văzută a fi dată în folosință până la sfârșitul anului se va realiza astfel:

3.100 vagoane în budane și butoaie de stejar;

320 vagoane în cisterne metalice;

1.380 vagoane în cisterne de beton.

Din investițiile pentru acest an până la 20 iunie a.c. au fost date în folosință 760 vagoane. Sunt terminate de asemenea, încă 940 vagoane care pentru a intra în producție sunt supuse unui tratament – operațiune care durează până la două luni.

Construcțiile pentru depozitarea a 880 vagoane vin în cisterne de beton executate de Ministerul Construcțiilor și Ministerul Industriei Bunurilor de Consum, au termen de dare în funcțiune până la 1 octombrie a.c. Considerăm că trebuie revizuite graficele de execuție la fiecare unitate în parte pentru darea lor în folosință înainte de termen.

II. Situația capacităților de producție la unitățile producătoare de butoaie și budane de stejar.

a. Planul de producție pe anul 1959 la butoaie de stejar:

- în butoaie de 500 l. -

1. Ministerul Construcțiilor, Materialelor de Construcții și Industria Lemnului 16.500 buc.
2. U.C.E.C.O.M. 25.000 buc.
3. Centrocoop 11.000 buc.
4. Sfaturile populare 12.200 buc.
64.700 buc.

Aceasta este egal cu 3.235 vagoane. Din această cantitate pentru vin sunt repartizate 50.400 buc. (2.520 vagoane), restul de 9.100 buc.

(455 vagoane) sunt pentru sucuri de fructe și 5.200 buc. (260 vagoane) pentru fondul pieții din care s-a livrat o parte.

b. Planul de producție pe anul 1959 la unitățile producătoare de budane de stejar:

1. Ministerul Industriei Bunurilor de Consum	420 vagoane
2. U.C.E.C.O.M.	1.000 vagoane

Întreaga cantitate de budane este repartizată pentru vin.

c. Posibilități suplimentare de producție.

Din studiile făcute a reieșit posibilitatea suplimentării planului 1.500 vagoane butoaie-budane, pentru care sunt asigurate fonduri și parte din materiale. Valoarea acestora se ridică la cca. 7.000.000 lei.

În urma discuției cu Ministerul Construcțiilor și Ministerul Agriculturii și Silviculturii a reieșit că există capacități de producție care pot depăși această cantitate cu încă 200 vagoane.

Rămâne a se verifica în continuare capacitățile existente de către Ministerul Construcțiilor și Materialelor de Construcții, U.C.E.C.O.M., Sfaturile populare, Centrocoop, în vederea creșterii producției și asigurării materialului lemnos.

d. În ce privește materialul lemnos, pentru executarea acestor capacități suplimentare, este asigurat pentru 1.500 vagoane, urmând să se suplimenteze pentru încă 200 vagoane.

Lipsește momentan fierul balot pentru cercuri care este planificat a fi adus din import. Vor trebui luate măsuri de aducere urgentă a cantităților planificate.

ROMANIAN WINE DURING DEJ'S PERIOD

- Abstract -

The history of the Romanian wine is in tune with the history of Romanian people. Both the periods of glory and the crises were reflected in the production of wine. During harsh times, Romanian wine was produced in small quantities and had a low quality. During the times of peace and prosperity, Romanian wine was produced in sufficient quantities and its quality was high.

During the Communist period, Romanian wine passed through two phases: between 1948 and 1958, the production was reduced due to different reasons (collectivization and a bad management); after 1958, viticulture was practiced with a different mentality and the results were that the quantity and the quality of Romanian wine substantially increased. A part of the production was exported to the Western countries, where Romanian wine was highly appreciated. But the biggest markets for the Romanian wine were still the countries from the Socialist block. The Soviet Union, Czechoslovakia and East Germany were the main countries where the Romanian wine was exported.

Tiparul executat la
S.C. DON STAR S.R.L. Galați
Str. 1 Decembrie 1918, Nr. 23
Tel./Fax: 0236-492587